İNANCIN GÖLGESİNDE

M. Fethullah Gülen

2

İNANCIN GÖLGESİNDE 2

M. Fethullah Gülen

ISBN
978-975-7292-31-9

Yayın Numarası
65

Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2000
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Mayıs 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Nil Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1
Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.nil.com.tr

Takdim

İman ve İslâm'a ait meseleleri anlatmada, "nasıl"dan ziyade "neden" ve "niçin"lerin izahının yapılması gereken bir devirde yaşamakta olduğumuz, anlatılmak istenen hakikatler seviyesinde bir gerçek ve realitedir. Hâdiseleri sadece tasnif değil, ama terkip yapma liyakatinde de olan hiçbir selim akıl ve duru vicdan bu gerçeği inkâr edemez. Zira günümüzde, fen ve felsefe, baş döndürücü teknik gelişmelerden aldığı gücü de kullanarak, kökü beyinde, dal ve meyvesi gönülde olması gereken tubâ-misal imanı, Cehennem iştahlı bir saldırıyla kökten tahrip faaliyetlerinin en amansız günlerini yaşamaktadır.

Kökü kurumuş bir ağaçtan meyve almak mümkün olmadığı gibi, "neden" ve "niçin"lerin kuruttuğu bir "iman"dan da "nasıl" denen keyfiyet meyvesi devşirmek mümkün olamaz.

Tahribe maruz kalan mevzi, önce tamir sonra tahkim daha sonra da gerekiyorsa tezyin edilmelidir. Tamir ve tahkimden önce yapılan tezyin faydasız; tamirin önüne geçirilen tahkim lüzumsuz ve kendisini tahkim ve tezyin takip etmeyen tamir de çok kere göz tırmalayıcıdır. Dolayısıyla, her meselede olduğu gibi burada da ifrat ve tefrit isabetsizliğinden kurtulup orta yolu takip, doğruyu bulmanın vazgeçilmez düsturu olacaktır.

Aklî delilleri gaye ve hedef hâline getirip diyalektik ve demagoji saplantısına düşmek ne derece yanlış bir düşünce inhirafı ise; onu tamamen nefyedip hafife alma da aynı oranda düşüncede bir sığlaşmadır. Esasen bu iki saplantı da bir hakikatin iki ayrı yüzüdür. Teşhisteki yanlışlık, aynı hakikatin bu iki ayrı yüzünü teker teker ve müstakil birer hakikat kabul etmekte yatmaktadır. Ve hele bu iki ayrı düşünce tarzı sadece kendini hakikatlerin sabit aynası görmekle arada kapanması çok güç uçurumlar meydana getirmiş ve getirmektedir. Hâlbuki hissîlikten uzak az bir düşünce ve teemmül bu iki ucu birleştirip kopmaz hâle getirebilir.

İmam Gazzâlî ve Mevlâna gibi İslâm büyükleri, hakikate varmada aklî delillerle meşguliyetin vakti boşa zayi etmek olduğunu ve himmetini sadece aklî deliller toplamaya harcayan insanın hakikate ulaşmada güç ve kuvvetten kesilerek yorgun düşeceğini, eserlerinin birçok yerinde, teşhisin telkine verdiği tesiri de kullanarak ispat ettikleri hepimizce bilinmektedir. İmam Gazzâlî, aklî delillerle hakikate ulaşmak isteyen insanı, "Hacca niyet ettiği hâlde atının tımarıyla uğraşıp bir türlü yola çıkamayan yolda kalmışa" benzetir. Ona göre

bu meşguliyet insanı hakikate götürmez, aksine hakikatten mahrum bırakır. Mevlâna ise, hakikati delillerle bulmaya çalışan insanı “Kâbe karşısında kıble arayan zavallıya” benzetmektedir.

Gazzâlî ve Mevlâna’yı aklî delillere karşı soğuk davrandıran hususların neler olabileceği başlı başına bir inceleme mevzuudur. Zira bu kavram ve tabirin o devreye ait etimolojisini tahlil etmeden söylenecek her söz sathîlikten kurtulamaz. Böyle bir etimolojik tahlil ise, o devre kadar tekevvün etmiş kelâm ilminin mevzuu ile alâkalı meselelerini yeniden gözden geçirmek ve yeni bir incelemeye tâbi tutmakla mümkün olabilecektir. Meselenin bu yönünü o sahanın salâhiyetli kalemlerine bırakarak biz bir iki küçük analizle, konuyu takdime çalışacağız:

*1.*Söz konusu ettiğimiz İslâm büyüklerinin yaşadığı devirlerde aklî delillerle meşguliyet, zaruretten ziyade paradoksal bir fantezidir. Zira iman kavidir. Delillerle tamir ve tahkime ihtiyaç yoktur. Aynı zamanda zaruret olmadan ve ihtiyaç yokken yapılmak istenen tamir tahripten farksızdır. Dolayısıyla onlar böyle bir tahribe sebep olma ihtimali bulunan aklî delillere karşı tavır almışlardır.

*2.*Yapılan tercümelerle, Yunan felsefesinin istilâsına uğrayan bir devirde aklî delillerle uğraşmak öyle bir iptilâ hâline gelmiştir ki, böyle bir hava ve atmosfer içinde aklî delillerin faziletinden bahsetmek, Mecnun’u sevmeye teşvik etmek kadar mânâsız olurdu. Aynı zamanda hiçbir tenkide tâbi tutulmadan kabul edilen felsefî düşüncelere bir parola soran olmalıydı ve onlar da bunu yapıyorlardı.

*3.*Aklî deliller hakikate giden yolda sadece birer vesile ve vasıta olması gerekirken gaye ve hedef hâline getirilmişti. Ve işte hem İmam Gazzâlî hem de Mevlâna ve bu ikisi gibi düşünen bütün büyükler böyle bir inhirafa istikamet vermek istiyorlardı.

*4.*Onların bulundukları hâl ve makamın edebi, bu tavrı gerektirmektedir. Hem onların devirlerinde baş gösteren mânevî hastalıkların tedavisi onların kullandığı tedavi metodunu iktiza etmektedir.

*5.*Büyükler, pak ve berrak suya benzerler. Bulundukları devrin kabına göre şekillenirler. Bu tekevvün ise tamamen içinde bulundukları şartlarla irtibatlı olarak teşekkül etmektedir. O devirde yazılan bütün eserler bunun en çarpıcı örnekleridir.

Günümüz insanı, nakille kendisine anlatılan bütün meselelerin imkân ölçüsünde aklî delillerle pekiştirilmesine her zaman ve devirden daha çok muhtaçtır. Fakat bu, öze inebilmek için kabuğu kırma ameliyesi mesabesinde tutulmalıdır. Yani, özü tadabilmede kabuğu kırma bir şarttır, fakat tek şart değildir. Büyüklerin bu ameliyeyi tekrarları ise, kendi tadıp doyduklarını, müstaid olanlara da tattırabilmek içindir.

Zira onlar, hakka'l-yakîni temâşâ eden nazar ve bakışlarıyla her türlü delil ve burhan ihtiyacından müstağnîdirler. Ayaklarının biriyle yüceler yücesi makamlarda dolaşan bu kutlular, diğer ayaklarını yerden kesmezler ki, daha nicelerini ellerinden tutup o yerlere çekebilsinler. Cismaniyet çeperine sıkışıp kalmış zavallıları ruh ve kalbin hayat derecesine yükseltebilmek için onlarca buna zaruret vardır. Fakat onların bu gaye için delil ve burhana dönüş yapmalarını sadece bir fedakârlık kabul etmek lâzımdır.

Nitekim onlar, bu ahlâkı, hiç kimsenin varamadığı, Cibril'in nazarının dahi ulaşamadığı noktalara kadem basan İki Cihan Serveri'nden (sallallâhu aleyhi ve sellem) böyle öğrenmişlerdir. O'nun miraçtan geri dönüşü en büyük hikmet dersidir. Gaye, Ballar Balı'nı bulmak ve başkalarına da buldurabilmektir...

"İnancın Gölgesinde" böyle bir gayeye hizmet için hazırlandı. Muhterem Müellifin çeşitli zaman ve zeminlerde irticalî olarak yaptığı sohbet ve konuşmalardan mevzu ile alâkalı olanlar azamî ölçüde gayret sarf edilerek özün özü hâline getirilmeye çalışıldı. Hazırlayanlar cidden zorlandılar. Zira zaten anlatılanlar, mevzuların çapına kıyasla özün özüydü. Hulâsa etmek muhtevanın aleyhine işleyebilir endişesi uzun süren bir çalışma gerektirdi. "İnancın Gölgesinde" böyle bir endişe ve böyle bir çalışmayla vücuda geldi.

Elinizdeki eser bu serinin ikinci cildi. Bu ciltte "Peygamberimizin Nübüvveti", "Kur'ân-ı Kerim", "Metafizik Gerilim, Cemaatleşme Şuuru, Cihad ve Bazı Düsturlar" gibi konular üzerinde duruluyor. Meselelerdeki hassasiyet ve anlatıştaki maharet bizce her türlü izahtan vârestedir. Yalnız, gönül isterdi ki, bu ve benzeri eserler Müellifin usta kaleminin üslûbunu taşısın. Fakat ne yazık ki, yüklenilen diğer misyonlar zaman bakımından buna mâni olmaktadır. Şu kadar var ki, muhtevadaki bereket ve zenginlik, bu eksikliği unutturmaktadır.

Yayınevimiz, "İnancın Gölgesinde" geçireceğiniz huzur ve bereket dolu dakikalardan emin olmanın mutluluğunu daha şimdiden yaşamaktadır. Hamd Sancağı'nın gölgesinde gölgelenmek ise en büyük arzu ve isteğimizdir. Elinizdeki eserin hepimize böyle bir neticeye vesile olması ümidiyle...

PEYGAMBERİMİZ'İN NÜBÜVVETİ

Mukaddime

Mevcudat içinde hiçbir varlık gayesiz ve vazifesiz yaratılmamış ve hiçbir canlı da rehbersiz bırakılmamıştır. Karıncayı meliksiz, arıyı beysiz, balıkları ve kuşları rehbersiz bırakmayan Allah (celle celâluhu), elbette insanları da peygambersiz bırakmayacaktır.

İnsanlar, akıllarıyla kâinatta cereyan eden hâdiselere bakıp, Allah'ı (celle celâluhu) bulsalar bile, yaratılışlarındaki gaye ve hikmeti, nereden gelip, nereye gittiklerini ve ibadetlerinin keyfiyetlerini peygambersiz bilemezler.

İnsan fıtratına ekilen hadsiz istidat çekirdekleriyle, sahip olduğu kabiliyetleri inkişaf ettirip geliştirecek ve onları yaratılış gayelerine yönlendirecek olanlar da ancak peygamberlerdir. Peygamberler olmasaydı, yaratılış ağacının en mükemmel meyvesi olan insan, kâinattaki israfsızlığın zıddına çürümeye mahkûm edilmiş olurdu.

Evet, cemiyet hâlinde yaşamaya mecbur olan insanların aralarındaki muamele ve münasebetleri tanzim ve hayat kanunlarını talim edip cemiyeti adalet, hakkaniyet temelleri üzerine oturtacak mürebbiler peygamberlerdir.

Keza kâinat, eşya ve hâdiselerin sırlarını insanlara öğretecek ve onlara insan-kâinat-kitap münasebetlerini izah edecek muallimler de yine peygamberlerdir.

Dest-i ilâhî ile ulaşılabilecek en son noktalara vararak, insanlara maddî-mânevî her sahada üstadlık yapan, çağları aşacak şekilde çığırlar açan; gösterdikleri mucizeler ile medeniyetlerin ve uygarlıkların kurulmasına, ilimlerin inkişafına zemin hazırlayan rehberler de yine peygamberlerdir.

Vazifesini bitirip dünyadan ayrılan peygamberlerin ardından, yeniden karanlıklara ve dalâletlere sürüklenen insanlığı, Allah'ın (celle celâluhu) sonsuz merhametiyle yeniden hidayete ve aydınlığa ulaştıran yine birbiri ardınca gelmiş bu peygamberlerdir.

İlâhî mânâları ve vahyi idrakimize intikal ettirmede ilâhî tecellîlerin merkezleşme noktası olan yaverlerine ve bilhassa, mübelliğimiz, mürşidimiz ve şefaatçimiz olan Yaver-i Ekrem'ine her şeyden önce en büyük şahit Allah'tır. Kâinat sarayının Andelib-i Zîşânı Habib-i Ekrem'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) diliyle terennüm edilen Kur'ân ise, peygamberliğin, peygamberlerin ve Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) en büyük şahitleridir.

Bütün peygamberlerin, peygamberliklerini anlatmak, umumunu burada takdim etmek imkânı olmadığı için, bütün peygamberleri, bütün kitapları bize anlatan ve Rabbimiz'i bize tanıtan Peygamberler Sultanı Hazreti Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz'i anlatmakla hepsini anlatmış ve anlamış olacağımıza inanıyoruz. O'nun nübüvveti sübut bulursa, haber verdiği her şeyin de doğruluğu sübut bulur.

Muhakkak ki Allah'a (celle celâluhu) iman, saadetin kaynağıdır. Ama beşer, Allah'a (celle celâluhu) imanın yanında Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) inanmadığı müddetçe perişaniyetten ve derbederlikten kurtulamayacaktır. Evet, insanlık, başıboşluktan kurtulmak istiyorsa, bütün ruhuyla, bütün hissiyatıyla "Muhammedün Resûlullah" demelidir.

A. TEVRAT VE İNCİL PEYGAMBERİMİZ'İN NÜBÜVVETİNE DELİLDİR

Geçmiş peygamberlerle birlikte, geçmiş mukaddes kitaplardan Tevrat ve İncil, Hâtem-i Enbiyâ'nın peygamberliğine birer delil ve şahittir. Tahrif edilmiş olmalarına rağmen, Hüseyin Cisrî gibi allâmeler, elimizdeki Tevrat ve İncil nüshalarında, bu mevzu ile alâkalı pek çok işaretler bulmuşlardır. Bunlardan sadece dört tanesini vermekle iktifa edeceğiz:

1."Onlar için kardeşleri arasından, senin gibi bir peygamber çıkaracağım ve sözlerimi onun ağzına koyacağım."[1]

"Gerçek, Musa demiştir: Rab size kardeşleriniz arasından benim gibi bir peygamber çıkaracak, her ne söylerse onu dinleyeceksiniz. Ve bütün peygamberler, Samuel (İsmail) ve sıra ile gelenler, hep söylenen bu günleri ilan ettiler."[2]

"... ve Rabbin... Musa gibi bir peygamber daha İsrail'de çıkarmadı."[3]

Kitab-ı Mukaddes'in Ahd-i Atik (Tevrat) ve Ahd-i Cedid (İncil) bölümlerinden alınan yukarıdaki âyetlerde:

*a)*Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İshak'ın soyundan gelen İsrailoğulları'na Hz. Musa'nın "kardeşleriniz" şeklindeki hitabı, Hz. İshak'ın kardeşi Hz. İsmail'in soyuna, yani İsmailoğulları'na işarettir. İsmailoğulları'ndan gelecek olan peygamber ise ancak Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) olabilir; çünkü İsmail soyundan yalnızca Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelmiştir. Hz. Yûşâ ve Hz. İsa, Hz. İsmail'den değil, İsrailoğulları'ndandır.

*b)*Hz. Musa, "benim gibi" sözüyle Peygamberimiz'i kastetmektedir; çünkü, cihad, getirdiği kanun ve hükümler, koyduğu cezalar, cemaati arasında sözünün dinlenir olması... gibi yirmi kadar hususta Hz. Musa'ya benzeyen, Hz. Yûşâ ve İsa değil, Peygamberimiz Hz. Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem).

*c)*Hz. Musa gibi bir nebinin İsrailoğulları'ndan bir daha çıkmayacağı açıkça ifade olunmaktadır.

d)"Sözlerimi ağzına koyacağım." ifadesi, Efendimiz'in ümmî olup, okuma-yazması bulunmadığı hâlde Allah'ın Kelâmı'nı kolayca hıfzedip insanlara okuyacağına işarettir.

2."Rab, Sina'dan geldi ve onlara Sâir'den doğdu; Paran dağlarında parladı

ve mukaddeslerin onbinleri içinden geldi. Onlar için sağında ateşli ferman vardı."[4]

a)"Sina'dan gelme", Hz. Musa'ya Tûr-i Sîna'da ilâhî hükümlerin verilmesini; "Sâir'den doğma", Hz. İsa'ya İncil'in verilmesini ve "Paran dağlarında parlama" ise, Efendimiz'in Mekke'de çıkacağını ifade eder. Paran, Arapça okunuşuyla Faran, Mekke'nin eski isimlerinden olduğu gibi, Kitab-ı Mukaddes'in Tekvin bölümünde de Hz. İsmail'in Paran çölünde oturduğu anlatılmaktadır.[5]

b)İçinden gelindiği belirtilen mukaddeslerle, Peygamberimiz'in her türlü ayıptan uzak bulunan Âli'ne, Ehl-i Beyt'ine ve ashabına işaret olunmaktadır.

c)"Sağda ateşli ferman", İslâm dininde cihada işarettir.

3."Taş, köşenin başı oldu.. ve o, gözlerimizde şaşılacak iştir... Allah' ın melekûtu sizden alınacak ve O'nun meyvelerini yetiştirecek bir millete verilecek ve bu taşın üzerine düşen parçalanacak; o da kimin üzerine düşerse onu toz gibi dağıtacaktır."[6]

*a)*Yukarıdaki âyette geçen "köşe taşı" Hz. İsa (aleyhisselâm) olamaz; çünkü Hz. İsa ve getirdikleri altında parçalanma, toz gibi olma meydana gelmemiş, bu, Peygamberimiz'le olmuştur. Zaten, hükmeden Hz. İsa değil, Efendimiz'di (sallallâhu aleyhi ve sellem); hükmetmek için gelmediğini söyleyen de bizzat Hz. İsa'nın (aleyhisselâm) kendisidir.[7]

b)Buhârî ve Müslim'in rivayetlerinde, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisinin peygamberlik binasının köşe taşı olduğunu bizzat ifade etmekte[8] ve dolayısıyla köşe taşı konmakla, yani Peygamberimiz'le (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamberlik tamamlanmış olmaktadır.

4."Rab, size başka bir Faraklit verecektir; ta ki, daima sizinle beraber olsun."[9]

"... O, size her şeyi öğretecek ve size söylediğim her şeyi hatırınıza getirecektir."[10]

"... Benim için o şehadet edecektir..."[11]

"... gitmezsem, Faraklit gelmez... ve O geldiği zaman günah, salâh ve hüküm için dünyayı ilzam edecektir."[12]

Yukarıdaki âyetlerde Faraklit olarak geçen kelimenin aslı Yunanca'da

‘Piriklitos’ olup, Arapça ‘Ahmed’ kelimesinin karşılığıdır. ‘Ahmed’, Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ismi olduğu gibi, Kur’ân-ı Kerim’de de O’nun İncil’de ‘Ahmed’ olarak geçtiği açıkça ifade edilir.[13] Ve burada sayılan bütün vasıflar sadece Efendimiz’de (sallallâhu aleyhi ve sellem) vardır. Kaldı ki, Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) geleceğini ve vasıflarını açıkça anlatan pek çok İncil bugün elimizde mevcut değildir.

1 Kitab-ı Mukaddes, Tesniye, bâb: 18, cümle: 18.

2 Kitab-ı Mukaddes, Resûllerin İşleri, bâb: 3, cümle: 22-25.

3 Kitab-ı Mukaddes, Tesniye, bâb: 34, cümle: 12.

4 Kitab-ı Mukaddes, Tesniye, bâb: 33, cümle: 2.

5 Kitab-ı Mukaddes, Tekvin, bâb: 21, cümle: 21.

6 Kitab-ı Mukaddes, Matta, bâb: 21, cümle: 42-44.

7 Kitab-ı Mukaddes, Yuhanna, bâb: 12, cümle: 47.

8 Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 18; Müslim, *fezâil* 20-23.

9 Kitab-ı Mukaddes, Yuhanna, bâb: 14, cümle: 16.

10 Kitab-ı Mukaddes, Yuhanna, bâb: 14, cümle: 26.

11 Kitab-ı Mukaddes, Yuhanna, Bâb: 15, cümle: 26.

12 Kitab-ı Mukaddes, Yuhanna, Bâb: 16, cümle: 7-8.

13 Bkz.: Saf sûresi, 61/6.

B. PEYGAMBERİMİZ'İN RİSALETİNDEN ÖNCEKİ HAYATI DA O'NUN PEYGAMBERLİĞİNE DELİLDİR

*1.*Dünyaya teşrifi esnasında meydana gelen olağanüstü hâdiseler, çocukluk devresinde yakınlarının müşâhedeleri ve gençliğinde firaset sahiplerinin kendisinde sezdikleri mânâlar, O'nun gelecekte büyük bir vazife altına gireceğinin anlamlı ifadelerinden başka bir şey değildi...

*2.*Peygamberliğine kadar olan devrede daima zulme ve haksızlığa karşı çıkmış ve "Hılfü'l-Fudûl" gibi haksızlığa uğrayanları koruma cemiyetine bilfiil girip, mazlumların, mağdurların yanında yerini almıştı...

*3.*İhtişamlı ve saltanatlı bir 40 yıl yaşamayıp, ta küçük yaşta yetim ve öksüz kalmış, dedesi ve amcasının himayesinde büyümüştü.. şahsı, malı ve taraftarları açısından öyle çok güçlü de değildi.

*4.*Çevresinde fuhuş adına bütün olup bitenlere rağmen, peygamberliğine kadar olan bu devrede iffet, namus ve hayâsına toz bile kondurmamıştı. İki defa düğüne giderken yolda uyuyup kaldığını bizzat kendisi ifade buyurmaktadır. Garîze-i beşeriyenin en güçlü olduğu 25 yaşında, dul, çocuklu ve 40 yaşındaki Hatice Validemiz'le izdivaçları hengâmında buram buram terlediği ve gelinlik kız gibi kızardığı nakledilir. Sefere çıkışta "Kızımı, namusumu kime teslim edeyim?" diye düşünenlerin hemen ilk akıllarına gelen de bu iffet ve namus âbidesi genç olmalıydı!

*5.*Peygamberlik öncesi dönemde bir defa olsun yalanına, hıyanetine ve sözünden döndüğüne şahit olunmamıştır. Bu mevzuda, düşmanları dahil, hiç kimse herhangi bir misal gösterememektedir. Kaldı ki en azılı hasımları bile O'na 'Muhammedü'l-Emin' diyorlardı. Kâbe tamiratında Hacerü'l-Esved'i yerine koyma şerefi uğrunda kabileler arasında çıkan anlaşmazlıkta hakem tayin edilmiş ve bu mukaddes taşı yere serdiği ridasının üzerine koyup, birer ucundan kabile reislerine tutturarak kendi eliyle yerine koymuş ve bu müşkil meseleyi halletmişti.[1]

*6.*Mukaddes Hira mağarasında geçen sancılı günlerinden sonra, büyük bir dava ile ortaya çıkması da, peygamberliğinin önemli delillerindendir. Çünkü O ümmîdir ve bütün hayatında kimseden bir şey öğrenmediği de çok iyi bilinmektedir. O'nun peygamberlik öncesi aylar ve aylar tek başına bir

mağarada kapalı kalması ve birdenbire üdebâ ve bülegâya meydan okuyan bir beyanla ortaya çıkması, elindeki harika fermanın ilâhî olduğunu gösterir.. evet Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) böyle bir iç hazırlığı ve lâhûtîleşmeden sonradır ki o nurlu mağaradan ayrılıp, Mekke ufuklarında doğmuş ve davasını neşre koyulmuştur.

*7.*Daha çocukluğunda (O Kamet-i Muallâ ve Kâmil için 'çocuk' sözü inşâallah suiedep olmaz) ve gençliğinde 40 yıl boyunca en ufak bir yalan ve dengesizliğine rastlanmayan bir kimsenin, meleke hâline gelmiş bütün ahlâkını birden 40 yaşında değiştirmesi nasıl mümkün görülebilir?

1 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 3/425; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/628; İbn Hişam, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/19-20.

C. PEYGAMBERİMİZ'İN DÜŞMANLARI BİLE O'NUN SIDKINA ŞAHİTTİRLER

*1.*Kırk yaşına kadar kendisine "Muhammedü'l-Emin" diyen ve emanetlerini teslim eden düşmanlarının O'nu, peygamberlikle ortaya çıktığında ret ve inkâr etmeleri, kendileri adına tenakuzdan başka bir şey değildir. Kendilerini akıllı, kültürlü ve mütefekkir gören bu insanlar, böylece tam 40 yıl aldatılıp uyutulduklarını kabul etmiş olmuyorlar mı? Öyleyse, inkârlarında başka bir maksat vardı; çünkü değişen ve dönen Peygamber değil, döneklik yapıp Güneş'e göz yuman, bizzat onların kendileriydi.

*2.*Düşmanları O'nu yalancılıkla itham edemiyor, getirdiklerini ret ve inkâr edemiyor, sadece 'sâhir, şair, mecnun' yakıştırmalarında bulunuyorlardı. Mevcudiyet ve hakikatini inkâr edemedikleri mucizelerine de 'sihir' deyip geçiyorlardı.

*3.*Peygamberliğini kabule yanaşmayan müşrikler, "Muhammed doğru söylüyor." diyor, fakat peygamberliğin O'na verilişini kibir ve gururlarına yediremeyip, "Neden eşraftan falana, falana verilmedi de, bir yetime verildi?" diye kendilerince sözde mazeret beyan ediyorlardı.

*4.*Mekke müşriklerinin, şiir ve belâgatta ileri seviyede oldukları hâlde, okuma ve yazması olmayan bir Zât tarafından, *"Destekçilerinizi de çağırıp haydi benzerini, hatta bir sûresinin benzerini siz de getirin."*[1] diye meydan okunarak tebliği yapılan Kur'ân'a ve peygamberlik davasına karşı kendileri için en kolay ve tesirli yol olması gereken dille mücadeleyi bırakıp, en tehlikeli ve rizikolu yol olan kılıçla mücadeleye girmeleri de O'nun peygamberliğine apaçık bir delildir.

*5.*Müşrikler, yine O'nu ilzamda en kolay yollardan biri olması gereken açığını arama, yanlışını izhar ve ilan etme mevzuunda çaresiz kalıyorlardı; zira, bir açığını ve yalanını bulsalardı hemen bütün cihana ilan edeceklerdi.

*6.*Can alıcı düşmanlarının, kendisine kılıç çekmiş ve her kötülüğü yapmış hasımlarının zamanla birer birer eriyip dize gelmeleri ve O'nun dairesine katılmakla müslüman olmaları da O'ndaki doğruluğa, ismet, fetanet ve câzibeye ayrı bir delildir. Safvan, Ebû Süfyan, Amr ibnü'l-Âs, Halid, İkrime, Hind ve Vahşi gibi en amansız hasımları ve daha niceleri sonunda O'nun hakkaniyetine boyun eğmiş ve bu hakkaniyetin yaman mübelliğleri olmuşlardır.

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/23; Yûnus sûresi, 10/38; Hûd sûresi, 11/13.

D. PEYGAMBERİMİZ'İN RİSALETİNİ İLANINDAN SONRAKİ HAYATI DA O'NUN PEYGAMBERLİĞİNİN VE DAVASINDAKİ DOĞRULUĞUNUN BİR BAŞKA ŞAHİDİDİR

*1.*Büyük ideal ve yüksek düşüncelerle içi sürekli kaynayıp duran bir insanın, fikirlerini açığa vurmaması, düşünce ve davası paralelinde taraftar toplamaktan uzak kalması düşünülemez.

Biz basit bir fikir ve düşüncemizi bile içimizde tutamayıp, tanıdığımıza-tanımadığımıza intikal ettirmeye çalışırız. İnsan, düşünce ve davasını en canlı ve heyecanlı olduğu gençlik yıllarında yaymaya çalışır. 15-20 yaşlarındaki binlerce, onbinlerce gencin nice bâtıl fikirleri neşretmek için ellerinde bildirilerle gösterilerde ve kanlı hâdiselerde nasıl mücadele ettiklerine bütün dünya tarihi şahittir. Oysa, Nebiler Sultanı (sallallâhu aleyhi ve sellem) davasını tebliğe 40 yaşında başlamıştır: Demek ki, O, bir emir altında hareket ediyor ve kendisine emredileni yapıyordu...

*2.*Bir insanın, çeşitli muvaffakiyetler, zaferler, malî imkânlar ve makamlar elde ettikten sonra hiç değişmemesi, onun yüce ve yüksek ahlâkını, doğruluk derecesini gösterir. İşte, O'nun peygamberlikten önceki ve sonraki güneş gibi parlak ve apaçık hayatı! Evet, O'nun en büyük zaferler ve fetihlerden sonra bile bakışının bulanmaması, başının dönmemesi, fonksiyon ve vazifesini başladığı gibi bitirmesi peygamberliğinin delili değil de ya nedir?

E. PEYGAMBERİMİZ'İN ZÂTI DA DOĞRULUĞUNA VE NÜBÜVVETİNE ŞEHADET EDER

*1.*Sima, anlayan ve görebilen için ruhun aynası ve iç âlemin tanıtıcı satırlarını yansıtan bir kitap hükmündedir. Peygamberimiz'in hakikat gamzeden nurlu simasını gören yahudi âlimlerinden Abdullah b. Selâm, daha ilk görüşünde *"Bu simada yalan yoktur."* diyerek iman etmişti.[1]

*2.*Muhalfarz, o Zât'ın söz ve davranışlarında yalan ve yapmacıklık olsaydı, gerek peygamberlik öncesi, gerekse peygamberliği döneminde mutlaka bir açık verecek, gaf ve falso yapacak ve neticede, firsat kollayıp duran hasımları da, bunu cihana ilan ederek hiç kılıca sarılma lüzumu duymadan emellerine ulaşacaklardı.

*3.*Bir şeyin sun'îsi, taklit ve yanlışı, hiçbir zaman hakikî ve fıtrî olanı gibi değildir. Gözü doğuştan sürmeli olanla, sonradan boyalı olan birbirinden farklıdır. Sinek, tavus kuşunu, ateş böceği güneşi, çoban valiyi veya ilim adamını ne kadar temsil ve taklit edebilir? Hele peygamberlik gibi bir mevzuda taklit ve yalanın asla yeri olamaz.

*4.*İnsanın, yaratılış icabı, önemsiz bir konuda küçük bir topluluk içinde, o topluluğa muhalefetle küçücük bir yalanı bile söylemesi imkânsız denecek kadar zordur. Buna karşılık, O Zât (sallallâhu aleyhi ve sellem), peygamberlik gibi çok büyük bir dava adına, kendine hasım büyük bir cemaat içinde, çok önemli şeyleri tam bir emniyetle, telaşsız söyleyebiliyorsa, bunda hile ve yalan olacağı düşünülebilir mi?

*5.*Hele bu Zât ümmî ise, okuma-yazma bilmiyorsa ve karşısında da zeki, kültürlü, söz söylemesini bilen, şiir ve belâgatta seviyeli bir cemaat bulunuyorsa, böyle bir durumda o Zât'ın söz ve davranışlarını pervasızca sergilemesi ve çok uzun zaman yalanlanmadan bunu sürdürmesi nasıl mümkün olabilir ki..?

*6.*İnsan, ortaya attığı herhangi bir düşünce, tez ve fikrine karşı medenice fikir münazarası şeklinde mukabelede bulunulduğunu görse, yalan-yanlış da olsa, fikirlerini müdafaaya devam edebilir. Fakat bir insanın tek başına, her an ayrı bir ölüm tehdidi karşısında sabredip direnmesi; hele hele ruhunu, kalbini ve şahsiyetini örseleyici, alaya alınma, yüzüne tükürülme ve hakaretlere maruz

kalma gibi hâdiseler karşısında bile, davasından dönmemesi ve asla ümitsizliğe düşmemesi O'nun doğruluğuna şaşmaz bir delildir.

*7.*Bugün pek çok insan görürsünüz ki; söz gelimi sıcak günlerde oruç tutamadığı için mazur görülsün ister. Şimdi o asra gidin; üstten güneşin, alttan taşlık ve kumluk çölün, içten çile, ızdırab ve binbir ölümün sıcaklığını göz önüne getirin; sonra da, hayatında meyvelerini göremeyeceği -hâşâ- bir yalan uğruna, kişinin ortaya atılıp, onca eziyet ve işkencelere katlanmasının; hurma dallarından yapılma yatakta yatıp, günlerce karnına taş bağlayacak derecede aç kalmasının ve hayatının büyük bir bölümünü savaş meydanlarında geçirmesinin mümkün olup olamayacağını düşünün..!

*8.*Önemli olan, bir dava ile ortaya çıkmak değildir; önemli olan, getirdiği prensipleri bizzat tatbik edip, davasına mükemmel bir numune olabilmektir. Tarihte, büyük diye tanınan nice sistem koyucu ve kanun vaz'ediciler vardır ki, söylediklerini yaşamadıklarından dolayı hüsnü kabul görmemiş, dava ve sistemlerini sürekli kılamamış ve samimî, heptenci ve sadık taraftarlar bulamamışlardır. "Namaz kılın." diyen O Zât'ın kıldığı namazlara, "Zekât verin." diyen O Zât'ın infak ettiği mallara, "Oruç tutun." diyen O Zât'ın tuttuğu oruçlara ve haramlara karşı çıkan O Zât'ın haram karşısındaki tavrına bakın!..

*9.*İnsan, bedenen 18 yaşına kadar gelişir; huy, karakter ve ahlâkının mayalanması ise çok küçük yaşlarda başlar; rüşde ermekle gelişir, gençlik devresinde kökleşir ve 30'undan sonra âdeta meleke hâline gelir ve sabitleşir. 40 yaşından sonra, geniş çapta bir kafa-kalb ameliyatı geçirmeden ahlâk ve karakter değiştirmek cilt değiştirme kadar müşkil bir meseledir.

Şimdi, İki Cihan Güneşi Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) bakalım: O'nu, 40 yaşına kadar emin, namuslu ve iffetli olarak yaşamış, doğruluğunu herkese kabul ettirmiş olarak görürüz. Eğer yaratılışında -hâşâ- kötü bir huy, bir karakter taşımış olsaydı, bu, gençlik tesiriyle ortaya çıkacaktı. 40 yaşına kadar râsıh ve ayrılmaz hâle gelmiş alışkanlıkların, birden 40 yaşında bıçakla kesilmiş gibi değişmesi mümkün değildir. Şimdi 40 yaşına kadar hiç yalan söylemeyen bir kişinin, 40 yaşında birden yalan söylemeye başlaması düşünülebilir mi?

10. Yalancı, sahtekâr ve gayri ciddî bir insanın, bırakın uğruna seve seve varını-yoğunu ve hayatını feda edecek arkadaşlara sahip olması, şöyle oturup sohbet edeceği dürüst ve güzel ahlâklı bir arkadaş bulması bile oldukça zordur. Şimdi siz bir de, O Zât'ın çevresinde, onca gailelere rağmen bir araya gelmiş

sahabeye, sonra tâbiîne, sonra da asırlar boyu O Kamet-i Bâlâ'ya gönül vermiş binlerce, milyonlarca evliyâ, asfiyâ ve mürşitlere, ilmin her dalında mütehassıs âlimlere ve bu devâsâ insanların çevresinde kümelenmiş milyonlarca aydınlık ruhlara bakınız! Acaba, bunca insanın, hilâf-ı vâki bir şey etrafında bir araya gelmeleri mümkün müdür..?

11. Eğer bu Zât -hâşâ- peygamber değilse, başka hiçbir peygamberin peygamberliğiyle alâkalı söylenecek pek fazla bir şey olamaz. Zira bütün peygamberân-ı izâmın sundukları mesaj, gösterdikleri mucize ve bıraktıkları iz, Kâinatın Efendisi'yle kıyas edilemeyecek kadar küçüktür.

12. Evet, O'ndan başka birinin O'nun davası ve hususiyetleriyle ortaya çıkması mümkün değildir; çünkü bize bu meydan okumayı öğreten de bizzat Allah'tır. *"Eğer kulumuza indirdiğimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sûre getirin..."*[2] şeklindeki meydan okumasına on dört asırdır henüz bir karşılık gelmiş değildir.

13. Ve nihayet, insanlara karşı yalan söylemeyen bir Zât, nasıl olur da Allah'a karşı yalan söyler? Nasıl olur da, kendi sözlerini Allah'ın kelâmı olarak gösterebilir?

1 İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 3/208.

2 Bakara sûresi, 2/23.

F. PEYGAMBERİMİZ'İN EŞSİZ AHLÂKI DA NÜBÜVVETİNE VE DOĞRULUĞUNA ŞAHİTTİR

*1.*Güzel ahlâk çekirdekler hâlinde insanın fitratına dercedilmiştir. Saf fıtratın tezahürü, temiz yaratılışın gün yüzüne çıkması ve ruhun dış aynada yansıması demek olan güzel ahlâka sahip bulunmanın en önde gelen şartlarından biri, belki birincisi terbiye ve telkindir. Evet, güzel ahlâk kendine has ortamda beslenir, râsih hâle gelir.

Şimdi, Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) nübüvvetinden önceki ve sonraki devrelerine bakalım: En güzel ve yüksek ahlâkı O'na kim telkin etmiş ve bu mükemmel terbiye ile O'nu kim yetiştirmiştir? Annesi, babası diyemeyiz, çünkü onları çok küçükken kaybetmiştir. Dede ve amcalarının ise, içinde bulundukları toplumda O'na böyle bir ahlâk kazandırmaları hiç mi hiç mümkün görünmemektedir. Peki, kimdir öyleyse O Zât'ın mürebbisi? Cevabını, kendi beyanıyla verelim: *"Eddebenî Rabbî feahsene te'dîbî! - Beni Rabbim terbiye etti ve ne güzel terbiye etti!"*[1]

*2.*İyi veya kötü ahlâkın gelişmesinde vasatın, çevrenin ve toplumun tesiri de oldukça önemlidir. Şimdi, O'nun yaşadığı asırda, Mekke'ye gittiğimizde, insanların vahşette canavarları geçtiğini, haksızlığın, zulmün, faiz ve sömürünün kol gezdiğini, kızların diri diri toprağa gömülüp kadınların esir pazarlarında satıldığını, çocuklara baba bulmanın zorlaşıp, Kâbe çevresinde kadınların çırılçıplak dolaştığını görürüz. Her mahallede bir caminin bulunduğu günümüz şartlarında nesilleri eğitmenin zorluğunu düşünün, bir de o asırda, o şartlarda en güzel ve en yüksek ahlâka sahip olmanın imkânsızlığını..!

*3.*Her peygamber gibi, Peygamber Efendimiz de sıdk, emanet, tebliğ, fetanet ve ismet vasıflarına bihakkın ve en yüksek derecede sahipti.

*4.*Kendimize, çevremize ve tarih boyunca gelip geçmiş büyüklere ve büyük görünenlere baktığımızda, kendilerinde ancak belli ahlâkî güzelliklerin tezahür ettiğini ve güzel ahlâkın her türlüsünü hemen hemen hiç kimsede göremeyiz. Kimisi cömerttir fakat aynı derecede affedici değildir; kimi cesurdur ama aynı zamanda cimridir. Ayrıca hiçbir ahlâkî güzellik hiç kimsede zirve noktasında temsil edilmiş değildir. Oysa O Zât'ta güzel ahlâkın her türlüsü, en üst seviyede vardı ve mütemadi idi.

*5.*Bir insanda, birbirine zıt güzel ahlâkın birbirini nakzetmeyecek ve

engellemeyecek derecede bulunması oldukça zordur; yani, insan cömerttir ama bunu israf derecesine vardırabilir; tutumludur fakat bu cimrilik seviyesindedir. Cesurdur, ama bu cesurluk tehevvür noktasındadır. Hâlbuki O Zât, bütün güzel ahlâkı en yüce bir şahsiyet oluşturacak şekilde kendinde toplamış ve hiçbir ahlâkı, zıddının sınırına vardırmamıştır.

Söz gelimi, son derece cesur ve celâdetliydi; ama aynı zamanda son derece mütevazi, halim ve selimdi. Daha da önemlisi, cesaret ve celâdeti kalbleri kırıp dökme noktasına asla varmadığı gibi, tevazu ve affediciliği de hiçbir zaman zillet ve korkaklık seviyesine düşmezdi. Vakar ve ciddiyetinin yanında mütebessim ve huzur verici, metin ve çetin oluşunun yanı sıra alabildiğine re'fet ve merhamet sahibi; dünyaya meydan okurken de kumlar üstünde oturup bir çocukla da sohbet edebilecek kadar mütevazi idi. Bunlar gibi daha pek çok güzel ahlâkı hem de en zirvede, birbirine karıştırmadan ve en mükemmel şekilde zâtında toplayan, yaşayan ve ümmetine numune olan ancak O Zât'tır (sallallâhu aleyhi ve sellem).

*6.*Hiçbir insan her sahada, her konuda rehber ve mütehassıs olamaz. Yüzlerce ilim dalının teşekkül etmiş bulunduğu günümüzde, herhangi bir sahada mütehassıs olma, yılları almakta, belki bir ömür boyu aynı sahada çalışmak gerekmektedir. Evet, bir insanın hem mükemmel bir tıp bilgini, hem mükemmel bir komutan, hem dirayetli bir idareci, hem bir terbiyeci, hem bir sosyolog, hem de bir muallim olması âdeta imkânsızdır. Fakat bütün bunlar Peygamber Efendimiz'de hem de en üst seviyede gerçekleşmiş bulunmaktadır. O'nun hayat-ı seniyyelerini okuduğunuzda bunu açıkça göreceksiniz. Ayrıca, değil her sahada, tek bir sahada bile ihtisas yapmak için belli zamana, gerekli araç-gerece ve sakin bir atmosfere ihtiyaç duyulduğu da düşünülünce iş bütün bütün karmaşıklaşır...

*7.*O Kutlu Asr'a gidin! Hiçbir pedagoji eğitimi görmeyen, hiçbir askerî mektep bitirmeyen, hiçbir içtimaî mektepten çıkış almayan; teleskop ve mikroskopla hiçbir tanışıklığı bulunmayan, hele hele okuma-yazması olmayan O Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem), her sahada nasıl bir uzman gibi şaşmaz, eskimez, pörsümez, canlı ve ölmez sözler söylediğini, inkılâplar yaptığını, her sahada bir rehber ve mütehassıs gibi emniyet ve rahatlık içinde konuşup hareket ettiğine bakın!.

Daha da önemlisi, bütün bu ihtisas isteyen işleri yaparken sermaye olarak sadece 23 sene gibi kısa bir zaman dilimini kullandığını, hayatının hemen

tamamını çile ve ızdırap içinde, muharebe meydanlarında, cemiyetinin meseleleriyle haşir neşir olarak ve ailelerini de en mükemmel şekilde idare etmeyi ihmal etmeyerek, en mükemmel ve en son dinin hem de asırlar sürecek prensiplerini vaz'ederek, bütün cihana duyuracak bir değerler manzumesi hâlinde kurup yerleştirirken.. evet böylesi ağır şartlar altında nasıl olmuş da her sahada hakimane söz söyleyebilmiş..!

*8.*Şimdi, zaman, imkân, huzurlu ve güvenli bir çalışma atmosferi gibi şartlar isteyen pek çok meselede bir insanın:

a.En yüksek ve en güzel ahlâkı temsil etmesi,

b.Her türlü güzel ahlâkın zirvesinde bulunması,

c.Yüksek ahlâkın bütününe, hiç birbirini nakzetmeden ve zıddının sahasına girmeden sahip olması,

d.Güzel bir ahlâkla arz-ı endam ederken diğerlerini unutmaması, ihmal etmemesi ve başka biriyle karıştırmaması, o insanın doğruluğuna ve peygamberliğine delâlet etmez mi?

*9.*Doktor, hastaya ve hastanın durumuna göre ilaçları değiştirir ve ilaçların dozajında da gerekli ayarlamalarda bulunur. İnsan da, diğer insanlara karşı davranışlarını, huylarını, âdet ve alışkanlıklarını ayarlama ve hesaplama durumundadır. Ahlâkî davranışlar, zaman ve zemine, makamın keyfiyetine ve muhatapların durumuna göre farklılıklar arzeder. Çoğu zaman davranışlarımızı yerine göre ayarlayamaz ve hatalar yaparız. Meselâ, bir valinin, emrindeki kişilere makamında göstermesi gereken vakar ve ciddiyeti evinde de göstermesi kibir ve kendini beğenme olur. İnsanlara gösterilmesi gereken şefkat ve merhameti muharebede düşmana gösterdiğimizde, kendi insanımıza karşı zulüm ve merhametsizlik etmiş oluruz. "Yazık, uykusuz kalmasın." diye çocuğumuzu sabah namazına kaldırmamak, ona acımak değil, bilakis en büyük kötülüktür. İrşad adına, muhatabın durumunu, seviyesini ve şartları nazara almadan bütün doğruları sıralayıvermek irşad olmadığı gibi, sıraladığımız doğrular adına da hem bir ihanet, hem de cinayettir. Aleyhissalâtü vesselâm'ın bütün söz ve davranışlarını tek tek incelediğimizde, O'nun, yer, kişi, mevki, zaman ve şartlara göre söz ve davranışlarını bütün inceliklere riayetle nasıl ayarladığını ve bu sahada en ufak bir falso vermediğini görürüz. Bu da, O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamberliğine vâzıh bir delil teşkil etmektedir.

10. Diyelim ki, her durumda söz ve davranışlarınızı ayarladınız; iradenizin

gücünü göstererek hareket biçiminizi tayin etmeye muvaffak oldunuz. Fakat çok defa insan hem âni hem de isabetli düşünmeye, karar vermeye imkân bulamadan karar verme mecburiyetinde kalır. Meselâ, bir muharebe sahasında hemen karar verme durumunda kaldığınızda oturup uzun boylu düşünmeye kalkmanız, büyük bir mağlubiyete ve felâkete sebebiyet verebilir. Sonra, çok defa âni verilen kararların, neticesi düşünülmeden sarfedilen sözlerin ve hesaplanmadan atılan adımların, insanı içinden çıkılmaz durumlara soktuğu çok vâkidir. Öyleyse, konuşurken, bir iş plânlarken, gelecekteki hâdiseleri, vukuu muhtemel aksülamelleri ve karşılaşılabilecek güçlükleri hesaba katma mecburiyeti vardır.

Şimdi düşünün; vereceğiniz kararlar, atacağınız adımlar ve söyleyeceğiniz sözler yalnızca birkaç gün, hatta bir kaç ay, bir kaç yıl ya da bir kaç asır ötesini değil, kıyamete kadar gelecek bütün zamanları ilgilendiriyorsa, o zaman ne yaparsınız?

Evet, her sözü, her davranışı ve her adımı asırlar boyu her devrin, her anlayışın ve her seviyenin insanı tarafından hüsnü kabul görmüş, tatbike çok çok müsait ve en elverişli bulunmuş; karşılaşılan her türlü müşkil ve zorluklara çare olmuş.. ve zaman geçtikçe solup gitmesi bir yana, daha da tazelenip yenilenmiş, güçlenip çağın üstüne çıkmış bu insan peygamber değil de ya nedir..?

11 . Sadece ana başlıklar hâlinde bir kaçını zikrettiğimiz bu güzel ahlâkın sahibi Zât'ı bize sorsalar, "Evet" deriz "O bir nebidir, Nebiler Serveri'dir. Biz de O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) şahitleriyiz. Evet, Hak adına Hakk'ın temsilcisinin şahitleriyiz." Çünkü bu kadar güzel ve yüksek ahlâk ancak doğru insanlarda bulunabilir. Güzel ahlâk, ancak doğruluk toprağında yetişip, sümbül verebilir. Yalan söyleyen bir insanın daha başka söz ve davranışlarında da zaaf v e lekeler bulunmaması mümkün değildir. Yalan, âdeta fasit bir dairenin başlangıcı gibidir. Zincirleme, arkasından her türlü kötü ahlâkı da sürükler getirir.. tıpkı doğruluğun güzel ahlâkı sürükleyip getirdiği gibi.

Şimdi, serâpâ ahlâk-ı âliyeyle serfirâz olan O Yüce Kamet (sallallâhu aleyhi ve sellem), belli ki, daha işin başında bir salih daire teşkil edip, hak ve hakikat adına doğru, dosdoğru olarak bu ulvî vazifeye, peygamberlik misyonuna başlamış ve neticede misyonunu tam bir başarıyla noktalamıştır.

12 . Aynı nükteye bir başka zaviyeden daha bakabiliriz:

Birbirine münasip ve uygun şeyler arasında meyil ve câzibe, birbirine zıt ve

muhalif şeyler arasında ise nefret ve itme vardır. Seçtiğimiz arkadaşlarımız, kendi karakterimize ve düşünce dünyamıza en uygun olan kişiler değil midir? Dumanlı ve loş kokulu yerler kendilerine uygun kişileri çekerken, Allah'ın evleri ise belli ki kendilerine münasip kutluları çekecektir. Evet, doğruluk da daima doğru insanları çekip, sinesinde barındıracaktır. Öyleyse, bu güne kadar milyonlarca doğruluğu müsellem insanları kendine celb ve cezbeden insanın acaba doğruluğun özü ve hulâsası olmaması mümkün müdür? Cezbeden en güzel olunca, cezbedilen de güzel olmalıdır. O ne yüce ve erişilmez bir câzibedir ki, asırlardır milyonları meczup hâle getirmiştir.

13 . Böylesine yüce ve güzel ahlâka sahip olan bir insanda, elbetteki izzet-i nefis, haysiyet, şeref bulunacaktır ve O bu hâliyle asla yalana, hileye tenezzül etmeyecektir.

14 . Beşer tarihinde hiçbir insanın hayatı, söz ve davranışları, Peygamberimizinki kadar araştırılmamış, araştırılıp tespit edilmemiş ve pratikte de yaşanmamıştır. Ayrıca bugün bütün yeryüzünde, hem de araya boş bir zaman parçası girmeden günde beş defa ismi "Allah" ismiyle birlikte anılan yalnızca O'dur (sallallâhu aleyhi ve sellem).

1 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummal* 11/406.

G. PEYGAMBER EFENDİMİZ'İN HER ALANDAKİ İNKILÂPLARI NÜBÜVVETİNİN DELİLLERİDİR

1."Yeryüzünde en mühim, en lüzumlu, en zor ve en faydalı meslek hangisidir?" sorusuna verilecek cevap acaba ne olabilir? İdarecilik midir bu dört hususiyeti kendinde bulunduran meslek, yoksa siyaset midir; veya hâkimlik, savcılık, avukatlık ya da askerlik veya polislik midir? Çiftçilik, işçilik, esnaflık, ya da öğretmenlik, ilim adamlığı, mürşidlik veya hocalık mıdır..?

Bu soruyu hangi meslek sahibine sorsanız, hepsi de size mesleğinin lüzumundan, faydasından, zorluğundan ve öneminden bahsedecektir. Evet, mutlaka her mesleğin kendine göre faydası, önemi, zorluğu ve lüzumu vardır; fakat her bir meslek ve çalışma sahasının esası ve temeli hiç şüphesiz insan unsuru yani ferdin yetiştirilmesi ve yararlı hâle getirilmesidir.

*2.*İçtimaînin temel rüknü olan "müstesna insan"ı yetiştirmek için, her şeyden önce yetiştiricinin müstesna, mükemmel bir ahlâk ve kabiliyete sahip olması gerekir. Bundan başka, yetiştirici, ele aldığı ferdin yaratılış kanunlarını, fıtratını, psikolojik yanını, ruhî yapısını, istidat ve kabiliyetlerini, kültür ve anlayış durumunu, his dünyasını, duygularını, kafa ve düşünce hususiyetini, meyil ve ümniyelerini, zaaf ve zayıf taraflarını, sosyal mevkiini ve bütün bunlardan daha önemli olarak da istikbalde kazanacağı hususiyetleri, muvaffak ve verimli olabileceği sahaları, kısaca bütün yönleriyle insanı bir kitap gibi okumak ve anlamak mevkiindedir.

Sonra, bu tanıma ve tahlil de kâfi değildir. Muhatapların her birinin bütün bu yanlarını hem de karıştırmadan, unutmadan, zaman ve zemininde, muhataba ve durumuna göre en isabetli kararı vermek, gerekeni söylemek ve en uygun davranışta bulunmak, doğacak neticeleri hesaba katarak kararlar verip fertleri yönlendirmek de oldukça önemlidir.

Bundan da öte, tek tek her ferdi en iyi biçimde tanıdıktan ve her birine münasip davranış ve konuşma tarzını seçip tespit ettikten sonra, her bir fertte mevcut kötü ahlâk ve alışkanlıkları, en olumlu usullerle izale etmek, yan etkilerini ve doğabilecek reaksiyonları hesaba katarak her ferdi kafa ve kalb ameliyatından geçirip, her türlü habis ur ve mikroplardan temizlemek ve bütün bunlardan sonra, aşağılardan çekip aldığı talebesini, yukarılara yükseltmek

için, grafik çizgisini sürekli müspet istikamette seyrettirecek tarzda, en ulvî, en yüce huylarla bezeyip, tefrite yani karşı aşırı uca terk etmemek; tıpkı çiftçinin zararlı otlardan temizlediği tarlasına en verimli tohumları saçıp, yeterli ısı ve ışıkla bu tohumlara sümbül açtırması gibi, o insanın görülüp gözetilmesi de hayatî ehemmiyeti haiz bir başka husustur.

*3.*Bir insanın inancı sağlam görülebilir; ama ibadetsizdir. Vatanperverlikten bahseder; fakat rüşvet hastalığından da kendini kurtaramaz. Naziktir, kibardır; ne var ki milletin malını korumada hassas değildir. Sonra, her türlü güzel ahlâkı nefsinde toplayabilir; ama bu ahlâk, kafa ve kalbine nakşedilip şahsiyetinin ayrılmaz bir parçası hâline gelememiştir. Böyle olunca da bugün kazandığını yarın kaybedebilir.. bugün sevilirken yarın nefret edilen bir insan olabilir.

Şimdi bir insan düşünün ki; inanıyor, inandırıyor; iman etmiş gönülleri ibadetin her çeşidiyle coşturuyor; "ahlâk" diyor yaşıyor, yaşatıyor; sonra da bütün bu şeylerin, ta mezara kadar hem de aynı şevk içinde devam ve temadisini sağlıyor. Acaba bu zâtın bir kuvve-i kudsiye taşıdığında şüphe edilebilir mi? Hâşâ!

İşte, insanlığın O en büyük Mürebbi'si (sallallâhu aleyhi ve sellem) bütün bu işleri yapmış ve en mükemmel fertler yetiştirmiş ve böyle fertlerden de insanlığın bir defa görüp, belki bir daha göremeyeceği en mükemmel bir toplum meydana getirmiştir. Bu durumda, O nebi olmaz da, başka kim olur ki?

*4.*Ferdi yetiştirmede önemli olan bir diğer husus da zora başvurmamaktır. Evet, cezaî müeyyideler, zorlayıcı tedbirler, askerî ve polisiye güçler ancak bir dereceye kadar etkili olabilir; olabilir ama sahip çıkılıp muhafazasına çalışılan sistem ve değerler adına da gönüllerde nefret hissinin doğmasına yol açabilirler. Bu yüzden, gönüllere girmek, meseleyi vicdanlara yudumlatmak, zihinlere ve kalblere nakşetmek ve mümkün olduğunca sevdirmek, fertleri yetiştirmede esaslı bir yere sahiptir.

Evet, zecrî tedbir ve müeyyideler belki meseleleri hazmettikten sonra geri kusmaya çalışanlara ve kabiliyetlerini köreltenlere tatbik edilebilir. Yoksa başta ve sonda davayı fertlere aşılayıcı ve zerkedici maya ve iksir, daima muhabbet, şefkat ve müsamaha olmalıdır.

*5.*Evet, yüzlerce dalıyla üniversitelerin ve binlerce mütehassısın mevzuu olan o en kompleks varlık insan unsurunu, Efendimiz'den (sallallâhu aleyhi ve

sellem) daha iyi anlayan, daha iyi yoğurup yetiştiren, zaman ve mekânlara mâl edip numune kılan ve yetiştirdiği kimseleri medenî milletlere mürşit ve muallimler hâline getiren ikinci bir insan göstermek mümkün değildir.

*6.*Kalbe ve kafaya yerleşmiş inançları ve hele saplantıları değiştirmenin ne derece zor olduğu ortadadır; hele, 40 yaşını aşmış insanlara yanlış ve bâtıl inançlarını terk ettirmek zorun da zorudur. Ama Nebiler Sultanı (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu zorlardan zor işi başarmış, çölün vahşi, mütemerrit, muannit ve kendini beğenmiş insanlarından insanlığın en yüce rehberlerini çıkarmıştır.

*7.*Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), hiçbir zaman tehdit, cebir, korkutma ve zorlamaya başvurmadan kalblere girmiş, gönüllerin en mutena yerlerinde taht kurmuş ve bütün şüpheleri izaleyle zihinleri ikna etmiştir. O'nun, hayatı boyunca hiçbir zaman herhangi bir zorlama ve tahakküme başvurduğu görülmemiştir. Kaldı ki, tehdit ve zorlamada bulunmuş olsaydı, getirdiği dinin asırları aşıp bugünlere gelmesi, hele hele tarihte eşine rastlanmaz bir hızla yayılıp medeniyetlere analık etmesi asla düşünülemezdi.

Kelleler koparıp, kalbler parçalayarak hiçbir inanç ve düşünce sistemi yerleştirilemez; yerleştirilse bile asla uzun ömürlü olamaz. Baskı ve zora başvuranlar, kurdukları düzenlerle birlikte yıkılıp gitmiş ve tarihin kara sayfalarında kalmışlardır. Rus ihtilali ve aynı dönemdeki kabakuvvet dayanaklı hareketler bunun en yakın ve en çarpıcı misallerindendir.

*8.*Herhangi bir dava ile ortaya çıkan kimseler, çoğu defa muhataplarına iktidar, saltanat, makam, mevki, mal, mülk gibi çeşitli dünyevî vaadlerde bulunurlar. Hayatı boyunca yokluk, açlık, çile ve ızdıraptan başka bir şey görmeyen Nebiler Sultanı (sallallâhu aleyhi ve sellem), bırakın böyle vaadlerde bulunmayı, Mekke'de kendisine defalarca yapılan bu türlü vaadleri bizzat reddetmiş, sadece "Allah'ın rızası ve Cennet" demiştir.

Bakın çevresindeki hâleye; zekât ve sadakanın kendilerine yasak olduğu aile efradına; değirmen çeke çeke yorulan kollarıyla kendisine bir kolye bile takma izni verilmeyen kızı Fatıma'ya (radıyallâhu anhâ) ve yokluğu varlığa, hiçlik ve mahviyeti şöhrete, ahireti dünyaya ve fakirliği zenginliğe seve seve tercih eden hidayet yıldızları sahabilerine!

*9.*Davasında samimî ve gerçekten peygamber olmayan bir insanın, bırakın düşmanlarının bile gönlüne girip doğruluğuna onları inandırması, dostlarının kalblerini kazanıp desteklerini görmesi, hatta dost bir çevre edinmesi bile

imkânsızdır. Hâlbuki, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, hiçbir zorlamaya başvurmadan şefkati, merhameti, muhabbeti, müsamahası ve affediciliği ile yalnızca dostlarının değil, Ebû Süfyan, İkrime, Halid, Vahşi, Hind, Amr ve Safvan gibi kendine kılıç çekmiş düşmanlarının bile kalblerini fethetmiştir.

10 . Diyelim ki siz, insanların gönüllerine girmek, mesajınızı onların kafalarına, kalblerine nakşetmek, bu uğurda her türlü zorluğa katlanmak, her çeşit hakarete, maddî-mânevî zarar ve tehlikelere sabırla göğüs germek niyetindesiniz. Şimdi, kendinizi, kalbinizi ve hislerinizi şöyle bir yoklayın:

Muhataplarınız,

Yanınızdan geçerken yüzünüze bir tükürük atsalar,

Siz secdedeyken başınıza işkembe geçirseler,

Zaman zaman tokat aşketseler,

Yollarınıza dikenler koyup, taşlar dökseler,

Köşe başlarında ellerinde kamalar sizi bekleseler,

Halkın içinde sizinle alay edip, küçük düşürseler,

Ailenize en büyük iftirayı etseler,

En yakınlarınızı paramparça doğrayıp, ciğerlerini çiğneseler,

Defalarca üzerinize asker gönderip, arkadaşlarınızı öldürseler ve sizi değişik yerlerinizden yaralasalar,

Sizi öz yurdunuzdan çıkmaya mecbur etseler... Acaba ne yaparsınız? Dayanıp, sabır ve tahammül gösterebilir misiniz? En ufak bir tereddüte düşmeden yolunuza devam edebilir misiniz? Af ve müsamaha ile karşılık verip, muhabbet, şefkat ve merhametinizi sürdürebilir misiniz? “Yâ Rab, bilmiyorlar, onları afv ve hidayet et.” diye duada bulunabilir misiniz? Hatta gökleri ve Cennet’i seyran edip, en büyük nimetleri tattıktan sonra yine onların arasına dönebilir misiniz?

Evet, her türlü hakaret ve işkencelere karşı hiç sarsılmayan ve hiç eksilmeyen o merhamet, muhabbet, şefkat ve müsamahasıyla en vahşi insanları örnek insanlar hâline getiren O Zât’ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamberliğini kabul etmemek bin defa körlük ve sağırlıktır.

11 . Sahabenin hayatını incelediğinizde, O Zât (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve getirdiği dinin uğrunda nasıl ölüm aradıklarını, muharebe meydanlarında nasıl ölümü gülerek karşıladıklarını ve dünya hayatını nasıl istihkar ettiklerini

görür ve 80'lik ihtiyarından çocuğuna, erkeğinden kadınına şehit olma yolunda nasıl yarıştıklarını müşâhede edersiniz. Ölümü bu ölçüde sevdirecek, arattıracak ve peşinden bir mecnun gibi koşturacak bir meselede sahtelik düşünmek, ancak doğruluğun ne demek olduğunu bilmemek demektir.

12 . Bir düşünceyi sürükleyip götürmede, onu omuzlayacak elemanları yetiştirmek elbette çok mühimdir. Ancak en az onun kadar mühim olan bir başka mesele de, bu elemanların her türlü sıkıntı, bela, ızdırap ve çilenin sel olup üzerlerine geldiği bir zamanda sabır, sebat ve tahammülle yerlerinde kalmalarını temin edebilmektir. Tarih, bu gibi durumlarda meydana gelen nice çözülme ve dağılmadan bahseder. Hâlbuki aynı tarih, sahabenin sadece sabır ve sebatlarını kaydetmektedir.

13 . Doğru ve dürüst insanlar; sevgi, saygı ve hürmetlerinde gayet samimî v yürektendirler. Bunların sevdiği insan hakikaten o sevgi ve hürmete bizzat lâyık insandır. Ve eğer bu sevgi hâlesi devamlı ve ebediyete namzetse, sevilen şahsın büyüklük derecesi de o kadar fazladır. Milyonlarca ve milyarlarca insanın sevgisinin odak noktası hâline gelen Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelmiş ve gelecek bütün insanlar arasında en çok sevilendir. Bu da ancak O'nun nübüvvetindendir. Şayet peygamber olmasaydı O yine sevilecekti ve sevilmektedir. Fakat o zaman bu sevgi ebediyet mührüyle mühürlenmeyecekti.

14 . Her millet, düşünürlerinin empoze ve telkin ettiği belirli fikir ve idealleri, muayyen hedefleri benimser. Bu noktalar, o milletin düşünce dünyasında, basınında, içtimaî ve siyasî hayatında zayıf ya da kuvvetli, basit ya da aktif, açık veya gizli kendini belli eder. Fakat keyfî olduğu kadar, kemmî olarak da topyekün millet çapında bir ideal ve düşünce birliği temin etmek, tarihte bir parmağın sayısı kadar az millete ya nasip olmuş ya da olmamıştır. Bundan da önemlisi, bu inanç ve ideal birliğini asırları kucaklayıp kıtaları içine alacak derecede ömürlü ve geniş tutabilme ve onu pratikte gösterebilme ise ancak, O Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) on dört asır önce meydana getirdiği kutlu cemaate nasip olmuş ve o cemaatin Allah'ın adını *"kalb taşıyan"*[1] bütün insanlara duyurma ve bu insanları ebedî hakikatler ve ebedî âlemlere doyurma ideal ve cehdiyledir ki, tarih tarih olmuş ve sinesini bu ideal fatihlerinin nakışlarıyla doldurabildiği kadar doldurmuştur.

Şimdi, keyfî buudlarıyla olduğu kadar, kemmî buudlarıyla da böyle bir ideali sinelerde tutuşturan Zât'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) nübüvvet nurunu lâyık

görmeyecek de ya kime göreceksiniz?

15 . Bir muallim, bir hoca, bir idareci veya bir baba olarak, küçüklerimizin ve çocuklarımızın zaman zaman sorduğu zekice sorular karşısında bocaladığımız olmuştur. Ayrıca, değişik kültür ve anlayıştaki kimselere vereceğimiz cevapların, o şahsın durumuna göre değişeceği de açıktır. Böyle durumlarda çok defa karşımızdakini ikna edemez ve gidip araştırma, kaynaklara bakma lüzumunu duyarız, fakat yine de her suale gerektiği cevabı veremeyiz. Sonra, cevabını verebildiğimiz sorular da genellikle kendi sahamızı ilgilendiren konulara aittir.

Hâlbuki, Allah'ın Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), okuma-yazması olmadığı hâlde Yahudilerin bütün sorularına cevap veriyor, ayrıca bedevîlerin ve her seviyeden ashabının sorularını da zihinlerini ikna edecek ve kalblerini doyuracak şekilde cevaplandırıyordu. Bu öyle bir cevaplandırmaydı ki, aynı konuda, gelecek asırlarda da her seviyede hâsıl olacak şüpheleri gideriyordu.

Söz gelimi, altı ay gece, altı ay gündüzün hüküm sürdüğü kutuplarda nasıl namaz kılınacağı, daha o zamanın insanına verilen cevapla halledilmiş oluyordu.[2] Bu şekilde, hem bugüne, hem yarına ve daha da yarınlara ve hem de her seviyeye göre cevap vermek, ancak peygamber olan bir Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) başarabileceği bir iştir.. ve O, bunu lâyıkıyla başarmıştır.

16 . Basiret ve firaset, çok az insanda bulunan vasıflardır. İleriyi görme, çevresindeki kişileri bütün hususiyetleriyle çok iyi tanıyıp keşfetme, sahip oldukları kabiliyetleri sezerek, her birini karakter ve kabiliyetine en uygun ve en verimli olabileceği sahada çalıştırma ve "olmadı, tutmadı" diyerek değiştirme ihtiyacı duymama, son derece derin ve isabetli bir kavrayış, seziş ve tanıyışın ifadesidir. Hele bu seziş ve kavrayış bütün ömür boyunca hiçbir falso göstermeden hep devam edebilmişse, o şahıs deha derecesinde bir fetanete sahip demektir. Ve hele bu meziyet bütün bir hayatı ihtiva edecek çapta şümullü ise, artık o bütün bütün harika olur. İşte Allah Resûlü'nün firaset, kiyaset ve dirayeti bu sonuncu kısma dahildir. O'ndaki bu hasletler bütünüyle harikulâdedir.

17 . Asırlara ışık saçan, ilmî, fikrî, idarî, siyasî, içtimaî, iktisadî.. kısaca hayatın her alanında tüm milletlere muallimlik yapan ve medeniyetler kuran sahabe cemaatiyle birlikte, her biri Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhu aleyhi ve sellem) bahçesinin bir gülü olan Ebû Hanifeler, Şafiîler, Bistamîler,

Geylanîler, Gazzâlîler, Rabbanîler, tâbiîn, tebe-i tâbiîn ve daha sonra gelen nurlu nesiller bütünüyle O Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) nübüvvetinin en reddedilmez şahitleri değil midir?

18 . Bir insana, bir toplumda yerleşmiş olan âdet ve alışkanlıkları terk ettirmek oldukça zordur. Bırakın içki, kumar, fuhuş, rüşvet, dolandırıcılık, hırsızlık ve cinayet gibi kötü alışkanlıkları, bugün bir sigarayı bile insanlara bıraktırmak çok büyük bir başarı addedilmektedir. Vaizler şiddetle üzerinde durduğu ve ilim adamları zararlarını anlata anlata bitiremedikleri hâlde, sigara gibi içki de, kumar da bıraktırılamamaktadır. Öteye gitmeye ne lüzum var; bizzat kendimiz, yerine göre üç öğün yemeği ikiye indirebiliyor, lüks meşrubatı, hatta çay ve kahveyi ve giyeceklerimizdeki çeşitliliği terk edebiliyor muyuz?

Bir de o Nur Asrı'na gidelim: Kendisi hâkim ve hükümdar olmadığı, hiçbir tahakküm ve zorlamaya başvurmadığı ve zaten tahakküm ve zora başvurma imkânına da sahip bulunmadığı hâlde, âdet ve alışkanlıkları damarlarına kadar işlemiş, inatçı, mutaassıp, vahşi ve geleneklerine son derece bağlı büyük ve çok çeşitli kavim ve kabilelerden, küçük bir kuvvet, az bir himmet ve çalışma ile ve gayet kısa bir zamanda bir değil, beş değil, belki onlarca, hatta yüzlerce âdet ve alışkanlığı O Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) nasıl kaldırdığına şahit oluruz.

Bunun da ötesinde, kaldırmakla kalmayıp, âdeta serum verme rahatlığı içinde bunların yerine her türlü güzel ahlâkı nasıl zerkettiğini görürüz. Bundan sonra bize, O'nun karşısında elpençe divan durup, "Eşhedü enneke Resûlullah" demek düşmez mi?

Evet, yukarıda zikredilen icraatın sahibi olan O Zât (sallallâhu aleyhi ve sellem), tarihin bir kere daha eşini kaydetmediği tek simadır.

19 . Üç yıl birbiriyle küs iki kardeşi barıştırmak istiyorsunuz. Veya birbiriy kavga etmiş iki komşunuz var; aralarını bulacaksınız. Yahut siyasî ve ideolojik sebeplerle fertleri birbirine kurşun sıkmış bir cemiyetle karşı karşıyasınız. Yahut da, yıllarca süren kan davalarının paramparça ettiği bir cemiyetin içindesiniz... Evet, bütün bu durumlar karşısında barış, kardeşlik ve insanca bir arada yaşama nasıl temin edilebilir?

On dört asır öncesine, O'nun asrına bakacak olursak: Vahşi çölde karşımıza bitmez kabile kavgaları, oymak çatışmaları, sülâle rekabetleri, kan davalarının ikiye böldüğü kardeş boyları ve bir an evvel haram ayları çıksın da kavgayı başlatsınlar diyen haramî çekişmeler çıkacaktır. Yine, kadınların âdi bir mal

gibi pazarlarda satıldığını, birer şehvet oyuncağı hâline getirildiğini ve kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğünü göreceğiz. Bundan başka, zayıfların ve fakirlerin alabildiğine ezildiğini, piyasayı faiz, ihtikâr ve karaborsanın preslediğini, kan, soy ve kabilesine göre insanlara değer biçildiğini, her türlü suistimalin alabildiğine yaygınlaştığını ve kuvvetin kanun hâline geldiğini müşâhede edeceğiz.

Şimdi bir de o ümmî Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) böyle bir ortamda, yirmi üç yıl gibi kısa bir zamanda, o vahşi kabileleri nasıl medenîleştirdiğine, o canavarlardan, nasıl karıncayı öldürmekten çekinen merhamet ve şefkat timsalleri çıkardığına; birbirlerinin malını talan eden insanları, nasıl malının yarısını kardeşine seve seve veren ve kendisi açken kardeşini doyurmak için kaşığını çorba kâsesine boş getirip götüren melekmisal insanlar hâline getirdiğine dikkat edelim... Acaba, bu müthiş inkılâplar karşısında bir kere daha "Muhammedün Resûlullah" demeyecek miyiz..?

20 . Her zaman ve her mekânı içine alacak, her ferdin her meselesini halledecek, çeşitli kesimlerin her türlü problemini çözecek ve bütün hayatı bütün yönleriyle kucaklayabilecek solma, sönme, pörsüme, zaman aşımına uğrama, yetersiz kalma ve yeniden düzenlenme gibi noksanlıklardan uzak, âlemşümul bir nizamı; bir adam, bir çocuk, bir köle ve bir kadınla başlatıp 23 yıl gibi çok kısa bir zamanda yerleştiren bir Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) nebi olması niye yadırganır ki!

21 . Kur'ân-ı Kerim ve Sünnet-i Seniyyesiyle milyonlarcanın hayatına modellik yapan; binlerce kitapla anlatılıp, hafızalarda, gönüllerde silinmemecesine yer eden; zâtında, inkılâplarında ve getirdiği prensiplerin hiçbirinde, en ufak bir eksiklik, yanlışlık ve isabetsizlik gösterilemeyen, günde beş defa yeryüzünün dört bir yanında ismi bütün cihanlara ilan edilen ikinci bir insan göstermek mümkün değilse -ki değildir- o zaman kalkıp, elpençe divan durup bir kere daha "Ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve Resûlühû" dememiz gerekmez mi?

22 . İleride temas edileceği üzere, O'nun nübüvvetine ve doğruluğuna en büyük şahitlerden biri de zamandır. Geçmiş, bu şehadeti güneş parlaklığında ifa ettiği gibi, gelecek de güneşler parlaklığında gösterecek ve ilan edecektir. Bu gelecek baharın şafakları sökmeye yüz tuttu bile.

Evet 2*1.* asra doğru giderken Avrupa'da ve dünyanın daha başka

bölgelerinde her gün çığ gibi artan ihtidalar, yeni tekevvünler ve maddeciliğe dayalı her türlü "izm"lerin birer birer yıkılışı bu yeni baharın yeni yeni müjdecileri değil midir?

23 . Yerli-yabancı, dost-düşman, ölmüş-sağ çok sayıda ilim adamı ve düşünürün kitapları O'nun şahsı, ahlâkı, müşkilleri çözmedeki başarısı, getirdiği nizamın mükemmelliği ve günümüz insanının O'na olan ihtiyacı gibi konularda takdir ve hayranlıklarla doludur.

1 Bkz.: Kaf sûresi, 50/37.

2 Bkz.: Müslim, *fiten* 110; Tirmizî, *fiten* 59; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14.

H. HZ. PEYGAMBER'İN GEÇMİŞLE ALÂKALI HABERLERİ NÜBÜVVETİNİN VE RİSALETİNİN DELİLLERİDİR

*1.*Tarih, bir ilim dalıdır. İlk bakışta çok kolay gibi gelse de ona daha derin ve köklü bakıldığında ne kadar zor ve müşkil bir ilim dalı olduğu anlaşılacaktır. Çünkü tarih laboratuvarlarda tecrübe edilemez; tecrübî ilimler gibi çabuk neticeye gidilemez. Geçmiş hâdiseleri, tarihî vak'aları ve o vak'aların kahramanlarını yeniden sahneye çıkarıp film seyrediyor gibi seyretmemiz mümkün değildir. Bu sebeple, tarih hakkında bildiklerimiz, bir bakıma dokümanların ortaya koyduğu ve kitapların anlattıklarından ibarettir. Ayrıca, kişileri değerlendirmek sadece hâdiselere veya görgü şahitlerinin sözlerine bağlı bulunduğundan gerçek niyetler ve maksatlar saklanabilmektedir.

Bir tiyatro düşünün: Sahnede oyuncular, sahne gerisinde yapımcı rejisör, senarist ve karşıda seyirciler. Bir de, bu oyunun gerçek sahneleyicileri... Şimdi iç içe buudlu bu oyunu yalnızca seyredenlerin ağzından ya da kaleminden dinlediğinizde, neyi ne kadar kavrayabilirsiniz? Diğer taraftan her seyircinin anlayışı, idraki, aktarışı ve değerlendirişi farklı olmayacak mıdır? Sonra, oynayanların niyeti, oyunu sahneye koyanların hüviyeti ve maksadı seyirci tarafından ne kadar bilinebilir?

Basit bir sahne oyununda durum böyle olursa bir de çok karmaşık ilişkilerin, akıl almaz tezgâhların, yani şahların ve piyonların, iplerin ve ipleri tutanların; cüceleri dev, devleri cüce görme ya da gösterme gayretleri bahis mevzuu olduğu sürece, sahnedeki hâdiseleri gerçek yüzleriyle öğrenip değerlendirmek mümkün olmayacaktır. Gözümüz önünde cereyan eden vak'ları anlamada bu denli zorlanırsak, tarihin karanlıklarında yatan hâdiseleri nasıl isabetli değerlendireceğiz ki..!

*2.*Eldeki vesikaların güvenilirliği, vereceğimiz kararın isabetine daima doğru orantılı olarak tesir edecektir. Hâlbuki eski tarih hakkında güvenilirlik açısından hiç de müspet konuşmak mümkün değildir. Onun içindir ki, tarih çeşitli çarpıtmalardan mahfuz kalamamaktadır. Bırakın uzağa gitmeyi, bugünkü hâliyle Tevrat ve İncil'e bakıverin; ismet ve iffetlerine meleklerin dahi gıpta ettiği o baştacı insanlar hakkında neler neler bulacaksınız.

Tahrif dahi olsa, içinde semavîlik bulunan kitaplar böyle olunca, bütünüyle beşerî boşlukların mahsulü kitaplar acaba ne durumdadır? Ve insan bu

kitaplardan elde edeceği malumatla, doğruyu nasıl yakalayacaktır. Veya bulduğunun doğru olduğunu nereden bilecektir?

İşte bunlar ve bunlar gibi pek çok mesele eski-yeni tarihî hâdiseler hakkında, isabetle karar ve hüküm vermenin ne denli zor bir iş olduğunu gayet açık göstermektedir.

Elimizde Buhârî, Müslim ve diğer hadis kitapları gibi sağlam senetlere müstenit tarihî kaynaklar yok ki kesin hükümler verebilelim. Evet, elimizde mevcut kaynaklardan istifade ile de tarihî gerçeklere yol bulmanın imkânsızlığı ortadadır.

*3.*En doğru tarihî malumat, en doğru insanın haber verdiğidir. Gelmiş ve geçmiş bütün insanlar içinde, hatta düşmanlarının tasdikiyle dahi en doğru insan Hz. Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem). Öyleyse en doğru haber de O'nun naklettikleri olacaktır. Bu kaziyye ve hüküm karşısında itiraz edecek hiçbir akıl sahibi yoktur ve olamaz. Ancak, O (sallallâhu aleyhi ve sellem) hiçbir tarihî eser veya kitabı okumak yoluyla öğrenmiş değildir. Zira okuma-yazma bilmediği herkesçe bilinmektedir.

Hem, kendi devrinde Hıristiyan ve Yahudi âlimlerinden yüzlercesi, O'na Tevrat ve İncil'de anlatılan hususlardan nice sorular sormuşlar ve hep doğru ve muknî cevaplar almışlardır. Bazen aralarındaki ihtilaflı noktaları şerh ve izah ederek, onlara en doğru şekilde malumat vermiştir.

Hem, O Zât (sallallâhu aleyhi ve sellem), ne kendisine sorulan sorulara cevap verirken duraklayıp düşünüyor, ne de böylesi konuşmalar için bir hazırlık yapıyordu. Böyleyken, geçmiş peygamberlerin hayatını ve ümmetlerine ait kıssaları; onların konuşma tarzlarına, içlerinde besledikleri duygu, his ve psikolojik durumlarına varıncaya kadar teferruatıyla anlatıyordu. Ayrıca, anlattıklarını tarihî hikâyeler ve tarihte kalmış hâdiseler olarak değil, Hz. Âdem'de (aleyhisselâm) tecellî eden temel insanî fıtrat ve karakter kıyamete kadar değişmeyeceği için, peygamberlerin ve ümmetlerinin yaşadıkları hayatı ve başlarından geçenleri içtimaî, insanî ve tarihî birer düstur, birer kanun ve kıyamete kadar tekerrürle yaşanacak birer hakikat ve ibret sahneleri olarak takdim ediyordu. Bu basit bir takdim de değildi. Aynı zamanda fevkalâde bir mânâ zenginliği, eşsiz bir belâgat ve fesahat, görülmemiş bir üslûp inceliği, beyan selâseti ve edebî güzellik de taşıyordu.

O'nun geçmiş ümmetlere ait verdiği haber ve malumatın hiçbiri, on dört

asırdır yapılan ilmî araştırmalar ve arkeolojik kazılarla yalanlanamamış, hatta tam tersine her geçen gün yeni yeni buluşlar ve gelişmelerle doğrulanmıştır.

Evet, kendisinden asırlar öncesini asırlar sonrasına, tam bir doğruluk ve mükemmel bir üslûpla nakleden bu ümmî Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) önünde bir kere daha "Enneke Resûlullah" diye eğilmekten kendimizi alamıyoruz.

*4.*Dünya milletlerinin yüzlerce yıldır kabul edip baş tacı yaptığı bir veya bir kaç kitabı "Eksiltmeler ve ilâveler var; ayrıca, çeşitli yanlışlıklarla da malul." diyerek tenkit etmek istiyorsanız, böylesine önemli ve zor bir iş kesin delillere dayandırılamazsa, tenkit edilen değil tenkit eden yara alır ve gözden düşer. Onun için böyle bir tenkit gelişigüzel yapılamaz. Gerçek bu iken, okuma-yazması olmayan Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem), hem kendi zamanındaki hem de gelecekteki ilim adamları ve ilmî mahfiller karşısında, Tevrat ve İncil gibi, hem de ilâhî kaynaklı mukaddes kitapları tenkit edip, doğrularını tasdik, yanlışlarını ve muharref yanlarını tashih etmesi, O'nun nebi olmasından başka neyle izah edilebilir?

*5.*Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) getirip, hem de cihana meydan okuyarak tebliğ ettiği Kur'ân'da anlatılan Âd, Semûd ve İrem kavimlerini, içinde yaşadığımız şu asrın ortalarına kadar tarihçiler inkâr ediyor ve böyle kavimler var olmamıştır iddiasında bulunuyorlardı. Ne zaman ki Batlamyus Tarihi bulundu; kendilerince Kur'ân'ı yalanlama cüretine kalkışan o tarihçilerin ağızları açık kaldı ama ne yazık ki, kibir ve gururlarından kalbleri ebedî hakikate bir türlü açılamadı.

İ. PEYGAMBERİMİZ'İN GELECEKLE ALÂKALI HABERLERİ NÜBÜVVETİNİN VE RİSALETİNİN DELİLLERİDİR

*1.*Bir insanın, bırakın gelecekle ilgili hâdiseleri, içinde yaşadığı vak'aları bile bütün yönleriyle en ince noktalarına kadar inceleyip anlatması öyle kolay bir mesele değildir. İçinde yaşadığımız zamanla alâkalı hakikat bu iken, en büyük politikacı, sosyolog ve dâhiler dahil, kim 50-100 sene sonrası için kesin ifadelerde bulunabilir? Bu mevzuda yapılsa yapılsa, sebep-netice prensibine, birtakım tarihî kanunlara ve tecrübelere dayanılarak bazı tahminler yapılabilir.

*2.*Kur'ân'ın ifadesiyle, gaybı Allah'tan başka kimse bilemez; bir de Allah'ın bildirmesiyle nebiler, resûller, bir de Allah'ın hususî lütufta bulunduğu bazı kimseler bilebilir.[1] Evet, ilerde zuhur edecek hâdiseler hakkında kesin söz söylemek, ancak ve ancak Cenâb-ı Allah'a ait bir iştir. Bununla birlikte, şayet bir insan çıkıyor ve aynı sahada çok kesin sözler söylüyorsa, Allah'ın bildirmesine mazhar bir nebi olabilir.

Bu meselenin Kur'ân'da ve Resûlullah'ın hadislerinde pek çok misali varsa da, biz birkaç tanesiyle iktifa edip gerisini okuyucunun araştırmasına bırakacağız:

*A.*Rûm sûresi 1-*5.* âyetlerde, Rumlar'ın mağlup oldukları, fakat dokuz yıl içinde galip gelecekleri ve bunun iman edenleri sevindireceği bildirilmektedir. Burada şu birkaç nükteyi bilhassa belirtmemiz icap ediyor:

*1.*Galip gelme haberi, şartların hiç de müsait olmadığı bir zamanda, yani müthiş bir mağlubiyetin hemen ardından verilmektedir.

*2.*Böyle bir ihbarın, hilâf-ı vâki ve isabetsiz çıkmasının doğuracağı neticeler maksadın aksini tevlit eder.

*3.*İçinde yaşadığımız şu zaman diliminde bile, yerine getirilemeyen sözlerin ve vaadlerin kişiyi ne duruma düşürdüğü ortadayken, nübüvvet davasının ispata çalışıldığı bir zamanda gelecek bir hâdiseyi zamanıyla haber vermenin ehemmiyeti izahtan vârestedir.

*4.*Mü'minlerin sevineceği ihbarı, esasen Bedir zaferine işaret ediyordu. Bedir Savaşı Hicret'ten iki yıl sonra vukû buldu; ihbarın yapıldığı Hicret'ten yedi yıl öncesinde ise mü'minlerin durumu, hiç de yakın gelecekte bir zaferi müjdeleyebilecek şekilde değildi. Evet, çiçekler açarken baharı müjdelemek

kolaydır; fakat karın, buzun altında ve kış ortasında bahar müjdesi vermek temkin gerektiren bir husustur.

*B.*Hemen hemen bütün şartları Müslümanların aleyhine gibi görünen ve sahabenin âdeta infialine yol açan Hudeybiye Musalahası'nın hemen ardından Fetih sûresinin inip Mekke Fethi'nin müjdelenmesi de, yine O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın teyidi altında bulunduğunu göstermektedir. Şartların hiç de müsait olmadığı bir zamanda bu sûre, Müslümanlar'ın emniyet içinde Mescid-i Haram'a gireceklerini ve İslâm'ın bütün dinlere üstün geleceğini tam bir kat'iyetle ifade etmektedir.

*C.*Kılıçların başında döndüğü, üzerine ordular sevkedildiği ve ölümün her an kol gezdiği bir zamanda *"Vallâhu ya'sımuke mine'n -nâs"*[2] fermanıyla hayatının garanti altında olduğunu söyleyen; müşrikler tarafından öldürülmek üzere takip edildiği ve ayak uçlarına kadar yaklaşıldığı bir zamanda mağarada sadece "İkinin İkincisi"yken arkadaşına *"Üzülme, Allah bizimle beraberdir."*[3] diyebilen ve gözü dönmüş hasımları kendisini boğmak için âdeta yarışırken, kızına *"Tasalanma kızım, Allah babanı zâyi etmeyecektir."*[4] tesellisini verebilen bir Zât (sallallâhu aleyhi ve sellem) nebiden başka kim olabilir ki!

D.Kendisinden yaklaşık 2500 yıl önce yaşamış olan Mısır Firavunu'nun cesedinin sonrakilere ibret olsun diye denizden çıkarılıp korunacağını ifade eden[5] bir Zât, ancak bir peygamberdir. Tevrat'ta da yer almayan bu ihbar, 1881 yılında Krallar mezarı keşfedilince aynen gerçekleşmiş ve çürümemiş hâlde bulunan Firavun'un cesedi, asırlar sonrasına da ibret levhası olmak üzere İngiltere'de bir müzede teşhire konmuştur.

*E.*Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisinden sonra vukû bulacak pek çok hâdiseyi, sanki televizyon ekranının karşısına oturmuş da seyrediyor gibi çeşitli teferruatıyla haber vermiş ve verdiği bu haberler aynen çıkmıştır; tabiî, daha çıkacaklar da vardır. Biz yine sadece bir kaç misalle iktifa edeceğiz:

*1.*Buhârî'nin rivayetinde, daha Mekke'deyken Habbab b. Eret'e *"Allah bu Din'i tamamlayacak; düşmanlarını mağlup edecek ve İslâm milleti muzaffer olacaktır. Öyle ki, bir kadın devesine binip, San'a'dan Hadramut'a kadar dört günlük çölü geçecek de, Allah'tan başka kimseden korkmayacaktır."*[6] buyurmuş ve daha hulefa-i râşidîn devrinde bu ihbarı aynen gerçekleşmiştir.

2.“Benden sonra Ebû Bekir ve Ömer’in gittiği yoldan ayrılmayın.”[7] buyurarak, hem bu iki sahabiden önce vefat edeceğini haber vermiş, hem de onların hilâfetlerine işaret buyurmuştur.

3.“Benden sonra hilâfet 30 sene sürer ve sonra saltanat olur.”[8] buyurmuş ve bu da aynen gerçekleşmiştir.

*4.*Tirmizî’nin rivayetinde, *“Osman, Kur’ân okurken katledilir.”*[9] buyurmuş ve bu ihbarı da aynen vukû bulmuştur.

5.“Hayber kalesinin fethi Ali’nin eliyle olacak.”[10] buyurmuş ve dediği gibi çıkmıştır.

*6.*Ağır hastalığında ziyaretine gittiği Sa’d b. Ebî Vakkas’a, *“Daha çok yaşayacak ve çok kimseler senden fayda görürken, çok kişiler de zarar görecek.”*[11] buyurmuş ve Sa’d, İranlıların devletini yerle bir ederek bu ihbarın doğruluğunu ortaya koymuştur.

*7.*Ebû Zerr’in yalnız yaşayıp yalnız öleceğini;[12]

*8.*Ammar’ın bir fie-i bâğiye tarafından katledilip, son içeceğinin süt olacağını;[13]

*9.*Sürâka’nın Kisra’nın bileziklerini koluna geçireceğini;[14]

10 . Ehl-i Beyt’ten kendinden sonra ilk vefat edenin Hz. Fatıma (radıyallâhu anhâ) olacağını;[15]

11 . Ümm-ü Harâm’ın Kıbrıs seferine iştirak edeceğini haber vermiş ve verdiği bu haberler aynen tahakkuk etmiştir.[16]

12 . *“Siz, Arap olmayan Huz ve Kirman beldeleri ahalileriyle harp etmedikçe kıyamet kopmaz. O kavmin yüzleri kırmızı, burunları yassı, çökük ve gözleri küçüktür; burunları sanki dövülmüş kalkan; ayakkabıları da kıldandır.”*[17] buyurarak Cengiz istilâsını haber vermiştir.

Evet, gelecekteki bir hâdiseyi, o hâdiseye karışacakların yüz, göz ve burun şekillerine varıncaya kadar açıklamak ancak nübüvvetin şuâsıyla olabilir.

13 . Bedir Savaşı’ndan evvel, Kureyş müşriklerinin katledilecekleri yerleri mübarek eliyle tek tek işaret etmiş ve bu da aynen meydana gelmiştir.[18]

14 . Sakîf kabilesinden bir yalancıyla, bir de kan dökücünün çıkacağını hab

vermiş, bilâhare Muhtarü's-Sakafî ile Haccac-ı Zalim bu ihbarı aynen doğrulamışlardır.[19]

15 . Ayrıca, İstanbul, Mısır, İran, Hindistan, Kudüs ve Kıbrıs gibi beldeleri fethedileceğini de haber vermişlerdir.[20]

Bütün bunlardan sonra, hiçbir ihbarında en ufak bir hilâf ve yanlış bulunmayan böyle bir Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah tarafından vazifelendirilmiş bir peygamber olduğu hususunda daha şüphe vârid olabilir mi? Ve binler numuneleriyle gelecekten verdiği her bir hâdisenin vukû bulmuş olması, ebedî geleceğin de kat'iyen vukû bulacağına, güneş gibi açık ve parlak bir delil teşkil etmez mi?

*3.*İnsan, yaratılışı icabı peşin ücrete meftun ve istekli olduğundan, ne kadar doyurucu ve mebzul olursa olsun, gelecekle ilgili vaadler kendisini harekete geçirmeye kâfi gelmez.. ve gelecekteki Cennet'in ebedî lezzetlerini dikkate almayıp, elindeki çocuk oyuncağı türünden lezzetlerin kurbanı olur. İşte böyle bir insanî tabiata karşı Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), hiçbir peşin vaadde bulunmadan ölüm ötesi Cennet ve ahiret vaadiyle insanların gönlüne girmiş, onları harekete geçirmiş ve hayatlarını buna göre tanzim etmelerini sağlamıştır. Peşin ücrete mübtela insanı bu tarz bir vaad ve geleceğe ait müjdelerle yönlendirmek, yine peygambere has bir keyfiyet olsa gerektir.

O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelecekle ilgili vaad ve müjdelerine inanıp, hayatlarını buna göre tanzim eden ve dünya hayatını istihkarla peşin ücretlere aldanmayanlar, yalnızca sahabeyle de sınırlı kalmamış; on dört asırdır O'nun izinden yürüyüp, getirdiği nizama dilbeste olanlar da, tıpkı ilkler gibi ebedî âlem adına fâni âlemi feda etmekle hem O'nun hakkaniyetini kabul ve teslim etmiş, hem de geleceğin mutlaka geleceğini ve gelecek adına O Sultan (sallallâhu aleyhi ve sellem) ne söylemişse aynen olacağını bilfiil ortaya koymuşlardır.

*4.*Tarih bilgisi kuvvetli, olup biten hâdiselerden ve tecrübelerden istifade etmesini bilen ve geçmişi iyi değerlendirme güç ve kabiliyetine sahip firasetli insanlar, gelecekle ilgili tahminlerde bulunabilirler; fakat bunlar emareleri belirmiş ve dolayısıyla 'gayb' olmaktan çıkıp, 'şehadet'in sahasına girmiş olan, hava tahmin raporları ve anne karnındaki ceninin durumunun bilinmesi gibi tahminlerdir. Hâlbuki, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) haber verdiği gelecek, hiçbir emaresi olmayan, işaret ve ön alâmetleri ortaya çıkmamış, hatta

çıkmak şöyle dursun, mevcut şartlarda gerçekleşmesi hiç de mümkün görülmeyen gelecektir. Böyle bir gelecek hakkında kesin beyanlarda bulunmak, ancak ilâhî talim ve teyidle izah edilebilir.

*5.*Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), gelecekle ilgili haberlerinde hiçbir zaman "zannederim, umarım, tahmin ederim, belki, büyük ihtimal" gibi şüphe ve zan taşıyan ve aksi de çıkmaya muhtemel ifadeler değil, daima "olacak, göreceksiniz, yapacaksınız" şeklinde tamamen net ve kesin ifadeler kullanmıştır.

*6.*Bir insanın, bizzat yaşamadığı, tecrübe etmediği, meslek hayatında karşılaşmadığı ve sahasına girmeyen mevzu ve meselelerde gelecek adına konuşması mümkün değildir. Oysa Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamberliğinden önce ne bir ordu teşkil etmiş, ne bir muharebe yapmış, ne bir cemiyet teşkil etmiş; ne bir devlet kurmuş ve ne de büyük fetihlerde bulunmuştu. Böyleyken, O, daha sonra hem her sahada rehber olmuş, hem de gelecekle ilgili kesin ihbarlarda bulunmuştur; bu da ancak peygamberlikle izah edilebilecek ayrı bir husustur.

*7.*Gelecek hakkında sadece tahminde bulunulur, geçmiş hâdiseler ise akılla değil, nakille bilinir. Ortada yazılmış kitaplar, tarihî vesikalar, kazılardan elde edilen dokümanlar ve araştırmalar olmadan geçmiş hakkında nasıl söz söylenebilir. Oysa Efendimiz'in her şeyden önce böylesi vesikalardan faydalanacak okuma-yazması yoktu. İkinci olarak, kendi devrinde, ne günümüzdeki gibi ilimler gelişmişti, ne de ortada doküman ve vesikalar vardı; sonra, kazı zaten söz konusu değildi. Bu durumda O'nun gelecek gibi, geçmiş hakkında da verdiği kesin malumatı peygamberliği ve risaletiyle değil de, ya neyle izah edeceğiz?

Netice: Ümmî bir Zât'ın geçmiş ve gelecekle ilgili, hepsi de doğru haberlerini öğrendikten sonra, O Zât'ı (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamber kabul etmeyen ve muhabbet beslemeyen insan şu iki şıktan birini tercih etmek zorundadır.

*a.*Ya O Zât, insanüstü keskin bir zeka, nazar, firaset ve alabildiğine geniş ve tesirli bir dehaya sahip olup, geçmiş ve geleceği bir nokta gibi görüp bilmekte; bütün zamanları, en ufak bir sapma ve yanılma ihtimali bulunmadan kucaklamakta, keşfedip tanımakta, şark'ı ve garbıyla, karaları ve denizleriyle bütün mekânları santim santim görüp seyretmekte ve her hâdiseyi, her olup biteni ve olacağı teferruatıyla aynı anda temâşâ edip unutmadan ve

karıştırmadan hafızasında tutup nakletmektedir. Bu vasıflar ise nâsûtî değil, lâhûtîdir; ancak Allah'ta (celle celâluhu) bulunur.

b.Ya da O Zât (sallallâhu aleyhi ve sellem), bütün zamanın ve mekânın yaratıcısı ve Rabb'i, sahibi olan Allah (celle celâluhu) tarafından gönderilmiş ve O'nun tasarrufu altında birer mucize olarak bütün bu hallere sahip bir nebidir ve O'nun bütün âlemlere rahmet olarak gönderdiği resûlüdür.[21]

Hakikat bu iken, O'nu (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Çok akıllı bir insan; çöl insanına bir şeyler veren zeki ve akıllı bir dâhi" gibi Semt-i Nübüvveti'ne yakışmayan ifadelerle inkâra yeltenenler; ancak zamanımızın genç dimağlarını bu türden zevksiz bir diyalektikle iğvâ ve idlâle çalışan zavallı akılsızlardır.

1 Bkz.: Cin sûresi, 72/26-27.

2 "Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır." (Mâide sûresi, 5/67)

3 Tevbe sûresi, 9/40.

4 Taberî, *et-Tarih* 1/553-554.

5 Bkz.: Yûnus sûresi, 10/92.

6 Buhârî, *menâkıb* 25; *ikrah* 1.

7 Tirmizî, *menâkıb* 16; İbn Mâce, *mukaddime* 11.

8 Tirmizî, *fiten* 48; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/220-221.

9 Tirmizî, *menâkıb* 18. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *mukaddime* 11; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/75, 86, 114, 149; Hâkim, *el-Müstedrek* 3/110.

10 Buhârî, *fedâilü'l-ashab* 9; Müslim, *fedâlü's-sahabe* 34.

11 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/176.

12 Hâkim, *el-Müstedrek* 3/52; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/204.

13 Buhârî, *cihad* 17; Müslim, *fiten* 70-73; Tirmizî, *menâkıb* 34.

14 İbn Hacer, *el-İsâbe* 3/41; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/357.

15 Müslim, *fedâilü's-sahabe* 98, 99; Buhârî, *menâkıb* 25.

16 Buhârî, *cihad* 3, 8; Müslim, *imâret* 160-162.

17 Buhârî, *menâkıb* 25.

18 Müslim, *cennet* 76; Nesâî, *cenâiz* 117.

19 Müslim, *fezâilü's-sahabe* 229; Tirmizî, *fiten* 44; *menâkıb* 73.

20 Buhârî, *cihad* 3, 8; Müslim, *imâret* 160-162, *fiten* 19, 38, 78.

21 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/107.

J. PEYGAMBERİMİZ'İN MUCİZELERİ O'NUN NÜBÜVVETİNİN VE RİSALETİNİN ŞAHİTLERİDİR

1. Mucize ve keramet nedir?

Mucize, nübüvvetini ispat, ehl-i küfrün inadını kırmak ve mü'minlerin imanını kuvvetlendirmek için nebinin elinde Allah'ın yaratıp meydana getirdiği harikulâde hâllerdir.

Mucize, beşerin görüp bildiği ve daima içlerinde yanyana beraber yaşayıp ünsiyet ettiği sebep ve kanunların, insan irade ve kudretinin üstünde olarak Allah'ın iradesiyle harikulâde kabîlinden değiştirilmesi, normal fonksiyonunun iptal edilmesi demektir. Mucizeler, mevcut ilimlerle, deney ve tecrübelerle; laboratuvarlarda mikroskop ve rasathanelerde teleskop gibi aletlerle incelenemez; fizik, kimya, biyoloji ve astronomi gibi ilimlerle şerh ve izah edilemez.

Mucizeler, âdiyât cinsinden, yani varlığın ilimlere esas teşkil eden kâinat kitabındaki ilâhî âdetler türünden değildir. Her günkü yeme, içme, yatıp-uyuma, tarla ve bahçede çalışma, toprak, su, hava ve güneşten istifadeyle meyve ve sebze yetiştirme gibi sebep ve kanunlarla alâkalı işlerimizde mucize olamaz. Bir tabak yemeği bir kaç kişi yer doyarız; bir bardak suyla kanar, üşüdüğümüzde ateşle ısınır; hasta olduğumuzda veya bir yerimiz kırıldığında doktora gider, onun verdiği ilaçları kullanıp iyileşiriz. Hayvanları hizmetimizde kullanır ama onlarla konuşamayız. Ağaçları hep yerlerinde sabit görür, ölülerle konuşamaz ve doğrudan temasa geçemeyiz. Dağlar, taşlar ne bize selâm verir, ne de elimizde top ve gülle olur. Çekim kanununu değiştiremez, onu vasıtasız yenip yukarılara çıkamayız.

İşte, bunlar gibi, günlük hayatımızda birer kanun ve sebep çerçevesinde cereyan eden hâdiselere biz âdiyât deriz. Mucizeler ise âdiyât kabîlinden olmayıp, harikulâde, fevka't-takati'l-beşer, fevka'l-âde ve fevka't-tabia, yani âdet üstü, alışılmışın ötesi, tabiat üstü ve insanın güç, kudret ve iradesinin verâsında cereyan eden hâdiselerdir.

Mucize dışında Allah'ın, veli zatların elinde yarattığı bir kısım başka harikulâde hâdiseler daha vardır ki, bunlara 'keramet' denir ve kerametler esasen mucizeleri doğrular mahiyettedir. Bir anda çok uzun mesafeleri kat'etme

(tayy-i mekân), zamanın genişlemesi, yani çok kısa bir zamana sığmayacak işleri sığdırma (bast-ı zaman), içten geçenlerin sezilip okunması ve kabirdekilerin durumlarının keşfi gibi hâdiseler.. ve ayrıca, evliyâullahın gelecekten peygamberlerinkine benzer haberler vermesi hep birer keramettir ki, peygambere, onun getirdiği dine ve onun yoluna içten bağlılığın eseri olarak, hem mutlak nübüvvetin, hem Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) nübüvvetinin, hem mucizelerinin hem de Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) getirdiği dinin hakkaniyetine bir başka delildirler.

Kitabımızın birinci cildinde de geçtiği üzere, Muhyiddin İbn Arabî'nin, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan bir asır önce yazdığı Şeceretü'n-Numaniye'sinde Osmanlılar'ın tarih sahnesine çıkışından, Şam ve Mısır'ın fethinden, Yavuz Selim'in Şam'a girmesiyle kendi kabrinin ortaya çıkacağından, IV. Murad'ın Bağdat seferine çıkıp 41 gün içinde şehri fethedeceğinden ve Sultan Abdülaziz'in, bilek damarlarının makasla kesilerek şehit edileceğinden bahsetmesi; Bitlis'li Müştak Dede'nin 71 sene evvelinden savaşlardan sonra Hicrî 1341 tarihinde Ankara'nın başkent olacağını rümuzlu olarak bildirmesi, velilerin kerametine birer misaldir.

Her mü'minin görebileceği gelecekle alâkalı sâdık rüyalar ve hiss-i kable'l-vukû gibi hâdiseler de Allah'ın insanlara birer ikramıdır.

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) en birinci ve en büyük mucizesi Kur'ân-ı Kerim'dir.

Şimdiye kadar anlatmaya çalıştığımız hakikatler, O'nun nübüvvetine ve sıdkına açık birer delil olduğu gibi, Kur'ân-ı Kerim de en büyük mucizesi olarak, hem O'nun nübüvvetine hem de Allah Kelâmı olduğuna apaçık bir delil ve en kuvvetli şahittir. Bu konu, ileride derinlemesine ele alınacaktır.

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) nübüvveti bütün zaman ve mekânlara, bütün insanlara hatta cinler gibi diğer mahlukata da şâmil olduğundan, mucizeleri çok çeşitli olmuştur. Diğer peygamberlerin mucizeleri ise böyle değildir. Her nebi, kendi zamanında en mütearef ve meşhur meselelerle alâkalı mucize göstermiş, meselâ Hz. Musa (aleyhisselâm) zamanında Mısır'da sihir revaçta olduğundan O, bütün sihirleri yutup iptal eden ve bütün sihirbazları dize getiren 'asâ' mucizesiyle; Hz. İsa (aleyhisselâm) zamanında ise tıp revaçta olduğundan ölüleri ihya, onulmaz dertleri iyi etme mucizesiyle; Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında ise şiir, belâgat (güzel söz söyleme) el üstünde tutulduğundan ve belki ahir zamanın en tesirli ve

güçlü silâhı ‘söz söyleme sanatı’ olacağından, kendisine en büyük mucize olarak bütün şairleri, hatipleri, edibleri susturan Kur’ân mucizesiyle gelmiş.. ve ayrıca bütün kâinata ‘rahmet’ olarak gönderildiği[1] için de, her türden mahluk ile alâkalı mucizeler göstermiştir.

Nasıl ki, büyük bir padişah bir yâverini veya elçisini çok çeşitli milletlerin ve kabilelerin bulunduğu bir vilâyete gönderse, orada bulunan her millet, her kabile ve her sınıf kendi milleti, kabilesi, sınıfı adına o elçiyi karşılayıp “Hoşgeldin!” der, ona alkış tutar, şükran ve teşekkürlerini arzeder; aynen öyle de, kâinatın yegâne Sahibi ve Yaratıcısı olan Allah, en büyük yâveri ve elçisi olan Resûl-i Ekrem’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) âleme gönderdiği zaman, O Elçi, insanoğluna bir memur ve meb’ûs olarak geldiği gibi, bütün mahlukata da rahmet olarak gelmiş, dağlar, taşlar, ağaçlar, hayvanlar, güneş, ay, yıldızlar ve bütün hâdiseler abes, boş ve mânâsız görülmekten kurtulmuş, birer mânâ, birer değer kazanmışlardır.

Bu münasebetle de, meleklerden cinlere, insanlara; güneşten ve aydan yıldızlara; sudan yiyeceklere; ağaçlardan taşlara ve dağlara; her cins hayvanata kadar her taife, her sınıf kendi türü adına O’na şükranlarını arz edip, O’nun elinden sâdır olacak mucizelere birer vasıta olmuştur. Böylece, Kâinatın Efendisi’nin (sallallâhu aleyhi ve sellem), doğruluğuna ve peygamberliğine -inkârı mümkün olmayacak şekilde- kâinat çapında şahitlik yapıp, nübüvvetini bütün âleme ilan etmişlerdir. İşte, böyle kâinat çapında mucizeler göstermek, Kâinatın Efendisi olan Nebiler Sultanı’na (sallallâhu aleyhi ve sellem) hastır.

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), her ne kadar sayıları bine varan mucizeler göstermiş ise de O’nun her sözü, her hâli, her hareketi harikulâde ve mucize değildir. Allah, O’nu beşer olarak yaratmış, şahsî, ailevî ve içtimaî bütün hallerinde kendi zamanındaki ve sonraki bütün insanlara imam olsun diye vazifelendirmiş ve hem dünyevî, hem de uhrevî saadetlerinde rehber olmasını irade buyurmuştur. İnsanların hepsi aynı seviyede bulunmadığından ve insanlığın büyük ekseriyeti avam olduğundan, eğer her hâl ve hareketi harikulâde olmuş olsaydı, imam, rehber ve mürşid olamazdı.

Bu bakımdan, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) daima sebep ve kanunlar dairesi içinde yaşamış, yiyip-içmiş, evlenip çoluk çocuk sahibi olmuş, yara almış, çile ve ızdırap çekmiş; hayatı bütün yönleriyle aksettirmiş ve Allah’ın bütün sanatlarını, tasarruflarını, isimlerinin tecellîlerini gösteren câmî

bir ayna olmuştur.

Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) aşağıda misalleriyle göreceğimiz mucizelerinin tamamı her yerde, herkesin her zaman açıkça göreceği şekilde cereyan etmiyor ve umumî olmuyordu. Böyle olmuş olsaydı, o zaman aklın hikmet-i vücudu kalmaz ve insanlar, iradeleri ellerinden alınarak cebren iman etmeye zorlanmış olurlardı. Bunun neticesinde de, kulluk teklifi ve imtihan sırrı ortadan kalkardı. Dolayısıyla, elmas ruhlu Ebû Bekir (radıyallâhu anh) ile kömür ruhlu Ebû Cehil arasındaki fark bulunmaz ve insanlar iman etmede birbirine müsavî olurdu. Bu sebeple, meselâ Ay'ın ikiye ayrılması gibi büyük ve bâhir bir mucize, gecenin belli vaktinde, kısa bir zaman içinde, az sayıda müşahidin gözleri önünde meydana gelmiş ve neticede hem vak'aya şahit olanlar hem de sonradan gelecekler için iradenin hakkı selbedilmemiş ve aklın kapısı kapanmamıştır.

Mucizelerin çoğunu, yalan üzerinde birleşmesi mümkün olmayan bir topluluk nakletmektedir. Bazıları ise, bu seviyede bir cemaat tarafından nakledilmese de, diğer sahabilerin buna itiraz etmemeleri, onlara da âdeta aynı rivayet kuvvetini kazandırmaktadır. Bir yerde gösterilen herhangi bir mucizenin daha başka yerlerde de benzerleri veya aynıları gösterildiğinden, hiçbir mucizeyi mucize olarak inkâra yol yoktur.

Aşağıda bazı misallerini okuyacağınız mucizeler, sıdkına ve nübüvvetine binler şahit bulunan ve bir kısmını yukarıda arz etmeye çalıştığımız Nebiler Sultanına (sallallâhu aleyhi ve sellem) ait mucizelerdir. Aslında O'nun, hiçbir mucizesi olmasaydı bile bizzat kendisi kendi sıdkına ve nübüvvetine en büyük bir delil ve şahittir...

2. Peygamberimiz'in mucizelerine misaller

Miraç mucizesi

İsrâ sûresi *1.* âyette, *"Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye, (Muhammed) kulunu, Mescid-i Haram'dan çevresini bereketli kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. O, muhakkak Semî'dir, Basîr'dir."*[2]

Necm sûresi âyet 8-11'de ise *"Sonra yaklaştı ve sarktı; iki yay aralığı kadar, belki daha da yakın. (Allah o anda) kuluna vahyedeceğini vahyetti. (Muhammed'in) gözüyle gördüğünü (gönlü) yalanlamadı."*[3] buyrularak, Miraç hâdisesine işaret edilmektedir. Ayrıca, hadis kitaplarında bu kudsî

yolculuğun teferruatı zikredilmektedir.[4]

Allah, ubûdiyetiyle mahiyetini inkişaf ettiren ve mübarek ruhu gibi cismi de letafet ve ulviyet kesbeden Resûlü'nü, lütfuyla huzuruna almış ve müşâhedesiyle nimetlendirmiştir. Kulluğunun bir semeresi ve neticesi olan Miraç yolculuğunda Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisini çepeçevre saran kanun ve sebepleri aşarak, beşeriyete ait perdeleri geçip uzun mesafeleri bir hamlede kat'etmiş, yıldızları, sistemleri birer merdiven, birer basamak, birer atlama taşı gibi kullanıp, Rabbini görmeye mâni buudları geride bırakmış, cismen ve ruhen vardığı makamdan Cenâb-ı Hakk'ı müşâhede etmiştir. Peygamberlerle selâmlaşmış, melekleri görmüş, Cennet'i ve güzelliklerini, Cehennem'i ve azametini temâşâ etmiştir.

Ümmetine anlatacağı meseleleri ciddî bir itminan ve yakîn içinde anlatsın; gıyaben inandığımız şeyleri müşâhedesi olarak bize intikal ettirsin; hatta Allah'ı görsün ve görmeye dayalı olarak da "vardır" desin; melekûtu, melekleri, Cennet'i, Cehennem'i görsün ve bildirsin diye çıktığı Huzur'dan (celle celâluhu) bir saatine bin yıllık dünya hayatının kâfi gelmediği Cennet'i temâşâ edip ve bir anlığına bin yıllık Cennet hayatının kâfi gelmeyeceği Cemalullah'la müşerref olduktan sonra; Kur'ân'a ait bütün meselelerinin hakikatlerini, temessül keyfiyetlerini, bütün ibadetlerin mânâ ve hikmetlerini anlamak, anlatmak ve risalet vazifesini tamamlayıp, ümmetini karanlıklardan kurtarıp nura çıkarma yolunda, Kendisine her türlü işkencenin yapıldığı bir anda, yeniden yeryüzüne dönmüştür. Dönerken de, mü'minlerin miracı olan namazı da hediye getirmiştir.

Buraya kadar, O'nun yüzlerce mucizesinden sadece numuneler serdetmeye çalıştık. Tafsilâtı selef-i sâlihînin nurlu eserlerinde...

Ay'ın ikiye yarılması mucizesi

Abdullah b. Mesud anlatıyor:

Bir defa biz Mina'da Resûlullah'la (sallallâhu aleyhi ve sellem) birlikte iken, ansızın Ay iki parçaya ayrıldı. Bir parçası dağın arkasında, bir parçası da önünde idi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize: "Şahit olun!" buyurdular.[5]

Yemeklerin bereketlenmesi

Enes b. Mâlik anlatıyor:

Ebû Talha Ümmü Süleym'e dedi ki: Ben Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) sesini zayıf işittim, anladım ki O aç. Senin yanında bir şey var mı? Ümmü Süleym:

-Evet dedi ve arpa ekmeğinden bir parça çıkardı. Sonra kendisinin bir başörtüsünü alarak bir kısmına ekmeği sardı. Sonra onu benim elbisemin altına koydu. Bir kısmıyla da beni sardı. Sonra beni Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) gönderdi. Ben ekmeği götürdüm ve Resûlullah'ı (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescidde otururken buldum. Beraberinde bir cemaat vardı. Başlarında durdum. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

"Seni Ebû Talha mı gönderdi?" diye sordu.

-Evet dedim.

"Yemek için mi?" dedi.

-Evet, cevabını verdim. Bunun üzerine Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanındakilere:

"Kalkın." dedi ve yürüdü. Ben de önlerinde yürüdüm ve Ebû Talha'ya gelerek haber verdim. Ebû Talha:

-Ey Ümmü Süleym, Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) cemaatle geldi. Hâlbuki bizde onları doyuracak bir şey yoktur, dedi. Ümmü Süleym:

-Allah ve Resûlü bilir, cevabını verdi. Derken, Ebû Talha giderek Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) huzuruna çıktı. Resûlullah da (sallallâhu aleyhi ve sellem) onunla beraber gelerek eve girdiler. Müteakiben Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

"Neyin varsa getir, ey Ümmü Süleym." dedi. O da bu ekmeği getirdi. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) emir buyurarak ekmeği parçalattı. Üzerine de Ümmü Süleym, tulumundan yağ sıkarak onu katıkladı. Sonra bu ekmek hakkında Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah ne dilediyse onu söyledi. Sonra:

"On kişiye izin ver." dedi. Ebû Talha da onlara izin verdi. Yediler ve doydular, sonra çıktılar. Sonra (tekrar):

"On kişiye izin ver." buyurdu. Böylece cemaatin hepsi yediler ve doydular. Bu cemaat yetmiş yahut seksen kişi idi.[6]

Buhârî ve Müslim'deki bir rivayette Abdurrahman b. Ebî Bekr şöyle anlatıyor:

(Bir seferde) Hz. Peygamber Efendimiz'le (sallallâhu aleyhi ve sellem) beraber yüz otuz kişiydik. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

"Sizden birinizin yanında yiyecek var mı?" diye sordu. Bir de baktık, bir adamın yanında bir ölçek zâhire veya bunun gibi bir şey bulunuyormuş. Hemen hamur karıldı. Sonra uzun boylu müşrik bir adam bir sürü koyun sürerek (yanımıza) geldi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona:

"Satılık mı, hediye mi? -yahut hibe mi?- diye sordu.

Adam:

-Hayır, bilakis satılık, dedi. Ve ondan bir koyun satın aldı. Koyun kesildi. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ciğerinin kızartılmasını emretti. Allah'a yemin ederim yüz otuz kişiden her birine o koyunun ciğerinden bir parça verdi ve orada bulunmayanların da hissesini ayırdı. Sonra eti iki çanağa koydu. Hepimiz yedik ve doyduk. Kaplardaki yemek (sanki hiç dokunulmamış gibi) duruyordu.[7] Buhârî'nin Cabir b. Abdullah'tan rivayetine göre benzer bir hâdise Hendek Vak'ası sırasında cereyan etmiştir. Bu hâdisede yemek yiyen sahabe sayısı bindir.[8]

Su Mucizeleri

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabı ile birlikte Zerva'da içinde su bulunan bir kap istedi; avucunu suya koydu. Derken, parmaklarının arasından kaynamaya başladı. Ve bütün ashabı abdest aldılar. Ravi demiş ki: Ben:

-Kaç kişi idiler yâ Ebû Hamza? (Hz. Enes'in künyesi) diye sordum.

-Üç yüz kişi kadardılar, cevabını verdi.[9]

Hudeybiye'de Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) susuzluktan şikâyet olundu. Bunun üzerine Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ok mahfazasından bir ok çıkardı. Sonra onlara bu oku Semed kuyusuna koymalarını emretti. Vallahi o anda kuyunun suyu coşmaya başladı. Suyun bu feveranı ashab oradan dönünceye kadar onları suya kandırmak için devam etti.[10]

Hasta ve yaralıların şifa bulmaları

Buhârî ve Müslim'in naklettiğine göre, Hayber'de Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

"Ali b. Ebî Talib nerede?" diye sordu. Ashab:

-Yâ Resûlallah! O gözlerinden rahatsızdır, dediler.

“Hemen ona haber gönderin.” buyurdu. Ashab hemen Hz. Ali’yi getirdiler.

Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) mübarek tükrüğünü onun gözlerine sürdü ve kendisine dua etti. Hz. Ali, derhal iyileşti. Hatta hiç ağrısı yokmuş gibi oldu...[11]

Osman b. Huneyf anlatıyor:

Resûlullah’a (sallallâhu aleyhi ve sellem) âmâ bir adam geldi. “Yâ Nebiyyallah! Allah’a gözlerimi açması için dua eder misiniz?” dedi. Resûlullah da:

- *“Dilersen senin için bu duayı erteleyeyim; o ahirette senin için daha faziletlidir; ama istersen dua edeyim.”* Âmâ:

-Allah’a dua edin, dedi. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) güzelce abdest alıp iki rekât namaz kıldıktan sonra, ona öğreteceği duayı okumasını emretti. Âmâ, Resûlullah’ın emrini aynen tatbik etti ve iyileşti.[12]

Hayvanatın Efendimiz’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) tanıması

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) hicret esnasında Hz. Ebû Bekir’le (radıyallâhu anh) mağaraya sığındıklarında, bir örümcek mağaranın girişini ağı ile kapatmış, Peygamberimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) peşinde olan müşrikler bu örümcek yuvasını görünce, burada insan olsaydı bu ağ bozulurdu diyerek geri dönmüşler.[13]

Cabir b. Abdullah anlatıyor:

-Bir seferde Peygamber’le (sallallâhu aleyhi ve sellem) beraber bulunuyorduk. Derken, benim devem geri kaldı...

Bunun üzerine Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu dürttü. Deve sıçrayıverdi. Bundan sonra artık Resûl-i Ekrem’in sözünü işiteyim diye dizginini kasıyor, fakat onu durduramıyordum.[14]

Enes b. Mâlik anlatıyor:

Hayberli bir yahudi kadını Resûlullah’a (sallallâhu aleyhi ve sellem) zehirli bir koyun getirdi, O da ondan yedi. Daha sonra kadın Resûlullah’a (sallallâhu aleyhi ve sellem) getirildi. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kadına bunun sebebini sordu. Kadın:

-Seni öldürmek istedim, cevabını verdi. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve

sellem) da:

“Allah seni bana musallat edecek değildir.” dedi.[15]

Ebû Dâvûd’un rivayetinde ise, koyunun, kendi kolunun zehirli olduğunu haber verdiği kaydı bulunmaktadır.[16]

Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ) anlatıyor:

Hücre-i Saadet’te bir kuş vardı; Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dışarı çıktığı zaman oynaşır, çırpınır, ileri-geri gider gelirdi. Resûlüllah’ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) içeri girdiğini hissedince sakinleşir; O evde olduğu müddetçe O’nu rahatsız etmemek için hiç yerinden kıpırdamazdı.[17]

Enes b. Mâlik anlatıyor:

Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanların en güzeli, en cömerdi ve en cesuru idi. Bir gece Medine halkı gerçekten korktu da birtakım insanlar sesin geldiği tarafa gittiler. Resûlüllah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise dönerken, onlara rastladı. Sesin geldiği tarafa doğru onlardan önce gitmişti. Ebû Talha’nın çıplak bir atına binmiş, kılıç boynunda:

“Korkmayın! Korkmayın!” diyordu. Ebû Talha’ya da *“Atını rahvan bulduk.”* buyurdu. Hâlbuki, bu at hantallığı ile meşhurdu. O günden sonra o at hiç geçilmedi.[18]

Dağların-taşların Peygamberimiz’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) şehadetleri

Hz. Cabir anlatıyor: Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

“Ben Mekke’de bir taş bilirim, Peygamber olarak gönderilmezden önce bana selâm veriyordu. Ben onu şimdi de pekâlâ biliyorum.” buyurdular.[19]

Abdullah b. Mesud (radıyallâhu anh) anlatıyor:

“Biz, Resûlullah ile beraber yemek yenirken yemeğin tesbihini işitiyorduk.”[20]

Müslim, Ebû Hüreyre’den (radıyallâhu anh) rivayet ediyor:

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha ve Zübeyr (radıyallâhu anhüm) Hira dağının üzerinde bulunuyorlardı. Derken, dağ (sevinç veya mehâbetten) lerzeye geldi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

“Sakin ol Hira, senin üzerinde bir Peygamber, bir sıddîk ve şehit

bulunmaktadır."[21]

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) mucize olarak korunması

Cabir b. Abdullah'ın (radıyallâhu anh) rivayetine göre, Cabir (Zâtü'r-Rika seferinde) Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile beraber Necid tarafına gazâya gitmişti. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu gazâdan döndüğü zaman Cabir de O'nunla beraber dönmüştü. Dönüşte, ağacı çok bir vadide Resûlullah, istirahat için bineğinden inmişti. Sefer halkı da gölgelenmek üzere ağaçlık içine dağılmışlardı. Resûlullah bir semure ağacı altına inerek kılıcını o ağaca asmıştı. Cabir der ki: Biraz uyumuştuk ki, Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizi çağırdığını işittik ve hemen yanına geldik. Bir de ne görelim, Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanında (müşriklerden) bedevi bir arab oturuyor. Bunun üzerine Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (Bedevinin hâlini anlatarak) buyurdu ki:

"Şu bedevi Arap ben uyurken (gelmiş), kılıcımı alarak kınından çekmiş. Bu sırada hemen uyandım. Kılıç kınından sıyrılmış olarak bunun elinde idi. Bu hâlde iken bedevi bana:

- Şimdi benden korkar mısın? diye sordu. Ben:

- Hayır korkmam dedim. Bedevi:

- Benim tecavüzümden şu anda seni kim koruyabilir? dedi. Ben de:

- Allah korur, dedim. Bu sırada Cibril bunun göğsüne bir yumruk vurmuştu da kılıç elinden düşmüştü. Bunun üzerine Resûlullah kılıcı eline alarak arabiye:

- Şimdi seni benden kim kurtarabilir? buyurdu. Bedevi:

- Hiçbir kimse kurtaramaz, diye cevap verdi.[22]

Ebû Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor:

Ebû Cehil: (Secdeyi kastederek)

- Muhammed sizin aranızda hâlâ yüzünü toprağa sürtüyor mu? dedi.

Kendisine: Evet, cevabı verildi. Bunun üzerine:

- Lat ve Uzza'ya yemin ederim ki O'nu, bunu yaparken görürsem mutlaka boynuna basacağım. Yahut mutlaka yüzünü toprağa gömeceğim, dedi. Az sonra Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namaz kılarken O'nun yanına vardı. Boynuna basmak niyetinde idi. Fakat birdenbire O'nu bırakıp geri döndüğünü ve elleriyle korunduğunu gördüler. Kendisine:

- Sana ne oldu? denildi.

- Gerçekten O'nunla benim aramda ateşten bir hendek, korkunç bir şey ve birtakım kanatlar var, dedi. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de:

"Bana yaklaşmış olsaydı melekler onun birer birer uzuvlarını koparırdı." buyurdular.[23]

Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ) anlatıyor:

"Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), *"Şüphesiz Allah seni insanlardan koruyacak."*[24] âyeti ininceye kadar (Ashabı tarafından) korunuyordu. Bu âyetin nüzulünden sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) *'Ey insanlar, artık dağılın beni Rabbim koruyor.'* dedi.[25]

Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) dualarının kabul olması

Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh) anlatıyor:

Cuma günü Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbe verirken bir adam geldi ve:

- Yâ Resûlallah (sallallâhu aleyhi ve sellem), yağmur yağmaz oldu. Allah'a dua et de bize yağmur yağdırsın, dedi.

Resûlullah hemen dua etti, derken üzerimize yağmur yağmaya başladı. Öyle ki, az daha evlerimize ulaşamayacaktık. Ondan sonraki cumaya kadar üzerimize hep rahmet yağdı durdu.

Enes dedi ki:

- Öbür cuma, bu adam yahut bir başkası ayağa kalktı ve: Yâ Resûlullah, bu yağmuru, bizden çevirmesi için Allah'a dua et de, bu yağmuru üzerimizden çevirsin, dedi.

Bunun üzerine Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

"Allahım! Etrafımıza (yağdır), üzerimize değil." dedi. Enes dedi ki:

- Yemin olsun, bulutların sağa-sola parçalandıklarını, etraftakiler üzerine yağmur yağarken, Medine ahalisinin yağmur altında olmadıklarını muhakkak görmüşümdür.[26]

Abdullah İbn Ömer (radıyallâhu anh) anlatıyor:

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dua etti:

"Allahım! Şu iki insandan (Ebû Cehil veya Ömer b. Hattab) Senin katında Sana daha sevimli olanıyla İslâm'ı azîz kıl."

Sabahleyin Hz. Ömer, Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) huzuruna çıktı ve müslüman oldu.[27]

Abdullah b. Abbas (radıyallâhu anh) anlatıyor:

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) helâya girmişti. Kendisi için abdest suyu koydum.

"Bunu kim koydu?" diye sordu.

İbn Abbas: "Ben" dedim. Bunun üzerine:

"Allahım, onu dinde fakih kıl." diye dua etti. Peygamberimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu duasının kabul edildiği gün gibi âşikârdır. Çünkü İbn Abbas "Habrü'l-ümme", "Tercümânü'l-Kur'ân" lakaplarıyla meşhur olmuş, genç yaşta Hz. Ömer'in âlimler meclisinde yerini almıştır.[28]

Müsned'de ise, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) duası şu şekildedir: *"Allahım, onu dinin ruhuna âşina kıl ve ona tevili öğret."*[29]

Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh) anlatıyor:

Beni annem, Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) getirdi:

"Yâ Resûlallah! Bu, oğlum Enesciktir. Onu sana getirdim. Sana hizmet eder. Onun için Allah'a dua et." dedi. Bunun üzerine:

"Allah'ım! Bunun malını ve evlâdını çoğalt." diye dua etti.

Enes demiş ki: Vallahi malım pek çoktur. Çocuklarımın ve torunlarımın sayısı ise bugün yüz civarındadır.[30]

Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh) anlatıyor:

Bir gün Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ümmü Haram'ın ziyaretine geldi. Teyzem O'na yemek ikram etti. Akabinde Resûlullah bir müddet uyudu. Sonra gülerek uyandı. Ümmü Haram:

-Yâ Resûlallah! Seni güldüren nedir? diye sordu. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

-*"Bana rüyamda birtakım insanlar şu engin deniz üstünde tahtları üzerine kurulmuş hükümdarlar gibi gemilere kurulmuşlar, ihtişamla Allah yolunda deniz harbine giderken gösterildiler de ona gülüyorum."* buyurdu.

Ümmü Haram:

-Yâ Resûlallah! Beni de o deniz gâzilerinden kılması için Allah'a dua ediver, dedi.

Resûlullah, Ümmü Haram için dua etti.

(Enes b. Mâlik dedi ki:) Hakikaten Ümmü Haram, Muaviye b. Ebî Süfyan'ın Şam valiliği zamanında ve onun kumandasında tertip edilen bir deniz gazâsında (Kıbrıs) gemiye bindi ve denizden karaya çıktığı zaman bindiği hayvanından düştü ve gazâ yolunda şehit olarak vefat etti.[31]

Meleklerin ve Cinlerin Peygamberimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) görünmeleri ve kendisiyle konuşmaları

Abdullah b. Ömer (radıyallâhu anh) anlatıyor:

Babam Ömer b. Hattab (radıyallâhu anh) dedi ki:

-Bir gün Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanında bulunduğumuz sırada aniden yanımıza, elbisesi bembeyaz, saçı simsiyah bir zat çıkageldi. Üzerinde yolculuk eseri görülmüyor; bizden de kendisini kimse tanımıyordu. Dizlerini O'nun dizlerine dayadı. Ellerini de uylukları üzerine koydu.

Daha sonra Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) islâm, iman, ihsan ve kıyamet hakkında sorular sordu. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) da sorularına cevap verdi. Sual ve cevap faslından sonra o zat gitti. Ben bir hayli bekledim durdum. Nihayet Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana:

- "*Yâ Ömer! O sual soran zatın kim olduğunu biliyor musun?*" dedi.

-Allah ve Resûlü bilir, dedim. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) da:

-"*O Cibril'di. Size dininizi öğretmeye gelmişti.*" buyurdular.[32]

Sa'd b. Ebî Vakkas (radıyallâhu anh) anlatıyor:

Uhud günü Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) sağında ve solunda iki adam gördüm. Üzerlerinde beyaz elbiseler vardı. O'nun uğrunda kıyasıya çarpışıyorlardı. Onları ne bundan önce ne de bundan sonra gördüm (Bu iki kişiden kasıt Cibril ve Mikâil'dir (aleyhimesselâm).[33]

Muaz b. Rifâa, Bedir Harbi'ne katılan babası Rifâa b. Râfi'den naklediyor; babası şöyle demiş:

Bedir Harbi sırasında bir ara Cibril (aleyhisselâm), Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) geldi de:

"*İçinizde Bedir'e katılanları nasıl görüyorsunuz?*" diye sordu. Resûlullah:

"*Biz onları Müslümanların en faziletlilerinden sayarız.*" dedi. Yahut buna benzer bir söz söyledi. Cibril:

“Biz de, meleklerden Bedir’de hazır bulunanları meleklerin daha faziletlilerinden kabul ederiz.” dedi.[34]

Ahmed İbn Hanbel Hazretleri Müsned’inde İbn Mesud’dan (radıyallâhu anh) Resûlullah’ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) “Leyletü’l-Cin” hadisinde cinlere Kur’ân-ı Kerim öğrettiğini rivayet ediyor.[35]

Temessülât ve gaybe ait mucizeleri

Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ) anlatıyor:

Bir gün Güneş tutulmuştu. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) küsûf namazını kıldıktan sonra şöyle buyurdu:

“Şüphesiz Güneş ve Ay, Allah’ın âyetlerinden iki âyettir. Sizler bu tutulmayı gördüğünüz zaman açılıncaya kadar namaz kılın. Yemin olsun ki, ben şu küsûf namazı kıldığım yerde bana vaad olunan her şeyi görmüşümdür. Hatta namazda benim ileriye doğru gitmeye başladığımı gördüğünüz vakit de, ben Cennet’ten bir salkım üzüm almak istediğimi görüyorum; ve yine yemin olsun ki, beni geri çekiliyor olduğumu gördüğünüz sırada ben Cehennem’i, bazısı bazısını târumâr ettiğini müşâhede ediyorum.”[36]

Abdullah b. Abbas (radıyallâhu anh) anlatıyor:

Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki kabrin yanına uğradı ve:

“Dikkat edin. Bunlar, muhakkak azab görüyorlar. Hem de büyük bir şeyden dolayı azab görmüyorlar. Bunlardan biri koğuculuk yapardı, diğeri de bevlinden korunmazdı.” buyurdular.[37]

Ağaçların Efendimiz’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) şehadetleri

Cabir b. Abdullah anlatıyor:

Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile beraber yürüyorduk. Nihayet geniş bir vadiye indik. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kaza-i hacetine gitti. Ben de bir su kabı ile kendisini takip ettim. Derken Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bakındı, fakat örtünecek bir şey göremedi. Birden vadinin kenarında iki ağaç gözüne ilişti. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hemen bunlardan birine giderek dallarından bir dal tuttu ve:

“Allah’ın izniyle bana râm ol!” buyurdu. Dal, O’na, sahibine huysuzluk eden burnu gemli deve gibi râm oldu. Öteki ağaca da gitti ve dallardan birini tutarak:

“Allah’ın izniyle bana râm ol!” dedi. O da öteki gibi râm oldu. İkisinin ortasına varınca aralarını kapadı ve:

“Allah’ın izniyle benim üzerime kapanın!” dedi. Hemen kapandılar.[38]

Abdullah b. Ömer’den (radıyallâhu anh):

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hurma kütüğüne dayanarak hutbe verirdi. Minberi edinince o kütükten ayrıldı. Bu sırada kütük bir inleme sesi çıkardı. Peygamber hemen onun yanına geldi ve elini o kütüğün üzerine koyup sıvazladı. (Böylece inlemesi durdu.)[39]

Ebû Said el-Hudrî (radıyallâhu anh) anlatıyor:

Bir gün yatsı namazından sonra Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Katade b. Nu’man’a bir değnek verdi. Ona:

“Bu değnek senin on (arşın) önünü ve arkanı aydınlatacak. Evine girdiğin zaman evin köşesinde bir karaltı göreceksin, onun, sana bir şey söylemesine fırsat vermeden hemen ona bir darbe indir.” dedi. O da emredileni aynıyla uyguladı.[40]

1 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/107.

2 İsrâ sûresi, 17/1.

3 Necm sûresi, 53/8-11.

4 Bkz.: Buhârî, *bed’ü’l-halk* 6, *menâkıbü’l-ensar* 41, 42; Müslim, *iman* 259, 263.

5 Buhârî, *menâkıb* 27; Müslim, *münafikîn* 44.

6 Buhârî, *et’ime* 6, 48, *eymân* 22; Müslim, *eşribe* 142.

7 Buhârî, *et’ime* 6; *hibe* 8; Müslim, *eşribe* 175.

8 Buhârî, *meğâzî* 30.

9 Buhârî, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâil* 6, 7.

10 Buhârî, *şurût* 15.

11 Buhârî, *fedâilü’s-sahabe* 9; Müslîm, *fedâilü’s-sahabe* 34.

12 Tirmizî, *daavât* 119; İbn Mâce, *ikâme* 189; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/138.

13 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/348.

14 Buhârî, *nikâh* 10, 22; Müslim, *müsâkât* 112-113.

15 Müslim, *selâm* 45.

16 Ebû Dâvûd, *diyât* 6.

17 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/112, 150.

18 Buhârî, *edeb* 39, *cihad* 117; Müslim, *fezâil* 48.

19 Müslim, *fedâil* 2; Dârimi, *mukaddime* 4.

20 Buhârî, *menâkıb* 25; Tirmizî, *menâkıb* 6; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/460.

21 Müslim, *fedâilü's-sahabe* 50; Tirmizî, *menâkıb* 18.

22 Buhârî, *cihad* 84, 87, *meğâzî* 31, 33; Müslim, *fedâil* 13.

23 Müslim, *münafıkîn* 38.

24 Mâide sûresi, 5/67.

25 Hâkim, *el-Müstedrek* 2/313.

26 Buhârî, *istiskâ* 7; Müslim, *istiskâ* 1.

27 Tirmizi, *menâkıb* 18; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/95.

28 Buhârî, ilim 17; *vudû* 10; i'tisam 2; Müslim, *fezâil* 138.

29 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/266.

30 Müslim, *fedailü's-sahabe* 143.

31 Buhârî, *cihad* 3; Müslim, *imâret* 160, 161.

32 Buhârî, *iman* 37, *tefsîru sûre (31)* 2; Müslim, *iman* 1.

33 Buhârî, *meğâzî* 18, *libâs* 24; Müslim, *fedâil* 46-47.

34 Buhârî, *meğâzî* 11.

35 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/455.

36 Buhârî, *el-amel fi's-salat* 11; Müslim, *küsûf* 3.

37 Buhârî, *vudû* 55, 56, *cenâiz* 81, 88, *edeb* 46, 49; Müslim, *taharet* 111.

38 Müslim, *zühd* 74.

39 Buhârî, *menâkıb* 25; Tirmizî, *menâkıb* 6; Nesâî, *cuma* 17. Abdullah b. Ömer'in rivayeti için bkz.: Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 2/180.

40 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 3/65.

MUCİZELERE DAİR

Mucizeler inkâr edilemez

*1.*Her şeyden önce mucizeyi, mucizeyi Yaratan'ı ve mucizenin elinde yaratılan kimseleri inkâr etmenin düşünce adına insana kazandıracağı hiçbir şey yoktur. Kaldı ki, akıllı bir insana yaraşan şey de, hemen "Aklım almıyor." diye inkâr etmek değil, düşünüp değerlendirmektir.

"Aklım almıyor." diye düşünmemek veya bunu bir düşünce hâline getirmek, akıl ve ilim adına bir cinayettir. Baştan aklın veya bazı akılların almadığı nice keşifler, icatlar ve teknik buluşlar, hep düşünme kavgası vermekle elde edilmiştir. Öyle bir tarzda ki, bu düşünce humması kişiye düşünmekten traş olacak vakit bırakmamış, ayakkabısını ve gömleğini çıkaracak fırsat vermemiş, çok kere evinin yolunu unutturmuş ve onu sokaklarda pejmürde bir kıyafet içinde dolaşır hâle getirmiştir.

Düşünme kabiliyetinden mahrum varlıklar; buna rağmen kendilerine düşeni en mükemmel şekilde yapmaktalar. Eğer insan, düşünmesi için kendisine verilen bu istidadı yerinde kullanmazsa, hiç olmazsa kimlerden ve ne ölçüde geri kalacağını düşünmelidir..!

"Aklım almıyor." demek, insan için mazeret olamaz. Aksine, biz düşünüyoruz ve aklımız O Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) böyle mucizeleri pek rahat gösterebileceğini gayet iyi alıyor. Düşünüyoruz da, kendinden şerefsudur olan hiçbir sözünde yalanın bulunmadığı O Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) mucizelerinde de aldatma olmayacağını kabul etmenin dışında bir yol göremiyoruz; göremiyor, O'nu ve mucizelerini yalanlayamayanların "sihir" deyip geçmelerinden daha çok, bilhassa bugün çeşitli tevillerle zihinleri bulandırmaya çalışanların inkârcı tavırlarına ve "almayan" akıllarına şaşıyoruz...

*2.*Mucizeleri inkâr etmek, bir bakıma Allah'ın varlığını, Kur'ân'ın Allah Kelâmı olduğunu ve O Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamberliğini inkâr etmek demektir ki, aslında böyle bir inkâr, aklı da, düşünceyi de çok çok aşar. Zira bu hakikatler için bir delil kâfi olduğu hâlde, binler delil vardır; oysa, inkârcının elinde inkârını haklı çıkaracak tek bir delil yoktur ve esasen olamaz da. Onun delil saydığı, olsa olsa gözünü Güneş'e kapamakla etrafında oluşturduğu karanlıktır; ya da mumunu söndürüp karanlığa boğduğu ruh ve gönül odacığıdır.

Onbinlerce nebi, milyonlarca evliyâ ve milyarlarca mü'minin karşısında, pamuk ipliğinden ve örümceğin ağından çok daha zayıf, dayanıksız ve hiç mesabesindeki "hayır"ıyla inkârcının durumu, dibi olmayan kovayla kuyudan su çekmeye çalışanın ya da girdiği muntazam, ölçülü sanat ve mimarî harikası bir sarayda, hikmet icabı ortaya bırakılmış muvazenesiz bir taşa bakıp, "Bu sarayda hiçbir nizam ve intizam yok, her şey rastgele." diyen veya binler kapısı açık bulunan bir sarayın kapalı tek kapısını görünce "Bu saraya girilmez." hükmünü veren zavallı bedbahtın durumundan farksızdır.

*3.*Miraç, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kulluğunun meyvesidir. Kim nefsini terbiye etse, hemen ruhunun terakki edip, yükselmeye başladığını görür. İki sene riyazet ve tezkiye-i nefste bulunun; sizler de hemen yukarılara doğru urûç ettiğinizi farkedersiniz. Ehlullahta çok görülen bu vâkıalar ruhun kadirşinaslığı, kalb ve hissin anlayış ve âşinalığıyla anlaşılıp anlatılabilir. Tatmayan, görmeyen, hissetmeyen hiçbir şey anlayıp bilemez. Bu bir hallüsinasyon olsa, o zaman meyhanedeki, puthanedeki adamda da olması gerekir. Kendini, ibadete vermenin neticesinde Allah'ın bir ihsanı olarak tecellî eden şeylerdir bunlar. Fakat bu yükselme ve irtifayı fizikle ölçmeye kalkmak, ukbâya, ötelere, verâya ait meseleleri dünya ölçüleriyle ölçüp tartmaya benzer. Arpa veya un çuvalı tartan terazi ile altın ve elmasın tartıldığı görülmüş şey midir?

*4.*Efendimiz'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) önce gelip geçmiş peygamberler de mucize göstermiş olup, bunlar Yahudi ve Hıristiyanlarca kabul edilmektedir. O hâlde, benzer hâdiselerin bir başka peygamberde tekerrürü için bir mâni yoktur. Medeniyet ve teknikte devrim yaptıklarını kabullendiğimiz insanların anlayışlarına göre -biz de öyle kabul ediyoruz- Hz. İsa'nın semalara yükselmesi, Tur'da Hz. Musa'nın Allah ile konuşması mümkün olduğu hâlde, bir başka kul için aynı veya benzeri mucizelerin gerçekleşmesi niçin mümkün olmasın?

*5.*Hz. Âdem, Havva ve Hz. İsa'nın yaratılmaları, sebepleri kanunları aşan bir mevzu ve ilmî ölçülerle izah edilemeyecek birer mucizedir. İlim ve sebeplerle izahını yapamadığımız hâdiselerde, Allah ve Resûlü'nün izahına teslim olmaktan başka bir çıkış yolu var mı? Âdem de Havva da annesiz babasız, Hz. İsa ise babasız dünyaya geldiler. Hz. Âdem'in (aleyhisselâm) yaratılışında ne sperm var, ne de yumurtalık. Yeryüzünün çeşitli elementlerinden toplanmış ve yerin mayasından bir protein çorbası yapılarak iskeleti meydana getirilmiş; Hz.

Havva da, bir nokta-i nazara göre ondan alınan bir parça ve bir mayadan halkedilmiş; bu, mucizeden başka bir şey değildir.

Her şeyi ilimlerle izaha kalkışmak ve ilmin izah edemediğine 'efsane' deyip geçmek, esasen ilmi efsaneleştirmektir. Dünyada ilmin izah edemediği nice hâdiseler, nice vâkıalar vardır. Bir Hind'linin şişler, dikenler ve ateşler içinde sürdürdüğü hayatı, şişi tam ortasından soktuğu hâlde dilinden bir damlacık olsun kan gelmemesini.. bir kılıçla kesip şişe taktığı dilini yeniden yerine yapıştırmasını.. ve geride hiçbir iz kalmamasını hangi ilmî prensiple izah edebilirsiniz? Kaldı ki, bunlar mucize de değildir.

*6.*Âdiyat dediğimiz her gün gözümüzün önünde cereyan edip duran işleri bile dikkatli bir incelemeden geçirdiğimizde, ilimle izah edilemeyecek nice vâkıalarla karşı karşıya kaldığımızı görürüz. Hâlbuki biz şu anda mucizeden bahsetmekteyiz.

*7.*Mucizelere, "harikulâde hâdiseler" diyoruz; sanki günlük işlerimizde harikulâdelik yok mu? Bir insanın annesiz-babasız dünyaya gelmesi harika da, basit, mikroskobik ve âdi, hakir bir damla suyun esrarlı bir yolculuktan sonra edindiği yumurtalık hücresinin arkadaşlığıyla, ruh ve hayat sahibi, gören, düşünen, bilen, konuşan 100 trilyon hücrelik bir insan hâline gelmesi harika değil mi?

Ne var ki, biz alışıp ünsiyet ettiğimiz ve gözümüze ülfet perdesi çektiğimiz için böylesi harikulâdelikleri sıradan vâkıalar olarak görüyoruz. Düşünüp değerlendirme mekanizmamızı hep sebep-sonuç münasebetlerine ve kanunların tesirlerine göre ayarladığımız için, her duyup-gördüğümüzü ve çevremizde olup biten her şeyi bu mekanizmaya adapte etmeye çalışıyoruz. Öyleyse, bize düşen, her şeyden önce fikrî bir ameliyat geçirmektir.

*8.*İster mucizeler olsun, ister âdiyat, ister sebep ve kanunlar, hemen hepsinin varıp dayandığı kaynak bir ve aynı değil midir? Asıl aynı, fasıl farklı; kaynak bir, usûl değişik; esas bir, tatbikat muhteliftir. Sonra, Hz. Âdem'in (aleyhisselâm) yaratılışı ile bizim yaratılışımız arasında esasen öyle çok fazla fark da yoktur. O, yeryüzündeki elementlerin bir araya getirilip, bir protein çorbası hâlinde balçık olarak iskeletinin kurulup, içine ruh üflenmesiyle mucizevî şekilde spermsiz yaratılmışsa, biz de sadece usûl farklılığı içinde, Allah'ın koyduğu kanun ve sebepler muvacehesinde, yine yeryüzünün elementlerini ihtiva eden gıdalardan vücut makinasında hâsıl olan spermin anne rahminde çeşitli tahavvülattan sonra iskelet hâline gelmesi ve bu iskelete ruhun

üflenmesiyle yine bir mucize olarak yaratılmıyor muyuz? Asıl aynı, Yaratan aynı; fakat icraatta sadece belli sebep ve kanunların perdeliği var. İşte fark bu kadar!

*9.*Ruhun üflenmesi asıldır ve bunda herhangi bir farklılık yoktur. Değişen sadece cesede ait keyfiyettir. Bunun sebepler altında yapılmasını "normal" görüyor, sebepler üstü cereyan etmesine de "mucize" diyoruz.

10 . Kâinatta, zaman gibi kuvvetler de izafîdir. Saniyenin, dakikanın, saatin ibrelerinin farklı zamanı göstermesi ve dünyada, ayda, daha başka gezegenlerde zamanın izafî olması gibi, kudret ve kuvvetler için de böyle bir izafîlik söz konusudur. Son gelişmeler çerçevesinde, kâinatta *5.* ve *6.* kuvvetlerin varlığından da bahsedildiğini burada hatırlatmak isteriz.

Nasıl insanlar arasında kuvvet farklılıkları varsa, aynı şekilde, insan-üstü ve insan-altı varlıklar arasında da kuvvet ve kudret izafiyet farklılığı vardır. Meselâ, cinlerin ve meleklerin kuvvet daireleri belirli sahalarda bizden çok geniştir. Biz 100 kiloyu kaldıramazken, cinlerin tonlarla oynadığı.. ve dünyanın çekim denilen dengesiyle vazifeli meleklerin varlığı bir hakikattir. Bu bize göre mucizevî ve harikulâde bir hâdisedir. Melek ve cinlerin aynı anda çok değişik yerlerde bulunabilme keyfiyetleri de böyledir... Öte yandan, kuvvet ve kudretleri bizden çok daha aşağı varlıklar da vardır. Meselâ, 100 karıncanın bir araya gelip bir yılda yaptığı işi 1 insan 1 dakikada bozup yeniden yapabilir, bu da karıncalar için âdeta bir mucizedir.

İşte, bütün kudretlerin, bütün kuvvetlerin üstünde, kudreti için bir şeye, yetip yetmeme meselesinin olmadığı, dolayısıyla da bu kudret karşısında zerre ile kürenin aynı olduğu Allah (celle celâluhu) vardır. Ve Allah için olağanüstülük söz konusu olmadığından, O kullarının eliyle dilerse bir şeyi bize göre 'mucize' olarak yaratır, dilerse âdiyattan bir iş olarak yaratır.

11 . Mucizeler, bize kat'î ve doğrulukları sabit rivayetlerle gelmektedir.

Aklın belli bir sahası vardır; 10 kilo tartabilen bir teraziye 100 kiloluk yük konamayacağı gibi, belli bir kapasitesi bulunan akla da kendi üstünde bir güç tanınamaz. Akıl, kendi üstünde ve sahası dışında bir meselede ya inkâra gidecek ya da çaresiz boyun eğecektir. Meselâ, akıl Allah'ın Zâtı'nı asla kavrayamaz, Zât hakkında düşünemez, tanıma iddiasında bulunamaz; çünkü Zât, akla her gelen şeyin ötesinde hatta ötelerin de ötesindedir. Ona düşen, Zât'a iman edip, sıfât ve isimleriyle tecellîleri ve icraatı, tasarrufat ve eserleri

üzerinde düşünmek ve mârifete ulaşmaya çalışmaktır. Yaratan'ın sanatı ve eseri olan akıl, Sanatkârı'nı kavrayamaz. Bu yüzden, mucizelerin asıl mahiyetlerinin, yani Allah'ın sebepler ötesi icraatının kavranması, ruhun kavranması kadar zordur. Dolayısıyla, yerleşmiş ve doğruluğu tescil edilmiş rivayet kanallarıyla gelen mucizeleri kabul etmek, en akıllıca yoldur.

12 . Aklın iki türlü tecrübe sahası vardır. Bunlardan ilki, daha önce misli y da benzeri geçmemiş, dolayısıyla kıyasa imkân bulunmayan hâdise ve vâkıaların sahasıdır. Bunlar, bazen tek ve münferit vak'a olarak kalır; bazen de misli ve örnekleri çoğalır gider. İnsanın ilk yaratılışı bu sahanın birinci şıkkına girer; yani, bu annesiz-babasız yaratılış bir daha tekerrür etmemiş, dolayısıyla kıyasa kapı açılmamıştır.

İkincisi, kıyasa ve ilmin kanunlarına tâbi olan misli ve benzeri geçmiş hâdise ve vâkıaların sahasıdır. Bu sahada alışagelen sebep ve kanunlar ilâhî icraata bir perde olarak göründüğünden, akıl daha çok bunlarla meşgul olur. Bu sebeple, benzeri olmayan ilk yaratılışı, münferit ve benzeri yok diye inkâra kalkışmak, en azından tefekkür, düşünce ve ibret noktasında aklın sahasını daraltmak, kendi sınırlarını aşmak ve dolayısıyla akıllı ve mantıklı hareket edeyim derken, akılsızlık ve mantıksızlık sergilemektir.

13 . Münferit kalan ve alışılmışın dışında cereyan eden vak'alara biz 'şuzûzât-ı ilâhiye', yani münferit, benzeri olmayan ve ender meydana gelen hâdiseler diyoruz. Esasen, içinde yaşadığımız sebepler ve kanunlar dairesinde bile bu tür hâdiselere zaman zaman rastlar ve asla inkâr etmeyip; ilim adamlarının bunları inceleyerek, yeni icat ve gelişmelerle temel ya da destek ve izah bulmalarını bekleriz. Meselâ, İngiltere'de doktorların ülser tedavisinde artık ilaçları bırakıp, yavaş yavaş 'hipnoterapi' denilen telkin yoluna başvurduğunu öğreniyoruz. Telkin ve dua ile tedavi, şâz yani benzeri ve öncesi olmayan bir vâkıaysa, akıl ve ilim adına bunu reddetmemiz mi gerekecek? Öyleyse, akıl da ilim de, sebep ve kanunlar dairesinde olmayan mucizelere sırt çeviremez.

14 . Allah, izzet ve azameti gereği sebepler ve kanunlar çerçevesinde icraat bulunur; aynı zamanda O, Hakîm'dir de; yani abes işi olmaz, her yaptığında mutlaka 'hikmet' vardır. Fakat, ne sebepler ve kanunlar dahilinde icraatta bulunmak, ne de mutlaka her işinde 'hikmet'i gözetmek mecburiyetinde değildir.. evet Allah için herhangi bir mecburiyet söz konusu olamaz. Bu yüzden, hiçbir şeye mecbur olmadığını göstermek, akılların ve kalblerin sebep

ve kanunlar ağına takılıp kalmasını önlemek, ihtiyar ve iradesini apaçık ortaya koymak ve nazarları Kendi'ne çevirtmek için Allah, zaman zaman şâz icraatta bulunur; sebep ve kanunları aşan hâdiselerle bizi karşı karşıya bırakır.

Günlük hayatımızda sık sık okur ya da rastlarız: Üçüncü kattan yetişkin bir kişi düşer ve ölür; fakat beşinci kattan düşen çocuğun burnu bile kanamaz. Yine bir uçak kazasında herkes hayatını kaybederken, kundaktaki bir bebek yara bile almadan kurtulur. Çift başlı dört ayaklı çocuk doğması, Güneş ve Ay tutulması, yapışık ikizler, daha önce geçtiği gibi yoginin şişe geçirilmiş bedeniyle yaşaması, yine kendisini ateşe atıp yanmaması ve dilini kesip, kan akmadan ve acı duymadan yeniden yerine yapıştırması gibi hâdiseler hep bu tür şuzûzâttan ve kanunlar-sebepler üstü hâdiselerdendir. Eğer bütün bunlar ve bunların daha üst buudunda cereyan eden mucizeler akla ve ilme uymuyorsa, o zaman aklı ve ilmi kabul etmenin de hiçbir mânâsı yoktur.

15 . İlim ve akıl, sadece rasyonaliteye, maddeye ve atomun hareketlerine mahsus ve münhasır kılınamaz. Şundan ki, her şeyden önce akla sahip olup, ilim yapan insan madde ve cesetten ibaret değildir. İnsanın maddesine bakan, binlerce âlemden sadece biridir. Mucizeleri aklına sığdıramayan, ilmî gelişmeleri biraz olsun takip edip, ilim çevrelerinde olup bitenlere vâkıf bulunsa, o zaman, serseri bir meteor gibi boşlukta gezip duran aklı da tam yörüngesine oturtacaktır.

İnsanda ruh vardır ve bu ruhun da anlaşılamayan pek çok fonksiyonu mevcuttur. Ve bugün ruhla ilgili çalışmalar, ilmî mahfillerin başlıca uğraşılarından biri hâline gelmiş bulunmaktadır. Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerine inmiş olup, göz ise mâneviyatta kördür. Mucizeleri inkâr edenler, belki de dine karşı yabanîlik ve tedirginliklerinden böyle bir yola başvurmaktadırlar. Ama düne hükmettiği gibi, gelecekte de gönüllere hükmedecek olan sadece dindir.

16 . Modern ilimler, çok defa dün "yanlış" dediğine bugün "doğru", "doğru dediğine ise "yanlış" diyebilmektedir. Bugün doğru kabul edilenin yarın yanlış, yanlış kabul edilenin de doğru olmayacağını kimse garanti edemez. Sonra, ilmin bugün açıklayamadığı madde, sebep ve kanunlar ötesi pek çok meseleyi "İlim yarın açıklayacaktır." diye bekleyip inkâr edememe karşısında, geçmişte olup biten hâdiseleri, "Mümkün değil." diye inkâra yeltenmek hiçbir akıl ve mantıkla izah edilemez. Neden "mucizeler" için de "Bunlar bizi, aklımızı, düşünce ve tecrübe sınırlarımızı aşar." deyip daha yumuşak yaklaşmıyoruz!

17 . İnkâr eden aklın, kendine dayanak seçtiği ilme ait sebep ve kanunlar, yaratıcı olamaz ve dolayısıyla mucizelere hükmedemez ve mucizelerin anlaşılmasında bir ölçü ve mukayese vasıtası sayılamazlar. Zincirleme olarak sonsuza kadar uzanamayacak olan sebepler gibi, mucizeler de Yaratıcı Kudret'in eseridir. Kâinatta cebrî bir determinizmin hâkimiyetini varsayanlar, ilk sebebe gelince tıkanmakta ve 'niçin'e cevap veremeyip, 'nasıl'la uğraşıp durmaktadırlar.

18 . İlimler adına mucizeleri inkâr edenler, hakikati anladıkları zaman utanacaklardır. Çünkü ileride, Kur'ân ve hadislerin parmak bastığı ilmî ve teknik icat ve gelişmeleri incelerken göreceğimiz üzere, pek çok ilmî ve teknik gelişme ve buluşun önünde onlara bayraktarlık yapan birer mucize vardır. Peygamberler ve Son Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), akılların bugünü idrakten fersah fersah uzak bulunduğu dönemlerde, belki bugünkü akılların da kavramaktan âciz kalacağı bir şekilde, mucizeleriyle bugüne ve bugünkü ilim ve tekniğin basamaklarına ışık tutmuş, hatta çok daha ötede ilim ve tekniğin henüz çok uzak bulunup, ulaşmaya çalıştığı zirveleri göstermiş ve bu zirvelere ulaşılmaz sınır taşlarını dikip, bayrağı dalgalanmaya bırakmışlardır.

PEYGAMBERİMİZ'İN (sallallâhu aleyhi ve sellem) ÇOK KADINLA EVLENMESİNDEKİ HİKMETLERİ İZAH EDER MİSİNİZ ?

Hemen arz edeyim ki, bu hususta ileri-geri söz söyleyenler, hiçbir şey okumamış ve düşünmemiş kimselerdir. Eğer, "Megâzî" ve "Siyer"e azıcık bakmak zahmetine katlansalardı, kendilerini küçük düşürecek böyle bir soruyu sormayacaklardı.

Bu soruyu şimdiye kadar, beş altı yerde benden sordular; ben de her defasında eksik-tamam bazı şeyler anlatmaya çalıştım. Bu defa da onlardan hatırımda kalanları tekrar edeceğim.

Peygamberler Sultanı Zât-ı Risaletpenâh'ın izdivaçlarında değişik yönler vardır: Zât-ı Ahmediye'ye (sallallâhu aleyhi ve sellem) taalluk eden hususlar, umumî olarak izdivaçlarında gözetilmiş olabilecek hedef ve maksatlar; bir kısım zaruretler ve nihayet zevcâtın hususî durumlarının gereğini yerine getirme gibi keyfiyetler... Şimdi sırasıyla bu hususları teker teker tahlil edelim.

Mevzuu ilk önce, O pâk şahsiyete bakan yönüyle ele alalım. Her şeyden evvel bilinmelidir ki, O mübeccel Zât, yirmi beş yaşına kadar hiç evlenmedi. O sıcak memleketin hususî durumu da nazar-ı itibara alınacak olursa, bu kadar zaman iffetiyle yaşaması ve bunun da, dün ve bugün böylece kabul ve teslim edilmesi, O'nda iffetin esas olduğunu ve müthiş bir irade ve nefis hâkimiyeti bulunduğunu gösterir. Eğer bu hususta, küçük bir inhiraf bulunsaydı, dünkü ve bugünkü düşmanları, bunu cihana ilan etmekten bir an bile geri kalmayacaklardı. Hâlbuki eski ve yeni bütün hasımları, O'na hiç olmayacak şeyleri isnat ettikleri hâlde, bu istikamette bir şey söyleme cüretini gösterememişlerdir.

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ilk izdivaçlarını, yirmi beş yaşlarında iken yaptılar. Bu izdivaç, Allah ve Resûlü katında çok yüce ve müstesna; fakat başından iki defa evlenme geçmiş kırk yaşındaki bir kadınla olmuştu. Bu mutlu yuva tam yirmi üç sene devam etmiş ve peygamberliğin sekizinci senesi kapanan bir perde gibi arkada acı bir hasret bırakarak sona ermişti. Bu defa Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) yirmi beş yaşına kadar olduğu gibi, yine yapayalnız kalmıştı. Evet, aile, çoluk çocuk her şeyiyle yirmi üç senelik bu mesut hayattan sonra, yeniden dört-beş sene bekâr olarak yaşamışlardı ki; yaşları da elli üçe ulaşmış bulunuyordu.

İşte, bütün izdivaçları da, böyle izdivaca alâkanın azaldığı bu yaştan sonra başlar ve devam eder ki; sıcak bir memlekette elli beş yaşından sonra yapılan izdivaçta, beşerîlik ve şehevîlik görmek, ne insafla ne de iz'anla kat'iyen telif edilemez.

Burada akla gelen diğer bir mesele de, peygamberlik müessesesiyle çok evlenmenin telifi keyfiyetidir. Buna da bir iki cümle ile temas etmek istiyorum.

*1.*Evvelâ, bilinmelidir ki, bunu serrişte edenler, ya hiçbir din ve prensip kabul etmeyenlerdir ki, onların böyle bir şeyi kınamaya asla ve kat'a hakları yoktur; zira onlar, bütün prensiplere karşıdırlar. Hiçbir kanun ve kayda tâbi olmaksızın, pek çok kadınla münasebet kurar; hatta mahremleriyle dahi nikâhı tecviz ederler. Yahut bunlar, belli kitaplara dayanan bazı din müntesipleridir. Onların hücumu da, insafsızca, garazlı ve teemmül edilmeden yapılmış, hatta kendi namlarına üzülünecek bir keyfiyettir. Çünkü, ellerindeki kitapların ve o kitaplara bağlı cemaatlerin teslim ve kabul ettiği, kendi peygamberleri bilip uydukları, nice enbiyâ-i izâm vardır ki, bunlar birçok kadınla evlenmiş ve başlarından daha çok nikâh geçmiştir. Meselâ; Süleyman (aleyhisselâm) ve Davud (aleyhisselâm) peygamberleri düşününce, onlara mensup olduklarını iddia edenlerin bu meseleyi serrişte etme hususunda insaflı davranmadıkları açıkça ortaya çıkar. Binaenaleyh, çok kadınla izdivacı, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) başlatmadığı gibi; aynı zamanda çok izdivaç, nübüvvetin ruhuna da zıt değildir. Kaldı ki; daha sonra anlatmaya çalışacağım hususlarda görüleceği gibi "teaddüd-ü zevcât"ın peygamberlik vazifesi nokta-i nazarından, tasavvurlar fevkinde faydaları vardır.

Evet, çok kadınla izdivaç, bilhassa ahkâmla gelen enbiyâ için bir bakıma zarurîdir. Zira, dinin, aile mahremiyeti içinde cereyan eden pek çok yönleri vardır ki, ona ancak bir insanın nikâhlısı muttali olabilir. Binaenaleyh, dinin bu yönlerini anlatmak için herhangi bir istiare ve kinayeye başvurmadan -ki çok defa bu türlü anlatma tarzı anlamayı bulandırır ve istinbatı zorlaştırır- her şeyi alabildiğine vuzuh içinde anlatacak, mürşidelere ihtiyaç vardır.

İşte, her şeyden evvel, nübüvvet hanesinde olan bu temiz ve pâkize zevcât, kadınlık âlemine karşı irşat ve tebliğ vazifesinin sorumluları ve nakilcileri bulunmaları itibarıyla, peygamber için de, peygamberlik için de; kadınlık âlemi için de gerekli, hatta elzem olur.

*2.*Diğer bir husus da, umumî mânâda Efendimiz'in zevceleriyle alâkalı

oluyor ki, o da:

a.Zevceler arasında, yaşlı, orta yaşlı ve gençler bulunması itibarıyla, bu devre ve dönemlerin hepsine ait çeşitli ahkâm vaz'ediliyor. Ve bizzat Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hanesi içinde bulunan bu pâkize zevceler sayesinde tatbik imkânı buluyordu.

b.Zevcelerin her birerleri, çeşitli oymaklardan olması sebebiyle, evvelâ o kabileler arasında; sonra da muazzez şahsiyetiyle akrabalık tesis buyurduğu bütün cemaatler içinde, köklü bir sevgi ve alâkaya yol açılıyordu. Her kabile ve oymak, O'nu kendinden biliyor, din hissinin yanında, cibillî bir bağlılıkla O'na karşı derin bir alâka hissediyordu.

c.Her kabileden aldığı kadın, O'nun hayatında ve irtihalinden sonra, kendi cemaati arasında çok ciddî dinî hizmete vesile olabiliyor; uzak yakın bütün akrabalarına, zâhir ve bâtın-ı Ahmediye (sallallâhu aleyhi ve sellem) hususunda tercümanlık yapıyordu. Bu sayede onun kabilesi de, kadın ve erkeğiyle, Kur'ân'ı, tefsiri, hadisi ondan öğreniyor ve dinin ruhuna vâkıf olabiliyordu.

ç.Bu izdivaçlar vasıtasıyla, Nebiy-yi Ekmel, âdeta bütün Ceziretü'l-Arap'la yakınlık tesis etmiş gibi, her hanenin, teklifsiz misafiri hâline gelmişti. Herkes bu karabet vasıtasıyla o mehâbet âbidesine yaklaşabiliyor ve dinî umûru öğrenme fırsatını buluyordu. Aynı zamanda bu ayrı ayrı aşiretlerin her biri, bir çeşit, kendini O'na yakın sayıyor ve bununla iftihar ediyordu. Mahzumoğulları, Ümmü Seleme vasıtasıyla; Emevîler, Ümmü Habîbe vasıtasıyla; Hâşimîler, Zeyneb binti Cahş (radıyallâhu anhünne) vasıtasıyla kendilerini ona yakın kabul edip, bahtiyar sayıyorlardı...

*3.*Buraya kadar olanlar umumî mânâda ve bazı yönleriyle de, diğer peygamberlere şâmil olacak şekilde idi. Şimdi bir de, hususî mânâda ve teker teker her zevcenin serencâmesi içinde meseleyi ele alalım:

Evet, burada dahi göreceğiz ki; mantık, vahiy ile müeyyed O Zât'ın hayat-ı seniyyesi karşısında toprak kadar aşağı kalıyor; tabir-i diğerle beşer düşüncesi Fetanet-i A'zam önünde rükûa varıp iki büklüm oluyor.

*a.*İlk zevceleri Seyyidetinâ Hz. Hatice'dir (radıyallâhu anhâ). Kendinden on beş yaş daha büyük olan bu nadide kadınla izdivaçları, her evlilik için en büyük örnek mahiyetindedir. O, bütün bir hayat boyu, derin bir vefa ve sadakatle eşlerine bağlı kaldıkları gibi, zevcelerinin vefatından sonra dahi onu hiçbir zaman unutmamış, hatta her vesile ve fırsatta ondan bahisler açmıştır.

Hz. Hatice'den sonra Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) dört-beş sene evlenmediler. Başlarında birçok yetim bulunmasına rağmen, onların meûnetine katlanıp, bir bakıma hem annelik, hem de babalık vazifesini yürüttüler. Muhalfarz, evvel ve âhir kadınlara karşı küçük bir zaafı olsaydı, böyle mi hareket ederlerdi?..

b. Sıra itibarıyla olmasa bile ikinci zevceleri, Âişe-i Sıddîka'dır (radıyallâhu anhâ). En yakın arkadaşının kızı; acı tatlı bütün bir hayatı beraber yaşayan bu büyük insana karşı, Nebi'nin en mutena ikramı... Umum neseplerin sona erdiği günde, sona ermeyen karabetiyle O'nun yanında bulunma şerefi ancak bu sayede olacaktır. Evet, Âişe-i Sıddîka ile Hazreti Ebû Bekir, maddî-mânevî hiçbir boşluk bırakmayacak şekilde kurb-u Nebevîye mazhar olmuşlardı.

Ayrıca, Hz. Âişe gibi çok zeki bir nadire-i fıtrat, davayı nübüvvete tam vâris olabilecek yaradılışta idi. İzdivaçtan sonraki hayatı ve daha sonraki hizmetleriyle kat'iyen sübut bulmuştur ki; o muallâ varlık, ancak nebi zevcesi olabilirdi. Zira o, yerinde en büyük hadisçi, en mükemmel tefsirci ve en nadide fıkıhçı olarak kendini gösteriyor, zâhir ve bâtın-ı Muhammedî'yi (sallallâhu aleyhi ve sellem) emsalsiz kavrayışıyla bihakkın temsil ediyordu.

Bunun içindir ki; Efendimiz'e rüyasında, onunla izdivaç yapacağı iş'âr ediliyor ve henüz gözlerine başka hayal girmeden peygamber hanesine kadem basıyordu...

Bu sayede o, Hz. Ebû Bekir (radıyallâhu anh) için vesile-i şeref olacak ve kadınlık âlemi için de, bütün istidat ve kabiliyetlerini inkişaf ettirerek, Efendimiz'in en başta talebelerinden biri olma hüviyetiyle, büyük mürşide ve mübelliğe olmaya hazırlanacaktı. İşte böylece, o da hem bir zevce, hem de bir talebe olarak saadet hanesine intisap etmiş bulunuyordu.

c. Yine izdivaç sırasına göre olmamakla beraber üçüncü zevceleri, Ümmü Seleme'dir (radıyallâhu anhâ). Mahzum Oymağı'ndan ve ilk Müslümanlardan olan Ümmü Seleme, Mekke'de tazyik görmüş; ilk olarak Habeşistan'a, ikinci defa da Medine'ye hicret etmiş ve o günkü şartlara göre ilk saftakiler arasında yer almıştı.

Kendisiyle beraber bu uzun ve meşakkatli yolculuklara katlanan bir de kocası vardı. Ve Ümmü Seleme'nin nazarında eşi menendi olmayan bir insandı. Bütün çile devrini beraber yaşadığı, bu eşsiz hayat arkadaşı Ebû Seleme'yi Medine'de kaybedince çocuklarıyla baş başa kaldı. Yurdundan, yuvasından

uzak, bir sürü yetimle hayat külfetini yüklenmiş bu kadına, ilk şefkat elini, Ebû Bekir ve Ömer (radıyallâhu anhumâ) uzattılar; fakat o bu talepleri reddetti; zira onun gözünde Ebû Seleme'nin yerini dolduracak insan yoktu.

Nihayet, izdivaç teklifiyle Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona el uzattı. Bu izdivaç da gayet tabiîydi, zira İslâm ve iman uğrunda hiçbir fedakârlıktan dûr olmayan bu muallâ kadın, Arab'ın en soylu oymağı içinde uzun zaman yaşadıktan sonra yapayalnız kalmıştı ve dilenciliğe terk edilemezdi. Hele ihlâs, samimiyet ve İslâm için katlandığı şeyler düşünülünce, ona muhakkak ki el uzatılmalıydı... Ve işte Kâinatın Fahrı onu nikâhı altına alırken bu inayet elini uzatmıştı. Evet, gençliğinden beri yaptığı; kimsesizleri görüp gözetme ve yetimlere el uzatma iş ve vazifesini, o günkü şartların iktizasına göre bu şekilde yerine getiriyordu.

Ümmü Seleme de Hz. Âişe gibi dirayet ve fetaneti olan bir kadındı. Bir mürşide ve mübelliğe olma istidadındaydı. Onun için, bir taraftan şefkat eli onu himayeye alırken diğer taraftan da, bilhassa kadınlık âleminin medyûn-u şükran olabileceği bir talebe daha ilim ve irşat medresesine kabul ediliyordu.

Yoksa, altmış yaşına yaklaşmış Fahr-i Kâinat Efendimiz'in, bir sürü çocuğu olan dul bir kadınla evlenmesini ve evlenip bir sürü külfet altına girmesini, başka hiçbir şeyle izah edemeyiz. Hele şehevîlik ve kadınlara düşkünlükle asla ve kat'a!...

*d.*Bir diğer zevceleri de Remle binti Ebî Süfyan'dır (Ümmü Habîbe) (radıyallâhu anhâ). Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve peygamberlik karşısında bir müddet küfrü temsil eden birinin kızı... Bu da ilk Müslüman olanlardan ve birinci safta yerini alanlardandı. Çile devrinde Habeşistan'a hicreti, orada kocasının önce tanassur etmesini, sonra da vefatını görmüş muzdarip bir kadın...

O gün sahabe, sayı itibarıyla az; mal yönünden fakirdi. Herhangi birine bakacak, medar-ı maîşetini temin edecek durumları yoktu. Buna göre, Ümmü Habîbe ne yapacaktı? Ya tanassur edip, Hıristiyanların yardımına mazhar olacak; ya küfür yuvası olan baba evine dönecek veya kapı kapı dolaşıp dilenecekti. Bu en dindar, en soylu, aile itibarıyla en zengin kadının bunlardan hiçbirini yapması mümkün değildi. Bir tek şey kalıyordu; o da Efendimiz'in müdahalesi ve mualecesi...

İşte, Ümmü Habîbe ile izdivaçta da bu yapılıyordu. Dini için her türlü fedakârlığa katlanmış bu kadın, yurdundan yuvasından uzak; zenciler arasında;

kocasının irtidat ve vefatı kendisini dilgîr ettiği günlerde; Necaşî'nin huzurunda, Peygamberimiz'le nikâhının kıyılması gibi en tabiî bir şey yapılıyordu. Bunu değil kınamak "Rahmeten li'l-âlemîn" olmanın gerektirdiği bir hususun ifası sayarak alkışlamak lâzımdır.

Kaldı ki, bu büyük kadının da, emsali gibi kadın-erkek Müslümanların irfan hayatına getireceği çok şey vardı. O da bu suretle hem bir zevce hem de bir talebe olarak, o saadethaneye intisap ediyordu.

Aynı zamanda bu evlilik sayesinde, Ebû Süfyan ailesi de, Hane-i Nübüvvete teklifsiz girip çıkma imkânını elde ediyor ve değişik bir bakış kazanarak yumuşamış oluyordu.. hem değil sadece Ebû Süfyan ailesi, belki bütün Emevîler'de tesir icra edebilecek bir hâdise olma karakterinde. Hatta denebilir ki; alabildiğine sert ve bağnaz olan bu aile, Ümmü Habîbe'nin nikâhı sayesinde oldukça yumuşadı ve her türlü hayrı kabul etmeye hazır hâle geldi.

*e.*Saadet hanesine girenlerden biri de Zeynep binti Cahş'dır (radıyallâhu anhâ). Alabildiğine asil ve o kadar da ince, iç derinliğine sahip Hz. Zeynep, Sultan-ı Enbiyâ'nın yakın akrabası ve yanı başında büyüyen, gelişen bir kadındı. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Zeyd (radıyallâhu anh) için onu talep ettiği zaman, ailesi biraz çekimser kalmış ve bu arada Efendimiz'e verme temayülünü göstermişlerdi. Sonunda Peygamberimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ısrarıyla Zeyd b. Hârise'ye vermeye râzı olmuşlardı.

Zeyd, bir zamanlar hürriyetini yitirmiş; esirler arasına girmiş ve sonra Kâinatın Efendisi tarafından hürriyetine kavuşturulmuş bir azatlı idi. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu izdivaçtaki ısrarıyla, insanlar arasındaki müsavatı tesis, tahkîm ve tarsîn etmek istiyor ve bu çetin işe de, yine yakınlarıyla başlıyordu. Ne var ki, Zeynep gibi çok yüce fıtratlı bir kadın, emre imtisalden ibaret olan bir evliliği, uzun sürdüremeyecek gibiydi. Bu evlilik, Zeyd için de bir şey getirmemiş ve sadece bir ızdırap ve hasret olmuştu.

Nihayet boşama hâdisesi oldu; fakat Efendimiz Zeyd'i vazgeçirmeye ve evliliğin devam ettirilmesine çalışıyordu. Tam o esnada, Cibril (aleyhisselâm) geldi ve semavî fermanla, Zeyneb'in Peygamber Efendimiz'le izdivaç etmesi emrini getirdi.[1] Efendimiz'in maruz kaldığı imtihan oldukça ağırdı; zira, o güne kadar, kimsenin cesaret edemediği bir şey yapılıyor ve yerleşmiş, kök salmış âdetlere karşı, ilan-ı harp ediliyordu. Bu çok çetin bir mücadeleydi. Ancak

Allah emrettiği için yapılabilirdi. Ve işte Efendimiz, derin bir kulluk şuuruyla, nezih şahsiyetine karşı çok ağır gelen bu işi yaptı. Hz. Âişe'nin dediği gibi, muhalfarz, Peygamberimiz'in, vahy-i münzelden bir şeyi ketmetmesi caiz olsaydı Zeyneb'le izdivacını emreden âyetleri ketmederdi.[2] Evet, bu Zât-ı Risaletpenâhî'ye o kadar ağır gelmişti...

İlâhî hikmet ise bu temiz ve yüce varlığı, Peygamber hanesine sokmak, ilim ve irfan yönüyle hazırlamak, irşat ve tebliğle vazifeli kılmak istiyordu. Nihayet öyle de oldu. Ve daha sonraki nezih hayatı boyunca, Peygamber zevceliğinin iktiza ettiği inceliklere riayet etti.

Ayrıca, cahiliye devrinde, evlâtlıklara evlât deniyor ve onların eşleri de aynen evlâdın eşi gibi kabul ediliyordu. Cahiliyeye ait bu âdet, kaldırılmak murat buyrulunca, yine tatbikata Efendimiz'le başlanıldı. Herhangi bir kimseye "evlâdım" demekle evlâdınız olamayacağı gibi, "evlâdım" dediğinizin zevcesi de gelininiz olamaz.[3]

Zeyneb'le izdivaç hususunda söylenecek daha çok şey olmakla beraber, sual-cevap mevzuunun istiab haddini aşacağı için, şimdilik tek başına tahlil edileceği ana havale ediyor ve kısa kesiyorum.

*f.*Saadet hanesiyle şerefyab olanlardan biri de, Cüveyriye bintü'l-Hâris'dir (radıyallâhu anhâ). Gayr-i müslim olan kabilesine karşı harp edilmiş ve kadın erkek esarete dûçâr olmuşlardı. Hissiyatı alt üst olmuş, gururu kırılmış bu saray mensubu kadın, Huzur-u Risalete getirildiğinde kin ve nefretle doluydu.

İşte o zaman Fetanet-i A'zam, yağdan kıl çekme kolaylığı içinde meseleyi bir hamlede halletti.

Peygamber Efendimiz Hz. Cüveyriye (radıyallâhu anhâ) ile nikâh akdedince, Cüveyriye, mü'minlerin anası mevkiine yükseldi ve sahabenin bakışında bir ihtiram âbidesi hâline geldi. Hele ashab-ı Resûlullah, "Peygamber'in akrabaları esir edilmez." deyip, ellerindeki esirleri bırakınca, hem Cüveyriye (radıyallâhu anhâ) hem de onun aşiretinin gönlü fethediliverdi.

Görülüyor ki, Peygamberimiz altmış yaşları dolaylarında, yaptıkları bu izdivaçta dahi pek çok meseleyi bir çırpıda hallediyor; kızıl kıyamet hâdiselerin içinde, sulh ve sükun meltemleri estiriyordu.

*g.*Tali'liler arasına karışanlardan birisi de, Safiyye binti Huyey'dir (radıyallâhu anhâ). Hayber emirlerinden birinin kızı. Meşhur Hayber Vak'ası'nda, babası, kardeşi ve kocası öldürülmüş; kabilesi de esir edilmişti.

Safiyye (radıyallâhu anhâ) büyük bir öfke ve intikam hırsıyla yanıp tutuşuyordu. Nikâh akdedilip, mü'minlerin hürmet duyacağı, Efendimiz'e zevce olma muallâ mevkiine yükselince, hem ashabın (radıyallâhu anhüm) "Anam, anam!" tazimleri ve hem de Efendimiz'in eritici ve tüketici yüceliği karşısında, Hz. Safiyye (radıyallâhu anhâ) olup biten her şeyi unuttu ve Peygamberimiz'e zevce olmakla iftihar etmeye başladı.

Ayrıca, Hz. Safiyye vasıtasıyla pek çok Yahudi'nin, Efendimiz'i yakından görüp tanıma ve yumuşama imkânı da doğuyordu. Bir şeyle her şey yapan ve bir fiilinde binler hikmet bulunan Hazreti Allah (celle celâluhu) bütün izdivaçlarda olduğu gibi, bunda da pek çok hayır ve bereket yaratmıştı.

Bundan başka, düşmanların iç âlemine muttalî olma bakımından, ümmetine bir ders vermiş olabileceğini zikretmek de muvafık olur zannederim. Hazreti Safiyye ve emsali ayrı milletlerden olan kadınların, o milletlerin iç durumlarına nüfuz bakımından büyük ehemmiyeti vardır; elverir ki insan onların hain olanlarıyla kendi sırlarını düşmanlara kaptırmasın.

*h.*Bu bahtiyarlardan biri de Hz. Sevde Validemiz'dir. İlk safta yerini alanlardan; kocasıyla Habeşistan'a hicret edenlerden ve Ümmü Habîbe'nin kaderine benzer şekilde, kocasının vefatıyla ortada kalanlardan.

Efendimiz, bu kalbi kırığın da yarasını sardı; onu perişan olmadan kurtardı ve ona enîs oldu. Zaten sadece Efendimiz'in nikâhı altında bulunmayı düşünen bu büyük kadının, dünya adına istediği başka hiçbir şey de yoktu.

İşte bütün izdivaçlarında, bu türlü hikmet ve maslahatlar bulunan Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) hiç mi hiç nefsanî duygularıyla bu işin içine girmemiştir. Ya Râşid Halifelerin ilk ikisine karşı olduğu gibi, vezirleriyle bir karabet tesisi ve zevcesi olacak kadındaki istidat ve kabiliyet veya teker teker diğerlerinde gördüğümüz gibi başka hikmet ve maslahatlarla evlenmiş ve büyük yük ve meûnetlerin altına girmiştir.

Bunlardan başka, Peygamber Efendimiz'in bu kadar kadının mesken, nafaka, elbise gibi ihtiyaçlarını en âdil şekilde temin etmesi ve onlara karşı muamelesinde kılı kırk yararcasına adalet ve hakkaniyete riayette bulunması; aralarında meydana gelmesi muhtemel huzursuzlukları peşinen önlemesi, vârit olan geçimsizlikleri yağdan kıl çekme rahatlığı içinde halletmesi, Bernard Shaw'ın ifadesiyle "en büyük problemleri kahve içme kolaylığı içinde halleden" O müstesna Zât'ın peygamberliğine delâlet eder...

Bir kadın ve bir iki çocuğun dahi idaresinin ne kadar müşkil olduğunu gören ve bilen bizler; daha evvel başka yuvalar kurmuş; başka aile yapılarına şahit olmuş; girdiği yuvalarda farklı mizaçlar kazanmış pek çok kadını, bir şiir âhengi ve ritmi içinde idare eden O muallâ ve mübeccel varlık karşısında iki büklüm oluyoruz.

Bir husus kaldı ki, o da, zevcelerin adedinin, ümmetine meşru kılınan adedin üstünde olma keyfiyetidir. Bu, bir hususî teşrîdir. Evet, bildiğimiz ve bilemediğimiz pek çok maslahat ve hikmetleri hâvi bir hususî kanundur. Bir müddet bu mevzuda mutlak izin verilmiş; belli bir müddet sonra ise sınır konmuş ve evlenmesi yasak edilmiştir.[4]

1 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/37.

2 Bkz.: Buhârî, *tevhid* 22; Müslim, *iman* 288.

3 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/4.

4 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/52.

KUR’ÂN-I KERİM

Mukaddime

“Eğer Biz bu Kur’ân’ı bir dağa indirseydik, Allah’ın korkusundan onu, baş eğmiş, parça parça olmuş görürdün. Bu misalleri, düşünsünler diye insanlara veriyoruz.”[1]

Yani, Kur’ân, ilâhî hitaba muhatap olabilecek kabiliyette yaratılmış olan ve ahsen-i takvîm sırrına mazhar kılınan insana indirilmiş bir kelâm-ı ezelîdir. Evet, o, insana indirilmiştir. Şayet, büyüklük ve azameti nazara alınarak, Kur’ân, insana değil de dağlara indirilmiş olsaydı, dağların paramparça olduğunu görürdün. Evet, Allah’a karşı duyduğu haşyetinden dolayı dağlar bu hâle gelirdi, ancak; gel gör ki insan, kalb ve kafasını Kur’ân’dan uzak tuttuğu için, Kur’ân ona bu şekilde müessir olamamaktadır. İç âlemiyle Kur’ân’a karşı yabanîleşen his, fikir ve kalb âleminde, o ilâhî hitaba yer ayırmayan insan elbette Kur’ân’dan nasipsizdir.

“Gavvas olana Kur’ân
Mücevher dolu umman
Nasipsizdir Kur’ân’dan
Her müstağni davranan.”

Kur’ân bir kitaptır. Cenâb-ı Hak onu azametiyle, peyderpey, insanların maslahatlarına cevap verecek şekilde indirmiştir. Hem Kur’ân çok bereketli bir kitaptır. Mübarektir, kudsîdir. Kudsiyet ve ulviyetinde eşi yoktur. Kur’ân, bereketin ta kendisidir.

İnsanlar onun emirlerine ittiba ettikleri zaman hayatları bereketlenir, bütün milletlerin üstüne çıkarlar. Ve hayatın bütün sahaları, bu ittiba ile yeşillenir, kendisine ait filizleri vererek dünyayı Cennet hâline getirir.

Bütün bunları tedebbür ve tefekkür etmemiz için gönderilen Kur’ân-ı Kerim, devamlı ve ısrarlı bir beyin sancısıyla, her an, her zaman düşünülmeli ve her devrin ihtiyacı olan hususlar Kur’ân’dan böyle bir cehd ve gayretle istinbat

edilmelidir. Başka türlü de Kur'ân'ı anlamak mümkün değildir.

Kur'ân, hayatın hayatıdır. İnsanın hayatının hayırlı, müteyemmin ve mübarek olması, Kur'ân-ı Kerim'i hayatına düstur yaptığı nispette olur. Kur'ân'dan uzak bir hayat uğursuzdur, bereketsizdir. Kur'ân'dan uzak bir milletin hayatında dedikodu, keşmekeşlik ve uzaklığın çapına göre anarşi vardır.

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde: *"Sizin en hayırlınız, Kur'ân'ı (hakâik ve dekâikine inerek) öğrenip sonra da başkalarına öğretendir."*[2] buyuruyorlar. En hayırlı olmak istiyorsak, Kur'ân'ı anlayıp anlatmaya çalışmalı ve bu hususta yazılmış tefsirleri karıştırmalı, onun hakâik ve dekâikinin içine girmeye gayret etmeliyiz. Ta bu yolla Kur'ân'a sahip çıkmış bulunduğumuzu âleme göstermiş olalım... Yoksa Kur'ân-ı Kerim'in nurundan ve feyzinden gerektiği kadar istifade etmemiz düşünülemez.

Ortada büyük bir hakikat var: Kur'ân hakikati. Ona karşı bir kısım vazifelerle mükellefiz. Ama mükellefiyetimiz sadece mushafları muhafazadan ibaret değildir. Belki bu lüzumludur fakat zarftan ziyade mazrufa saygılı olmak lâzımdır. Kur'ân'ı bir kılıfa koyup evimizin en müntehap köşesine asmakla, Kur'ân'a karşı saygılı olma vazifesini yerine getirmiş olamayız. Size hükümdardan bir mektup gelse, o mektubu öpüp başınıza koyup, hiç okumadan bir tarafa mı atarsınız, yoksa "Hükümdar ne istiyor?" deyip mektubu hassasiyetle açıp, okuyup anlamaya mı çalışırsınız?

İşte hükümdarlar hükümdarı, Mâlikü'l-Mülk olan Hazreti Allah, size bir nâme göndermiş, öyle bir nâme ki sizin için hayatî ehemmiyeti hâizdir ve onun içinde, sizin hem dünyanızla, hem de ahiretinizle alâkalı pek çok meseleler vardır. Siz bunu alsanız, tazim ile öpüp başınıza koysanız, sonra da kaldırıp rafa yerleştirseniz, acaba o Hükümdarı memnun etmiş olur musunuz..?

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, hayatınızı nizam altına almak için size tekrîmen gönderilmiş bir nâme-i hümâyundur. Allah (celle celâluhu) gönderdiği bu nâmede: *"Andolsun ki Biz, insanı ahsen-i takvîme mazhar olarak yarattık."*[3] buyurmaktadır.

Evet, bizler Kur'ân-ı Kerim'le tekrîm edilip şereflendirildik. Zira Kur'ânsızlara Allah: *"Onlar hayvanlar gibi, belki onlardan da aşağı."*[4] diyor. Demek ki mücerret insanlık o şerefi ihraz etmiyor; senin şerefinin içinde, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'a sahip çıkmanın hissesi çok büyüktür.

Allah Resûlü bu mevzuda başka bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyuruyor:

"Kur'ân-ı Kerim'i açıktan açığa ilan eden ve onu bütün insanlığa duyurma maksadıyla okuyan insan, sadakayı açıktan açığa veren gibidir. Kur'ân-ı Kerim'i gizli okuyan da sadakayı gizli veren gibidir."[5]

Nasıl ki, açıktan açığa sadaka ve zekât verilirken başkasını da teşvik düşünülür ve bu yarışmaya herkesin iştirak etmesi kastedilir. Aynen öyle de; açıktan okunan Kur'ân ile başkalarının da bu işe sahip çıkması teşvik edilmektedir. Gecenin karanlığında Kur'ân'la baş başa kalmak da, sadakayı gizli vermek gibidir. İnsan yakaladığı bu gizlilikte, Kur'ân içindeki yerini araştırır ve kendisine Kur'ân'da bir yer bulmaya çalışır. Bir mü'min için Kur'ân'da yer aramak ve kendini Kur'ân'a göre ayarlamak çok mühimdir. Mühimdir, çünkü insan bu ölçüde mü'mindir. Ömer b. Abdülaziz, Muhammed İbn Ka'bi'l-Kurazî ve daha niceleri, Kur'ân'ı hep bu mülâhaza ile sabahlara kadar tilâvet etmiş ve onun hakikî mânâ ve derinliğine ancak bu yolla ulaşabilmişlerdir.

İçten, samimî ve güzel bir eda ile okunan Kur'ân, insanın ruh, kalb ve hissiyatına hayat bahşeder. Bilhassa Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) fem-i güher-i mübareklerinden dökülüyor gibi Kur'ân'ı dinlemek, insanı sonsuz huzura garkeder. Bir derece üste çıkarak Cibril'e misafir olma ve bizzat Kur'ân'ı ondan dinleme, ruha, tarifi imkânsız esintiler kazandırır. Bütün bunların verâsında Kur'ân'ı bizzat kelâmın esas sahibi olan Mütekellim-i Ezelî'den dinliyor gibi O'na muhatap olmak.. –kalbin buna tahammülü var mıdır bilemem– insanı âdeta semavîleştirir...

1 Haşir sûresi, 59/21.

2 Buhârî, *fezâilü'l-Kur'ân* 21; Tirmizî, *fezâilü'l-Kur'ân* 15.

3 Tin sûresi, 95/4.

4 Furkan sûresi, 25/44.

5 Tirmizî, *fezâilü'l-Kur'â*n 20; Ebû Dâvûd, *tatavvu* 25; Nesâî, *zekât* 6.

KUR'ÂN-I KERİM'İN ALLAH (celle celâluhu) KELÂMI OLDUĞUNUN VE EFENDİMİZ'İN (sallallâhu aleyhi ve sellem) RİSALETİNE EN BÜYÜK ŞAHİT OLDUĞUNUN DELİLLERİ

KUR'ÂN-I KERİM

*1.*Basit bir tetkik, Kur'ân'ın dil ve ifade yönünden hiçbir kitaba benzemediğini ortaya koymaya yetecektir. Ayrıca, üslûp, mânâ ve muhteva bakımından da Kur'ân, eşsiz ve emsalsizdir. O hâlde, ya Kur'ân, şimdiye kadar yazılmış bütün kitapların altında bir yere sahiptir -ki bunu şeytan bile iddia edemez- ya da onun her kitabın üstünde bir yeri vardır. Öyleyse, Kur'ân bir beşer sözü değildir.

*2.*Bizzat Kur'ân-ı Kerim'de Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) hitaben meal olarak şöyle buyrulur: *"Sen bundan önce ne bir kitap (yazı) okur, ne de elinle onu yazardın. Öyle olsaydı, bâtıla uyanlar, şüphe duyarlardı."*[1]

Evet, o gün bugündür hâlâ okuyup-yazmışlara, en büyük bilgin ve ediblere, aynı anda tüm insanlığa yönelik olan bu meydan okumayı yapan, okuma-yazması olmayan bir Zât'tır (sallallâhu aleyhi ve sellem). İlimlerin bir bakıma zirveye ulaştığı kabul edilen şu zamanda, fizikçisi, kimyacısı, astronomu, tabibi, sosyoloğu, edebiyatçısı ile bütün ilim ve edebiyat ehline O Zât, *"Haydi, elele verin de, fazla değil, Kur'ân'ın sûrelerinden tek bir sûrenin mislini getirin."*[2] diyor. Bu bile, Kur'ân'ın O ümmî Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) değil de, Allah'ın kelâmı olduğuna kâfî bir delil ve şahit değil midir?

*3.*Yine Kur'ân'da mealen: *"Eğer kulumuza indirdiğimiz (şu Kur'ân'da az bir) şüpheniz varsa, haydi onun benzeri bir sûre getirin. Allah'tan gayri şahitlerinizi (yardımcılarınızı) de çağırın. Eğer iddianızda doğru iseniz."*[3]; *"Yoksa onu (Muhammed) uydurdu mu diyorlar? De ki: Eğer sizler doğru iseniz Allah'tan başka (çağırmaya) gücünüzün yettiklerini de çağırın da onun benzeri bir sûre getirin."*[4] buyrulmaktadır.

Hangi beşerin sözünde eksik, hata, yanlış, ihtilaf ve tenakuz bulunmaz? Kur'ân ise, bu gerçeğe ve kendisinde en ufak bir ihtilaf ve tenakuzun olmadığına *"(Durup) Kur'ân'ı düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başkasından gelseydi, onda çok ayrılıklar (ihtilaf ve tenakuzlar)*

bulurlardı."[5] âyetiyle parmak basmaktadır. Allah Kelâmı'nda tenakuz, ihtilaf, eksiklik ve yanlışlık bulmak isteyen birtakım kendini bilmezlerin yapıp ortaya koydukları şeylere, zannediyorum onların kendileri de inanmıyor.

*4.*Kur'ân'ın ifade ve beyan tarzı ile, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ifade ve beyan tarzı arasındaki fark kolayca sezilebilmektedir. Kur'ân'ın belâgat ve fesahatına ve üstün ifade gücüne hiçbir beşerin ulaşması mümkün değildir. Onun diğer yönlerini olduğu gibi, bu yönünü de anlatmak için ciltlerle eser verilmiş, söz gelimi sadece bir "Elhamdülillah" için sayfalar yazılmıştır. Seçilen her bir kelime ve harf yeri, sayısı, ses ve iç mûsikî âhengi, bulunduğu yer ve Kur'ân'ın tamamıyla olan münasebet ve bağlantısı ve hatta matematik değeriyle kanaviçe içinde kanaviçe meydana getirmekte ve bir tabloda her rengin ayrı ayrı tonlarının ayrı mânâlar ifade etmesi misali belli hususiyetler arzetmektedir.

*5.*Kur'ân'ın nazil olduğu devrede şiir fevkalâde gelişmişti. İnsanlar sohbetlerinde ve kavgalarında birbirlerine âdeta hep şiirle karşılık verir, her yıl şiir müsabakaları düzenlenir ve kazanan şiirler altınla yazılıp, Kâbe duvarına asılırdı. Birer millî kahraman sayılan şairlerin sözleriyle kabileler harbe girer veya sulh yaparlardı. Ve Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) aralarında büyümüş olmasına rağmen, herkesin bildiği bir vâkıa olarak ne şiirle, ne seci' ile, ne de nesirle uğraşmıştı. Sonra, Kur'ân'ın esrarlı ve i'cazkâr ifadeleri ne O'nun, ne de başkasının ifadelerine benzemiyor, ne şiirin, ne seci'in, ne de nesrin sahasına giriyordu ama kendine has orijinalliği ile herkesi büyülüyordu.

Bu yüzden, insanları O'ndan uzaklaştırmak isteyen müşriklerin ileri gelenleri, "Şiir desek şiir değil, seci' desek seci' değil, kâhin sözü desek o da değil, cinnet eserine zaten benzemiyor; en iyisi, 'Sihirdir, kulaklarınızı tıkayın, yoksa çarpılırsınız.' diyelim." şeklinde kendilerince karşı koymaya çalışıyorlardı.[6] Şu kadar var ki, birbirlerinden habersiz gece gizlice gidip onu dinlemekten de kendilerini alamıyorlardı.[7] Meşhur şair Hansâ ve Lebid gibi hakperestler de, müslüman olduktan sonra şiiri bıraktılar; şiir söylemeleri istendiğinde de Kur'ân'dan bir sûre yazıp gönderiyorlar ve "Kur'ân'ı okuduktan sonra ben şiir yazmaya hayâ ederim." diyorlardı.[8]

*6.*O dönemde şiir, çok gelişmiş ve belli bir seviyeye ulaşmış olmakla birlikte, lisan olarak Arapça, metafizik mânâlar, ilmî, dinî ve felsefî mefhum ve

ifade şekillerinden, medenî bir lugatten mahrum bulunuyordu. Sadece çöl bedevisinin duygu ve düşüncelerini onun dar hayatını ifade etmeye yarayan bu lisan, Kur'ân'la birdenbire öyle bir değer ve zenginlik kazandı ki, ilmî, iktisadî, hukukî, içtimaî, siyasî, idarî ve metafizik bütün mevzu ve meseleleri ifade edebilecek bir seviyeye ulaştı.

Lisan tarihinde böyle bir hâdiseye rastlamak mümkün değildir. Böyle bir filoloji inkılabı ve bütün zaman ve mekânları kucaklayacak muazzam bir gelişme, değil ümmî bir Zât'tan, yüzlerce lisan âliminden bile beklenemez. Çünkü Arap lisanının geçirdiği tedricî bir gelişme değildir. İhtilal çapında bir gelişmeyle ulvî ve mükemmel bir seviyeye sıçrama ve birden iptidaî mantık sahasından, yeni bir kültür ve medeniyetin düşünce ve ifade hamlesini taşıyacak bir noktaya ulaşmaydı. İşte, böylesi bir gelişmenin, bir insanın eseri olamayacağı güneş gibi ortadadır.

*7.*Acaba şimdiye kadar okumuşu-okumamışı, ilk mekteplisi, üniversitelisi, mütefekkiri, avâmı, fizikçisi, kimyacısı ve çobanı ile her tabaka, her yaş ve her seviyedeki insanın kapasitesi ölçüsünde anlayıp, hissesini alacağı bir kitap yazılmış mıdır? Şairin, mûsikîşinâsın, hatibin, içtimaiyatçının, iktisatçı ve hukukçunun, idareci ve siyasetçinin, terbiyeci ve öğreticinin, zikir, fikir ve tarikat yolu mensubunun okuyup istifade ettiği, yol ve mesleğine menfez ve düstur, meselesine çözüm, derdine şifa ve fikrine cila bulduğu; ulaşımın bile güçlükle yapılabildiği en ücra köylere ve köşelere kadar her yerde arz-ı endam edip Güneş gibi ışık saçan tek kitab sadece Kur'ân'dır.

*8.*Kur'ân'ın dışında usanmadan birkaç defa okunabilen kitap belki hiç yoktur; fakat Kur'ân'dır ki, defalarca okunur, devamlı hatmedilir; namazda ve çeşitli vesilelerle okunur, ama hiçbir zaman usanç ve bıkkınlık vermez. Nice müstesna eserler, fikir yazıları ve şiirler orijinalliğini ve değerini kaybeder; nice aktüel eserler birkaç yıl, hatta bir kaç ay ya dayanır ya dayanmaz. Hem doğruluğu, hem de aktüalitesi yönünden değerini yitirir, bir gazete gibi atılır, yırtılır gider. Ama Kur'ân, ne lâfzı, ne okunuşu, ne mânâ ve muhtevası, ne orijinalliği ve aktüalitesi, ne de doğruluğu açısından solmak, pörsümek ve eskimek şöyle dursun, her geçen gün ruhlara, vicdanlara, akıl, kalb ve dimağlara yeni yeni meltemler üfler, daha ileri seviyede fikir ve bilgiler takdim eder ve gençliğini, tazeliğini her dem artırarak muhafaza eder gider.

*9.*İnsanı maddî-mânevî bütün yönleriyle anlatması, hayatın her saha ve safhasına ait bahisler açması, içtimaî, iktisadî, hukukî, siyasî ve idarî bütün

problemleri halledici düsturlar getirmesi ve dünya saadeti yanında ahiret saadetini, aklın itminanı yanında ruhun da tatminini ihtiva eden prensipler koyması yönüyle de Kur'ân'ın beşer kelâmı olamayacağı açıktır.

Evet, bir insanın her sahada rehber ve mütehassıs olması mümkün değildir. Her asırda, her türlü şartlar altında ve her seviyede insanın müşkillerini çözebilecek prensipler ortaya koymak, hiçbir zaman bir insanın vüs'at ve kapasitesi dahilinde olamaz. Hiçbir beşerin zihninden çıkan prensipler, asırlarca kıtalara huzur ve saadet veremez. İlâhî Kitab'a dayanmayan, vahye istinat etmeyen beşerî sistemler değişmeden, revizyona uğramadan elli yıl bile ayakta kalamazlar. Beşer mahsulü kaideler, sistemler, fikirler, düşünce ve ideolojiler eskir, yetersiz kalır, yan tesir gösterir ve yenilenir, hatta değiştirilme ihtiyacı hissettirir. Hâlbuki, Kur'ân'ın hiçbir mevzuunda, hiçbir kaide ve prensibinde ve hiçbir meselesinde bu gibi arıza ve noksanlıklar bulmak mümkün değildir.

Servetin sadece zenginler elinde dönüp dolaşan bir devlet olmaması;[9] insan için sa'y ve emeğinden başka bir şey olmadığı;[10] emanet ve vazifelerin ehline verilmesi ve adaletle hükmedilmesi gerektiği[11] ve bir nefsi öldürmenin bütün insanları öldürmek gibi olduğu[12] şeklindeki temel, ölümsüz kaide ve prensipleri; ayrıca, fert, aile ve cemiyet için birer semm-i kâtil, yani öldürücü zehir olan faiz, kumar, içki ve fuhşun her çeşidinin, yalan, iftira, lüks ve israfın yasaklanması; insanın insanlığını kazanması, ferdî ve içtimaî hayatında daha dünyadayken Cennet benzeri bir hayat yaşaması için emredilen namaz, oruç, hac, zekât ve daha başka ibadetler, yine en iyi ve en güzel ahlâk kaideleri, akıl ve ruhları Cennet ve ebedî âleme yönlendirip, Allah korkusunu her kalbe inzibat, buna karşılık Allah sevgisini de teşvikçi yapma, fert ve cemiyetin saadeti için konulan ideal ölçü, kaide ve prensipler, onun ezelî ve ebedî, Hakîm ve Rahîm Yaratıcı'nın Kelâmı olduğunun bariz delilleri değil midir?

İnsan ve kâinat kimin eseriyse Kur'ân da O'nun sözüdür. Zira Kur'ân-ı Kerim, insanı insana şerhetmekte ve kâinat kitabını tefsir etmektedir. Evet, Kur'ân bir taraftan insanı, bütün zaaf ve faziletleriyle, diğer taraftan da kâinatı bütün sır ve incelikleriyle okumaktadır ki, bütün kâinatta tasarruf edemeyen bir Zât'ın, öyle bir söz söylemesi mümkün değildir.

10 . İnsan, eserinde kendini her yönüyle anlatamaz; ideal ve düşüncelerini, karakter ve ahlâkını bütün açıklığıyla yazıya dökemez. Bunu bir an için

yapabildiğini düşünsek bile, bu kez de fikir, ahlâk ve davranış açısından kolay kolay değişmeden kalamaz. Fakat bir Kur'ân'a, bir de Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatına, ahlâk, karakter ve dava düşüncesine bakalım... Bu ikilinin birbirine tıpatıp uyduğunu, Kur'ânî hakikatlerin O'nun mümtaz şahsiyetinde ve örnek hayatında kristalleştiğini ve ahlâkının bütünüyle Kur'ân'dan ibaret bulunduğunu müşâhede etmekle kalmaz; 23 yıl boyunca söz, davranış, karakter, ahlâk ve ideallerinde en küçük bir değişikliğin meydana gelmediğini Kur'ân'ın her beyanının hayatında tam mânâsıyla mâkes bulup tatbik edildiğini ve ilk gün ne söylemişse son gün de aynı şeyi söylediğini görürüz.

Muhalfarz, O, Kur'ân'ı aklından uyduran biri olsaydı, –Muhalfarz denilerek, caiz olmayan şeyler üzerinde temsil getirilse bile, yine de O Kamet-i Bâlâ (sallallâhu aleyhi ve selem) için bu tür ifadeler hoş olmuyor; bizi bağışlasın!– mücadelelerle geçen o hareketli hayatında, ilk sözünü son gün de tekrarlayabilecek, her söz ve hareketini yazdığına göre ayarlayabilecek ve hiç değişmeden kalabilecek güç ve kabiliyeti asla gösteremezdi. Öyleyse O (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allah'ın teyit ve terbiyesi altında hareket eden bir nebidir, Nebiler Sultanı'dır. Kur'ân da O'na Allah tarafından vahyedilen ilâhî bir kitaptır.

11 . Bir yazar, eserinde umumiyetle içinde bulunduğu şartların, yaşadığı hâdiselerin ve çevresinin tesirinde kalır ve dar bir zamanın dışına çıkamaz; çıksa da, bu ya ütopya, ya anti-ütopya ya da bilim kurgu cinsinden olur. Oysa Kur'ân'a baktığınızda, onun nasıl Kâinat'ın başlangıcına ve sonuna, insanın yaratılışına ve gelecekteki hayatına dair kat'î ifadeler kullandığını görür ve ister istemez, "Bu, bir beşer sözü olamaz." demek zorunda kalırız.

12 . Bir yazar, daha çok kendi sahasında eserler verir; bilhassa, uzmanlıkların alabildiğine çoğaldığı günümüzde, herkes kendi dar sahasının adamıdır. Hâlbuki, Kur'ân içtimaî, iktisadî, hukukî, psikolojik, siyasî, askerî, tıbbî, fizikî, biyolojik... kısaca her sahada prensipler ortaya koymakta, o sahanın temel hakikatlerini dile getirmekte, geçmişten ve gelecekten bahsetmektedir. Böyle bir kitabın ümmî ve bugünkü teknik-ilmî imkânların hiçbirine sahip bulunmayan bir Zât tarafından yazılmasını hangi akıl kabul edebilir?

Bizzat Kur'ân-ı Kerim'de Efendimiz'e hitaben meal olarak: *"Sen bundan önce ne bir kitab okur, ne de elinle onu yazardın. Öyle olsaydı, bâtıla*

uyanlar, şüphe duyarlardı."[13] ve *"Sen (önceden) kitap nedir, iman nedir bilmezdin."*[14] denilerek, O'nun okuyup yazmasının olmadığı beyan ve ilan edilmektedir. Müşrikler de, içlerinde yetişip yakînen tanıdıkları O Zât'ın okuyup-yazması olduğunu ve buna dayanarak Kur'ân'ı uydurduğunu bir kere olsun iddia edemediler.

13 . Hangi yazar, eserinin hiçbir kritiğe tâbi tutulamayacağını, ihtiva ettiği hakikatlerin hiç eskimeden asırlar boyu devam edip gideceğini ve üzerine hiçbir eserin hiçbir sahada yazılamayacağını iddia edebilir? Bu yazar ister filozof, ister ilim adamı, ister edib, isterse dâhi olsun, netice değişmez. İnsanın kaleminden çıkan her eser, hatta muharref şekilleri ve yönleriyle Tevrat ve İncil bile zamanın aşındırmasından kendilerini kurtaramamış ve değerlerinden çok ş e y kaybetmişlerdir. Yalnızca Kur'ân'dır ki, her türlü aleyhte çalışmaya, iftiralara, kendinde tenakuz ve yanlışlıklar bulma gayretlerine, tekrarları, ifadeleri ve yazısıyla uğraşılmasına ve ihtiva ettiği hakikatlere zaman zaman dil uzatılmasına rağmen, her geçen gün daha bir taze, daha bir derin ve daha bir anlaşılır olarak zihinlere ve kalblere girmekte ve mutlak hâkimiyetini devam ettirmektedir. Kâinata her geçen gün daha bir ışık tutan o nuru yakan, ancak ve ancak kâinatın sahibi Allah'tır (celle celâluhu) ve elbette onu söndürmeye kimsenin gücü yetmeyecektir!

14 . Bir esnafsınız, bir muallimsiniz, bir tüccar, bir idareci ya da bir teğmensiniz; şimdi, esnaf teşekkülleri adına; profesörler dahil, her sahadaki bütün muallimler adına; en büyük bir sanayici veya ithalatçı-ihracatçı adına, Cumhurbaşkanı, Başbakan veya Genelkurmaybaşkanı adına kitap yazabilir, söz söyleyebilir, kanun veya kararname çıkartabilir misiniz? "Evet" dediğinizi kabul edelim; bu durumda bütün ifadelerinizin temsil iddiasında bulunduğunuz makam sahibinin ağzından olması mümkün müdür? Yani, ifadeler her bakımdan onun, emirler onun, yasaklar onun, vaad ve vaidler onun; yapabilir misiniz bunu; hele hele, çevrenizde hiç yalana başvurmamış biri olarak tanınıyorsanız? Bu mevzuda sizin yapacağınız, elinizde böyle bir kitap olduğunda, onu kitlelere "Bu, bana O Zât tarafından size talim ve tebliğ etmem için gönderilmiş kitaptır." şeklinde takdim etmek olacaktır.

Şimdi, Fem-i Güher-i Nebevî'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) şerefsüdur olan beyanlara, Kur'ân'ın ifadelerine bakın: Ancak, Kâinat'ın idaresini elinde tutan Zât'a yakışan ifadeleri, peygamber bile olsa bir beşerin beyan edip

söylemesi, O Mukaddes Makam adına -hâşâ- uydurması hiç düşünülebilir mi?

15 . İlâhî makama ait olup, Allah adına hiçbir beşerin söylemesinin mümkün olmadığı:

Yaratma, hayat verme ve öldürmeyle ilgili beyan ve ifadeleri; aklı başında hiçbir insan, ilimlerin oldukça ilerlediği günümüzde bile kimsenin kesin konuşmaya cesaret edemediği göklerin, yerin, yıldızların, dağların, ağaçların, hayvanların ve insanların yaratılması ve ilim adamlarının önünde hâlâ başlı başına bir muamma olarak duran 'hayat' hakkında asla Yaradan adına konuşamaz. Konuşsa bile, hiçbir taraftar toplayamaz ve sözleri asla ömürlü olamaz. Yalancı peygamberlerle, teori teori üstüne üreten bilim adamlarının durumu buna apaçık misallerdir.

16 . Kur'ân'da geçen bazı hitap şekilleri, Allah'tan Resûlü'ne tebliğatta bulunulduğunun bariz misalleridir: "Ey Nebi, de ki!.." gibi hitaplar sıkça tekrarlanmakta,[15] hatta 332 yerde "Kul - De!" emri geçmektedir.[16] Dünya çapında en büyük bir mürşid bile irşad ve tebliğ sadedinde, Allah'a ait olan bu kabîl tebliğ fermanlarını tayin ve tespit edemez.

Kur'ân'ın bu kabîl hitaplarında çok defa talim vardır, nasihat ve teselli vardır, dışarıdan sorulan sorulara cevaplar vardır; fıkıh kaidelerini tesis etme ve hayatın getirdiği müşkilleri çözme vardır; müşrikleri ve Ehl-i Kitab'ı yerinde davet, yerinde ilzam ve susturma vardır; insanın mahiyetini, duygu ve kabiliyetlerini teşrih, ruh yapısını tahlil vardır; bilinmeyen âlemlere işaretler, ebedî âleme ait ikazlar, kötü ahlâktan men' ve güzel ahlâka teşvik vardır; kadınlık âlemiyle ilgili meseleler, ibadete teşvik ve azaptan terhib vardır; geleceğe dair beyanlar, işaretler ve remizler ve ilmî hakikatlere işaretler vardır. Bunlar ve bunlar gibi daha pek çok hususları muhtevi "Kul - De!" hitaplarını binbir renkli kanaviçe gibi bir araya getirip, Allah adına söz söylemek hangi insanın kârı olabilir?

17 . Hangi yazar, başkası adına bile olsa eserinde kendini tehdit eder veya başkasının ağzıyla tehdit ettirir? Bunun da ötesinde, Allah adına söz söylediğini iddia ederken, hiç bu iddiasına halel getirecek bir beyanda bulunur mu? Yine, kendini ithama varacak ifadeleri kitabına alır mı? Hâlbuki, Kur'ân'da, *"Eğer (Muhammed) Bize karşı ona (Kur'ân'a) bazı sözler katmış olsaydı, Biz kendisini kuvvetle yakalar, sonra da şah damarını koparırdık."*[17] buyrulmakta; Tebuk Gazvesi'nden geri kalanlar için *"Onlara neden izin*

verdin?"[18] ikazında bulunulmakta, Hz. Zeynep'le izdivacı anlatılmakta,[19] yani bir insanın kendi yazdığı kitaba alması mümkün görünmeyen beyan ve ifadelerde bulunulmaktadır. Demek oluyor ki, Kur'ân hiçbir zaman Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) değil, mutlak sûrette Allah'ın (celle celâluhu) kelâmıdır.

18 . Hiçbir yazar, geçmişe ve geleceğe ait meseleleri bahis mevzuu yaptığı, hayattan ve yaratılıştan, başlangıçtan ve sondan bahsettiği, hayatın her sahasına ait kaideler ve umumî prensipler vaz'ettiği, yüzlerce yıl sonra ortaya çıkacak ilmî ve teknik icatlara parmak bastığı, kısaca esasen bir insana ait olması mümkün görünmeyen ifade ve beyanlarda bulunduğu eserinde, kendini yalanlayacak, kendi kendisiyle tenakuza ve başkalarının da diline düşecek şekilde kendisi hakkında "Sen okumuş-yazmış değilsin." der mi? Tarihî malumatı olan bir topluluk karşısında ve tarihle alâkalı kesif araştırmaların yapılacağı bir gelecek karşısında geçmiş bazı hâdiselerden çok kesin ifadelerle bahsedecek ve sonra da "Ben bunları anlatıyorum ama ne o hâdiselerin içinde bulundum; ne de haklarında en ufak bir şey okudum." diyeceksiniz; bu hiç mümkün müdür?

Hâlbuki Kur'ân-ı Kerim'de, hem Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) okuma-yazması olmadığından bahsedilmekte ve dolayısıyla önceden ne eline bir kitap alıp okuduğu, ne de bir kitap yazmış olduğu anlatılmakta,[20] hem de geçmiş hâdiselerin içinde bulunmadığı ve daha önceden o hâdiseleri bilmediği ifade edilmektedir.[21] Okuma-yazması olmayan, eline önceden kitap almayan tabiî ki geçmiş hâdiselerin içinde bulunmayan, kimseden dinlemeyen ve öğrenmeyen bir Zât'ın her sahada çok kesin bilgiler vermesi, o Zât'ın Allâmü'l-Guyûb olan Allah'ın (celle celâluhu) Resûlü olduğunu göstermez mi?

19 . Hiçbir yazar, eserinde, kendisinin ve eserinin korunacağını ve bahsetti; hakikatlerin bir gün bütün âlemin ufuklarında şehbal açacağını kesin bir dille ifade edemez. Rahat döşeklerde, konforlu arabalarda ve her türlü imkân içinde hayat sürerken bile, bütün tehlikelerden masun ve mahfuz kalıp, vazifemizi itmam edeceğimizi söyleyebilir miyiz?

Evet, biz nasıl hayatımızı garanti edemezsek, eserimizin hayatiyetini de aynı şekilde garanti edemeyiz. Çok makaleler, kitaplar, şarkılar bir ara liste başı olur, sonra da söner ve unutulur gider; yerlerine yenileri gelir, onlar da eskir ve bu hep böyle sürer gider. Hâlbuki bizzat Kur'ân'da *"Allah seni insanlardan*

koruyacaktır."[22] ve *"Kur'ân'ı Biz indirdik ve onun koruyucuları da Biz'iz."*[23] denilerek, Peygamberimiz'in de, Kur'ân'ın da her türlü tehlike, yıpranma, suikast ve akla gelebilecek maddî-mânevî taarruz ve tuzaklardan masun ve mahfuz olduğu açıkça ilan edilmekte ve bu ilan geçerliliğini hâlâ muhafaza etmektedir, kıyamete kadar da edecektir.

20 . Eserinde manzara tasvirinde bulunan bir yazar, daha çok tabiî şekilleri iklimi, arazi yapısı ve bitki örtüsüyle yaşadığı veya gezip gördüğü çevreyi tanıtır. Hâlbuki Kur'ân'da çölün ve çöl hayatının tasvirinden çok, coşkun akan nehirlerden, yemyeşil manzaralardan, toprağa can katan yağmur yüklü bulutlardan, bağ ve bahçelerden, dağlardan ve denizlerden bahis açıldığını görürüz. Söz gelimi, Nûr sûresi 40. âyette, engin denizin karanlıkları, üst üste dalgaların gelmesi, dalgaların üstünü bulutların kaplaması ve bütün bu karanlıklar içinde elin görülememesi gibi gerçekten enteresan teşbih ve anlatımlarda bulunulmaktadır ki, bu ne o zamanki Arap coğrafyası, ne de devrin denizcilik literatürüyle alâkalıdır. Sonra, çölde doğup çölde büyüyen ve sadece, gençliğinde bir veya iki defa Şam tarafına, yine çöllerden geçerek seyahatte bulunan Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), ne Kur'ân'ın sözünü ettiği manzara ve bitki örtülerini görmüş, ne de deniz yolculuğu yapmıştı. Bu durumda, böylesi tasvir ve teşbihler çölde yetişmiş bir insanın muhayyile ve dehasından nasıl kaynaklanmış olabilir?

En'âm sûresi 125. âyette, kâfirin hâli, göğe doğru yükselirken kalbi sıkışıp daralan bir insanın durumuna benzetilir. Kelimenin telaffuz hususiyeti de, şeddeli "sad"ın arkasından şeddeli "ayn" harfinin gelmesiyle havasızlıktan açık kalan ağzı resmetmektedir (yessa'adü). Bugün ilmî gelişmeler, gerekli cihaz kullanılmadan dağların tepesine doğru yükseldikçe oksijen azlığından insanın nefessiz kaldığını ve göğsünün daralıp sıkıştığını ortaya koymuş bulunmaktadır. Bu gerçek, ancak balon gibi vasıtalarla yukarılara çıkıldığında ya da çok yüksek dağlara tırmanılmakla anlaşılabilmektedir. Efendimiz'in döneminde balonla yolculuk bir hayal bile olmadığı gibi, Arabistan coğrafyası da kendisine çıkılmakla göğsün daralacağı yüksek rakımlı yerlerden mahrumdu. Öyleyse, böyle bir teşbih ve ifade, ancak her şeyi bilen Allah'a (celle celâluhu) ait olabilir.

21 . Yazar, eserini daha çok en fazla duygulandığı , letâifinin en müsait olduğu, dolayısıyla zihin konsantrasyonunun tam sağlandığı anlarda yazar ve

kendisini üzüntüye veya sevince sevk eden hâdiselerden de bahsetmemezlik edemez. En güzel edebî eserler, kalblere en ince ve keskin mânâların dolduğu ve dışta bu hâlete yol açan hâdiselerin cereyan ettiği zamanlarda kaleme alınmıştır. Çoğu eserler, yâr, yârân ve dostlar ya da evlâtlardan bahseder; zindanda çekilen çileler, gurbet hatıraları, meslek hayatının tecrübeleri ve acı-tatlı anları onların biricik mevzularıdır. Kalblerde ve ruhlarda derin tesirler icra eden hâdiselerden tecerrüt etmek öyle kolay kolay mümkün değildir.

Şimdi, Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) o çileler, ızdıraplar, mücadeleler, sıkıntı ve kederlerle dolu hayatını inceleyin; bir yandan dışa karşı amansız bir mücadele verirken, diğer yandan o müstesna cemaatini nasıl yetiştirdiğini nazara alın ve sonra da Kur'ân'da, O'nun çektikleriyle, belâ ve musibet demleriyle, hatta çocuklarının vefat ve hayatıyla bile alâkalı âyetler bulabilecek misiniz, bakın! O'nun en çileli günlerinin dert ortağı ve en büyük destekçisi Hz. Hatice'den (radıyallâhu anhâ) ve O'nun bir diğer destekçisi Ebû Talib'in vefatı sebebiyle adına "Hüzün Senesi" denilen seneden, Haşim Oğulları'na kızgın güneşin altında üç yıl süreyle uygulanan boykottan, kendi ciğerinin dağlanmasına yol açan sevgili amcası Hz. Hamza'nın (radıyallâhu anh) katlinden ve ciğerinin doğranıp çiğnenmesinden ve kendisine en büyük kötülüğü yapmış müşrik ileri gelenlerinden bahis açılmış mıdır? Elbette hayır. Öyleyse bu Kitap O'na ait değildir. O sadece bir vasıtadır ve Kur'ân'ı geldiği şekliyle tebliğ etmektedir.

22 . Yazar, eserini yazarken mal-mülk edinme, zengin olma, makam ve şöhr kazanma veya idealini tebliğ ve yüceltme ve mukaddeslerine ya da menfî düşüncelerine hizmet etme gibi gayelerden birini düşünebilir. Muhalfarz, Kur'ân'ı Efendimiz kendisi yazmış olsa, bununla mal-mülk edinme gayesi taşıyordu denebilir mi? Hâşâ, O'nun 23 yıllık peygamberlik hayatına baktığınızda, dünyanın tozuna-toprağına asla bulaşmadığını, namazının arasında dahi cemaati bırakıp, mescidden ayrılarak evindeki üç-beş kuruşu dağıttığını, üç gün geçtiği hâlde yiyecek tek lokma bulamadığını, açlıktan zaman zaman karnına taş bağladığını, hatta ashabının durumunun yavaş yavaş düzelmeye başladığı bir zamanda hanımlarının kendisinden birazcık rahat bir hayat istemesi karşısında onları ya kendisini ya da dünyayı seçme şıklarından birini seçmeyle karşı karşıya bıraktığını ve onların da kendisini seçtiğini görecek ve Huneyn savaşında ganimet olarak eline 8 bin okka gümüş ve yüzlerce deve, binlerce koyun geçtiği hâlde, vefatında, evine yiyecek temin edebilmek için

rehin olarak verdiği kalkanını hâlâ geri alamamış olduğunu içiniz sızlayarak müşâhede edeceksiniz.

Bütün bunlardan sonra O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) gayesi, makam, mevki, şöhret ve ün yapmaktı diyebilir misiniz? Hâşâ, daha Mekke döneminde risaletinin başlangıcında kendisine Mekke'nin reisliği, dünyada kimsenin sahip olmadığı miktarda mal ve Mekke'de isteyeceği en güzel kız teklif edilmiş, fakat O bütün bu teklifleri, *"Sağ elime Güneş'i, sol elime Ay'ı koysalar, vallahi ben davamdan vazgeçmem."* diyerek elinin tersiyle geri itmişti.[24]

Sonra, şöhret peşinde koşan bir insan, eserinde hiç kendisinden bahsetmez mi? Hâlbuki Kur'ân'a baktığımızda, diğer peygamberlerin isimlerinin aşağı yukarı 500 defa geçtiğini, buna karşılık 'Muhammed' isminin ise sadece 4 defa zikredildiğini[25] hayretle görür ve O Yüce Kamet (sallallâhu aleyhi ve sellem) önünde bir kez daha "Eşhedü enneke Resûlüllah" diyerek eğilmekten kendimizi alamayız.

23 . Esbab-ı nüzul denilen ilim sahası, her âyetin hangi hâdise münasebetiyle indiğini ele alır. Kur'ân'da on beş kadar âyette "Yes'elûneke - Sana soruyorlar" şeklinde Peygamberimiz'e sorulan sorular bahis konusu edilmekte ve bunlara "Kul - De!" şeklinde başlayan cevaplar verilmektedir.[26] Çeşitli haram ve helâller, ganimetlerin taksimi, hilâller, kıyamet, Zülkarneyn, infak şekli ve ruh gibi, her birine bir beşerin gerekli cevabı vermesinin mümkün olmadığı çok çeşitli konularda gelen bu soruları cevaplayanın Allah (celle celâluhu) olduğu gayet açıktır. Çünkü, her soruya en uygun cevabı vermek ve her hâdise münasebetiyle en müsait ve elverişli çözümü muhtevi bir âyet göndermek hiçbir zaman bir beşerin tâkati dahilinde olamaz. Kaldı ki, böylesi sorular karşısında Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir miktar sükut buyurduğu oluyordu; yani cevap olarak inecek âyeti bekliyordu. Nitekim kendisine 'ruh'tan sorulduğunda böyle olmuştu.[27]

24 . Hangi insan, hangi yazar, kendine olan güven ve itimadı sarsacak şekilde, bir zaman 'doğru' dediğine sonra 'yanlış' diyebilir ve zaman zaman görüş değiştirip, davranışlarında yeni ayarlamalara gidebilir; hele bu yazar, bütün dünyaya bir mesaj takdim etme iddiasındaysa? Hâlbuki Kur'ân'da yalnız Mekke ve Medine'liler veya Arap Yarımadası insanları için değil , hatta yalnız dünya insanlığı için de değil, bütün âlemler için 'rahmet' olarak gönderildiği

ifade olunan[28] Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), zaman zaman Kur'ân'ın tatlı ikazıyla yapmakta olduğu veya yapmaya niyet ettiği hareketini değiştirir ve davranışını Kur'ân'a göre yönlendirirdi.

Kendisi insanların hidayeti için gönderilmişti. Amcası Ebû Talib'in hidayetini arzu etmesi de gayet normaldi. Çünkü O, hem amcası hem de 40 yıla yakın kendisini himaye eden bir şahıstı. Ancak esas olan Allah'ın dilemesidir. İşte Allah Resûlü ısrarla amcasına, ölümün çok yakın olduğu bir anda *"Lâ ilâhe illallâh de, ahirette sana şefaat edeyim."* diyor fakat Ebû Talib bunu söylemiyordu.[29] İşte bu meselenin tahlilini yapan âyet mealen O'na şöyle diyordu: *"Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin; ancak, Allah dilediğini hidayete erdirir."*[30]

Bakın başka misaller: Müslüman tanındığı için münafıkların başı olan İbn Selûl'ün cenaze namazına duracaktı, fakat Allah'ın ikazıyla bıraktı.[31] Azadlı kölesi Zeyd'e "evlâdım" derdi; Allah, âyetle evlâtlık edinmeyi kaldırdı.[32] Hiç aklından geçmediği hâlde, azadlı kölesi Zeyd'den ayrılan Hz. Zeynep'le ilâhî emir neticesi izdivaçta bulundu.[33] Bedir esirlerinin affedilip salıverilmesi düşünülüyordu; Allah'ın ikazıyla fidye karşılığı salıverildi...[34]

Bütün bu ve benzeri emir ve nehiyler gösteriyor ki, O, hiçbir zaman kendi başına hareket eden biri değil, sadece Allah'ın hükümlerini uygulayan bir elçi, bir resûldür. Davranışlarını da kendiliğinden değil, Allah'ın ikazıyla değiştiriyor ve hiçbir zaman *"hevasından konuşmayıp, yalnızca vahye tâbi oluyor."*[35]

25 . Hiçbir insan kendi kendine namusuna leke getirmek ve bu mevzuda dil düşmek istemez. Hele bu insan, ömrü boyunca 'emîn' olarak tanınmış bir iffet ve namus âbidesiyse! Gerçek bu iken, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatına baktığımızda münafıkların düzüp ortaya attığı bir hâdiseye şahit oluruz; tam bir ay belini büken, kendisini ızdıraptan ızdıraba sürükleyen, yalnız kendisini değil, pâk zevcesi Âişe Validemiz'i (radıyallâhu anhâ) ve en büyük dostu Ebû Bekir Efendimiz'i (radıyallâhu anh) ve diğer mü'minleri dilgir eden 'İfk' hâdisesine.

Münafıkların Âişe Validemiz'e attıkları iftira karşısında, eğer Kur'ân'ı -hâşâ- kendi yazmış olsaydı, hakikati ortaya koymak veya namusu üzerinde en

ufak bir lekenin olmadığını ilan etmek için bir ay bekler miydi? Sonra, hiç insan kendi eviyle, aileleriyle alâkalı bazı mevzuları açıklamak ister mi? Hâlbuki Kur'ân, Efendimiz'in hanımlarıyla ilgili olarak *"Evlerinizde oturun, ilk cahiliye (kadınlar)ının açılıp-saçılmaları gibi açılıp saçılmayın."*[36] ve *"Sözü (yumuşak-tatlı) eda ile konuşmayın."*[37] şeklinde emir, nehiy ve ikazlar ihtiva etmektedir. Sadece bu bile, Kur'ân'ın Kelâm-ı İlâhî olduğunu ispata yetmez mi?

1 Ankebût sûresi, 29/48.

2 Bkz.: Bakara sûresi, 2/23; Yûnus sûresi, 10/38.

3 Bakara sûresi, 2/23.

4 Yûnus sûresi, 10/38.

5 Nisâ sûresi, 4/82.

6 İbn Hişam, *es-Sîratün'n-nebeviyye* 2/105-106.

7 İbn Hişam, *es-Sîratün'n-nebeviyye* 2/156-157.

8 İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/736; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe* 4/540; İbn Hacer, *el-İsâbe* 1/98, 5/675

9 Haşr sûresi, 59/7.

10 Necm sûresi, 53/39.

11 Nisâ sûresi, 4/58.

12 Mâide sûresi, 5/32.

13 Ankebût sûresi, 29/48.

14 Şûrâ sûresi, 42/52.

15 Bkz.: Enfâl sûresi, 8/70; Ahzâb sûresi, 33/28, 59.

16 Bkz.: M. Fuad Abdulbâkî, *Mu'cemü'l-müfehres li'l-elfâzı'l-Kur'âni'l-Kerim.*

17 Hâkka sûresi, 69/44-46.

18 Tevbe sûresi, 9/43.

19 Ahzâb sûresi, 33/37.

20 Bkz.: Ankebût sûresi, 29/48.

21 Bkz.: Âl-i İmrân sûresi, 3/44; Hûd sûresi, 11/49; Kasas sûresi, 28/44.

22 Mâide sûresi, 5/67.

23 Hicr sûresi, 15/9.

24 İbn Hişam, es-Sîratü'n-nebeviyye 2/101.

25 Âl-i İmrân sûresi, 3/144; Ahzâb sûresi, 33/40; Muhammed sûresi, 47/2; Fetih sûresi, 48/29.

26 Bkz.: Bakara sûresi, 2/189, 215, 217, 219, 220, 222; Mâide sûresi, 5/4; A'raf sûresi, 7/187; Enfâl sûresi, 8/1; İsrâ sûresi, 17/85; Kehf sûresi, 18/83; Tâhâ sûresi, 20/105; Nâziât sûresi, 79/42.

27 Bkz.: Taberî, *Câmiu'l-beyan* 8/301, 18/180.

28 Enbiyâ sûresi, 21/107.

29 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 3/122.

30 Kasas sûresi, 28/56.

31 Bkz.: Tevbe sûresi, 9/84.

32 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/4.

33 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/37.

34 Enfâl sûresi, 8/67.

35 Bkz.: Necm sûresi, 53/3-4.

36 Ahzâb sûresi, 33/33.

37 Ahzâb sûresi, 33/32.

KUR'ÂN-I KERİM VE İLMÎ HAKİKATLER

İlim, tecrübe ve deneyler neticesi kesinlik kazanan meseleleri kendine izafe ile 'ilmî' kabul ederken, kesinlik kazanmayanlara sadece birer teori ve tahmin nazarıyla bakar.

İlim, geleceğe ait fikir yürütmez. Sadece neticeyi söyler. Realite plânında durum bu olmakla beraber, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), fevkalâdeden ve bir mucize eseri olarak bazı ilmî tespitleri asırlarca evvelinden haber vermiş ve verdiği haberler aynen gerçekleşmiştir. Veya o gün söylediği bazı hususları bugün ilim ancak keşfedip anlayabilmiştir. Kur'ân-ı Kerim'de de bu mevzuyla alâkalı birçok âyet vardır. İster peygamberlere ait mucizeleri misal getirmekle, isterse teşbih, temsil ve işaret yollarından birini kullanmakla olsun, Kur'ân, gelecekte varılacak merhaleyi çok önceden söylemiş ve bununla mucizevî yönlerine bir başkasını daha ekleyerek, Kelâmullah olduğunu bir diğer vecihten daha ispat etmiştir. Zira muhit bir ilme sahip olmayan birinin çok çeşitli ilmî meselelerin asırlar sonra kazanacağı merhalelere asırlar öncesinden işarette bulunması, hatta sarihe yakın bir üslûpla onlardan bahsetmesi mümkün değildir. Hâlbuki Kur'ân, bunu yapmaktadır; öyleyse O, Kelâm-ı İlâhî'dir.

A. Kur'ân'da ne, ne kadar ve ne ölçüde bulunur?

*1.*Kâinatı ve insanı anlatan bir kitap olarak her şeyi beyan eden Kur'ân'da hiçbir şey eksik bırakılmamış, yaş, kuru her şey, münderecatına dahil edilmiştir.[1] İbn Mesud, "Kur'ân'da her şeye ait ilim indirilmiş ve her şey beyan edilmişse de, bizim ilmimiz ondaki her şeyi anlamaya yetmez."[2] derken, İbn Abbas, "Devemin ipi kaybolsa, onu herhâlde Allah'ın Kitabı'nda bulurum."[3] demekte, Süyûtî ise, Kur'ân'da bütün ilimlerin yer aldığını ifade etmektedir.[4]

Son Nebi'yle kemale erdirilmiş mükemmel din İslâm'ın Kitab'ı ve dolayısıyla cihanşümul olması hasebiyle Kur'ân, bütün zaman ve mekânlara aittir. O, müfessirinden fakihine, sosyoloğundan psikoloğuna, mutasavvıfından filozofuna, fizikçisinden kimyacısına, herkese, her asırda ve her tabaka ve seviyede ders verir; Kur'ân'ı, onda kendini arayarak okuyan insan, "Kur'ân bana hitap ediyor, bana beni anlatıyor." der. Bir de onu gırtlağından aşağı indirerek okuyabilirse, işte o zaman başına gelmiş, gelecek her şeyi,

hayatındaki zikzaklarını, karanlık, aydınlık bütün hâllerini ve hastalıklarını onda keşfeder ve dertlerine deva, hastalıklarına şifa olacak ilaçları da yine onun eczanesinden alabilir.

Kur'ân'da nefis terbiyesi, ruh ve kalb temizliği, vicdan muhasebesi, aile idaresi, çocuk terbiyesi, içtimaî münasebetler, âdâb-ı muaşeret kaideleri, ahlâkî meseleler, hukuk, iktisat, muamelât, kâinatta cari kanunlar, ilim ve fenlerin esasları, medeniyet harikalarının fihristesi ve daha neler neler vardır.

*2.*Kur'ân'da mahiyeti, ehemmiyeti ve kıymetine göre her şey vardır.

*a)*Evet, Kur'ân'da her şey vardır; fakat çapına, azametine, önemine, mahiyet ve kıymetine göre vardır. Nedir en önemli mesele?

Tevhid, nübüvvet, haşir, kulluk, ebedî saadeti kazanma, azaptan korunma... Bunlardan başka, Allah'ın kâinattaki icraatı, sanatlarının teşhiri, sıfât ve esmâsının tecellîleri, sistem ve kürelerin muhteşem bir nizam ve âhenk içinde bunu ifade etmesi...

Bütün bunlar, en ince ayrıntılarına kadar açık seçik anlatılmış; ayrıca, belli devrelerde ortaya çıkacak ilmî gelişmeler ve teknik buluşlar da, ehemmiyet ve kıymetlerine göre açıkça olmasa da, ya işareten veya remzen Kur'ân'da yerlerini almışlardır. Neden açıkça değil?

Şundan ki, meselâ, beşerin pek mühim gördüğü elektrik, tayyare ve füze gibi vasıtalar: "Biz neden Kur'ân'da sarahaten geçmiyoruz?" diye soracak olurlarsa, karşılarına hemen Güneş, Ay ve yıldızlar, galaksi ve kuasarlar çıkıp: "Haddinizi bilin, bir sinek kanadı bile sizden çok daha mühim, çok daha sanatlı ve çok daha harikadır. Öyleyse, protokoldeki yerinizi karıştırmayın; siz ancak çapınız ölçüsünde Kur'ân'da yer alabilirsiniz." der ve onları susturur.[5]

*b)*Kur'ân'da her şey vardır fakat muhtelif derecelerde ve çeşitli hüviyetlerde içtimaî düsturlar ve içtimaî ve kevnî kanunlar hâlinde vardır. Çok şey de, insanların çalışmasına ve gayretine terettüp eden nüve, çekirdek ve tohumlar hâlinde bulunur.

Deylemî'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), *"Muhakkak her âyetin zâhiri, bâtını, bir haddi ve müttala'ı (yani açık ve işaret yollu mânâları, ayrıca da muttalî olunan ve anlaşılabilen bir haddi); bundan başka, her biri için de dallar ve budaklar (ve fünuna ait mânâlar) vardır."*[6] buyurmaktadır.

*c)*Kur'ân'da her şey vardır ama herkes her şeyi onda olduğu gibi göremez.

Gazzâlî'nin İhya'sında işaret ettiği gibi, Kur'ân-ı Kerim'in sarîh ve zâhirî mânâlarını havas gibi avam da anlayabilir; bâtınî ve gizli mânâlar ise müdakkik ve mütefekkir ilim erbabına mahsustur. Kur'ân'ın *"İlim'de kök salıp, derinleşenler."*[7] diye tavsif ettiği gavvaslar, o ummana dalıp inci, mercan çıkarırlar. Ama herkes o ummana dalamaz; herkes ondaki cevheri görüp takdir edemez. Antika bir eşyaya demirciler çarşısında ancak ağırlığı kadar kıymet verirler; fakat antikacının yanında paha biçilmez bir değeri vardır onun. Demek ki, Kur'ân'da çok şey, ancak çalışma, tefekkür ve ilhamla erbabının anlayabileceği nişanlar, işaretler, alâmetler ve ipuçları hâlinde bulunmaktadır.

*d)*Kur'ân'da her şey vardır ama kendi zatında gaye ve hedef olarak değil, Sâni'in mârifet ve azameti namına vardır. Bir yazıda 'a' harfi, kendinden çok, yazanın sanat ve kabiliyetini gösterdiği gibi, Kur'ân âyetleri de, Allah'ı tanıma ve bulmada birer mukaddime ve delil yapılsın, tefekkür ve teemmülle ibret alınsın diye vardır. Zira Kur'ân'ın asıl ve en birinci vazifesi, insana hem kendi, hem de kâinatın sahibi olan Zât'ı tanıtmak, kulluk dairesindeki vazifelerini talim etmek, ferdî, ailevî ve içtimaî hayatını tanzim etmek, ebedî saadeti kazanmasına vesile olmak ve topyekün bir hayatı ve insanlığı kucaklamaktır. Eğer böyle olmayıp da, Kur'ân, yirminci asrın tabusu hâline gelmiş bir kısım medeniyet harikalarından ve ilmî gelişmelerden açıkça ve tafsilatıyla bahsetseydi, o zaman pek ehemmiyetli gayelerin söz konusu edilme hakkı ortadan kalkacak ve dünyanın halifesi ve en mükerrem varlığı insan ihmal edilmiş olacaktı. Bu ise, Kur'ân'ın asıl maksadına ve ruhuna tamamiyle zıt bir keyfiyet olurdu.

Allah, Kur'ân'a kâinat kitabını tercüme ettirmektedir. Dolayısıyla, en mükerrem varlık olarak kâinata gerçek mânâsını kazandıran insanla alâkalı meseleler ve ilmî hakikatler de ihmal edilmeyip, önem ve mahiyetlerine göre elbette Kur'ân'da yerlerini alacaklardır. Kur'ân bir fizik, astronomi veya tıp kitabı olmamakla birlikte, bu ilimlere ait meseleler ve kıyamete kadar ilimler adına yapılacak tespit, teşhis ve keşifler ve insan hayatıyla çok yakın münasebeti bulunan teknik vasıtalar da çaplarına göre çeşitli hüviyet ve mahiyetlerde, bazen bir çekirdek, bazen işaret, bazen fezleke, bazen remz, bazen de formüle edilmiş kanun ve prensipler hâlinde onun sayfaları arasında kendilerine yer bulacaklardır.

Kur'ân, kıyamete kadar insanların münasebetdar olacağı ilimlerin hiçbirini ihmal etmeden her sahada işaret taşlarını koyarak nihaî sözü söylemiş ve

insanların ulaşacakları zirvelere bayrağını dikerek, kendisine akıl, idrak ve düşünce bahşedilen insanı bu sahalarda araştırma ve çalışma yapmaya teşvik etmiştir.

B. Kur'ân-ı Kerim'in bütün ilimlerden açıkça bahsetmemesinin sebepleri nelerdir?

*1.*Eğer Kur'ân-ı Kerim, bütün ilimlerden açıkça bahsetmiş olsaydı, bu onun Allah kelâmı olduğuna daha açık bir delil teşkil ederdi, diye düşünülüyorsa, bu yanlıştır. Çünkü her şeyden önce Kur'ân, modern ilimler kitabı olmadığı gibi, yukarıda temas ettiğimiz üzere takip ettiği esas mevzu da, dünya ve bilhassa ahiret saadetini kazandıracak şekilde topyekün insan hayatıdır. İlimlerin her zaman ve mekânda, her şart ve seviyedeki dünkü ve bugünkü insanın hayatında, bu hedef ve mevzu noktasından yeri nedir ki, Kur'ân, sayfalarını mufassalan onlara ayırsın?

Ayrıca, ilimlerin tafsîlî bahsi, Kur'ân gibi bir kitabın îcazına da ters düşerdi. Bunun içindir ki, Kur'ân-ı Kerim'de mârifet-i ilâhiye, tevhid, nübüvvet, haşir ve ibadet gibi temel maksatlar çerçevesinde çok özlü ve îcazlı biçimde temas veya işaret ediliveren dünyanın yuvarlaklığı ve dönmesi, kutupların basıklığı, insanın yaratılışı ve ceninin anne karnında geçirdiği safhalar, atomlar ve parmak izleri, yağmurun teşekkülü, bulutların aşılanması ve ses ve görüntü nakli gibi pek çok ilmî ve teknik bahis, onun i'caz ve îcaz yönü kesintiye uğramadan ve yeterince yer almıştır.

Bu yönüyle de o, İlâhî Kelâm olduğunu ilan ve ispat etmektedir.

*2.*İlimler, tıpkı insanlar gibi doğuş, bebeklik, emekleme, çocukluk, delikanlılık ve olgunluk devirlerini yaşarlar. Önce nazariyeler ortaya atılır; sonra da üzerlerinde yapılan deney, tecrübe ve gözlemlere dayalı çalışmalardan ve muhakeme ve mukayeselerden sonra bu nazariyeler, ya çürütülür ya da o zamanki bilgi ve gelişmeler çerçevesinde doğru kabul edilirler. Çok zaman bu doğru kabul ediş bile, belli bir zaman dilimiyle sınırlı kalmaya mahkûm olup, daha sonraki araştırma ve gelişmeler, o doğruları da yalanlar ve neticede ortaya yeni doğrular çıkar. Bu doğruların da zamanla yalanlandığı ve yerlerini yeni doğruların aldığı çok zaman vâkidir. -Gerçi, 'çekim kanunu' gibi değişmeyen kanunlar da vardır; fakat bunlar, sayıca çok az olup, ilimler devamlı gelişmekte ve ilmî doğrular, zamanla doğruluklarını kaybetmektedirler.- Meselâ, bir zaman Newton fiziği, bir zaman da Einstein

fiziği doğru kabul edilmiş, bir zaman ikisi de bir arada doğru gibi görülmüş, bugün ise Einstein fiziğinin de yanlışlar ihtiva ettiği ortaya çıkmıştır. Yarının neler getireceğini ise şimdilik bilemiyoruz. Aynı vâkıa, kimyada da, biyolojide de, astronomide de bahis mevzuudur. Bu durumda Kur'ân'dan, ilimlerin hangi devrinden bahsetmesini isteyeceğiz?

3."Herhangi bir asrın, diyelim ki yirminci asrın insanına o asırdaki gelişmelerden bahsetseydi." denilecek olursa, o zaman da şu meseleler ortaya çıkacaktır:

*a)*Kur'ân, belli bir devrin değil, bütün zaman ve mekânların ve bütün insanlığın Kitabı'dır; hatta insanlarla beraber cinlerin de kitabıdır.

*b)*Sadece belli bir asrın insanını memnun etmek, Kur'ân'ın cihanşümullüğüne ve ana maksatlarına ters düşer.

*c)*İlimlerin bu asırda ulaştığı noktadan bahsedildiğinde, dünün insanı bundan ne anlayacaktır? Batı'da dünyanın döndüğünü söylemenin bile insanları zindanlara ve giyotinlere götürdüğü bir asırda bugünkü ilmî seviye ve gelişmelerle, teknik vasıtalardan bahsetmek, o asır insanını inkâra, taaccübe ve çok yanlış değerlendirmelere sevketmek demek olmaz mı? Yalnızca bugüne hitap eden bir kitab, önceki asırlar için nasıl muğlaklık, müphemlik ve anlaşılmazlıktan kurtulabilir?

*d)*Yirmibirinci ve yirmiikinci asırların yepyeni ilmî ve teknik gelişmeleri karşısında, o asırların insanları, Kur'ân'a 'yirminci asrın modası geçmiş kitabı' gözüyle bakmayacaklar mıdır?

*e)*Bugün doğru kabul edilen pek çok ilmî 'faraziye'nin bir gün gelip de yanlış tarafları ortaya çıktığında Kur'ân, yanlışlar ihtiva eden bir kitap durumuna düşmüş olmaz mı? Yanlışlarla dolu bir kitabın İlâhî Kitap olduğunu kim kabul eder?

Kur'ân, bütün zaman ve mekânlara ve her seviye ve şarttaki bütün insanlara hitap etmektedir; dolayısıyla dili, üslûbu ve ele alıp ihtiva ettiği mesele ve mevzular da şüphesiz buna göre olacaktır.

*4.*Kitaplığınızdaki kaç kitabı okur veya bir kitabı kaç defa usanıp bıkmadan okuyabilirsiniz? Ayrıca, dünyada ilmin çeşitli sahalarında yazılmış kaç kitap vardır, hiç düşündünüz mü? Kur'ân, ilimlerden mufassalan bahsetmiş olsaydı, acaba ortaya kaç kütüphaneyi dolduracak kadar kitap çıkar, çokları için sıkıcı gelecek bunca kitabı kim usanmadan okur ve bu kadar kitap ya da bu kadar

ciltlik bir kitap, insanlar için nasıl hidayet ve dünya-ahiret saadeti kaynağı olabilirdi?

*5.*Kendisine akıl, idrak, düşünme, muhakeme, araştırma istek ve kabiliyeti, merak ve ihtiyaç duygusu gibi alabildiğine kompleks ve kullanılmak ve geliştirilmek isteyen nice meleke ve duygular verilen ve dünya hayatında imtihana tâbi tutulan insana ilimler adına her şey teferruatıyla takdim edilseydi, bu takdirde bunca istidat ve kabiliyetlerle donatılan bir insan oluşun ne hikmeti kalırdı? Sonra, aklın her şeyi kabul etme mecburiyetine düşmesi ve iradenin tercih hakkının da elinden alınmasıyla imtihanın, dolayısıyla dünya hayatının bir sebebi ve hikmeti olur muydu?

*6.*Her insan, ilimlerle ve ilmî inceliklerle meşgul olamaz; kaldı ki, buna lüzum da yoktur. Ayrıca, zekâ, kavrayış, tahsil durumu, bilgi ve kültür seviyesi ve içtimaî hayatın talepleri de böyle bir şeye mânidir. Sonra, ilimler, yalnızca 'müsbet ilimler'den ibaret de değildir. Onlardan çok daha kıymetli ve insan hayatı için daha faydalı ilim şubeleri olduğu gibi, hangi şubesi olursa olsun, ilimle uğraşan insanların sayısı da azdır.

Kur'ân ise, belli bir azınlığa değil, çocuklardan yaşlılara, erkeklerden kadınlara, çiftçiden esnafa, okumuştan okumamışa ve yüzde doksanlık bir nispetle avama hitap eder. Bu durumda Kur'ân'dan, ruhu, kalbi, aklı, kompleks duyguları, arzu ve istekleri, gayesi, dünya ve ahiret hayatı, çok çeşitli problemleri, kulluğu, çok yönlü münasebetleri ve ihtiyaçlarıyla insanı bırakıp da, bir devirde ortaya çıkmış ve her zaman için değişmeye mahkûm bir kısım ilmî meselelerden açıkça ve teferruatıyla bahsetmesini istemek, hem Kur'ân'ı tanımamış olmanın ifadesidir; hem de insanı, insan hayatını ve kâinatı bilmemenin tezahürüdür. İlimlerin ne hakkı var ki, Kelâm-ı İlâhî olan Kur'ân'ın bütününde kendilerine yer verilsin?

Kur'ân, insanın yaratılış gayesi ve kendisinin taşıdığı ana maksatlar istikametinde her şeyden kadri, kıymeti, değeri ve mânâsı ölçüsünde bahseder. Tüm insan hayatını ilgilendiren ibretler meşheri ve fertlerin, milletlerin kısaca tüm ferdî ve içtimaî yönleriyle insan hayatının temel taşları olarak peygamberlerin ve eski kavimlerin kıssalarına yer verir; mârifet-i ilâhiye, tevhid, iman hakikatleri, insanın çok çeşitli hususiyetleri ve kâinat kitabının başlıca mânâ hüzmeleri olarak ilmî hakikatlere temas eder ve inkâra, bıkkınlığa, aklın ve iradenin iptaline, eskimeye, anlaşılmazlığa ve söz israfına yol açmayacak biçimde mecaz, teşbih, temsil ve istiarelerle her devrin, her

mekânın, her tabakanın ve her seviyenin insanına -tabir caizse- en hazmedilir komprimeler hâlinde meseleleri takdim eder.

Güneş gibidir Kur'ân; mağarada büyüyenle üniversitede yetişene farklı ışık göndermez ama herkes de ondan aynı derecede ışık alamaz. Ekvatordaki insanla, kutuplardaki insan ondan farklı farklı istifade eder. Tarlasında tohum saçan insanla, o tohumun meyvelerini sofrasında yiyen insanın mazhariyetleri farklıdır. En üst rütbe ve makamdaki ordu komutanının verdiği hücum emri ile gösterdiği hedef, albay, yüzbaşı veya onbaşınınkiyle aynıdır ama seviye, telakki, tatbik kabiliyeti, şümullülük ve ağırlık derecesi farklı farklıdır.

Meselâ, Kur'ân on dört asır önce 'incir' demiş.. incir, çekirdeği, kök ve gövdesi, dalları ve yaprakları, çiçekleri ve nihayet meyvesiyle bir bütünü ifade etmektedir. Ama ilk devir insanı, 'incir' denilince diyelim ki çekirdeğini anlamış.. sonra gelenler köklerini, daha sonrakiler gövdesini, onları takip edenler de dallarını anlamışlar. Yaprakları ve çiçekleri derken, bugünün insanı 'meyve'yi anlar olmuş.

İşte Kur'ânî hakikatler, çekirdeğinden meyvesine yetişip kemale eren bir ağaç misali, kıyamete kadar her seviyedeki göz ve gönüle hitapla her insanı tatmin edecek keyfiyettedir. Her dönemde insanlar, Kur'ân'ın ortaya koyduğu bütüne kabiliyetleri nispetinde parça parça talip olacaklardır.

Buna biz, 'icmalde tafsil' diyoruz; yani, Kur'ân'ın 'sehl-i mümtenî' yönüdür bu: Çekirdekte meyveyi gösterme ve ifade etme.. Bir güneş halkedip, her bir canlının gözünde derece derece ışımasını temin etme ve aynı zamanda hem ısısından mahrum bırakmadan, hem de yakmadan her bir varlığı besleyip büyütme...

Güneş öyle bir ışık kaynağıdır ki sönmez ve eskimez. İnsanlar doğar, büyür, yaşlanır ve ölürler; dünya değişir; tarih sahnesinde milletler görünür gider ama Güneş, hep aynı Güneş'tir ve dürüleceği âna kadar da tazelik ve güzellik timsalidir.

Kur'ân, Güneş'ten daha parlak ve daha canlıdır. Gençliğini korumak gibi bir meselesi yoktur onun... Asırlar geçtikçe, ilimler geliştikçe gençleşir, ışığı ve harareti daha bir artar. İlimler, onun zirveye, ufka diktiği bayrağa yetişmek için koşuşup durmaktadır.

Kur'ân, kâinattaki cari kanunların ifadesi olarak, tedricen nüzul etmiş veya tersi bir deyişle, kâinattaki eşya ve hâdiselerin seyri, Kur'ân'a uymakla

peyderpey anlaşılır hâle gelmiş, çekirdekten ağaca, spermden insana -dünyanın ateş parçası hâlinden bugünkü durumuna gelmesi misali- bu anlayış da tedricen ve yavaş yavaş olmuş ve olmaktadır. Kur'ân, yirmi üç yılda nazil olmakla, beşerin yaratılışına ve fıtratına en uygun telkin yolunu seçmiş, doktorun dozaj ayarlaması gibi, ihtiyaca göre ve tedricen kötü ahlâkı, yanlış telakki ve anlayışları ve bâtıl itikatları kaldırıp, yerlerine güzel ve doğru olanlarını yerleştirmiştir. İlimler de bu istikamette ve bu umumî nizama göre peyderpey seviye kazanıp gelişmektedir.

C. Kur'ân ile ilim veya din ile ilim birbirini nakzeden farklı şeyler midir?

Her şeyden önce belirtmeliyiz ki, din-ilim tenakuzunu iddia eden kişilerin bahsini ettiği şey, 'ilim' değil, 'bilim'dir. İlim, 'aydınlık' kokan 'din' kokan bir kelimedir; hakikat soluyan ve kişiyi sırat-ı müstakîme götüren bir ışık kaynağı, bir gerçekler manzumesidir. 'Bilim' denilen şey ise, kendisine biçilen elbise, yüklenen fonksiyon ve kazandırılan mânâ ile karanlıklar, kaos ve karadelikler manzumesidir.

İlim, bizde doğup büyümüş, aslını ve çekirdeğini bizden almışken, bilim, rasyonalizmiyle, pozitivizmiyle batının mahsulüdür. Bu bilim, hakikati ve bütün hakikatlerin kaynağı mutlak hakikati inkârla işe başlar ve hatalar, yanlışlar, ihtimaller üzerinde gide gide güya doğruya varmaya çalışır. Oysa elde bütün yanlışların vurulacağı, bütün gerçekdışıların tartılacağı bir hakikat olmadan, doğruya nasıl varılabilir? Her şeyi değişir gören bilim, bir 'değişmez'in varlığını kabul etmeden, değişmeler ve değişenler üzerinde nasıl çalışabilir? Değişmez kaideler ve sabit hakikatler olmadan deneyin, tecrübenin ve gözlemin halledeceği hiçbir şey yoktur. Onlarla insanın dünyasını aydınlatmak mümkün değildir.

Bilimin el yordamıyla üzerinde çalıştığı kâinat, esasen Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve iradesiyle yazdığı ve bir plân, program, ölçü ve dengeye göre tanzim ettiği eşya ve hâdiseler kitabı; gerçek ilimler ise, Allah'ın kâinattaki icraatından, kâinattaki ilâhî kanunlarla eşya ve hâdiselerin münasebetinden süzülmüş raporlardan ibarettir.

Bundan başka, Allah'ın bir de Kelâm sıfatından gelen Kur'ân kitabı vardır ki, Allah (celle celâluhu), bu kitabıyla kâinatı anlatır, kâinattaki eşya ve hâdiselere ışık tutar. Kâinatı bir düzen ve âhenk içinde kuran Yaratıcı, kurduğu

bu düzeni Kur'ân'la ifade eder.

İnsan da, bu iki kitabın bir başka biçimde yazılmış şeklidir. Kur'ân, kâinat ve insan, bu şekilde Allah'ın isim ve sıfatlarının değişik şekillerde tecelligâhı olarak, birbirleriyle fevkalâde bir iç bağlantı hâlinde, birbirlerini şerh ve izah eden ve neticede Allah'ı tanıtan üç küllî muarrif, üç küllî kitaptır. Şimdi, bu üçü nasıl birbirine ters olabilir, nasıl birbirini nakzeder ve nasıl birbirinden ayrı düşünülebilir?

İnsan gerçek ilmi, kâinatı ve Kur'ân'ı okuyarak elde eder; elde ettiği bu ilim neticesinde kendini tanır veya değişik bir yolla önce kendini tanır, sonra da kâinatı ve Kur'ân'ı okur. Kâinat, ilimler ve Kur'ân, tıpkı bir insanın iki gözüyle bakışı gibi ileride bir noktada birleşirler. Nasıl bir insanın iki gözü farklı bakmaz ve farklı bakışa sahip değilse, Kur'ân ve gerçek ilimler de, aynı şekilde birbirinden farklı değillerdir.

Bu mevzuda ileri sürülen farklılık, sadece bunu ileri sürenin bakışındaki şaşılığı ele verir. Öyleyse ilk düzeltilmesi gereken, bu tür bakış çarpıklıklarıdır. Laboratuvarlarda kâinata, eşya ve hâdiselere Kur'ân'ın adesesiyle bakabilen mânâ ve ışık insanları, ilimleri gerçek yerine oturtacak, ilimleri ve insanlığı 'bilim'in götürüp bıraktığı çıkmazdan kurtaracak ve yahudi maddeciliğiyle, hıristiyan spiritualizmine son vereceklerdir. Biz, sadece Kur'ân'ı okuyup kâinat kitabını bir yana bırakamayacağımız gibi, Kur'ân'ı bırakıp, akılları kâinatta boğarak kaba, katı ve soğuk materyalizme de yol açamayız.

İslâm'ın hayata hayat veren sentezi budur. Bir taraftan Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin tecellîlerine birer tercüman olan bütün ilim dallarını kucaklamak, diğer taraftan da dünya ve ahiret saadetine götürücü bütün yolları hidayet tayflarıyla aydınlatan Kur'ân'a sarılmak.. işte İslâm'ın insanlığa kazandırmak istediği yüce idealin en basit ve en kısa hulâsası bu terkiptir.

Batıda din, hiçbir zaman bütünüyle hayatı kuşatamamış ve hayata hayat olamamıştır. Üç asırlık safvet döneminden sonra onun, mâbedin loş duvarları arasına hapsedilmesi neticesinde, günlük birkaç ahlâkî kaide dışında Avrupa insanına vereceği bir şey kalmamıştır. Bu sebeple, batılı ilmi bizden alırken, mânâsından ve gerçek muhtevasından tecerrüt ettirerek almış ve Rönesans'la birlikte tamamen maddî bir dünyanın dar ve katı kalıpları içine hapsetmiştir.

Evet, dün inkâr etmekle beraber, bugün Maurice Bucaille, Alexis Carrel, Karlyle ve Garaudy gibi mütefekkir ve ilim adamlarının da itirafıyla ilmi

bizden aldığını kabul eden batılı, onun gerçek yönünü, Allah'a götüren bir ışık oluş keyfiyetini bir yana bırakıp, bütünüyle maddî ve karanlık bir hayatı yaşamada soğuk bir vasıta hâline getirmiştir onu. Dolayısıyla, gerçek mânâ ve muhtevasından uzaklaştırılmış dinle, maddî tutkulara esir edilmiş bir ilmin, yani 'bilim'in çatışması gayet tabiî ve normaldir.

Meselenin bir yönü daha var. Muharref Tevrat ve İncil, ilâhî söz olma adına kendilerinde pek çok yanlışı barındırmaktaydı. Daha çok kendi zamanlarındaki dinî meselelere çözüm getirmek ve 'dindar'lara hitap etmek için 'din adamları'nca kaleme alınan 'Kitab-ı Mukaddes', her zamana, her seviyeye ve her mekâna hitap edici vasfıyla ilâhî dilini kaybedince, kâinatta değişmekten ve tahriften masûn ilâhî hakikatlerin keşfi karşısında şüphe gubarına ve inkâr rüzgârına maruz kaldı. Meselâ, Kitab-ı Mukaddes, dünyanın yaratılışına ve insanın yeryüzüne gelişine belli ve kesin seneler biçiyor, kâinatın altı günde yaratılışını pazartesi, salılarla ifade ediyor ve Allah-insan münasebetini Hz. Âdem'in (aleyhisselâm) Cennet'ten çıkarılışı kıssasında -hâşâ- rakip iki kralın münasebeti gibi takdim ediyordu.

Böyle bir kitabın esasen, kâinatın keşfine yönelen insana verebileceği fazla bir şey de yoktu. Sonra, batılı, ahlâkî bakımdan da olsa dinin hayatına müdahalesine fazla mütehammil değildi. İşte, böylesi sebepler, batıda dinle ilmi birbirine hasım ve muhalif iki ayrı istikamete ve iki ayrı kutba çekti.

Hıristiyanlık, gelişen hayat şartları ve 'bilim' adına kaydedilen ilerlemeler karşısında, taşın altında kalıp solmaya ve çürümeye yüz tutmuş ve ısı, ışık ve su gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaktan mahrum bırakılmış bir yaprak misali kendi varlığını, kırpık ve eksik mevcudiyetini kabul ettirme imkânı bulamıyordu. Gün yüzüne çıkmak istediğinde ise, artık vakit çok geçti; bilim, almış başını gidiyor, eşya ve hâdiseler kendisini refüze ediyordu. Elinde kala kala tek bir kuvvet unsuru kalmıştı Hıristiyanlığın: Afaroz! Buna karşılık, zamanında yine kendi elleriyle taşın altına koyup hayattan tecrit ettiği ve neticede soldurduğu Hıristiyanlığı, batılı bu defa reformuyla yine bizzat kendisi idam sehpasına çıkardı... Bu, afaroza bir misillemeydi.

Fakat aynı sehpada İslâm'ı idam etme düşüncesi de neden? Hiç İslâm tarihinde, dünya dönüyor dediği için bir insan afaroz edilmiş midir? İslâm'dan başka, hayata nasıl hayat olduğunu 11-12 asır insanlığa gösteren bir ikinci sistem gelmiş midir? İlimler adına bütün dünyaya asırlarca muallimlik yapan İslâm'ı, ilme karşı ve gelişmeye mâni diye idam sehpasına çıkarmak, düşmanca

bir garaz ve insafsızlık değildir de nedir? Yoksa bunun sebebi, İslâm'ı hayatımızdan tecritle, heva ve hevesimiz istikametinde bir hayat sürmek midir; veya batının kendi menfaatleri uğruna kasten attığı bir çelmeye alet mi oluyoruz?

Evet, biz ilim adına hiçbir zaman imanımızdan, ibadetimizden, Allah'a (celle celâluhu) ve Resûlü'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem) olan bağlılığımızdan kıl kadar sapmadık; tam aksine ilim, imanımıza, ibadetimize, Allah (celle celâluhu) ve Resûlü'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem) olan bağlılığımıza güç kattı. Aydınlık çıkış noktalarımız vardı; Cenâb-ı Hak adına kâinatı keşfetme düşüncesiyle hareket ediyorduk. Her yeni keşif, ruhlarımızda yeni bir iman, aşk ve heyecan meydana getiriyor, hamle ruhumuzu yeniden kamçılıyor ve "Daha yok mu?" diyerek daldıkça dalıyorduk. İnci, mercandı hep çıkardığımız; hem secdeye varıyor, hem rasathaneye koşuyor; din ve ilim diyerek salih daireler meydana getiriyorduk. Okumayı, yazmayı, çizmeyi ve araştırmayı ibadet neşvesiyle yapıyorduk; kaos, karadelik ve tıkanıklıklar yoktu ilim semamızda. Bilim kurgunun çok ötesinde miraca inanıyor, aynı yolda yolculuk yapmaya çalışıyor, namazı bunun esası sayıyor, mucizeleri bilip kabul ediyor ve hep Allah'a (celle celâluhu) yaklaşma gayesi güdüyorduk.

Evet, bizde bu esaslar üzerinde gelişen ilimlerin gayesi mârifet-i ilâhî, neticesi de muhabbet-i ilâhî ve zevk-i ruhanî idi.

Kur'ân ve ilimler münasebeti mevzuunda düşülen vahim hatalardan birisi de, Kur'ân'ı mevcut ilimlerin peşinden koşturmak ve onlara tâbi kılmaktır. İlimleri Kur'ân'dan, dinden ve imandan ayrı ve müstakil görmek bir tefrit, Kur'ân'ı müsbet ilimlerin peşinden koşturmak ve onu âdeta bir fizik, kimya, tıp, matematik, astronomi kitabı saymak da bir ifrattır.

Çok büyük ve enerji yüklü Güneş'i, küçücük ve soluk bir meteora nasıl uydu yapabilirsiniz? Kâinat ve insanı, ta başlangıçtan kıyamete bütün yönleriyle ele alıp inceleyen ve haritasını çizen Kur'ân'ı nasıl küçük bir dünya haritasından, hatta bir dağ silsilesi resminden ibaret görebilirsiniz? Kıvrım kıvrım akıp geçtiği, akıp geçerken de suladığı vadileri, ovaları, hayat verdiği bağ ve bahçeleri, şelâleler hâlinde döküldüğü dağları, tepeleri ve deltalar meydana getirerek ulaştığı ummanları hiç hesaba katmadan, sadece çıktığı yere bakarak "İşte nehir." demek ve o nehrin hikmetini, faydasını ve şümul sahasını, sulayıp geçtiği bir bahçeden veya yatağının bir yerindeki altın madeninden ibaret görmek ne derece yanlışsa, aynı şekilde Kur'ân'ı, değişip duran ilimlerin

bugünkü seviyesiyle bir görmek, hatta henüz ispatlanamamış ilimleri, Kur'ân'a şahit yapmak ve Kur'ân âyetlerini bu ilmî buluş ve nazariyelere tatbik etmek aynı derecede, hatta daha büyük bir yanlıştır.

Kur'ân âyetleri, yeni ilmî gelişme ve nazariyelerle telife çalışılmamalıdır. Evet, Kur'ân'ın hakkaniyeti için hemen ilmî mesnet ve takviyeler, payanda ve koltuk değnekleri aramaya kalkışmak, onu küçültmek olur. Yine, yirminci asrın herhangi bir diliminde tespit edilen ilmî bir meseleye, "Kur'ân bunu anlatıyordu." deyip Kur'ân'dan delil bulmaya çalışmak, ille de pozitif ilimlere Kur'ân'ı teyit ettirmek ve her yeni tespit karşısında "Kur'ân'da bu da vardı; şu âyet bununla ilgiliydi." gibi iddialarda bulunmak, ilimler karşısında içine düşülen bir kompleksin ve Kur'ân'ı ikinci derecede görmenin ifadesidir.

İlim ve fenler devamlı değişmekte, bugün doğru kabul edilen çok şeyin, yarın yanlış olduğu ortaya çıkmakta.. sürekli yeni nazariyeler üretilmekte ve bir ilim adamının hakikat diye takdim ettiğini bir başkası pekâlâ çürütebilmektedir. Hâlbuki Kur'ân'ın ifade ettiği hakikatler sabit, değişmez, yanılmaz ve ebedîdir...

Nazil olduğu günden bu yana tam 14 asır geçmiş olmasına rağmen, Kur'ân'da öyle bâkir ve emsalsiz meseleler vardır ki, bunların hakikatine henüz ilimlerin elleri ulaşamadığı gibi, ilmî seviye de fersah fersah onların gerisinde bulunmaktadır. Pozitif ilimler, Kur'ân'ın gösterdiği ufuklara ulaşıncaya kadar, kim bilir daha kaç defa sarsılacak, kaç defa değişecektir. Beşer tarihinde kendini kabul ettirmiş nice nazariyeler vardır ki, zamanla hepsi de unutulmuş ve onların yerlerini yenileri almıştır. Bir gün gelecek, mutlaka ilim yuvalarından kapı dışarı edilecek ve bu şekilde ilimler sarsıla sarsıla Allah'ın (celle celâluhu) sarsılmaz ve değişmez Kelâmı'nın ihtiva ettiği hakikatlere ulaşacaktır.

Bu sebeple, sürekli sarsılan ve değişen müsbet ilimlerin arkasından, sarsıntı ve değişme nedir bilmeyen o muallâ beyanı koşturmamalı ve onu ilimlere uydurmaya çalışmamalıyız. Nedir öyleyse yapılması gereken?

* Kur'ân'ın ilmî gelişmelere değil, ilmî gelişmelerin Kur'ân'a tevfikini takip etmeliyiz.

* İlmî gelişme ve buluşları Kur'ân'ın arkasından koşturmalıyız.

* İlmî gelişme ve buluşların karşısına Kur'ân'ı bir endam aynası olarak koymalıyız, yani: "Ey ilimler, işte bakın, siz esas ve özünüzü bu Kur'ân'da

bulacaksınız. Zira Kur'ân sizin nihaî şeklinizi ve varacağınız hakikati haber vermekte ve kaderinizi çizmektedir. Bakın da, gerçek şekil ve mahiyetinizle bu Kur'ân'da kendinizi görün. Eğer, daha henüz bu seviyeye gelememişseniz, haydi çalışıp-çabalayın ve Kur'ân'daki nihaî şeklinizi ve gerçek mahiyetinizi kazanmaya bakın." demeliyiz.

İlimlerin ortaya koyduğu bir meseleyi Kur'ân'daki bir âyete tıpatıp uyar görsek bile, yine de ihtimaller içinde, "Şöyle de olabilir, böyle de..." demeli ve o âyeti bahis mevzuu ilmî meseleyle tevil, tefsir ve tevfikte acele etmemeliyiz. İlmî bir gerçekle veya gerçek sanılan bir meseleyle bir âyet ya da hadis arasında tam bir mutabakat görülse bile, yine de her zaman için mümkün olan değişmeleri ve kendi anlayış ve seviyemizi hesaba katarak çok dikkatli ve ihtiyatlı olmak zorundayız. Şimdi meseleyi daha da müşahhaslaştırmak için bir misal verelim:

Günümüzde, AIDS'i, Kur'ân'da geçen 'dabbetü'l-arz'la aynîleştirme mevzuu var. Kur'ân'da, Allah'ın hükmü verildiğinde 'dabbetü'l-arz'ın çıkacağı beyan edilmekte ve gerek âyetten, gerekse âyetin siyak ve sibakından, bu dabbenin bir kıyamet alâmeti olduğu anlaşılmaktadır.[8] Zuhuruyla beraber de yeryüzünde imanî hayat bütün bütün sönüp, süratle bir imansızlık dönemine doğru gidiş bahis mevzuu edilmektedir.. yani dabbe zuhur edince, artık, yeryüzü vazifesini tamamlamış ve "Allah" diyenler de âdeta yok denecek kadar azalmıştır. Ve bütün elmas ruhluların gidip, kömür ruhluların ortalığı sardığı böyle bir dönemde, "yok olma" hükmünün verilmesi için 'dabbetü'l-arz' çıkacak ve "Gayri bundan sonra insanlar imana yanaşmayacak ve inananlarda yakîn hâsıl olmayacaktır." diye, kömür ruhlulara ilanda bulunacaktır.

Şimdi, Kur'ân'ın verdiği bu kısa malumat ve mevzuyla alâkalı hadisler[9] çerçevesinde, AIDS gerçekten 'dabbe' olabilir mi, sorusuna cevap arayalım:

Her şeyden önce, dabbe'nin çıkacağı kesin olmakla beraber, keyfiyeti mevzuundaki hasen, zayıf; çeşitli hadislere ve kelimenin mânâsına bakılarak, bunun virüsten gergedana muhtelif mahiyetlerde olabileceğini söylemek mümkündür.

Evet, 'dabbe', insanlar arasında salgın hastalıklara yol açan mikrop olabilir; fakat illâ 'AIDS' olur denemez. Çünkü Kur'ân'ın çizdiği sınırların dışına taşmanın sebep olduğu frengi gibi zührevî hastalıklar ve hatta bir zaman beşeri kasıp kavuran sıtma, veba ve verem gibi hastalıkların da aynı çerçevede

mütalâa edilmesine bir mâni yoktur. Sonra, Hz. Mesih'in (aleyhisselâm) zuhurunu müteakip umumî durumu anlatan hadislerde beşerin müptelâ olacağı öyle korkunç hastalıklardan söz edilmektedir ki, bunların mikroplarına da 'dabbe' demek mümkündür. Kaldı ki, dünkü verem gibi, henüz tıptaki her türlü gelişmeye rağmen bir türlü sebep ve tedavisi tam olarak keşfedilemeyen ve bir hücre anarşisinden ibaret olan kanser de en az AIDS kadar tehlikeli, öldürücü ve hem daha da yaygındır. Eğer, AIDS'i dermanı yok diye 'dabbe' sayacak olursanız, şimdilik kanserin de dermanı yoktur.. ileride AIDS'e de, kansere de derman bulunamaz diye bir iddiada bulunmak ise doğru değildir. Hem böyle bir anlayış, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yaşlılık ve ölüm dışında her derdin dermanının olduğunu beyan eden hadisine de ters düşmektedir.[10]

Binaenaleyh, 'dabbe'yi sadece AIDS veya benzeri bir başka hastalığa hamletmek, âyetin geniş, engin, şümullü ve bütün zamanları kucaklayıcı objektif ve çok buudlu edasına ters düşer ve mânâyı daraltır.

Evet, Kur'ân-ı Kerim ve hadis-i şeriflerin nurlu ve her zaman taze beyanlarının destek ve koltuk değneklerine ihtiyacı yoktur. Dışta hiçbir tezahürü görülmese de, insan vicdanında apaydın sezilecek kadar parlaktır onlar. Bu kabîl pozitif netice ve istidlâller, olsa olsa bizim zavallı aklımıza konan toz ve toprağı alıp götürmeye matuf süpürgeler olabilir ancak. Bu cılız meseleler, o yüce hakikatleri omuzlarında taşıyabilecek güçte değillerdir.

Sonra, âyeti, AIDS veya bir başka hastalığa hamletmek, ümidimize indirilmiş birer darbe demektir. Çünkü âyette, 'dabbetü'l-arz' çıkınca iman ve yakînin yerini sukut, gerileme ve inkırazın alacağı ifade edilmektedir. Hâlbuki, hadis-i şeriflerin tebşiratı altında, biz İslâm'ın cihanda bir defa daha hâkim olacağına, kâinat ufuklarında bir defa daha şehbal açıp, dünya muvazenesinde yeniden ağırlık kazanacağına, Hıristiyanlığın aslına avdetle İslâm'a tâbi olacağına ve dünyanın dört bir yanında insanların Peygamber'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) anacağına gönülden inanıyoruz.

Bu bakımdan, 'dabbetü'l-arz'ı, kıyametin kâfirlerin başına kopacağı karanlık zamanlarda bekliyoruz. O hâlde, 'dabbetü'l-arz' mevzuunda da ifrat-tefrit arası muvazeneyi koymak gerekirse, şöyle diyebiliriz: "Bir başka tehlikeli hastalık gibi, AIDS de 'dabbetü'l-arz'dan bir fert olabilir; evet AIDS, ona ait vazifelerden bir kısmını görecek çok fertlerden biri ve bu hakikatten bir mânâ; bu nev'den de her asra bakan bir fert olabilir. Fakat 'dabbetü'l-arz' illâ ve

mutlaka AIDS'tir denemez."

Meseleye bir başka açıdan bakacak olursak: Bugün teknoloji, feza teknolojisi ve kompüter sistemleri o kadar geliştirildi ki, fabrikalardan kol saatlerine kadar hayatımıza girdiği gibi, düne kadar bilim kurguların konusu olan lazer ışınının yanı sıra, yavaş yavaş pek çok yerde insanın yerini almaya başlayan robotlar da artık herkesin konuştuğu bir mevzu hâline geldi. Günümüz insanlığı ve bilhassa teknolojiyi ellerinde tutanlar, teknik adına ne bulur ve ne icat ederlerse hemen insanlığın aleyhinde ve insanı yok etmek için kullanmaktadırlar. O hâlde, bir gün programlanmış robotlardan ölüm mangalarının teşkil edilmeyeceğini, bir robotun binlerce insanı ve binlerce müesseseyi sevk ve idare etmeyeceğini ve bir gün ağızlarında puro, robot müdürleri müesseselerin başında görmeyeceğimizi kim söyleyebilir? İcabında mikrofonla, kompüterle, bir başka uzay tekniğiyle, telepati yoluyla konuşacak insafsız, merhametsiz ve lâf anlamaz robotların 'dabbetü'l-arz' olmayacağı iddia edilebilir mi?

Bir zamanlar çevirilen bilim kurgu türü bir filmde, üç-dört bilim adamı, mikroskobik ölçülerde bir gemiye, yine mikroskobik ölçülerde küçültülmüş insanları bindiriyor ve bir insanın damarlarının içine salıp, beyindeki bir tahribatı izaleye çalışıyorlardı. *"Şeytan insanın damarlarında kanla birlikte dolaşır."*[11] hadisini akla getiren böyle bir düşüncenin, şimdilerde sanki tatbik sahasına konmak üzere olduğunu öğreniyoruz. Tüplerde insan yetiştirme ve spermlere belli dairede müdahale etme gayretiyle insanoğlu, damarların içine girmek, damardaki tıkanıklıkları açmak, dışarıdan talimatla bedende her türlü ameliyatı gerçekleştirmek için -meselâ bugünlerde Japonya'da olduğu gibi- milimetrenin milyonda biri kadar büyüklükte bir cihaz geliştirmeyi plânlamaktadır. Böylesi cihazlarla ileride belki de beyne ve spermlere varıncaya kadar insan vücuduna yapılacak müdahaleler, "Canlı meydana getirdim; kablolarla insan var ettim." türünden sözlerle insanı önü alınmaz bir tuğyana sevkedip belki kıyametin kopmasına sebep olacaktır.

Şimdi, böylesi cihazlar için de 'dabbetü'l-arz' denilirse, "Olamaz." diye karşı çıkılabilir mi? Hem, biri kalkıp, şarktan zuhur eden komünizm, en büyük 'dabbetü'l-arz'dır derse, cevabımız ne olacaktır?

O hâlde, Kur'ân'ın son derece şümullü ve îcazlı bir şekilde isimlendirip, fonksiyonundan bir parça söz ettiği ve mahiyetini açıklamadığı bir varlığı

"Şudur." diye kestirip atmak, son derece yanlış ve aceleden verilmiş bir hüküm değil de ya nedir..?

Bugün yapılan yanlışlar, yalnızca 'dabbe'yle sınırlı kalmıyor. Bir ilim adamı çıkıyor, ilim adına mârifet yapıyorum diye *"Cüzzamlıdan aslandan kaçar gibi kaçın."*[12] hadisine, "Cüzzamın mikrobu tıpkı aslana benzemektedir. Bugün mikroskopla ortaya çıkan bu gerçeği Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) 14 asır önce görmüş." diye yorumda bulunuyor. Hâlbuki, o mikrop hiç de aslana benzememektedir.

Şimdi, böyle bir izahın yanlışlığı ortaya çıkınca -hâşâ- Efendimiz'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) hilâf-ı vâki bir beyan sâdır olduğu intibaını vermeyecek midir?

O hâlde, âyet ve hadisleri ilimlere göre açıklamaya çalışırken, daima "Fîhi nazar" deyip, daha başka ihtimalleri nazara alarak ihtiyatı elden bırakmamak lâzımdır. Pozitivizmin idam sehpasına çekildiği ve rasyonalizmin pabucunun dama atıldığı günümüzde, âyet ve hadisleri pozitif ilimlere tatbik etmek ve onların ardısıra koşturmak, bırakın âyet ve hadise parlaklık kazandırmayı, tam tersine âyet ve hadise karşı bir cinayettir. Bu mevzuda bugün yazılmış pek çok eserin nasıl yanlış temeller üzerine oturduğu bütün vüzuhuyla 5-10 sene sonra ortaya çıkacak ve iddia sahipleri sözlerinden dönmek mecburiyetinde kalacaklardır. Hâlbuki Kur'ân'ın hakikat adına söyleyip de, geri çark ettiği hiçbir mesele yoktur ve olamaz da. Eğer, ilmî bir meseleyi Kur'ân'la tenakuz hâlinde görüyorsak, ya biz Kur'ân'ı yanlış anlıyoruz ya da ilim o meselede yanılmaktadır.

Şu bir gerçek ki, Cenâb-ı Allah'ın çekirdekler hâlinde sarıp sarmalayıp kâinata ektiği ilmî hakikatler anlaşıldıkça ve bu sahada zirvelere doğru tepeler aşılıp yollar geçildikçe Kur'ân daha da bir gençleşecek.. ve her gün daha fazla su, ısı ve ışık alan bir çiçek gibi tazelenip açılacak ve ışığını zihne, kalbe daha bir nüfuz edicilik ve parlaklıkla neşredecektir. Ve kim bilir sinesinde taşıdığı daha ne hakikatleri ve bilinmezleri insanlara sunacak ve bu mevzuda daha ne âyetler sergilenecek...!

"Onlara âyetlerimizi dış âlemlerde ve kendi içlerinde göstereceğiz ki, O (Kur'ân)ın hak olduğu, onlara iyice belli olsun. Rabb'inin her şeye şahit olması yetmez mi?"[13]

Evet, âyette "Se-nürî" kelimesi kullanılmakla, sahabeye: "Pek çok

âyetlerimizi siz henüz bilmiyorsunuz, onları ileride göstereceğiz."; "hüm" zamiri kullanılmakla: "Size değil, onlara, başkalarına, sonra geleceklere göstereceğiz." ve "yetebeyyene" fiili kullanılmakla da, "Belki hemen değil, peş peşe gelen ve birbirini tamamlayan araştırmalar ve telâhük-ü efkâr neticesinde Kur'ân'ın hak olduğu ortaya çıkacak." denmektedir.

İlimler, şimdilerde henüz emeklemekten kurtulup ayakta durmaya çalışmaktadır. Şimdiye kadar ileri sürülen onca nazariyeden belki pek azı hakikat olarak ortaya çıkmış ve Kur'ân'la tetabuk edebilmiştir. İleride her sahada alınacak mesafelerle Kur'ân'ın daha pek çok hakikatlerine yaklaşılacak ve ilimlerin ortaya koyacağı gerçekler, Kur'ân'da ifadesini bulup, artık değişmez gerçekler olarak kalacaklardır. Bugün, diyelim ki, çok uzaklarda bulunan yıldız veya yıldız kümeleri hakkında söylenen sözler, şimdilik onlara olan uzaklığımız kadar hakikatten uzak olabilir. Ama, belki zamanla o yıldız kümelerine yaklaşılınca, onlar hakkındaki bilgi ve sözlerimiz de hakikate o derece yaklaşacak ve neticede birer değişmez hakikat olarak arz-ı endam edecektir. Bu şekilde ilimlerin hakikate, dolayısıyla Kur'ân'a yaklaşmasıyla değişmez hakikatler ortaya çıkacak ve hakikatte konuşan yine Kur'ân olacaktır.

O zaman insan, faraziyeleri değil, hakikatleri konuşacak ve hakkında konuşulan da "âyât-ı tekvîniye" olacaktır. O gün üç ayrı istikamette veya yolda birbirinden habersiz gidiyor gibi görünen Kur'ân, insan ve kâinatın temelde aynı hakikatleri dile getirdiği ve Kur'ân'ın nabzının "insan ve kâinat" diye, kâinatın nabzının da "Kur'ân" diye attığı ayan-beyan ortaya çıkacaktır.

Evet, o gün, kâinatı anlayan dünyayı, Kur'ân'ı anlayan ahireti, ikisini birden omuzlayansa hem dünyayı, hem de ahireti elde edecektir.

Şimdi, günümüze ve tarihe bir bakalım; Kur'ân, kâinat ve insanın birbirinden koparılmasının, insanlığın başına fert veya milletler çapında ne musibetler açtığını, buna karşılık, bu üçlünün birbirine yaklaştırıldığı ve tetabukunun sağlandığı, İslâm'ın o pâk asırlarında cihan tarlasında ne saadet çiçeklerinin boy attığını görelim. Sonra da, hakikatin ve saadetin nerede olduğuna vicdanımızı dinleyerek karar verelim.

Yeri gelmişken, sık sorulan bir soruya da cevap vererek bu bahsi kapatalım:

"Rabbimiz'i, dinimizi anlatmak için ilimlerden istifade lüzumlu mudur? Lüzumluysa, mahzurlu tarafları var mıdır? Bu mevzuda istikamet ne olmalıdır?"

Bu soruya, “Üç yönden lüzumlu, fakat üç yönden de mahzurludur.” diye cevap vermek, herhâlde yerinde olacaktır. Lüzumludur, hem de faydalıdır. Çünkü:

*1.*Nasıl, Rabbimiz’in Kur’ân kitabını okuyarak düşünce, his, inanç ve hareketlerimize istikamet veriyorsak, aynı şekilde, kâinat kitabının satır, cümle ve sayfalarında da bir yandan kendimizi bulup öğreniyor, bir yandan da nazar, tefekkür ve ilimlerle Rabbimiz’in icraatını, hikmet ve sanatını hayret ve hayranlıkla seyredip, “Sübhânallah, Bârekallah, Allahu Ekber” diyoruz. İbadettir bu, hem de bir saatlik tefekkürüyle belki iki bin secdeden üstün bir ibadettir.

*2.*Her ilim esasen, ayrı bir dil olarak Rabbimiz’i anlatmaktadır; dolayısıyla biz de o dillerle bir bakıma, Rabbimiz’e tercüman olmuş oluyoruz. Sonra, bugün her açıdan ilimleri kullanmaya mecburuz da; çünkü ne Fatih veya Kanunî devrinde yaşıyoruz, ne de zikr ü cezbe ve istiğrakların hâkim olduğu bir devrede bulunuyoruz. Öyle bir günde yaşıyoruz ki, Rabbimiz’in icraatı, sanatı âdeta Rabbimiz’e karşı kullanılmaktadır. ‘İmanın mihrabı’ diye tavsif edilen tıp gibi ilimler bile Allah’ı (celle celâluhu) ve mukaddeslerimizi inkârda bir vasıta telakki edilmekte ve bugün ilimlere rehberlik yapan ve bilinmezleri haber veren Kur’ân’a saldırılmaktadır.

Bu sebeple, maddecilerin maddeyi ve ilimleri küfür adına kullanmalarına mukabil, fiziği, astrofiziği, kimyayı, biyolojiyi, tıbbı, matematiği... Kısaca Allah’ın isimlerinin tecellîlerinden meydana gelen ve O’nun koyduğu kanunların ruhlarının oluşturduğu bütün ilimleri ve ilmî hakikatleri, kendilerine gerçek mânâ ve fonksiyonlarını vererek iman adına kullanmak sevaplı bir hizmet olsa gerektir.

*3.*İlimler bugünkü seviyesiyle asıl ve nihaî hakikatler olmadıkları gibi, belki de ileride kazanacakları en üst seviyede dahi hiçbir zaman ‘hayret’ ufkunu geçemeyerek, sadece O’nu gösteren birer vasıta ve kalbe, kafaya konan tozu-toprağı süpürmek için birer vesile olduklarından, ancak vasıta ve vesile mevkiinde kalmalı, kendilerine şüphe ve tereddütleri bir bakıma izale edici, düşündürücü ve fikir verici olmanın dışında aslî vasıf verilmemeli ve insanı ayakta tutan esas kaidenin, yani Allah Kelâmı’nın ve imanın yerine asla geçmemelidir. Bu çerçevede kullanıldıkları sürece, iman ve İslâm adına her zaman ilimlerden istifade edebiliriz.

İlimleri kullanmanın yol açabileceği üç önemli muhatara

*1.*İlimler, ilim adına ilim yapmak için ve çalım satarak anlatılmaz. Evet, orijinalite yapma hava ve edası içinde Kur'ân ve iman adına ilmî hakikatlerden bahsedilmez. Böyle bir tavır, anlatan için günah olacağı gibi, dinleyen için de zarardan hâli kalmayacaktır.. çünkü böyle bir yaklaşım gizli gizli muhatabı mat etme, ilzam etme, susturma ve bilgisizliği içinde hapsetme gayesi taşıyacaktır. Muhatap da, bu tavır karşısında, toparlanma, bilgisini takviye etme ve susturulmayı hazmedememiş olmanın verdiği hisle mukabil hamleye hazırlanma ihtiyacı duyacaktır.

*2.*İslâm dünyasının son yüzyılda maruz kaldığı yıkımın ve çok mühim şahısların bile içine yuvarlandığı fikrî, ruhî krizin temelinde bir bakıma, pozitif ilimler karşısında aşağılık kompleksine kapılma yatmaktadır. Evet, "Şu ilmî hakikat Kur'ân'da da geçiyor; İslâm bunu 14 asır önce ortaya koymuş." gibi aşağılık kompleksinden kaynaklanan tavır ve davranışlar içine girmek, Kur'ân ve iman adına büyük bir hatadır. Bu öyle bir durum ki, biz de zaman zaman aynı hataları işlemiyor ve falan Amerikalı, filan Avrupalı bilim adamından destek aramıyor değiliz. Dolayısıyla da, Kur'ânî ve imanî hakikatleri, henüz nihaî hakikatlere varamamış ilimlerin terazisinde tartmak suretiyle en büyük hatayı irtikâp etmiş oluyoruz. Günümüzde ilimleri ön plâna alıp, Kur'ân'ı ikinci plânda düşünmek ve onun sanki ilimlerin tezkiye ve tebriesine muhtaçmış gibi gösterilmesi o kadar yaygın ki, görüp duydukça insan kahrolup gidiyor.

*3.*Fenâ fi'l-ilm, yani ilimde fâni olup, Allah (celle celâluhu), kalblerimiz ve vicdanlarımızda unutulmamalıdır. Hep ilimlerle meşgul olup, vicdan ve kalbin katmanlarına seferler tertip edememe insanı maddeci ve natüralist bir kabuk içine sıkıştırabilir. İlimleri birer süpürge, anahtar, basamak ve vasıta bilip, yerli yerince kullandıktan sonra onlardan sıyrılamamak, kalben ve ruhen terakkiye mânidir. Evet, bir noktadan sonra her şeyi bırakıp doğrudan Kur'ân'ın aydınlatıcı tayfları altında kalbin nurlu ikliminde yürümek, mesafe almak ve Allah'a (celle celâluhu) imanla baş başa kalmak esas olmalıdır.

1 Bkz.: En'âm sûresi, 6/59.

2 Buhârî, *el-Künâ* s.44; Âlûsî, *Ruhu'l-meânî* 27/98.

3 Süyûtî, *el-İtkan fî ulûmi'l-Kur'ân* 2/273.

4 Bkz.: Süyûtî, *el-İtkan fî ulûmi'l-Kur'ân* 1/3, 2/277-278.

5 Bkz.: Bediüzzaman, *Sözler* s.347-348.

6 Abdurrezzak, *el-Musannef* 3/358; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 9/278.

7 Âl-i İmrân sûresi, 3/7.

8 Bkz.: Neml sûresi, 27/82.

9 Bkz.: Müslim, *iman* 249; *fiten* 39, 118, 129; Tirmizî, *fiten* 21.

10 Bkz.: Ebû Dâvûd, *tıp* 1; Tirmizî, *tıp* 2; İbn Mâce, *tıp* 1.

11 Buhârî, *i'tikâf* 11, 12, *bed'ü'l-halk* 11, *edeb* 121, *ahkâm* 21; Müslim, *selâm* 23, 24.

12 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/443.

13 Fussilet sûresi, 41/53.

METAFİZİK GERİLİM CEMAATLEŞME ŞUURU CİHAD VE BAZI DÜSTURLAR

METAFİZİK GERİLİMİN MUHAFAZASI VE ÜLFET PERDESİNİ AŞMANIN ÇARELERİ

A. ÜLFET VE METAFİZİK GERİLİM

Ülfet, insanın bir şeye karşı alışkanlık peyda etmesi, sağında, solunda, önünde ve arkasında gördüğü çok orijinal ve harika şeylere karşı lâkayt ve alâkasız kalması demektir. Bir mesele ilk duyulduğunda canlıdır ve alâka uyarıcıdır; fakat bir müddet geçtikten sonra, kafamızda sadece donuk hatları ve kalıplarıyla bir hikâye olarak kalıverir.. kalıverir de ruhumuzdaki ilk mevcelenmeler, heyecan dalgaları, kalb yumuşamaları ve hatta göz yaşarmaları artık birer hayal olur ve çok ciddî meseleler sadece birer formül olarak îfa edilmeye başlanır. Ruha bir kuruluk, bir hamlık ve kabukta dolaşma hâkim olur; öyle ki artık kalbler, kaskatı hâle gelir ve insan da vurdumduymaz olur.

Metafizik gerilim, iç coşkunluğu, aşk, heyecan ve şevk potansiyeli, mânevî duygularımızın daima aktif hâlde bulunması, bizi dine ve ibadetlere sevkedip koşturacak bir güç kaynağıdır. Kalb merkezimizin daima enerjik bulunması, aksiyon ve hamle ruhuyla şahlanmış, canlanmış bir ruh hâlinin kesintisiz oluşu demektir. Ne var ki, zamanla bu canlılık da ülfet ve ünsiyet tozu-toprağıyla perdelenebilir; korlar küllenip, duygu ve latîfeler sönebilir. Ve neticede de tamamen sönme, pörsüme, hatta kokuşma devresine girilebilir.

Ülfet ve ünsiyetle metafizik gerilimin kaybolması, aslında fıtrat ve yaratılışımızın gereğidir. Nasıl vesvesenin gelmesi elimizde değilse, aynı şekilde, çok defa ülfete karşı koymak da elimizden gelmez. Hususiyle imanda mertebe kat'edememiş, kalbî ve ruhî hayatını gerçekleştirememiş kimseler için bu fıtrat kanununu aşmak, oldukça zor ve hatta imkânsızdır…

Bir defasında Hanzala, Hz. Ebû Bekir ile Efendimiz'e gelir ve "Hanzala

münafik oldu yâ Resûlallah!" der ve "Senin yanında hissettiklerimi dışarıda hissedemiyor ve her an yanındaki gibi gerilim içinde kalamıyorum." şeklinde açıklamada bulunur. *"Bir öyle, bir böyle..."* der Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve ilâve eder: *"Eğer zamanın her parçasında benim yanımda olduğunuz gibi olsaydınız, melekler sizinle musafaha ederlerdi."*[1] Her kemalin bir zevali vardır ve kâinatta hiçbir şey kararında değildir.

Dinî hizmetler, ülfete karşı önemli bir sütredir. İnsan hizmetle, sürekli meşguliyetin yanı sıra beklenmedik ilâhî teyidata da mazhar olur ve hep canlı kalır. Böylece, aslında devamı olmayan gelip geçici sarsıntıyı ve ölmüşlüğü aşarak, yeni bir dirilişe muvaffak olabilir. Yoksa bu mânâda bir gayreti olmayan kim olursa olsun, kalbinin katılaşması, gözlerinin kuruması ve ülfet ve ünsiyetle iç geriliminin ve canlılığının kaybolması, dolayısıyla da şeytanın vesvese ve hilelerine kapılıp, günahlarla sol taraftan vurulması her an muhtemel ve mukadderdir. Başvurulması gereken çarelerden bazıları ise şunlardır:

B. LEDÜNNÎ (İÇ ÂLEME AİT) MESELELER

1. Benlikten vazgeçilmelidir

Her şeyden önce, insanın bir tahliye (fena şeylerden arınma) yapması gereklidir. Meyve veya güller için hazırlanan bir tarlanın, önce taş ve çakıldan, diken ve yabanî otlardan temizlenmesi gerekir ki, işleyip sürmeye, ekip biçmeye müsait hâle gelsin. Kalbte yaralar, kafada şüphe ve tereddütler, elde, dilde, gözde ve hayalde günahlar varken ibadetlerle kanatlanmak, zikir ve fikir ile süslenmek çok zordur.

Hakk'a doğru kanatlanma, fena duygu ve tutkulardan arındıktan sonra gelir. Aksine, "Doldum, erdim, bildim." iddiaları nefsin mırıltıları ve hele hele "Ben şuradayım, buradayım, kurtuldum, kurtardım." gibi söz ve düşünceler, şeytanın ağında ölüm hırıltıları olsa gerektir. Esasen 'Ben' düşüncesi, o tarladan ilk plânda kaldırılıp atılması gereken en zararlı bir diken ve çakıl taşıdır… İnsanın mahiyetinden ilk defa sökülüp atılması gereken bir şey varsa, o da benliktir. Benlikten vazgeçmeyenin, öbür âlemlerden gelen "Benim" sözünü duyması mümkün değildir!

2. İradenin kavgası verilmelidir

Her uzuv ve duygunun bir yaratılış gayesi vardır. Göz Cenâb-ı Hakk'ın istediği istikamette bakmak, el o istikamette tutmak, ayak yürümek ve kulak da

aynı şekilde dinlemek için yaratılmıştır. Diğer duyguları da gayelerine uygun sıralayıp, onların yaratılış gayelerini anlatmak mümkündür.

İrade için de durum, bundan daha farklı değildir. Onun da bir yaratılış gayesi vardır… Evet irade, nefis ve şeytandan gelen her türlü hile ve desiselere karşı bir siper olup, vahiyden düşünceye intikal eden şeyleri vicdanın destek ve beslemesi ile hayata mâl etsin ve yaşanır hâle getirsin diye yaratılmıştır. O bu vazifeyi îfa ederken, en büyük hasmı olan şeytan ve nefis, iradenin karşısına pek çok mânia ve geçit vermeyen derin dereler çıkaracaklardır. Hasımlarına karşı böyle bir durumda mücadele vermek, iradenin varlık sebebidir. Düşünce vahye açık değilse, vicdan sönmüş, irade felç ise, işte o zaman şeytan, rolünü rahatlıkla oynayacağı mükemmel bir sahne bulmuş demektir. Midesinin hakkını hiç unutmayan insan, iradesinin hakkını da vermeli değil midir?

3. Nefse düşkünlükten vazgeçilmelidir

Nefsin istek ve alışkanlıkları, insan için öldürücü birer zehir ve insanı aşağılara çeken ağırlıklar gibidir. Ruh, nefsin rağmına gelişir ve yükselir. Tersi yönde, nefis beslendikçe ruh küçülür, sıkışır, ağırlaşır… Bunun neticesinde de kalb, duygu ve latîfelerde bir hantallaşma meydana gelir. Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyanları içinde, şeytan insanın damarlarında dolaşır durur. O hâlde "Siz" diyor, "Onun dolaştığı yerleri biraz daraltın."

Evet onu açlık, susuzluk ve isteklerinden mahrum etmekle sıkıştırın. Aklına her estikçe yiyen, çeşitli yiyecek ve çerezlerle beslenen bir insanın şehvetine düşkün olması gayet normaldir. Binaenaleyh, iradenin hakkını ve kavgasını vererek, nefse ait beslenme musluklarını kısmak çok mühimdir. Aksi takdirde, nefis daima şeytana açık kapı olacaktır. Şeytan gibi nefisten de insana dostluk gelmez. Nefsin fenalıklara götürücü büyük bir hasım ve kendisine karşı "en büyük cihad"ın yapılması gereken bir düşman olduğunun bilinmesi, ondan ve şeytandan kurtulma, dolayısıyla da Allah'a (celle celâluhu) yaklaşma istikametinde atılmış ilk adımlardandır.

Efendimiz Aleyhissalâtü vesselâm'ın, *"Senin en büyük hasmın, iki kaşın ortasındaki nefsindir."*[2]; bir muharebeden dönerken de, *"Şimdi küçük cihaddan büyük cihada dönüyoruz."*[3] buyurması ve yine Kur'ân'da Yusuf Aleyhisselâm'ın dilinden, *"Muhakkak nefis kötülükleri emreder."*[4] sözünün nakledilmesi, ondan korkmamız ve karşısında daima teyakkuzda bulunmamız hususunda bizim için önemli derslerdir.

4. Mârifetullaha ulaşmak lâzımdır

Mârifetullahta derinleştikçe, Rabbimiz'i çok iyi tanıyıp, içimizde O'nu bulma ve tanıma huzuruna erdikçe, şeytan ve nefsin vaad edeceği bütün yalancı zevkleri ve lezzetleri aşmış ve onların üstüne çıkmış olacağız. Allah'ın mârifetiyle tatmin olup huzura ermiş bir kalbe teklif edilen bütün yabancı tatlar ve zevkler, çok sönük ve çok silik gelir. Haddizatında, kendi içinde aydınlığa ermiş bir insanın, nefis adına şeytanın teklif edeceği şeylerden lezzet alması zaten düşünülemez.

Kendi içinde mârifete erememiş kimselerin durumu ise, güneşten mahrum kalıp da, mum ışığı ve ateş böcekleriyle teselli olmaya çalışan kimsenin durumu gibidir. Mârifete ulaşmış, dolayısıyla da ışığını bulmuş bir insan, şeytan ve nefsin kendisine takdim edeceği vâhi ve fâni şeylere aldanmayacak ve kapılmayacaktır. Mârifeti kazanmanın yolu da, burada madde madde sıraladığımız hususları yerine getirmekten geçer.

5. Kalb ve ruhta operasyon yapılmalıdır

Her insan, her gün biraz daha tefekkür ve düşüncede buudlaşarak, önümüze serilen kâinat kitabından tıpkı bir arı gibi mârifet hüzmeleri toplayıp, Cenâb-ı Hakk'ın gönderdiği nebiler ve velilerin açtığı geniş yolu takip etmelidir. Bu yol sayesinde o, ruha hayatiyet kazandıracak ve atılan her adım, ona yeni bir güç kaynağı olacaktır.

Evet, vicdanımızın elinden düşmeyen Kitap ve Sünnet neşteri, bütün mânevî yaralarımızı kesip atarken, asırlara göre değişen tedavi usulleriyle mürşit ve mücedditlerin eserleri, bu eserlerdeki ölümsüz hakikatler de, mânevî yaralarımızı en kısa zamanda iyileştireceğinden şüphe duyulmayan birer ilaç, birer merhem gibi daima elimizin altında bulunmalı; tarif edilen ölçü ve prensipler dahilinde öncelik sırası çok iyi ayarlanarak, bu eserler ısrarla mütalâa edilmelidir.

İşte, kalb ve ruhta her gün yenilenmesi zarurî bu operasyondan sonradır ki, şeytanın hile ve desiselerine karşı dayanıklık kazanmış oluruz. Aksi hâlde, okumayan, düşünmeyen ve kendini yenilemeyen insanların akıbetine uğrar, sararır solar ve savrulur gideriz.

6. Daima, tefekkürle kalb ve kafayı beslemek lâzımdır

Tefekkür hususunda Kur'ân'da pek çok âyet bulabilirsiniz. Meselâ, bunlardan birinde ayakta, oturarak ve yanları üzerinde Allah'ı zikredenler ve

yerlerle göklerin yaratılışını tekrar tekrar mütalâa edip didikleyenler takdirle ele alınır.[5] Efendimiz, bazen gece teheccüt vakti bu âyeti okuyup ağlar ve şöyle derdi: *"Bu âyeti okuyup da tefekkür etmeyene yazıklar olsun!"*[6] Bir saat tefekkürün bir sene nafile ibadet hükmüne geçtiğini ifade eden hadis-i şerifler bile vardır.[7]

Malumatı olmayan insanın tefekkür etmesine imkân yoktur; tefekkür edebilmek için bazı şeyleri bilmek lâzımdır. İnsan, sahip olduğu bilgi ölçüsünde yeni terkiplere varır; bu terkipleri, yeni yeni hüküm ve komprimeler için mukaddime olarak kullanır.. derken, onun tefekkür dünyasında devamlılık ve çok buudluluk husule gelir.

Malumattan mahrum, âmice ve cahilce tefekkürler, öze inemez; üst katmanlarda, kabukta kalır ve aynı zamanda ülfet ve ünsiyet meydana getirir. Derinlere dalıp, kıymetli cevherler çıkarma imkânı vermeyeceği için de, hayalî meselelere inhimaka sürükler ve zamanla ortada tefekkür adına bir şey kalmaz. Bu türden cahilane tefekkürün, mârifet adına kazandıracağı hiçbir şey yoktur.

Hemen şu noktayı da belirtelim ki, tefekküre götürücü malumat sözüyle, kâinat kitabını tetkik eden, Kur'ân'la kâinat arasındaki münasebet ve illiyeti gösteren eserleri, bu arada günümüzde müsbet ilimlere ait ansiklopedik malumatı kastediyoruz.

Nice şair ve yazarlar vardır ki, yazdıklarını okuduğunuzda kendinizi İrem bağlarının ortasında zanneder ve onlardan ağaçların, kuşların, çiçeklerin, baharların destanlarını dinlersiniz ama kalbî hayatınız adına bu kadar söz arasından bir çiçek yaprağına dahi sahip olamazsınız. Zira hep sanatla, tabiatla meşgul olmuşlar, olmuşlar ama bir türlü ileriye gidememiş, Sanatkâr adına mesafe katedememiş ve dolapla dönüyor gibi daire çizip durmuşlardır.

Bu tür malumatların da, tefekkür adına hiçbir yararı yoktur. Öyleyse, istikamet üzere tefekkür veya tefekkürde istikamet, ancak vahyin ışığı altında eşya ve hâdiseleri hallaç etmekle mümkün olacaktır.

7. Hayalde de istikamet kazanmak lâzımdır

Hayal, tasavvur ve hakikatin berisinde bir iç uf'ûle (fonksiyon), ruhun ilerilere ve daha ilerilere uzanmış kolu-kanadı ve hakikat ışıklarını kendine göre şekillendiren bir mânâ menşûrudur. O, dışın içte görüntülenmesi ve geçmişin aynalarında geleceğin tüllenmesidir. Hayal, mantık ve güç sınırı

tanımayan, zaman ve mekân kaydına tâbi olmayan bir zihin faaliyetidir. Bazen o, beş duyumuzun tesiri altında eşya ve hâdiseleri şekillendirmekle, kendine ait eşyanın tabiatına bütün bütün ters olmayan motifler de ortaya kor...

Evet, gözümüze çarpan herhangi bir görüntü, muhayyilemizde bir kısım resimler ve suretler meydana getirir. Kulağımıza gelen seslerde bir kısım sahneler, temessüller ve tablolar tebellür eder. Dilimizle tattıklarımız, hatta vücudumuzda tesirli olan bir kısım faktörler, söz gelimi idrar yapma zorluğu veya bağırsak sancısı, kendilerine has hayallere sebep olurlar. Arkadaşımızın anlatmakta olduğu bir hâdise, bize yaşadığımız başka bir hâdiseyi, yahut ona benzer bir vak'ayı hatırlatır da, o hayalin peşine takılır gideriz. Alnı secdeli bir sima gördüğümüzde, hayalimize sahabe-i kirama ait mânâlar ve tablolar akseder; eder de kendi kendimize bir kısım düşüncelere dalarız ve zihnimizi, milletimiz adına yapacağımız vazifeler ve hizmetler dolduruverir.

Hayali, hayır istikametinde kullanmak gerekir. Meselâ, namaz kılarken, dua ederken, Beytullah'ın etrafındaki halkaları temâşâ eder veya o halkalar içinde bulunurken, amûdî bir hatla, yerin altından ta Sidre-i Müntehâ'ya kadar namaz kılınıp dua edildiğini, tavaf yapılıp ruhânîlerle aynı çizgiye ulaşıldığını hayal ederiz. Aynı şekilde, tek başımıza namaz kılarken bile kendimizi milyonlarca Müslümanın içinde görür ve ellerimizi açıp "Âmin" derken, milyonlarca ağzın aynı anda "Âmin" dediğini tahayyül ederiz. Böyle bir ruh ve şuur sayesinde, tek başımıza olmamıza rağmen, bu tahayyül bize öyle bir güç ve inşirah verir ki, milyonların ağzıyla söyler, milyonların diliyle dua eder, milyonların zihniyle hıfzeder ve onların tasavvurlarıyla tasavvur ederiz.

İşte, böyle büyük bir cemaat içinde ve çok geniş dairedeki kulluğumuz öylesine derinleşip külliyet kesbeder ki, tıpkı aynalar odasında birin bin olması misali, bizim ibadetlerimizin birleri de binlere ulaşır; ulaşır ve bize cemaat hâlinde kullukta bulunmanın sonsuz hazlarını duyurur. İşte mü'minin hayali budur ve bu, sevap kazandıran hayaldir.

Hayal, şer ve günah istikametinde de kullanılabilir. Bir cemaat içinde bulunmayıp, tek başına yaşayan insan, kendini fiska ve günaha sevk edecek hayallerin kurbanı olabilir ve bir bakışta, bir duyuşta ne hayallerle derinleşiriz de, böyle günahların hayali, ilerde onlara pratiğin zeminini de hazırlayabilir. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi, şeytanın hayale attığı her sahnecik, her bir karecik, hayal kamerasında bir film hâlini alır; fuhuş zakkumlarına sebebiyet verir; hele bir de nefsin eline geçti mi, fiilî duruma dönüşmesi çok kolaylaşır.

Bu sebeple insan, gerçekte fasık olmasa bile, hayali böyle günah düşünceleriyle işgal edildiğinden hayaliyle fasık olur. Öyleyse, hayalimize gelen bu kabîl bir düşünce, suret ve fikri birer yılan, birer akrep bilip, arzettiğimiz çarelerle bu haşeratın ağına düşmemeye, düşmüşsek kurtulmaya çalışmalıyız.

Neyin atmosferinde, neyin tesirinde ve neyin manyetik sahası içindeysek, hayalimizde canlanacak resim ve suretler de, daha ziyade o türden olurlar. Diyelim ki, üç gün aç kaldık; bu durumda, hayalen sarraf dükkânlarına veya füzelere binip uzay yolculuğuna mı gidersiniz; yoksa bir testi su, bir somun ekmek, bir tabak yemek mi hayal edersiniz? Ameliyat masasına yatırılmış, kesilip biçilmeyi bekliyorsunuz; bu arada size tepsi tepsi baklavalardan söz ediyorlar; şimdi bu durumda neyi hayal edersiniz? Sinemadasınız veya televizyonun önüne oturmuş, nefsin hoşuna giden ve sizi şehvete çağıran müstehcen manzaları seyrediyorsunuz; o anda Kâbe'nin etrafındaki halkaları hayalinize aksettirmeniz mümkün olur mu?

Öyleyse, Allah'a ait mânâları hayal etmek isteyenler, bu mânâların kaynaştığı Allah evlerinin manyetik sahasına girmelidirler.

Bir insan kaç ayarda ise, hayalleri de o ayarda olur. İnsanın kucaklaştığı veya kuçaklaşacağı hayalleri, onun Allah'ı ve Resûlullah'ı tanıma ve öldükten sonra dirilmeye inanma derecesine ve dünyaya değer verip vermemesine göre farklılıklar arzedecektir. Kalb dünyasının derinliği, tasavvur ve tefekkür âleminin buudları, genişliği, his ve duygulardaki zenginlik, kişinin hayal dünyasına kendilerine ait renkler katacaktır. Yine hayaller ilme, irfana, kültür seviyesi ve ideallere göre grafikler çizecektir.

Günlük iktisadî dalgalanmaları takiple bu dalgalanmaların tesirinde kalan bir insan, önünüze hayal hanesini doldurmuş bulunan iktisat dünyasının çizgilerini getirecektir. Gününü gün etme felsefesini düstur edinen şehvet meftunu bir insanın dili, hayallerinin en belirgin tercümanıdır. Buna karşılık, himmeti milleti olan, neslinin dertleriyle dertlenen ve milletine hizmeti hayatının gayesi bilen bir dertli sima ile müşerref olduğunuz zaman ise, aydınlık iklimlerin hayal hüzmelerinden mesajlar alırsınız. Ayarı yüksek hayaller, insanı hiçbir zaman hayal kırıklığına uğratmaz.

Hayal deyince, boş kuruntular ve mânâsız düşünceler de akla gelebilir. Ancak, mü'minin hayalleri, aynen söz ve işleri gibi "sıbğatullah" denilen Allah boyası ile boyandığından, hep istikamet üzeredir. Onun hayallerinin süs ve

zineti Resûlullah'ın sünnetidir. Ve bu hayalleri bezeyen de, bütünüyle İslâmî prensiplerdir.

İnsan, isterse düşünce ve hayal dünyasını kontrol altında bulundurabilir. Elbette şuur ve iradeye bağlı bir durumdur bu. İnsan, nasıl vesveseleri kesip atabiliyorsa, aynı şekilde, elinde olmadan daldığı düşünce ve hayallerine de bir son verebilir. Ancak bu da, yine onun iradesini ortaya koymasına, idrak, şuur ve duygularıyla kendini ispata ve latîfelerini geliştirerek, beden ve cismini aşmasına bağlıdır.

Kur'ân, öyle ki, sonsuzluk mefhumlarına kadar, uzak geçmiş ile uzak gelecek adına önümüze bir tefekkür, düşünce ve hayalen seyr ü seyahat kapısı açmakta ve ahirete, Cennet'e, Cehennem'e ait tablolar göstermektedir. Efendimiz de, nurlu beyanlarıyla bunu talim etmektedir.

Öte yandan, böyle hassas bir mevzuda neyin nasıl düşünülmesi lâzım geldiğine dair belli sınırlar da tayin edilmiştir. Meselâ, tefekkür deyip, Allah'ın Zât'ı hakkında, ruhun özü ve mahiyetiyle alâkalı ve ebedî âlemlere ait gaybî hâdiselerde eşyayla temasa geçtiğimiz gibi temasla çeşitli tahminler yürütemez ve şahsî yorumlarda bulunamayız. Ancak, aklın cevelangâhı olan dairede, yol gösterici kâmil mürşidlerin ve ışık saçan müstesna eserlerin yardımıyla düşünce fonksiyonlarımızı ayarlayarak, hayali en verimli hâle getirebiliriz.

Diyelim ki, ciddî bir his galeyanı içinde oturmuş, namazı bekliyorsunuz.. bu arada, hayal dünyanızda üç hakikat beliriyor. Namazda meşgul etmemeleri için hafızaya kaydedeyim deyip, iki tanesini "İnşâallah" kodu ile kodluyorsunuz. Namazdan sonra "Bismillah" ile aynı hakikatleri geri istediğinizde, "İnşâallah" ile hafızaya kaydettiğiniz iki tanesini alabiliyor, üçüncüyü alamıyorsunuz. Hafızaya kaydedilecek hayalleri İnşâallah'la kaydetmek elbette çok mühimdir. Ancak hayalleri o konuda münasip hâle getirmek, daha da mühimdir.

8. Ölümü çok hatırlamak lâzımdır

Kâinatın Efendisi Aleyhissalâtü vesselâm'ın lâl ü güher beyanları içinde, *"lezzetleri acılaştıran"* ölümü çok zikretmek gerekir.[8] Bundan maada, yine Efendimiz bizzat kabirleri ziyaret etmiş ve ziyaret tavsiyesinde bulunmuşlardır.[9] İnsan, ölümün hakikatine inandığı gibi, onu his, duygu ve aklına nakşederek, hayal ve düşünce dünyasına da hâkim kılar ve kıyamete kadar sürecek olan kabir hayatına da kendini ikna ederse, bu takdirde dünyaya

ve ukbâya bakışı ve davranışları farklılaşır ve değişik olur. Onun içindir ki, Söz Sultanı, *"Benim bildiklerimi bilseydiniz, az güler çok ağlardınız."*[10] buyurmuşlardır.

Ölüm düşüncesi, insanın mânevî damarlarında meydana gelebilecek ülfet ve vesveseyle birlikte, şeytanın süslü gösterdiği günah virüsünün ve benzeri mikropların en azından tesirlerini ve zararlarını giderecek bir antikor gibidir. "Madem öleceğim ve öldükten sonra da hesaba çekileceğim; öyleyse, şu fâni dünyanın elemli lezzetlerine kapılıp, günah işlemenin ne mânâsı var!" düşüncesi içinde ölüm, bir yönüyle güçlü bir vazgeçirici, bir yönüyle de coşturucu bir tesire sahiptir. Fakat, eğer mânevî damarlarımız, antikorların hiç fayda temin etmeyeceği ölçüde günahlarla, dünyanın haram lezzetleri olan mikroplarla dolmuş ve artık vücudun her yanında bir hücre anarşisi meydana gelmiş ve ölüm antikorlarının bile tesir edemeyeceği bir duvar teşekkül etmişse, o zaman ne ölüm, ne de ölüp gidenler ruhta hiçbir şey uyandırmayacak ve yakınlarımızın birer birer göçüp gidişi, bizde sadece bir kaç günlük geçici bir elem hâsıl edecektir. Sonra da, "Canım, ölenle ölünülmez ki! Hepimizin yeri de orası; Allah iman, Kur'ân nasip etsin!" şeklindeki klişeleşmiş teselli ve temennilerle bütün göz ve gönüller yeniden gaflete gömülüp gidecektir.

Niçin hatırlanmaz ölüm? Nefsin hoşuna giden pek çok haram lezzetleri acılaştırarak ağzın tadını kaçırdığı, keyfi bozduğu, insanı nefsanî isteklerden vazgeçmeye, bir kısım bedenî haz ve alışkanlıklardan kopmaya zorladığı, peşin lezzetlere rağmen ruha öteler hesabına zahidlik aşıladığı, dünyaya bakan yönüyle kalbi daralttığı ve düşünceyi buğulandırarak süslü, toz-pembe dünyaları kararttığı içindir ki, ölüm hatırlanmak istenmez.

a. Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşamak, ölümü unutturur

Ölüm neden tesir etmez? Tevehhüm-ü ebediyetten.. hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya bağlanmaktan ve yaşamak için yaşamaktan.. çocuk oyuncakları mesabesindeki peşin ücretlerle avunmaktan.. kalb ve fikrin geçmiş ve geleceğe dönük gözlerini kapamaktan...

Bir insan düşünün; her tarafı altı cihetten de komple endam aynalarıyla kaplı bir odaya giriyor. Bulunduğu istikamette geriye dönüp bakıyor; gerilere doğru upuzun uzayıp giden iç içe bir aynalar koridoru, yani yaşanmış koca bir ömür.. evet, "Şu kadar yaşamıştım, şu kadar görmüş-geçirmiştim..." duygularıyla kanatlı hatıraların atlas iklimlerinde dolaşma... Bir de ileriye dönüp bakıyor;

aynı şekilde o kadar da ileriye doğru uzayıp giden bir ömür. "Yaşım ne ki, daha gencim! Emsallerime göre fena da sayılmam! Malım mülküm var; gelirim yerinde; eşim, dostum ve çevrem.. makamım.. mesleğim..."

Esasen, küçücük bir odada, dört duvar arasında sıkışıp kalmış bulunmasına rağmen, kendini dev aynalar arasında, renkli bir hayatın içinde görüyor ve yüzü soğuk olduğundan ölüme soğuk bakıyor; onu görüyor, ona uzak duruyor. Bunun da ötesinde, ölüm düşüncesini günlük düşünceleri arasında boğmak ve öldürmek için nice çılgınlıklar yapıyor; akla hayale gelmeyen yiyecek, giyecek çeşitlerinde teselli arıyor; içki âlemlerine, müzik çılgınlığına, moda ve model dünyalarına, uyuşturucu âlemlerine sığınıyor...

Bizim müslümanca hayatımızda edîbâne, nezîhâne ve dünya ve ukbâ adına çok faydaları tekeffül eden iki bayramımız vardır: Ramazan ve Kurban Bayramları. Şimdi bir bunlara, bir de meselâ başkalarının bir yıl içinde kutlamaya çalıştıkları -biz bayramlarımızı 'tes'îd' ederiz- eğlence günlerine bakınız! İki hafta, hatta bir ay geçer, bilmem ne yortusu; bir ay sonra bir faşing, arkasından bir başkası, arkasından bir diğeri... Bu insanların her birini tek tek psikolojik bir tahlil ve tetkikten geçirecek olsanız görürsünüz ki, hepsi birer eğlence insanı ve sanırsınız ki, son derece neşeliler.. gülmek ve gülüşmek için yaratılmışlar...

Oysaki bu ve benzeri hâdiseler, ölümü öldürme düşüncesi ve onu unutmaya çalışma gayretinden başka bir şey değildir. Evet, Müslümanın da kendi çizgileri içinde ve meşru dairede dünya adına bir sevinç ve neşe hayatı vardır; ne var ki, onun neşe dünyasında bile ölüm ve ölüm ötesine ait ürpertici, fakat aynı zamanda imrendirici esintiler, mânâlar ve buğular bulunur. Sonra, Müslümanın iç dünyası ve ruhî saadeti, dünyalık eğlencelere ihtiyaç bile hissettirmez.

b. Ebedî saadet saraylarının kapısı ölümle açılır

Ölümün alnından öperiz biz: "Sen ne mübarek arkadaş ve refakatçisin." deriz ölüme. Varsın, başkaları sana dikenli nazarıyla baksın, sen gülün ta kendisisin. Bırak, bazıları sana "kara yüz" yakıştırmasında bulunsun, sen, bizim için bizi aydınlık ülkelere uçuran ötelerden iki ışık kanatsın. Bakma sana "soğuk yüz" dediklerine; sen bizim için, müjde çiçekleriyle kar gibi beyaz ve berraksın. Onlar sana "çukur" derler, "dehliz" derler; fakat biz, "ebedî saadet saraylarına açılan koridorsun" deriz. "Ayıran" da derler sana; fakat sen,

haddizatında, ebedî âlemlere intikal etmiş binlerce ahbaba, dost ve yârâna kavuşturansın. Başta, simalarına meleklerin hayran olduğu nebilere, sonra sahabeye, salihlere, hısım ve akrabaya bizi ulaştıransın. Cemalullah'a yaklaştıransın!...

Evet, ayıransın da, fakat, elemli, sıkıntılı ve ayrılık hasreti yüklü şu dünya talimgâhından, hayatların en hası hakikî hayata intikal ettiren bir terhis tezkeresisin! Sen, bizi Gönderen'e dönme anında, cismimizi nura garkedecek bir ebed şerbetisin! Ve sen, bir son değil, sonun sonusun; sonsuzluğa eş ve baş olabilecek son bir sonsun. Son ile sonsuzluğu dudak dudağa getiren bir ufuk ve Cemal'e açtığın gözlere çekilen bir sürmesin.. ve yine sen, dertli bir neslin dert yüklü Tercümanı'na, "Eyvah, bugün yine ölmemişim." dedirtensin. İşte ölümün iki yanı: Önce 'terhib' düşüncesiyle ölüm, sonra da 'terğib' düşüncesiyle ölüm...

Ölüm düşüncesi, arzettiğimiz gibi hem caydırıcı, hem de teşvik edici yönleriyle bir yandan seyyiatımız, mesuliyet hissimiz ve Rabbimiz'e karşı yaptıklarımızdan hesap verme endişesiyle bizi iki büklüm ederken, bir yandan da ümit-reca münasebeti içinde kalbimizi hoplatıp bizi canlandırmakta, şahlandırmakta ve kalbimizle beraber duygularımız ve düşüncelerimizle beraber davranışlarımız üzerinde müsbet tesir icra etmektedir.

'Râbıta-ı mevt' denilen ölümü sürekli hatırlama ameliyesiyle, kabirleri ziyaret ve hastalarla sakatlardan ibret almakla -inşâallah- ülfetten kurtulmuş, iç gerilimimizi ve canlılığımızı muhafaza etmiş ve şeytan ve günahların zararından korunmuş olacağız.

9. Kalbin incelmesi, yumuşaması da çok önemlidir

Kalb ve hissiyatın incelmesi, yumuşaması, madde kesafetinden sıyrılıp, ruhun düşünce ve hayal mesafelerinin ötesinde seyr ü sefer yapması, kalb ve gönül insanları için çok önemlidir. Evet, her meselede olduğu gibi bu mevzuda da Efendimiz'in nurlu beyanlarının rehberliğinde, nasıl şu dünyada dünya ayaklarıyla yürüyor ve dünya gözleriyle görüyorsak, aynı şekilde, ahiret menzillerinde de daha bu dünyadayken yürüme, gezinme ve o hayatı yaşamaya çalışarak iç tecrübeler edinme oldukça önemlidir. Şu kadar ki, böyle bir ameliye için de istikamete ulaşmış bir tefekkür, dolayısıyla da bir mârifet ve malumat gereklidir.

Ölmüşüm!.. Başımda ehlim, ıyalim, yakınlarım ve dostlarım toplanmış

ağlıyorlar. “Ah, siz değil, ben ağlayacak durumdayım şimdi... Ah, keşke, keşke dünyada ağlayıp da, şimdi burada gülebilseydim!..”

Teneşire upuzun uzatmışlar, gassal başımda cesedimi yıkıyor, kirlerimi temizliyor; istediği tarafa evirip çeviriyor beni... “Ah keşke ben, ben de, can bedende iken kirlerimi yıkasa idim, tevbeyle, istiğfarla arınsam ve günah işlemeseydim! Allah Resûlü’nün mübarek elleri arasında evrilse, çevrilse, yoğrulsa ve buraya müsait şekli alsaydım!...”

Bak, kara ve karanlık bildiğim kabrin karanlığına terk etmeden, son bir defa daha aklık görsün der gibi beni beyaz kefene sarıyorlar. “Ah, keşke kabrimi aydınlatacak olan Allah’ın boyası ile boyansaydım; abdest ile parlayıp, namaz ile nurlanıp ve Allah yolunda hizmet ile aklansaydım!...”

Eyvah, dört parça tahtadan yapılmış kuru tabuta da koydular. “Aah, aah, yumuşak döşeklerde ve koltuklarda ayaklarımı uzatmış, hayatın tadını çıkarırken neden düşünmedim bir gün böyle kuru bir tahtaya uzatılacağımı, neden? Babama da aynı şeyi yapmışlardı hâlbuki!..”

İşte beni musallaya yatırdılar ve namazımı kıldılar... Aldılar sırtlarına ve.. evet, işte kabre koydular. Hani, hani nerede benim eşim, nerede evlâdım, nerede dostlarım? Ne oldu size? Neden arkanızı dönüp ayrılıyor ve beni bu daracık yerde tek başıma bırakıyorsunuz? Malım, mülküm, servetim! Nerede bütün bunlar? Dünyada iken böyle miydik ya? O da ne? Cesedim, bir an olsun benden ayrılmayan bedenim, güzel gözlerim, kulaklarım, ellerim, ayaklarım... Siz de mi beni terk edip gidiyorsunuz? Ah keşke, keşke beni kabir kapısında terk edecek olan şeylere gönül bağlamasaydım; burada faydası dokunacak ameller işleseydim!”

Münkir-Nekir gelip, sorular soracak; Berzah hayatında Cennet ya da Cehennem seyredilecek; haşir neşir olacak ve insanlar hesap yerine sevk olunacaklar. Herkes başının çaresine bakacak; kişi kardeşinden, anasından babasından, arkadaşından, evlâdından kaçacak; herkes kendini kurtarma sevdasına düşüp, kapı kapı şefaatçiler arayacak.

İşte eller eli Nebiler Nebisi’nin eli orada bir kısım ellere dokunuyor, nurlu simaları tanıyor “Yüzleri, kolları abdestle, alınları secdeyle nurlanmışları uzaktan da görsem tanırım ve ‘bendendirler’ der ve alırım.” diyerek topluyor. Ah, keşke ben de adres bıraksaydım, kendisiyle tanışıklık kursaydım ve ben de Havzı’nın başına konanlardan olsaydım...

İşte, defterler uçuşuyor, mizan kurulmuş hesaplar görülüyor; sırlar ortaya dökülmüş, diller yerine eller ve ayaklar konuşuyor... gibi tefekkürlerle kalb ve ruhta bir incelik hâsıl etmelidir.

10. Gecenin siyah zülüfleri arasında gözyaşları ve teheccüt lâzımdır

Gözyaşı, ihlâs ve samimiyet sahibi bağrı yanık, ciğeri dağlanan insanlar için bir boşalma ameliyesidir. O, dünyada gönülde dayanılmaz hâle gelen aşk ateşinin ızdırabını bir nebze dindirirken, ahirette Cehennem'in alevlerini söndürecek tek iksir olacaktır. Onun içindir ki Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu mevzuda şöyle buyurur: *"Mahşerde, Cehennem kıvılcımlarının insanları kovaladığı hengâmda, Cebrail (aleyhisselâm) elinde bir bardak suyla görünür. Ona, "Bu ne?" diye sorarım ve bana şöyle cevap verir: "Bu, mü'min kulların Allah korkusuyla ağlayıp gözlerinden döktükleri gözyaşlarıdır ve şu korkunç kıvılcımları söndürecek tek şeydir."*[11]

Yine bir başka hadislerinde Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allah korkusuyla gözyaşı dökmeyi, cephede düşmanı kollayıp, içimize sızmasına engel olan mücahidin nöbetine denk tutar. *"İki göz Cehennem'i görmez."* buyurur ve devam eder: *"Biri, Allah korkusundan ağlayan göz, diğeri de, memleketin içine düşebileceği tehlikeler karşısında yüreği atan ve nereden, hangi gedikten düşman içimize sızacak, hangi plânda bizi tahrip edip çürütecek diye nöbet bekleyen göz."*[12]

Dışarıda dışı, içeride içi gözetleyen gözler. Evet, iç fetihle dış fetih birbirine müsavîdir.

Kur'ân-ı Kerim de, yer yer bu işi tebcil ve takdir ederek: *"Onlar, Allah'ın âyetlerini duydukları zaman çeneleri üstü yere kapanırlar."*[13] buyurur. Bir başka yerde ise, *"Az gülsünler, çok ağlasınlar."*[14] ihtarında bulunur. Bu, bir nevi, "Düşünün ve bir sürü kazandığınız şeyler karşısında yürekleriniz hoplasın.! Ölüm ve sonrasında başınıza gelecekleri ve hesap yerindeki durumunuzu tefekkür edin de, az gülün çok ağlayın." demektir. Bu yönü ile gözyaşı, Cennet kevserlerine müsavî tutulur.. ve Efendimiz, *"Ürpermeyen kalbten, yaşarmayan gözden Sana sığınırım Allah'ım."*[15] diye yalvarır. Kalbleri kaskatı olmuş, duyguları örümcek bağlamışlarda gözyaşı görülmez.

a. İçten kaynamadan, sun'î zorlamalarla ağlamamalıdır

Meselenin bir diğer yönü daha var. Aleyhissalâtu vesselâm Efendimiz, "Her

istediği zaman ağlayan bir insan riyakârdır.” buyururlar. İçten kaynamadan, hiçbir iç zorlama olmadan, kalb sıkışmadan durup dururken ya da sun’î zorlamalarla gözyaşı akıtmaya çalışan insandan da endişe edilir. Zira ağlamak, kalb heyecanı ve duyguların baskısı altında bulunma neticesinde bir boşalmadır. Bazen olur ki, kalb fevkalâde sadakat içindedir; dinin emirlerini yerine getirme, dince yasaklardan kaçınma mevzuunda kararlı ve dimdiktir.. dönüş nedir bilmez, fakat gözünden de damla yaş gelmez. Ama onun sözünü ettiğimiz şekildeki sadakatı çok mühimdir. O, âdeta bir girdap, bir fevvare gibidir.. ve o kat’iyen boş değildir…

Bunların her ikisi de makbuldür; şu kadar ki, sadık, âşıktan ileridir. Yanlış anlaşılmasın; bu, hiçbir zaman sadıkın gözünden yaş gelmez demek değildir. Hz. Ebû Bekir de, Hz. Ömer de sadıktılar; bir kalbi kırığın yanına oturduklarında, bir çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlarlardı. Namazda iken hıçkırıklarının arka saflardan duyulduğu herkesin malumudur. Bu itibarla, nasıl içte haşyet ve ürperti duyulmayıp gözden yaş gelmemesi, her zaman kalbin kasvet bağladığına hamledilemezse, aynı şekilde, bazen de gözyaşlarının ceyhun olması, mutlaka kalbin haşyet, rikkat ve saygısına verilemez.

Evet, bazen insan kendini kontrol edemez, hislerine mağlup olur ve ağlar; eğer bu insanın iç murâkabesi ve sadakatı yoksa bu onun için tehlikelidir. Ağlama, insanın önünü alamayacağı şekilde iç tazyiklerle bir boşalma şeklinde ve meşru çizgide olursa makbuldür, matluptur, Hak indindeki değeriyle de dünyalara bedeldir.

İmam Gazzâlî İhya’sında der ki: “Ağlayan da pişman, ağlamayan da.” İnsan ağlamıyorsa, bir gün pişman olacaktır; çünkü kendisini ağlatacak çok badireler var önünde. Öte yandan, pek çok ağlayanlar da vardır ki, günahlarına değil, başka şeylere ağlarlar; belli hislerin tesirinde dökerler gözyaşlarını. Demek oluyor ki, gözyaşının da meşru istikamette olanı makbuldür.

Sadık olmayan ve meşru gözyaşları da bulunmayan kalbi kasvet bağlamış ve içinde günahlara karşı ürperti kalmamış bir insan, şeytana boy hedefi olmuş, vurup avlanmasına müsait hâle gelmiş demektir. Çünkü böyle bir insan, günahlardan irkilmez, dolayısıyla da bir daha o günaha girmemek üzere vicdanında onun ağırlık ve ızdırabını taşımaz. Katı kalbli insana ne terğib (teşvik), ne de terhib (korkutma) tesir eder.. her yerde rahatlıkla gezer, günah tehlikelerinden hiç korkmaz ve gafleti kendisine daima -mayınlı tarlalarda da bulunsa- emniyette olduğunu fısıldar.

b. Teheccüt: Karanlık gecelerin aydınlatıcı feneridir

Gecelerini teheccüt feneriyle gündüz gibi aydınlatmış olanlar, berzah hayatlarını da aydınlatmış sayılırlar. Teheccüt, berzah karanlığına karşı bir zırh, bir silah, bir meşale ve kişiyi berzah azabından koruyan bir emniyet yamacıdır. Her namaz, insanın öbür âlemdeki hayatına ait bir parçayı aydınlatmayı tekeffül etmiştir; teheccüt ise, ötelerin zâdı, zahiresi, azığı ve aydınlatıcısıdır. Kur'ân'da birkaç yerde teheccüde işaret edilmiştir.[16] İki rekât kılınabileceği gibi, sekiz rekât da kılınabilir. Buhârî ve Müslim'in rivayetine göre, İbn Ömer, rüyasında iki dehşetli kimsenin gelip, kollarından tutarak kendisini derin, alevli bir kuyunun başına getirdiklerini ve atacaklar diye korkunca da: "Korkma, senin için endişe yok." dediklerini Efendimiz'e anlatır. Allah Resûlü, *"İbn Ömer ne güzel insandır; keşke, teheccüt namazını da kılsa!"* şeklinde tabir ve tevcihte bulunurlar...[17] Allah, böylece rüyasında İbn Ömer'e Cehennem'e ait bir berzah levhasını göstermiş ve bir eksiğini hatırlatıp, Efendimiz'in tavsiyeleriyle o eksiğin kapatılmasını sağlamıştır.

Ülfetin dağılmasında, kalblerin yumuşamasında ve şeytanların, günahların tesirlerinden korunmada, Allah korkusu, Allah haşyeti ve muhabbetinden gecenin zülüfleri üzerine bırakılan bir kaç damla gözyaşı ve herkesin uyuduğu saatlerde uyumayan gözlerle eda edilen zikirler, tesbihler, kılınan namazlar ve mütalâa edilen derslerin kalblere ne kazandırdığı, ancak tatbikatla ve tadıp bilmekle anlaşılır. Geceleri aydın olan insanların, gündüzleri hiç aydın olmaz mı?

11. Evlenmeli, mümkün değilse oruç tutulmalıdır

Efendimiz, *"Ey gençler topluluğu, evleniniz; gücünüz yetmezse oruç tutunuz, zira oruç günahlara karşı kalkandır."*[18] buyurur. Bir genci nefsanî istekleri gerçekten tazyik etmeye başlamışsa, onun vakit geçirmeden evlenmesi tavsiye edilir. Yok, böyle bir tehlike altında değil de, nebiler ve büyük zatlar gibi ismet ve iffet içinde bulunuyor ve yapacağı vazifeleri de varsa, bir yönüyle atmosferi de kendisini muhafaza ediyorsa, onun bekâr kalması düşünülse bile, hususiyle günümüzde şeytana alet olmamak için izdivaca teşvik edilmeli ve bu koruyucu kalkan ve zırh içine alınmalıdır. Aksi takdirde, bir başka kalkan olarak oruç kullanılmalıdır.

12. Ashab-ı kiramın hayatı yaşanıp yaşatılmalıdır

Kalb ve düşüncemizin istikamet ve canlılığı için Peygamber Efendimiz'in hayat-ı seniyyelerine, sahabe-i kiram, tâbiîn-i izâm ve sırasıyla asırlara ışık tutan salih kimselerin hayatlarına ait tabloların müşâhedeye sunulması, okunması, dinlenmesi, mütalâa edilmesi ve hayatımıza bunlarla renk ve şevk katılması bir başka çaredir. O büyük numunelere kendini ve hayatını mukayese edebilen bir insan, "Onlar öyleydi, ya biz nasılız?" deyip, kendisini muhasebeye çekecek ve böylece önden çekici, arkadan da itici bir güce sahip olacaktır.

Yalnızca kutlama mânâsına 'anmak' veya haz duymak için değil, gerçekten onlar gibi olma düşüncesi ve iştiyakı içinde, heyecan dolu bir sine ile geçmişe ait kıssaları okumak ve dinlemek ve neticede kendi hayatımızı onların hayatına göre ayarlamak, üzerinde titizlikle durulması gerekli bir husustur. Halkın karşısına çıkar ve anlatır, mefahirimiz ve tarihimizle iftihar ifade eden nutuklar çeker, "Biz yıldırımlar gibi çakan asil ve necip bir milletin, değişik dünyaların bağrına kıvılcımlar gibi yağan torunlarıyız." deriz de, biri çıkıp bize, "Onlar öyleydi, ya siz nasılsınız; neredesiniz, ne yapıyorsunuz?" Derse, ne cevap vereceğiz.! Önemli olan, bu sorunun cevabını verebilmektir.

Her insanda yaratılıştan gelen bir taklit ve benzeme arzusu vardır. Her baba, evlâdını dikkatlice gözleyip takip etse, anne-babaya benzemeye çalıştıklarını görecektir. Evet, yedi yaşındaki bir çocuğun, babası gibi elinde tesbih çevirmeye çalıştığını ve saçını taramasına kadar her şeyinde babasına benzemeye gayret ettiğini görürüz. Daha ileri yaşlarda, kiminin sporcuları, kiminin de film artistlerini taklide çalıştığını müşâhede ederiz. Hatta evinizde bulunan çocuklarla azıcık konuşulsa, evinizde nelerin bahis mevzuu olduğu hemen anlaşılıverir. Burada bir müşâhedemi nakletmek isterim:

Babanın arkadaşı oğluna soruyor: "En çok anneni mi seviyorsun, yoksa babanı mı?" Çocuğun cevabı belki babasını bile şaşırtacak mahiyettedir: "Ben en çok Allah'ı ve Resûlü'nü seviyorum amca!"

Bir müşâhedem daha: Yedi yaşında bir ilk okul çocuğu, Almanya'da Alman arkadaşlarıyla havuza giriyor. Çocuk hayâsından suya iç çamaşırıyla girmiştir ve eve ıslak pantolonlarıyla geliyor; dizler de çamurlu. Annenin "Ne bu böyle?" sorusuna çocuğun cevabı enteresan: "Anne, ikindi namazını çimende kıldım."

Evet, daima canlı, şevkli kalmanın bir yolu, bir çaresi de sahabe gibi yaşamak ve yaşatmaktır. Kur'ân, Efendimiz'i nasıl bize örnek gösteriyorsa,

Efendimiz de ashabını *"Yıldızlar gibidir."*[19] diyerek, bize hidayet ışıkları olarak takdim etmiştir.

13. Nifak ve "günaha girdim" endişesi taşınmalıdır

Bazen de, şeytanın kurcalaması, vesvese, kalb katılığı ve ülfet olmadan da, "Acaba münafık mıyım, günaha girer miyim?" korku ve endişesi taşımak iyidir. Hz. Ömer, İbn Mesud, Abdullah İbn Ömer ve Hz. Âişe, hatta bazı tabakat yazarlarının tespitine göre yirmi kadar sahabi, kendilerinde nifak alâmeti var diye endişe ederlerdi. Haddizatında, vesvese bunların semt-i nasutiyetlerine sokulmamıştır; fakat onlar, çok derin bir iman şuuru ve mesuliyet hissine sahip bulunduklarından kendilerini böyle görmekteydiler.

Bu, başka mü'minlerde de olabilir: "Çarşıya çıktım; yanımdan manyetik alanına girdiğim bir kadın geçti, yaralandım; kalbim ve duygularım söndü, ne olacak hâlim?" diyen bir insan, bence tedbirli bir insandır. Bu anlayıştaki bir insan, ayağını attığı ve bastığı yeri mayınlı tarla gibi görmektedir.. ve bu, nefs-i levvâme sınırı ve sırrıdır. Yani, nefs-i emmârenin dizginlerini eline almış, almış ama yine de yer yer hatalar yapıyor, ne var ki, yaptığı hatalardan da rahatsızlık ve tedirginlik duyuyor. Günahlara giriyor, fakat ardından da dönüp nefsine "Sen zaten beni batıran, şunu şunu yaptıran değil misin? Nedir senden çektiğim?" diye kınamada bulunuyor. Esasen bu, insanın nefsiyle boğuşmasının bir tezahürüdür. Eğer dişini sıkar dayanırsa, nefsi kendinden elini eteğini çeker ve 'râdıye, merdıyye' mertebelerine ulaşır, 'mutmainne'ye tırmanır ve 'safiye'yi görüp sezmeye başlar.

C. ÂFÂKÎ (DIŞ ÂLEME AİT) MESELELER

Buraya kadar, daha ziyade insanın 'ledünnî' diyebileceğimiz iç âlemine ait meseleler üzerinde durduk ve onun münferit ve şahsî gayretlerine ait hususlara ağırlık verdik. Şimdi de, ferdîlikten çıkıp cemaat olma, dışta isbat-ı vücut etme, içte, uzlette âdeta bir çekirdek gibi sarmaş-dolaş olarak semaya ser çekme ve dal-budak salma safhasında cemaate katılma şeklinde dış dünyasını ve iç fethini tamamlamış olarak, emr-i bi'l-mâruf vazifesini görme, irşad hamulesini yüklenme ameliyesini ele almaya çalışalım:

1. Cemaat hâlinde yaşamak, hayatî bir zarurettir

Allah, insanı toplum içinde yaşayacak bir varlık olarak yaratmış ve onu hemcinslerinin arasına salmıştır. İnsan, maddî ve mânevî yönleriyle ancak toplum ve cemaat içinde yaşayabilir. Onun içindir ki, Hz. Âdem'den bu yana

hep cemaat öne çıkmış, fert arka plânda kalmıştır. Şu kadar ki, bazı devreler ve zaman dilimlerinde bu mesele, diğerlerine nazaran daha bir ehemmiyet kesbetmiş ve âdeta bir zaruret hâlini almıştır. Kaldı ki, büyük çoğunluğu itibarıyla hayvanlar bile toplu hâlde yaşarlar; öyle ise en mükerrem varlık olan insan, hayatının her safhasında toplu hâlde yaşamak mecburiyetindedir.

İslâm, bu meseleyi daha bir pekiştirir ve öne alır. Öyle ki, mü'min tek başına namaz kılarken bile, [illegible] *"Ancak Sana ibadet ederiz ve ancak Senden yardım bekleriz."*[20] der; "Ederim, beklerim." demez. Bir mü'min, günlük şahsî işlerinden ibadetlerine kadar her meselesinde Kur'ân ve Sünnet'le cemaat içine itilir, kendisine cemaat olmanın avantajları gösterilir ve hayatının büyük bir bölümü cemaatle irtibatlandırılır.

a) Cemaatleşme, bugün her zamankinden daha zarurîdir

Bugün küre-i arz, bütün milletleri ve devletleriyle tek bir ülke görünümü almıştır. Ulaşım ve haberleşme, çeşitli vasıtalarla çok kısa zamanda temin edilir olmuş, milletlerin birbiriyle yakın münasebetlerde bulunması sayesinde teknolojik, iktisadî, siyasî ve silah üstünlüğü bakımından dünya birbiriyle yarışır hâle gelmiştir. Bu yarış, her milleti kendi bünyesinde cemaatleşmeye götürmüş, hatta asrın getirdiklerinin zarurî bir neticesi olarak topyekün insanlık, kendini bu yarış ruh ve şuuru içinde bulmuştur.

Dünya çapında ideolojiler, onsekizinci asırdan bu asra genç fidanlar gibi sarkmış ve orijinal bulunarak, Hıristiyanlığa da bir reaksiyon olarak kendilerine sahip çıkılmış, o fidanları gövdeleştirmek isteyenler, dünyanın hemen her yerinde topluluklar meydana getirmek ve kitleleşmek için var güçleriyle ve bütün imkânlarıyla mücadele vermişler ve cihan harplerinde yenik düşenler, önde görünenlere yetişme, hatta geçme hırs ve azmiyle ayrı bir cemaatleşme yoluna girmişlerdir.

Asırların dev çınarı Osmanlı Devleti'ne karşı devam edegelen Haçlı seferleri, esasen yine birlik içinde toplum oluşturmanın örneklerini teşkil etmekteydi. Bugün, aynı topluluklar çok değişik nam ve unvanlarla kendilerini hissettirmekte ve paktlar, pazarlar, bloklar şeklinde ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Bunun ötesinde, kendi bünyelerinde tabiî seyirlerini tamamlayan ya da tamamlamış görünen milletler, görünen ve görünmeyen kollarıyla başka milletlerin içine sızmaya ve oralarda kendi türkülerini söyleyecek cemaatler

teşkil etmeye başlamışlardır. Burada, nezahet ve nezaketinize sığınarak, inkâr-ı ulûhiyetin baş temsilciliğini yapan bazı büyük devletleri misal olarak vermek istiyorum: Geriye dönüşe ve tepeden hızla inişe geçtikleri şu dönemde, geçmişte milletimize yaptıklarının cezası olarak baş aşağı gelişlerini -inşâallah- göreceğiz.[21] Siz isterseniz, ülkemizdeki kolejleri, kültür hareketleri, beşinci kol faaliyetleri, her çeşit neşriyatları ve nefsanî hayat anlayışları ile bazı ülkeleri de yapıp ettikleri ve başlarına gelenlerle düşünebilirsiniz.

Memleketimiz, memerr-i efkârdır, yani Doğu ve Batı kültürlerinin uğrak yeridir. O, asırlar boyu ipek yoluyla Doğu-Batı ticaretinin uğrak yeri olduğu gibi, bütün fikirlerin de uğrayıp geçtiği veya yerleşip kaldığı bir ülke olmuştur. Sanki her geçen, her uğrayan bu verimli toprağa bir kaç tohum atıp, öyle gitmiştir.

Şimdi siz söyleyin: Tarih boyunca sağlı-sollu, önlü-arkalı bunca toslamalar, vurup geçmeler.. tarihî, millî ve dinî kaynaklı düşüncelerle toplu atan hasım yürekler ve bütün bunların hâsıl ettiği korkunç dalga ve esintiler karşısında eğer bir ve beraber olmasaydık, bugünlere gelip ulaşmamız mümkün olur muydu?

Bu soruyu çevirip şöyle de sorabiliriz: Sayısız dişlerin ve dişlilerin (tek dişi kalmışlar birleşince, cemaatler hâlinde çok dişliler olur) peş peşe amansız saldırıları karşısında mukavemet edebilmemiz, millî bütünlüğümüzü koruyabilmemiz, hayatiyetimizi hem de başkalarına hayat nefhederek sürdürebilmemiz için sağlam ve sarsılmaz bir içtimaî yapı teşkil etmeye ihtiyacımız var mıdır, yok mudur?

Dünya, üzerimize cemaatler hâlinde ve mekanize birliklerle gelirken, onların karşısına fertler hâlinde ve tüfeklerle nasıl çıkabiliriz? Gerçek şu ki, toplu atan yürekleri top da sindiremez. Topumuzun, tüfeğimizin olmadığı yerde, hiç olmazsa yüreklerimiz vahdetle gürül gürül olmalıdır.

Farklı kültürlerden farklı cemaatler ortaya çıkar. Önceki devirlerde farklı doktrinler, değişik fikrî cereyanlar ve kültürler gelişip boy atmadığı ve insanların çoğuna tek tip kültür hâkim olduğu için, tek bir kişinin arkasından -hak veya bâtıl adına- büyük topluluklar sürüklenip gidebiliyordu. Belli bir kültür ve anlayış içinde yetişen insanlar, daha saf olup, daha kolay yönlendirilebiliyor ve bugünkü anlayışla, kitle ruh hâletinden, yani toplum psikolojisinden istifade etmek çok daha rahat ve kolay oluyordu. Bu sebeple bir

Hasan Sabbah, bir Bedrettin, yığınları harekete geçirebiliyor ve onları apaçık bâtılların duyguları, düşünceleri kanlı delileri hâline getirebiliyorlardı.

Bugün ise, yukarıda da kısmen temas ettiğimiz gibi, herkes ayrı ayrı kültürlerden istifade edebilmekte ve çok farklı dünya görüşleri insanlar arasında çok çabuk yayılmaktadır. Evet, her seviye ve anlayışta, her inanç ve düşüncede dünyanın öbür ucunda yazılan herhangi bir eser, çok kısa zamanda beri ucunda alıcı, okuyucu bulmakta ve tesir icra etmektedir.

Bu, şu demektir: Böyle farklı kültürlerin içiçe yaşadığı bir devirde insanlar birbirlerinden kopuktur; toplum hayatı yerine ferdî hayat hâkimdir. “Ben de okuyorum; dünyayı senin kadar ben de biliyorum.” gibi, bilmekten, ilme vukuftan, kültürlü olmaktan doğan “Ben de” anlayışıyla herkes âdeta arslandır. Bu insanlar, dünyaya ait meseleleri öğrenip, dünyayı tanımada sanki müsavî gibidirler. Denk olanlar ise birbirini iter. Böyle bir vasatta her fert, kendi bilgisi, kendi iktidarı, kendi kabiliyeti ve kendi kapasitesinin kendisine kâfi geldiği inancıyla, “Orman bana ait.” deyip, tek başına dolaşmak istemekte, kimsenin vesaya ve koruması altına girmeyi düşünmemekte, hatta bunu lüzumsuz saymaktadır.

Önce şurası iyi bilinmelidir ki, bir fert, dalâlet adına tahripkâr cemaatler karşısında tek başına mukavemet edemez. Bir insan, ‘gavs’ bile olsa, şahsî dehasıyla, kültür ve ilim dünyasıyla, hatta keşif ve kerametleriyle asrımızın dalâletleri ve günah tufanları karşısında tek başına yaşayamaz; yaşasa da, sürüden ayrı kaldığı için her zaman kurtlara yem olabilir. Ayrıca, cemaat içinde bulunmanın getireceği feyizlerden, sağlayacağı avantaj ve lütuflardan da mahrum kalır.

Ayakları cemaat zeminine basmayan insan, ayaklar altında bir yaprak ve bir tüy gibidir; bu yandan üflesen öte yana, öte yandan üflesen bu yana savruluverir. Bu yüzdendir ki, Gavs-ı A’zamlar, İmam Rabbânîler, Muhyiddin İbn Arabîler bile bu asırda yaşasalardı, ferdî hareket etmeyeceklerdi. Sahabe devrinin o en kuvvetli, en iktidarlı ve meleklere parmak ısırtacak insanları bile cemaatleşme ve birlik teşkil etme lüzumunu duymuşlardı.

Bu sebeple, hasımlarımızın içtimaî kanal ve kollarla geçeceğimiz yollarda kurdukları sayısız tuzaklara ve onların cemaatçe hücumlarına, ayrıca, mânevî hasımlarımız olan şeytana, nefse ve günah tufanlarına karşı yem olmaktan, boğulmaktan bizi koruyacak en mühim sığınak, toplu hâlde yaşamaktır. Evet, bu fikre davet, günümüzün en hayatî meseleleri arasındadır.

b) Cemaatte her zaman kuvvet vardır

İki fert ayrı ayrı olduklarında ‘1’i aşamazken, yan yana gelince ‘11’ olur. Üç ayrı ‘1’ yanyana geldiğinde ‘111’e ulaşır. Şimdi, basitçe rakamla ifade etmeye çalıştığımız bu durumu, karanlıkta elinde meşale tutan bir kişinin meydana getireceği aydınlıkla, 11 ya da 111 kişinin meydana getireceği aydınlığı mukayese ederek düşünün. Bir hazineyi kaldırmada da aynı durum söz konusudur. Buna bir de pazu kuvvetinin yanında kabiliyetlerin, ilmin, idrakin ve düşüncelerin ittifakını ekleyin. Ayrıca gaye ve ideal birliği ve cehd ve azim müşterekleri de varsa, işte o zaman, gerçekten topların sindiremeyeceği yürekler gürül gürül ses getirmeye başlar.

Aynen bunun gibi, iç âlemlerinin, ruh ve kalb dünyalarının hayat dereceleri çok ulvî olan ve simalarında melek çehrelerini müşâhede edebileceğiniz arkadaşların şefkat, merhamet ve nurdan tebessümlerle süslenmiş aydın bakışları altında ışıklaştığınızı düşündüğünüzde, şeytanın aldatmalarına ve günahların yakıcılığına karşı nasıl bir atmosfer içinde bulunduğunuzu daha iyi anlayacaksınız. Bu atmosfer içinde direnç kazanacak olan zayıf kalbiniz ve iradenizin fer ve kuvveti de artacaktır. Bu sayede, zülcenaheyn, yani iki kanatlı, çift yönlü bir kuvvete sahip olacaksınız.

c) Cemaatte rahmet ve cemaatle dualarda makbuliyet vardır

Hadisin beyanıyla, Allah’ın rahmeti cemaatle beraberdir. Cemaat üzerinde dolaşan bir bulut, âdeta altına girene rahmet yağdırır. Bir kişinin duası, sadece bir ferdin duası olup, taşıdığı rahmet damlaları da o kadardır. Hâlbuki, tam olarak ittihat etmiş, ağız gönül birliği içindeki bir cemaatin duasının karşılığı, tek tek her ferde inen miktarın kat kat üstündedir ve sağanak sağanaktır.

Eğer rahmete açık semereli bir ağaç olmak istiyorsanız, orman içinde bir ağaç olmaya bakınız; tek başınıza kaldığınızda hiçbir rahmet düşmez.. kuruyup gidebilirsiniz; ama ormana mutlaka rahmet inecek ve siz de o rahmetten bol bol yararlanacaksınız. Yine diyelim ki, siz bir sivilsiniz, silahınız yok; kuvvet ve kudretiniz de sermayeniz kadar… Oysa, askerde tek başınıza bile olsanız, iktidarınız, silahınız, ferdî kabiliyet ve cesaretinizin yanı sıra, içinde bulunduğunuz birliğin kuvvet ve iktidarını da yanınızda bulur ve yerinde bir paşayı, hatta bir orduyu bile esir edebilirsiniz.

İster hayır adına, isterse şer adına olsun, her hâlukârda cemaatin işgücü ve tesiri her türlü tasavvurun üstünde olduğu gibi, böyle bir şahs-ı mânevînin

Allah'a teveccüh edip yalvarması da, Cenâb-ı Hakk'ın rahmetini ihtizaza getirmesi ve ilâhî imdada vesile olması bakımından çok önemlidir. Hatta o kadar ki, ehl-i dalâlet bile bir cemaat hâlinde dua etse, bazı ahvalde sizin tek başınıza yaptığınız duaları geri çevirebilir. O hâlde, dalâlet cemaatlerine karşı mukabele ve mukavemet edebilmek için, mü'minlerin de cemaat hâlinde bulunmaya ve cemaat ruhuyla duaya ihtiyaçları vardır.

Cemaat içinde bulunmanın bir büyük faydası da şudur: Kişinin mâsiyetleri, günahları, dualarının kabul semasına yükselmesine engel olabilir; cemaatin dualarının kabul olacağı ise, kat'î gibidir. Bir kudsî hadiste Allah (celle celâluhu) şöyle buyurur: هُمُ الْقَوْمُ لَا يَشْقَى بِهِمْ جَلِيسُهُمْ *"Onlar öyle bir cemaattir ki, onlarla bir arada bulunan bedbaht olmaz."*[22] Evet, gül bahçesinde bulunan, hiç olmazsa o bahçenin kokusundan istifade eder.

d) Cemaat, paratoner gibidir

Cemaat, ilâhî rahmeti cazibesi ve duasıyla davet edip sinelere ulaştırmada vasıta olduğu gibi, belâ ve musibetlerin def'ine de önemli bir vesiledir. Sema, kendine açılan semavî simalıların elleri ve gönülleriyle çok alâkadardır. Evet, cemaat hâlinde dua ve yakarış, Rahmete açılan avuçlara semavî tebessümleri celbederken, aynı zamanda yere uzanan afet ve musibetlerin de def'ine sebeptir. Paratonerden uzak kalanlara, şeytanın şimşekten okları her an isabet edebilir. Bazen de ondan iki gün uzak kalan dört gün, dört gün uzak kalan sekiz gün uzaklaşmış gibi, kendini boşluk ve kasvet içinde bulabilir. Bu, tıpkı ışığın kaynağından uzaklaştıkça, karanlığın ziyadeleşmesi gibidir.

2. Yalnız kalmayıp, mutlaka iyi arkadaşlar edinmek lâzımdır

Yukarıda işaret edildiği gibi, Allah, insanı içtimaî bir varlık olarak yaratmıştır. Yalnız yaşayan bir insan, hem dört yandan hücum eden dalâlet rüzgârları karşısında kuvvetsiz, desteksiz, hem de dualarının kabul olması gibi avantajlardan mahrum kalabilir. Bunun da ötesinde, şeytanın zehirli okları karşısında boy hedefi haline gelebilir... Bu itibarla, Aleyhissalâtü vesselâm, *"Yalnız yaşayan, şeytandır."*[23] buyururlar.

Evet, yalnız yaşayan insan, er geç şeytanın tuzağına düşebilir, şeytana paçayı kaptırabilir ve onun kızıl pençesine av olabilir. Şeytanın zihne ve hayale attığı her kötü düşünce, yalnızlık ve can sıkıntısı toprağında boy atıp gelişecek bir çekirdek gibidir. Fikir, gönül ve ruhunu kötülük ve günah çekirdeklerinin

doldurduğu yalnız bir insanda, bu çekirdeklerin er geç iç tazyik ve zorlamalarla dal budak hâlinde dışarı taşarak, günah meyvelerini vermemesi imkânsız denecek derecede zordur. Her insan, zaman zaman kendini zorlayan bu kabîl düşünce ve hayallerin kendisini nasıl kıstırdığını ve bu kötü düşüncelerin kökünün, daha çekirdek hâlindeyken kurutulmasının lâzım geldiğini, kim bilir kaç defa hissetmiş ve nedametle kıvranmıştır..!

Evet, mü'min kardeşlerimiz ve arkadaşlarımız, zihin, kalb ve ruhumuzun şeytana ait kötülük tohumlarınca işgal edilmemesi ve daha başlangıçta bunların temizlenmesi adına bizim son derece faydalı yardımcılarımızdır.

İnsan konuşurken, dinlerken ya da bakarken, zihin ve hayal faaliyetleri bu duygulara bağlı olarak şekillenir ve renklenir. Siz bu üç faaliyetin üçünü birden yaparken, söz gelimi arkadaşınızla konuşur, ona sorular sorar veya sorularına cevap verir, yani hem konuşur, hem dinler, hem de düşünürken, hayal âleminizde seyahatler tertip edemezsiniz. Zira zihin faaliyetleriniz ve dikkatiniz, konuşmanızda, dinlemenizde ve düşünmenizde odaklaşmış ve bir nevi hapsolmuştur. Bunun tersine, arkadaşlarından kopmuş bir insan, serbest kalmış zihniyle, hele bir de yorganı başına çekince, istediği veya şeytanın kendini sürüklediği hayal âlemlerine dalar gider; öyle zaman da olur ki, encamı ürpertici bu hayalî seyahatten yara almadan geriye dönemez...

Evet, insan, yalnız kalmaktan yılandan-çıyandan kaçar gibi kaçmalıdır; çünkü yalnızlık yılanca, çıyanca düşüncelerin insan ruhunu sarmasına yol açar. İki kişi olmada da aynı tehlikeler bahis mevzuu olabilir; çünkü iki kişinin bir fenalık ve kötülük üzerinde anlaşması, zayıf bir ihtimal de olsa mümkündür. Üç kişininse, -ihtimal hesaplarına göre- günahlarda, fenalıklarda anlaşıp bir araya gelmesi âdeta imkânsızdır. Bu hakikate parmak basan Allah Resûlü, *"İki kişi de şeytandır; üç kişi ise cemaattir."*[24] buyururlar. Üç kişi, bir cemaat teşkil eder ve şeytanın insana nüfuz edeceği delikleri, çok daha küçültmüş olurlar. İster evli, ister bekâr olalım, evde, mektepte, iş yerinde, sokakta ve çarşıda bizi aralarına alıp, üzerimize kanatlarını gerecek, duygu ve düşüncelerimizi şeytanî esintilerden koruyacak ruh ve irade insanı arkadaşlara ihtiyacımızın varlığı ortadadır.

Çok defa ve çok yerde kendi kalbimiz, kendi gücümüz bizi canlı ve diri tutmaya yetmeyebilir. Bakışlarımız buğulanıp, sinelerimizi sis ve duman sarabilir; kalbimiz katılaşıp, aşk u heyecanımız, günlük işler ve bu çok renkli

hayat içinde kaybolmaya, erimeye yüz tutabilir ve meydana gelebilecek bir kabz hâli sonucu -Allah korusun!- sefahate düşebiliriz. Ama en az üç kişi bir arada olsa, o zaman diğer iki şevkli ve canlı arkadaşımızdan hiç olmazsa birinin bast hâline misafir olur, onun rahmet oluğundan beslenir, onun esintileriyle serinler ve o hava ve atmosfer içinde aşk u şevk teneffüs edebiliriz.

a) İyi arkadaş insanı Cennet'e götürür

Burada yeri gelmişken şu mühim hususu da belirtmeliyiz: Evet, arkadaş ama her arkadaş değil; iyi arkadaş seçeceğiz. Eskilerin eskimeyen şu sözleri ne güzeldir:

"Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim." "Üzüm üzüme baka baka kararır." "Gül, güller arasında yeşerir." "İyi arkadaş, insanı Cennet'e, kötü arkadaş da Cehennem'e götürür." "İyi arkadaş, misk satan gibidir, hiç olmazsa kokusundan istifade edilir; kötü arkadaş ise, körükçüye benzer ki, hiçbir yanından rahatsız olmasanız bile, en azından kokusundan rahatsız olursunuz."

Evet, her insan, arkadaşlarından iyi-kötü mutlaka bir şeyler kapar.

b) İyi arkadaşlar içinde olunmalıdır

Ebed yolunda ebed soluyan, simaları hakikat gamzeden, iradelerinde Allah'ın iradesi nümâyân öyle dostlar, ahbablar, arkadaşlar vardır ki, yanlarına gittiğiniz, atmosferlerine girdiğiniz zaman, nebi ile diz dize gelmiş gibi kuvvet kazanır, aşkla, şevkle dolarsınız. Onların iksirmisal söz ve davranışları, içinizde yosun gibi yeşermeye başlamış kötü duygu ve düşünceleri bir hamlede siliverir. İyi arkadaş, nasihatleriyle sizin yüreğinizi hoplatacak, içinize aşk, heyecan salacak, düşüncenize aydınlık getirecek ışıktan bir dosttur. Münevver ve münevvir dostlar, has ahbablar, evet bize lâzım olan, işte bunlardır.

Pek çok mıknatısın bulunduğu bir zemine madenî bir parça atsanız, hangi mıknatısın manyetik gücü fazla ise, onu kendine çeker ve bünyesine yapıştırır.. meteorlar, çekim kuvveti ve hayyiz gücü ağır basan tarafa yönelirler.

O hâlde, evlâtlarınızın kalbleri imanlı, kafaları aydın, anne-babalarına itaatkâr, vatan ve milletlerine hizmetkâr, dürüst, faziletli, fedakâr olmalarını mı arzu ediyorsunuz? Öyleyse, onları balmumu gibi eritip, istediğiniz şekli alabilecek temiz arkadaşlara emanet etmeniz gerekir. Böylece onlar, kendi seviyelerinde, emsallerinin muhitinde, içinde bulundukları potanın şeklini

alacaktır.

Diyelim ki, bir ortaokul talebesini üniversite sıralarına oturttunuz ve onun için binbir emek, binbir masrafta bulundunuz, bu yanlış yaklaşımla ne ona bir şey verebilir, ne de kendiniz bir şey elde edebilirsiniz! Aynen bunun gibi, bir genci kolundan tutup, kendinden çok ileri yaşta insanların bulunduğu camilere götürseniz, hatta keşif ve kerametiyle insanın içinden geçenleri okuyan evliyâullahtan birine teslim etseniz, yine de o delikanlıyı orada tutamaz, kalbini ve kafasını tatmin edemezsiniz. Her şeyden evvel o, kendisi gibi inanan ve davranan gençlerin bulunup bulunmadığına bakacaktır. Emsalini göremediğinde ise, nazarları daima sevimli bulmadığı simalara takılacak ve tatmin olmayacaktır. "Müslümanlık iyi güzel ama sadece ihtiyarların, yer değiştirme ruh hâleti içinde esneyerek camiye gelenlerin ve ilmî meselelerden habersizlerin dini." diyecek, bu durumda da ona tesir etmeniz imkânsız olacaktır.

Bu itibarla, bir gence iman adına bir şeyler verilmek istenirken, onun akıl ve mantık seviyesiyle ilim ve düşünce derecesini hesaba katmanın yanı sıra, İslâm'ın yaşanabilirliği ve kabil-i tatbik olduğu da kendisine gösterilmelidir ki, yaşama arzusunu duysun ve "Onlar yapıyor, ben niye yapmayayım; onlar kılıyor, ben niye kılmayayım, onlar koşturuyor, ben neden koşturmayayım; onlar okuyor, ben neden okumayayım!" desin, düşünsün ve yapsın…

İşte, böyle bir ruh hâletinin meydana gelmesi de, ancak gül kokulu, selvi endamlı, aydın simalı, misk dağıtan ve Cennet'e yol açan arkadaşlar topluluğu içinde mümkün olabilecektir. Karşı yakada ise, hiç de tasvir etmeyi düşünmediğimiz bir nesil var; içki alışkanlıkları, kumar özentileri, fuhşa ait düşünce ve davranışlarıyla boşlukta, doymamış, serâzât bir nesil... Evlâtlarını sevdiklerini ve onlara merhamet ettiklerini söyleyen anne-babalar, evlâtlarına karşı gerçekten merhametli iseler, onları aydınlık gönüllere teslim edeceklerdir...

Nasihat edenleri dinlemek de, ülfetimizin dağılması, kalbimizin yumuşaması ve şeytanın vesveselerine, günahların zorlamalarına karşı koyabilmemiz için de koruyucu ve besleyici çarelerdendir. İnsan, aklı, mantığı ve muhakemesiyle hususiyet arzeden bir varlık olduğu gibi, coşan gönlü, ürperen vicdanı, yaşaran gözleriyle de bir kalb, bir ruh ve bir duygular yumağıdır. Bu itibarla da o, iç âleminde derinleşmeye, ruh dünyasında zenginleşmeye, tefekkür hayatında genişlemeye muhtaçtır.

Evet, o, yer yer içinde oluşan aysberglerin eritilmesine muhtaç olduğu gibi, mânevî gıdasızlığını izale edecek, mânevî süt akıtan çeşmelere de şiddetli bir iştiyak duyar. Kur'ân, Efendimiz'e defaatle *"Anlat!"*[25] der ve O iki Cihan Güneşi de, *"Din nasihattır."*[26] buyurur.. evet bir yanda, çatlama noktasına kadar 'anlatma' talim edilirken, diğer yanda da yine hadisin ifadesiyle *"Ya öğreten, ya öğrenen ya da dinleyen ol; dördüncüsü olma!"*[27] tavsiyesinde bulunularak, iki uç âdeta bir noktada birleştirilmekte ve dikkat nazarları, yerinde anlatmaya, yerinde de dinlemeye çekilmektedir. Hele, Efendimiz'in bizzat, Kur'ân'ı talim ettiği ashabına, *"Okuyun da dinleyeyim!"*[28] demesi ne kadar mânidârdır!..

O hâlde insanın, yüreğini coşturup yumuşatacak, içindeki kararmış his ve duyguların kirini, pasını izale edecek, onun ebedî âlemlere şevkini kamçılayacak, bu arada dinî, ilmî dakik meselelerle fikir dünyasını aydınlatacak vaiz ve nasihleri dinlemesi de, yine onun için ekmek kadar, hava kadar mühim bir ihtiyaçtır. Bu sebeple insan, "Bunu biliyorum, bir daha neden dinleyeyim ki!" dememeli; nasıl yemek, içmek devamlı tekerrür ediyor ve bıkmak şöyle dursun, bunlara daima ihtiyaç duyuluyor, öyle de, kalb ve ruhun gıdası sayılan, ayrıca şeytan ve günahların şerrinden de koruyucu rol oynayan nasihat ve sohbetleri dinlemek de, onun için belki bin kat daha lüzumlu bir ihtiyaçtır.

Halk arasında, vaaz ve sohbetlere devam eden bir çok kişinin içkiyi, kumarı bıraktığını, pek çok fenalıkları terk ettiğini, hayırlara koşar olduğunu duyar ve dinlersiniz. Anlatan bir aşk ve heyecan insanı olmasa, gözü yaşlı ve ihlâslı anlatmasa da, yine tesir edebilir; çünkü tesir ettirecek Allah'tır. Bence, günümüzde mahrum bulunduğumuz hususlardan biri de işte budur. Seleflerimiz vaaz ederken, cami ihtizaza gelir, gönüller aşk ve heyecanla dolar; çoğu kez vaaz tamamlanamazdı. Bir kere, dinleyen içi yıkanmış olarak döner giderdi. Ama yine de ümitsiz değiliz; her bitişin ardından bir doğuş başlatan Allah'ın, aşkla coşan, gözü yaşlı, bağrı yanık o gönül erlerini bir kere daha göndereceğine inancımız tamdır.

c) Nasihatçı ve ikazcı arkadaş edinilmelidir

Nasihatçı ve ikazcı bir arkadaş edinmenin ehemmiyetini de burada ifade etmeliyiz. Şimdiye kadar ele aldığımız bahislerle alâkalı olarak üstümüzde

âdeta kayyumluk ve bekçilik yapacak iyi bir arkadaşı ikazcı tayin edip, ona ruhsat ve yetki vermek de çok önemlidir.

Evet, böyle bir arkadaş olmalıdır ki, bizde bir gevşeklik, ülfet, günaha biraz meyil gördüğü, az bir kayma müşâhede ettiği zaman hemen ikazda bulunsun, yerinde sertçe kulağımızı çeksin ve başımızı salladığımız zaman da elimizden tutup, bizi sahil-i selâmete çıkarsın.. biz de, sıkıldığımız, kendimizde bir sönme müşâhede ettiğimiz ve ayağımızın kaydığını hissettiğimiz zaman hemen kalkıp, Hızır çeşmesine koşar gibi, bu vefalı ve emin dost, bu güzel arkadaşın kucağına koşalım ve "Sen bir bahçıvansın, hele beni bir gül bahçelerinde dolaştır; bir şeyler anlat bana! Beni şu hayatın girdaplarından, şu günah labirentlerinden çek al, al da, aydınlık iklimlere ulaştır." demeliyiz.

Ailemizle alâkalı bir mesele ortaya çıktığında ya da ticaretimizde bir sarsıntı olduğunda, nasıl hemen heyecan içinde erbabına koşarız; midemiz veya böbreğimiz sancılandığında nasıl hemen soluğu doktorda alırız; ebedî hayatımızı tehdit eden günah mikroplarına ve şeytanın vesvese ve aldatmalarına karşı da, kuvve-i mâneviyemizi takviye edici ilaç ve şifa arkadaşımıza aynen öyle koşmalıyız.

3. Gözlerimizi çarşı ve sokaklarda haram manzaralardan sakınmalıyız

Çarşıya ve sokağa her çıkışımızda gözlerimize birtakım haramların girmesi muhtemeldir. Gözlerimizi kapasak, yürümemiz mümkün olmayacak; açsak, o zaman da arzu edilmeyen sahneler, ruh dünyamızda bulantı hâsıl edip, bizi günahlara sokacaktır.

Haram karşısında gözünü yuman insan, hiçbir zaman maddî-mânevî bir kayba uğramaz ve bu hassasiyeti gösteren insandan kimseye herhangi bir fenalık gelmez. Verimli, dürüst, samimî çalışan ve gerçekten hizmet veren böyle bir insan, hiçbir zaman şeytanca yaşayışın kurbanı da olmaz. Öte yandan, kendini bu aç bakışlara arzeden karşı cinsin, bundan maddî-mânevî kazandığı hiçbir şey yoktur. Kazanmak şöyle dursun, kendisi, muhatapları, toplumu ve memleketi adına neleri kaybedip, neleri kaybettirdiğine hastaneler, hapishaneler, mahkeme koridorları ve gazete sütunları en büyük şahitlerdir. Unutmayalım ki, en verimli meyveleri, zararlı ışınlardan ve şerarelerden korunan yeryüzü tarlaları verir; buna karşılık, yakıcı bakışlara ve öldürücü ışınlara korumasız maruz kalıp, neticede delik deşik olan derbeder gönüllerden ve felç olmuş iradelerden ne beklenir ki!

a) Çarşı ve pazarda gözlerimize haramların girmesi daima muhtemeldir

"Öyle bir zaman gelecek ki, imanı muhafaza etmek, elde kor tutmak gibi olacak."[29] diyor Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz; evet, "Kor; atsan iman gider, tutsan elin yanar."

Ve yine buyuruyor: *"Nazar (bakış), şeytanın zehirli oklarından bir oktur."* Kalbe saplandı mı ya da göz hunisiyle kalbe indi mi bakışı bulandırır, başı döndürür. Ve sonra Rabbü'l-âlemîn'e tercüman oluyor: *"Kim onu Benim korkumdan dolayı terk ederse, kalbine öyle bir iman neşvesi ve halâveti atarım ki, onun zevkini gönlünün derinliklerinde duyar."*[30]

Şeytanın bu zehirli oklarına karşı tavrını ortaya koyan ve her işte olduğu gibi, bu hususta da yine yakınlarından başlayan Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, bakınız ne yapıyor?

Hacda, bir merkûbun üzerinde Arafat'tan inerken, sağdan-soldan geçen kadınlara gözü ilişmesin diye, terkisine aldığı amcası Hz. Abbas'ın oğlu Fazl'ın başını bir sağa bir de sola çeviriyor.[31] Hâdiseye dikkat edelim:

Bir defa hâdise, böyle bir duygunun âdeta imkânsız olduğu hacda meydana geliyor. İkinci olarak, mü'minlerin annesi Âişe Validemiz'in ifadesiyle, kadınların erkeklerden ayrı ve yüzlerini dahi göstermeden geçip gittikleri bir dönemde Efendimiz, kendisi hakkında böyle bir şeyin asla düşünülemeyeceği yiğit amcazadesi Fazl'ın başını hem de kendi terkisindeyken sağa sola çeviriyor. Ve bu hâdise, Asr-ı Saadet'in o daima okşayıcı, nazarları, kalbleri yumuşatıcı, burcu burcu vahiy ve Cibril nefesi kokan ve daha dünyada iken ahireti ruhlara duyurup yaşatan hava ve ikliminde cereyan ediyor!

Rica ederim, bugün bile bir mescide girdiğimizde veya bir cemaatin huzuruna vardığımızda, istesek de fena hisler düşünemezken, böyle bir şeyin hiç de mümkün olmadığı bir durumda, nazarına başka hayaller girmesin, serseri bir ok gelip kalbini delmesin, içine fısk u fücur nüvesi serpilmesin diye, Fazl'ın yüzünün bir o yana, bir de bu yana çevrilmesini nasıl değerlendireceğiz?..

Bu hâdisenin ifade ettiği mânâ şudur: Orman hiç yanmasın diye meseleyi kökten ele alıp, ormanda bir kibrit çöpüne dahi müsaade etmeme; ortada hiç savaş ihtimali yokken dahi, binlerce askerin bulunduğu karargâh içinde yine nöbeti aksatmama ve bir saniye olsun gözü yummama… Evet, haramlara, fuhşa,

tecavüzlere, cinayetlere ve daha nelere nelere götürücü sebeplerin bütününü ortadan kaldırma.. belki bir gün yılan, çıyan sızar diye tüm delikleri kapama.. ve bir bakış, bir gülüş, bir dokunuşla nice hayatların sönüp gitmesinin, nice yuvaların yıkılmasının önüne aşılmaz setler çekme.. yani fenalıklara iten sebepleri ortadan kaldırma ve günahları ta baştan önleme; işte Allah'ın çizdiği yol!

Yine Efendimiz, yedi yaşında müslüman olup, kendi havasıyla büyüyen amcası oğlu ve nesl-i pâkini devam ettirecek damadı Hz. Ali'ye, *"Yâ Ali, birinci bakış lehinedir, fakat ikincisi aleyhinedir."* [32] buyururlar. Yani, irade dışı ilişen birinci bakışta günah yok ise de, ikinci ve diğer bakışlarda irade devrede olduğu için, nefsin rolü vardır ve bu bakış, kişiyi alıp götürebilecek bir zincirin ilk halkası olduğundan haramdır. Efendimiz, harama götüren yolu, ta baştan bu şekilde önlemekte ve günahlara geçit vermemektedir.

b) Canımız her sıkıldığında sokağa çıkmamalıdır

Canı sıkılan sokağa mı çıkmalı? Ne kadar çarpık bir anlayış! Şeytanın rahatlıkla içeriye sızıp çalışabileceği bir gedik... Can sıkıntısını sokakta geçireceğini sanan insan, yağmurdan kaçarken doluya tutulan gibi olur.

Can sıkıntısı, kalbin tatminsizliğinden, Allah ve Resûlü ile münasebet kurulamayışından, ibadetlere bağlı olamamaktan, arkadaşsızlıktan, okuma ve tefekkür adına boş bulunmaktan, meşguliyetsizlikten, hizmet etmemekten kaynaklanır. Böyleleri için şeytanın nüfuz edeceği menfez ve gedikler hazır demektir. Şeytandan yanmış insanın, yeniden şeytanın oklarının yağdığı mevzilerde dolaşması, deniz suyu içmekten içi yanmış birinin susuzluğunu gidermek için tekrar denize koşmasına benzer.

Meselenin bir de şu yönü var: Can sıkıntısı, Allah'ın 'Kâbız' ismiyle kalbi sıkması olarak da anlaşılabilir. Dolayısıyla da o, bir ibtilâ ve imtihandır. Böyle bir imtihan neticesinde kulun sebat ve sadakat derecesi ortaya çıkar. Yani kul, canı sıkıldığı, kalbi daraldığı zamanlarda da ibadetleri yapacak mı diye Allah kendisini dener. Şurası da iyi bilinmelidir ki, bu hâlet içinde eda edilen namaz, arkadaşların iştiyak atmosferinde, cemaat içinde şevk ve neşe ile kılınan namazdan çok daha sevaplıdır; çünkü o anda insan âdeta muharebe hattındadır. Sonra, güneşin bulutlar arkasına saklanması gibi, bu hâl de geçicidir; Allah bu defa 'Bâsıt' ismiyle onun kalbini genişletir, kendisine şevk verir. Mağrem nispetinde mağnem, yani meşakkat ve zorluk nispetinde mükâfat ve sevap

peylenmiş olur.

c) Çarşı ve pazara çıkarken bazı hususlara dikkat edilmelidir

İnsanın alıştığı günahlardan uzaklaşması da, uyuşturucu tiryakisinin hapını bulamayınca bunalımlara girmesi misali şiddetli ruhî sıkıntılara sebeb olur ve kendisi için günah atmosferi hazır olunca da, hemen içine düşüverir. Dolayısıyla, ister günahkârlar için, ister yılandan, akrepten kaçar gibi günahtan kaçanlar için olsun, çarşı-pazara çıkışta dikkat edilecek bazı hususlar vardır ki, onlara da şöyle bir göz atmamız yerinde olur zannederim:

1-Çarşı ve pazara lüzumsuz yere çıkmamalı, işleri toptan görmeye çalışmalıdır. Günahların seylap hâlinde aktığı yerlerden herhangi bir iş ya da imana hizmet adına herhangi bir vazife bahis mevzuu olmadığı sürece uzak kalmak lâzımdır.

2-Yolun hakkını vermeyi düşünmelidir. Sahabe-i kiram efendilerimiz, çok defa hak ve hakikati anlatmak için dışarıya ve çarşı-pazara çıkarlardı. Hz. Ebû Bekir de, Hz. Ömer de, Hz. Ebû Zer de (radıyallâhu anhüm) bunu yapardı. Böyle bir gaye ile çıkanlar, sokağın ve yolun hakkını vererek günahlara girmekten korunmuş olurlar. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), ashabını yol kıyılarına ve sokaklara oturmaktan men ederdi. "Oturmamızda maslahat ve faydalar var yâ Resûlallah!" dediklerinde de, *"Öyleyse, yolun hakkını verin."* yani *"Gözlerinizi harama karşı kapayın, yolun taş ve dikenlerini temizleyin, gelip geçenlerin selâmlarını alın, selâm verin ve emr-i bi'l-mâruf nehy-i ani'l münkerde bulunup hakikati anlatın."* buyururlardı.[33]

İşte, bu hâlis niyet mevcut olduğu sürece seyyiat ve günahlar hasenata dönüşebilir.

3-Dışarıya müteyakkız ve mücehhez olarak çıkmalıdır. İnsan mayınlı tarlada nasıl yürüyor, can düşmanlarının bulunduğu bir bölgede nasıl mücehhez ve müsellah dolaşıyorsa, öyle de, günahların kol gezdiği çarşı-pazarda da mücehhez ve müsellah bulunmalıdır. Yoksa hissiyatıyla baş başa, hazırlıksız, silahsız, bomboş bir hâlde ve şeytanın zehirli oklarına karşı mânevî kalkan ve mânevî kurşunlarını hazırlamadan çıkarsa, o zaman ruhunu kötülükler, günah manzaraları ve her türlü süfliyat sarabilir. Hele bu durum bir kaç kere tekrarlanırsa, artık o, duyguları ölmüş, günahlara, kötülüklere karşı kayıtsızlaşmış ve haramlara bigâne bir hâlde çarşı-pazar dolaşır ki, şeytanın istediği de budur...

4-Dışarıya çıkmadan önce gerilime geçmelidir. Çarşı-pazara çıkmadan önce, yüreğimizi hoplatacak, heyecanımızı coşturacak, gözlerimizi yaşartacak ve hislerimizi harekete geçirecek bir şeyler okuyup, bir şeyler seyredip, bir şeyler dinlemeli ve öyle çıkmalıyız.. evet ancak böyle bir gerilimle çarşı-pazara çıkmalıdır ki, günahlara karşı bir sütre meydana getirilmiş olsun.

5-Dışarıda iyi arkadaşlarla birlikte olunmalıdır. Sokağa çıkarken, orada bizi bekleyen bir sürü düşmanın mevcut olduğu düşünülerek, bu düşmanlara karşı bir-iki muhafızla, yani arkadaşla çıkmalıdır. Çarşıya pazara çıkarken, ruh dünyamızı ayakta tutan mutlaka bir-iki arkadaşın yanımızda bulunması şarttır. İnsanın iç murâkabesi çok defa kendisini frenlemeye, korumaya kâfi gelmeyebilir. İmanımız tam mânâsıyla berrak ve çok safiyane olmalıdır ki, her an Allah'ın murâkabesinde bulunduğumuzu duyup hissedelim. Bu da her zaman mümkün olmayabilir.

Evet, bazen öyle zayıf anlarımız olabilir ki, kendimize hâkim olamayız ve nazarımız harama kayabilir, ruhumuzda bir yara meydana gelebilir, fena düşünceler kafamıza tohumlar gibi saçılmış ve günahlar ruhumuzda mayalanmış olabilir. Ama yanımızda bir-iki arkadaş olduğunda, güzel şeyler konuşur ve güzel şeylerin müzakeresini yapabiliriz. Hem, arkadaşların gözleriyle kendimizi kontrol altında tutar ve nazarlarımıza, kulaklarımıza dikkat edebiliriz. Bazen, o esnada Cenâb-ı Hakk'ın bizi kontrol ettiğini düşünemeyebiliriz ama arkadaşımıza karşı ayıp olmasın diye kendimize çeki-düzen verme gereği duyarız. Belki riya olur, sun'îlik olur ama, olsun; zira bu, fenalıklardan, günahlara girmekten daha iyidir.. hem de, riya müsbet amellerde -meselâ namazda- amelin ruhunu ifsat etse de, menfî amellerde böyle bir zarar söz konusu değildir. Meselâ insan, sırf riya için zina etmese, zina etmemiş olur; görmesinler diye hırsızlık yapmıyorsa, yapmamış olur. Göz zinası, kulak zinası, el ve ayak zinası, düşünce zinası, evet, ne olursa olsun insanın hayaline fıskı, günahı çekebilecek her şey, her fena düşünce gösteriş için dahi olsa terk edildiğinde, o günah, elini ve pençesini ruhlarımıza salmadığı sürece selâmette sayılırız.

Evet, güzel bir söz ya da güzel bir nasihat dinleme, güzel bir yazı okuma, güzel bir şey seyretme veya güzel bir manzarayı mütalâa etmekle mârifete, haşyete, mehâbete uyanmak gibi güzelliklerle dolmuş olarak evden çıkacak, buğu buğu bu tesirlerin altında işimizin başına, mektebimize, vazifemize, hizmetimize gidecek ve bunların tesirini devamlı ruhlarımızda hissedecek ve

böylece şeytandan, günahlardan korunmuş olacağız.

6-İrade dışı bulaşan şeyler temizlenmelidir. Bu kadar gayretimize rağmen üzerimize yine de sağdan soldan i護率demiz haricinde gelip bulaşan, kalb ve ruhumuzu yaralayan çamurlar ve lekeler olabilir. Bu türlü durumlarda ise hemen ibadetlerin vesayası altına girip Cenâb-ı Hakk'a yönelmek icabeder. Bir gün beyninden vurulmuş gibi Huzur-u Risaletpenâhî'ye bir sahabi gelir, kendini yere atar ve: "Mahvoldum yâ Resûlallah, caddeden geçen bir kadına baktım ve dokundum." diye inler. Derken o esnada âyet nazil olur: *"Günün iki yanında namaz kılın; şüphesiz ki, iyilikler kötülükleri giderir."*[34]

Evet, namazlar, Allah indinde günahları silip süpüren şeylerdir. Hadiste, namazların namaz aralarında işlenen küçük günahlara keffaret olduğu ifade edilir.[35] Rabbimize karşı yaptığımız kulluklar, namazlar, niyazlar, -inşâallah- elimizde olmadan ve irademizi aşarak gelip bize çarpan günahlara keffaret olacaktır. Ayrıca, harama her göz kapama, insana bir vacip işlemiş gibi sevap kazandırır.

*7.*Günahlar, tevbe ve istiğfarla temizlenmelidir. *Her günahta küfre giden bir yol vardır.* Her şeyden önce günah, kulun Cenâb-ı Hakk'ın inayet atmosferinden dışarı çıkması ve ilâhî teminatı reddetmesi demektir. Ayrıca kul, günah işlemekle şeytana tam hedef olmuş sayılır; günahlar arttıkça da Allah'ın himaye ve koruması azalır.

Günah, bir pas, bir leke ve bir kirdir; öyle ki, hadisin ifadesiyle, üst üste biriken lekeler, derhal tevbe ve istiğfarla temizlenmezse, kalbî hayatımızla Rabbimiz'in bize bakışı arasına girip, O'ndan gelen tecellîleri keser, rahmet esintilerini perdeler ve bizi inayetten mahrum bırakır.[36] Himayesiz kalan bir kalb ise, neticede -Allah korusun!- şeytanın küfürle vurabileceği bir vaziyet kesbetmiş sayılır.

İkinci olarak, kendini mahcup edecek bir günah işleyen insan, kimsenin bu günahı görmesini istemez. Ama Allah'ın ve meleklerin onun yaptıklarını gördüklerinin de farkındadır. Onun hep bu zayıf anını kollayan şeytan, bu esnada ona, "Keşke şu günahımı gören olmasaydı; ya da keşke şu şey, günah olmasaydı!" dedirtir.

Günahta ısrar ve onu küçük görme de, insanı küfre itebilir. İnsan, günahlara alışmış ve onlardan kopamıyorsa, bazen böylelerini o levsiyattan kurtarayım derken daha kötü durumlara itmiş oluruz. Meselâ, "İçki içme!" dediğimiz birisi,

"Bir kadeh haram olmaz; hem, bu kadarını da katı buluyorum." diyecek ve küfre ait benzeri sözlerle o günahın kurbanı olacaktır. Keza namaz kılmıyorsa, "Gel, kıl!" ısrarları karşısında, gelmeme ısrarında bulunacak ve sonunda da "Gelmiyorum." deyiverecektir.

Esasen günah, ısrar edildiği, zararsız bilindiği, tevbe ve istiğfar ile de temizlenmediği zaman günah olur. Yoksa kendisinde ısrar edilmediği, zararı bilinip korkulduğu, tevbe, istiğfar ve samimî bir nedamet ile terk edildiği zaman ise, -Kur'ân'ın ifadesiyle- inşâallah affa mazhar olacaktır. Dağlar cesametinde de olsa, -şirk hariç- Allah'ın affetmeyeceği günah yoktur. Elverir ki, O'nun af, merhamet ve ğufran kapısına varılsın.

4. İnsan meşguliyetsiz kalmamalıdır

Meşguliyetsiz insan, fiska açık yaşar, dolayısıyla da şeytana firsat vermiş olur. Bu sebeple, boş durmamalı ve bizi daima gerilim, coşkunluk, tazelik içinde tutup, günahlardan da koruyacağı için hep hizmete koşmalı, 'emr-i bi'l-mâruf nehy-i ani'l-münker'le irşad faaliyetinde bulunmalıyız.

Şeytan, daha ziyade âtıl insanlara, atâlet ve tembellik içinde miskin miskin oturanlara hücum eder. O, hiçbir iş yapmayan, vaktini sinek avlamak, avare avare dolaşmakla geçiren ve saatlerce dumanlı yerlerde boş laf eden insanlara musallat olur. Ve yine o, din, iman, vatan ve millete hizmet adına hiçbir şey yapmayan, din ve iman hizmetlerine karşı kapalı yaşayan, yer yer dolup boşalmasını bilmeyen fertlerle uğraşır ve onları baştan çıkarır. Zira böyleleri, şeytanın arayıp da bulamadığı birer avdır.

Madem şeytan daha çok miskinlik, tembellik ve meşguliyetsizliğimizden istifade ediyor; hizmet adına dolup boşalmaktan hoşlanmıyor ve boş durduğumuz sürece içimize uygun olmayan düşünceler, kuruntular atıyor, başka şeylerle meşgul olmayan hayalimizi kendi namına meşgul ediyor ve günahları düşündürüp günah işlemeye zorluyor, öyleyse biz de, daima meşguliyetle, aksiyonla, faaliyet ve hizmetle ve irşad yolunda terlemekle şeytanın parmak sokabileceği yerleri doldurmalıyız ki, o da bizde umduğunu bulamasın.

İşleyen demir pas tutmaz; sürekli hareket eden, durmadan hak ve hakikati duyurma adına koşan bir insanın aynı zamanda hem bedeninde, hem de ruhunda bir zindelik, bir neşe olacak ve hadisin ifadesi üzere, 'emr-i bi'l-mâruf ve nehy-i ani'l-münker' yaptığından, vahyin bereketi, içinde ilhamlar hâlinde hissedilecektir. Rızkı bereketlenecek, aile yuvası da Cennet köşelerinden bir

köşe olacaktır. Yine hadisin işaretiyle, bu vazife ve hizmetler kesildiği zaman vahyin bereketi de kesilecek, vahyin bereketinden mahrum olanlar da, felç olmuş gibi karanlıklar ve sıkıntılar içinde boğulup gideceklerdir.

5. Allah'ın (celle celâluhu) dinine yardım edene Allah (celle celâluhu) da yardım eder

Kendini Rabbi'ne ve O'nun Habibi'ne hizmete, hakka ve hakikate tercüman olmaya ve irşad faaliyetlerine adamış, evet, bu şekilde Cenâb-ı Hak'la aramızdaki mukavelenin bize ait yanını ifa etmiş genç-ihtiyar, kadın-erkek, talebe-hoca her meslek erbabından, her yaş ve baştaki insanlara karşı Allah da, mukavelenin diğer yanı adına şöyle buyuracaktır: إِنْ تَنْصُرُوا اللّٰهَ يَنْصُرْكُمْ[37] Yani, eğer siz Allah'ın dinine yardım eder, dine tercüman olup, gönüllere duyurma yolunda ahdinize sadık olursanız, Allah da size yardım eder. Siz iman ve Kur'ân'a sahip çıkıp, onların ayaklar altında pâyimâl olmaması için çalışırsanız, Allah da sizi şeytan ve nefsinizin ayakları altında bırakmaz ve pâyimâl etmez. Karşılıklıdır bu; yaparsan O da yapar; koşarsan O da koşar... Hem de nasıl? Hadisin beyanıyla, Kendi'ne bir karış yaklaşana O, bir adım yaklaşır; yürüyerek gidene koşarak gelir; yani, bir elini uzatana iki elini uzatır.[38]

Biz vefa gösterip, Allah'ın dinine omuz verdiğimiz sürece, Allah'ı her zaman bize karşı vefalı bulacağız ve O, bizi şeytanın vesveseleri ve nefsimizin arzularıyla baş başa bırakmayacaktır. Evet, bizi yâd ellerde bozulmaya, sönmeye, çürümeye ve ölmeye terk etmeyecek ve "kulum" diyecektir. Şu şeker-şerbet söze bakın: أَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ *"Siz Bana karşı sözünüzde vefalı olun; Ben de size sözümde vefalı olayım."*[39]

Siz, Allah'ın dinine yardım ettikten sonra, O'nun, şeytanı size musallat edip, sizi batırması olacak şey mi? Siz aşkla, şevkle gerilip, gönüllerde Allah'ın duyulması ve kalblerin O'nunla oturaklaşması istikametinde ölesiye koştururken, terleyip yorulurken, zanneder misiniz ki, Rabbiniz, çarşı-pazarda bilerek veya bilmeyerek işlediğiniz günahları yüzünüze vuracak, sizi bataklıkta, şeytanın elinde bırakacak ve hasenâtınızı da bire bir yazacak!

Hayır hayır; siz kandan irinden deryalar geçiyor gibi O'nun yolunda koşarken, her an bir günah çamurunun size bulaşması karşısında ruhunuzun birkaç defa sarsıldığı, kalb ve duygularınızın örselendiği bu günah iklimi ve

günah atmosferinde O sizi nefsanî isteklerinizle baş başa bırakmayacak, yardım elini ve yakîn bürhanını mutlaka gönderecektir.

Esasen her birerlerimiz, şahsî hayatımızda irademizi kötüye kullanmada ısrar etmediğimiz, ısrarla "Günaha gireceğim." demediğimiz sürece, Rabbimiz'in böylesi nimet ve inayetlerine pek çok defa şahit olmuşuzdur. Tam bir uçurumun kenarına geldiğimiz ve muhakkak bir günahla karşı karşıya kaldığımız anda, âdeta gökten iki elin uzanıp bizi düşmekten kurtardığını müşâhede etmişizdir. Meselâ, yalnızlıktan patlayacak hâle gelip tam sokağa çıkayım dediğiniz anda güzeller güzeli bir arkadaşınız çıkagelmiş ve sizi bir eracifin içine girmekten kurtarmıştır. Hatta bazen hiç farkında olmadan, bazılarımızın dudağında bir dua, bir âyet veya bir nur belirivermiştir; belirivermiştir de, şeytanın oklarına hedef olmaktan ve nefsanî isteklerin kurbanı hâline gelmekten kurtulmuşuzdur. Evet, Allah'ın yardım ve korumasına en büyük davetçi, mukaveleye sadakat içinde O'nun dinine omuz vermektir.

'Mağrem' nispetinde 'mağnem' ve riziko nispetinde mükâfat vardır. İnsan, ne kadar sıkıntı ve meşakkate maruz kalırsa, kavuşacağı nimetler de o nispette çaplı ve inşirah verici olur. Sınır boyunda, düşman tehlikesi karşısında, kar ve soğukta imanlı Mehmetçiğin tuttuğu bir saatlik nöbet, kendisine senelerce yerine getirilemeyecek kadar çok nafile ibadet sevabı kazandırır. Elbette, aynı zaman dilimini koğuşta sıcacık yatağında geçiren, o sevabı kazanamayacaktır. Öte yandan, sınır boyundakinin alacağı sevap, elbette cephede, avcı hattında düşmanla yaka paça olan muharibin alacağı sevap kadar olmayacaktır.

Aynen bunun gibi, dine hizmet etme, irşad vazifesinde bulunma, peygamberlerin birinci vazifesi olup, -hadisin beyanıyla- en çok belâ ve musibete maruz kalanlar da onlardır. Hamza'yı büyük yapan ve göklerde 'Allah'ın Arslanı' diye yazdıran, onun fütursuzluğu, pervasızlığı, ölümü gülerek karşılaması, ukbâ planlı yaşaması ve hayatı istihkârıydı.

İnsan, çektiği ve katlandığı meşakkate göre evsaf ve ayar kazanır. Nefsanî arzu ve istekler, insanı en çok sıkıştırdığı, şeytanın sağdan soldan ona öldürücü oklar yağdırdığı dönemlerde o, dinî hassasiyetini koruyorsa bir başka amûdî (dikey) yükselir. Dine sahip çıkıp Peygamber vârisi olarak irşad yapmanın, taşıdığı rizikolara karşılık, o nispette de avantajları vardır. Bu avantajlar daha dünyada iken kısmen hissedilse de, asıl ihtişam ve hakikatiyle ötede zuhur ve inkişaf edecek, Cennet ve Cemalullah meyvelerini verecektir.

1 Müslim, *tevbe* 12, 13; Tirmizî, *kıyame* 59; İbn Mâce, *zühd* 28.

2 Beyhakî, *Kitabü'z-zühdi'l-kebir* 2/157; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/222.

3 el-Beyhakî, *ez-Zühd* 1/165; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 13/523.

4 Yûsuf sûresi, 12/53.

5 Bkz.: Âl-i İmrân sûresi, 3/190-191.

6 İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-azîm* 1/442.

7 Bkz.: Aclunî, *Keşfü'l-hafâ* 1/370.

8 Bkz.: Tirmizî, *kıyamet* 26; *zühd* 4; Nesâî, *cenâiz* 3; İbn Mâce, *zühd* 31.

9 Bkz.: Müslim, *cenâiz* 108; Tirmizî, *cenâiz* 60; Nesâî, *cenâiz* 101.

10 Buhârî, *küsuf* 2, nikâh 107, *rikak* 27, *eymân* 3, Müslim, *salât* 112;.

11 Bkz.: Kurtubî, *el-Câmiu liahkâmi'l-Kur'ân* 17/123.

12 Tirmizî, *fezâil*ü'l-*cihad* 12.

13 İsrâ sûresi, 17/107.

14 Tevbe sûresi, 9/82.

15 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* 11/139.

16 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/79; Secde sûresi, 32/16; İnsan sûresi, 76/26.

17 Buhârî, *teheccüd* 2, 21, *tabir* 35, 36; Müslim, *fezâil*ü's-sahabe 139, 140.

18 Buhârî, *savm* 10; *nikâh* 2, 3; Müslim, *nikâh* 1.

19 Deylemî, *el-Müsned* 2/310, 4/160; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/147.

20 Fatiha sûresi, 1/5.

21 Bu ifadeler, 1980 öncesine aittir.

22 Müslim, *zikr* 25; Tirmizî, *daavat* 128.

23 Tirmizî, *cihâd* 4; Ebû Dâvûd, *cihâd* 86.

24 Tirmizî, *cihâd* 4; Ebû Dâvûd, *cihâd* 86.

25 Bkz.: En'âm sûresi, 6/70; Kaf sûresi, 50/45; Zâriyât sûresi, 51/55; Tûr sûresi, 52/29; A'lâ sûresi, 87/9; Ğâşiye sûresi, 88/21.

26 Müslim, *îmân* 95; Tirmizi, *birr* 17; Ebû Dâvûd, *edeb* 59.

27 Dârimî, *mukaddime* 26; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/94; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/284.

28 Bkz.: Buhârî, *tefsiru sûre (4)* 9, *fezâilü'l-Kur'ân* 32, 33, 35; Müslim, *müsafirîn* 247.

29 Tirmizî, *fiten* 73; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/390, 391.

30 Hâkim, *el-Müstedrek* 4/349.

31 Buhârî, *meğâzî* 77, *hac* 1, *sayd* 24; Müslim, *hac* 407; Ebû Dâvûd, *menasik* 25.

32 Tirmizî, *edeb* 28; Ebû Dâvûd, *nikâh* 43; Dârimî, *rikak* 3.

33 Bkz.: Buhârî, *isti'zan* 2, *mezâlim* 22; Müslim, *libâs* 114, *selâm* 2, 3.

34 Buhârî, *mevâkît* 45; *tefsiru sûre (11)* 6; Müslim, *tevbe* 39, 40.

35 Bkz.: Müslim, *taharet* 14, 15, 16; Tirmizî, *mevâkît* 46; İbn Mâce, *taharet* 79, 106.

36 Tirmizî, *tefsiru sûre (83)* 1; İbn Mâce, *zühd* 29.

37 Muhammed sûresi, 47/7.

38 Bkz.: Buhârî, *tevhîd* 15, 50; Müslim, *tevbe* 1, *zikr* 1, 20-22.

39 Bakara sûresi, 2/40.

İRŞAD, TEBLİĞ VE DİNE HİZMETLE CANLI KALMANIN YOLU

Bu mevzuda belli bir silsile takip etmeden, sadece bir hulâsa verilecektir.

1. Allah (celle celâluhu), irşad ve tebliğde bulunmayı emreder

Her şeyden önce, bizi yoktan yaratıp hadsiz nimetlerle perverde eden Yüce Rabbimiz, irşad ve tebliğ vazifesini devamlı canlı tutup yaşatmamızı emretmektedir:

“Sizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten men eden bir cemaat olsun!”[1]

“Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmet oldunuz; iyiliği emreder, kötülükten men edersiniz ve Allah’a inanırsınız”[2]

“Sizi seçkin ve şerefli bir ümmet kıldık ki, bütün insanlar üzerinde adalet örneği ve Hak şahitleri olasınız.”[3]

“Ey iman edenler, size can yakıcı azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi? Allah ve Resûlü’ne inanır, mallarınız ve canlarınızla da Allah yolunda cihad edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.”[4]

“Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, Allah öyle bir cemaat getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler; mü’minlere karşı mütevazi, kâfirlere karşı ise çetindirler. Allah yolunda mücahede ederler ve kınayanların kınamalarından da çekinmezler.”[5]

2. Dine hizmetten daha büyük vazife yoktur

Yeryüzünde irşad, tebliğ, cihad ve dine hizmetten daha büyük bir vazife yoktur; olmuş olsaydı, Allah, seçip gönderdiği peygamberlerine o vazifeyi yüklerdi. İrşad, güneş gibi doğup insanlığı aydınlatma, Allah’ı tanıtma ve insanları saflaştırıp özlerine erdirme mânâ ve hususiyetiyle nebiler için en yüce pâye ve Allah indinde en nezih bir meslek ve vazifedir ve Hz. Âdem’den beri bu davete icabetle aynı vazifeye sahip çıkan herkes, bu noktada nebilere iştirak etmiş ve onlarla aynı sofrada oturmuş olur. Her iş, kendi çapı, ehemmiyeti ve ağırlığı nispetinde seviye sahibi insanlara gördürülür; işte i’lâ-yı kelimetullah, kendi üstünde bir vazife olmadığı içindir ki, öncelikle nebilerle temsil

edilmiştir.

3. İrşad ve tebliğ şeâirdendir; yani, İslâm'ın emaresi, alâmeti ve nişanıdır

Nasıl bir subay, apoletindeki bir yıldız ve benzeri işaretlerle tanınır, öyle de 'emr-i bi'l-mâruf nehy-i ani'l-münker' de, tıpkı ezan, cemaat, hac ve emsali İslâmî şeâir gibi, müslümanın rütbesini ortaya koyan en mühim İslâmî emare ve işaretlerdendir. İçinde umuma ait hukukun bulunduğu bu tür vazifeler, mesuliyet açısından değilse de, sevap açısından şahsî farzlardan daha ilerdedir.

4. Bu vazifeyi terk edenler, zelil ve helâk olmuşlardır

Allah, bu vazifeyi terk edip, sefahet ve dalâlete saplanan milletleri zelil ve helâk etmiştir; ilâhî bir kanundur bu.[6] İşte Bizans, Pompei ve işte Yunan ve Endülüs..! Sahih-i Müslim'de yer alan bir hadislerinde Efendimiz, *"Bir kimse hayatında din-iman adına hiçbir gayret göstermeden ve mücahedede bulunmadan ölürse bir nifak şaibesi altında ölmüş gibidir."*[7] buyurur. Şu veya bu şekilde maddî-mânevî yahut dünyevî bir zarar endişesiyle bu nebi vazifesini terk edenler, sineğin ısırmasından kaçıp yılanın ağzına girmiş sayılırlar.

5. İrşad ve tebliğ, farzlar ötesi farz mesabesindedir

Bu vazife her ne kadar 'müeyyidat'tan sayılmışsa da, günümüzde kazandığı farzlar ötesi farz keyfiyetiyle, her mü'mine terettüp etmektedir. Bu vazife yapılmadığı takdirde, işlemeyen çok şeylerle beraber şahsî farzlar da terke uğrar. Bu mübarek vazife, farz-ı kifaye olduğu dönemlerde bile, herkesin müsabaka yaparcasına uğrunda koştuğu bir farz-ı kifaye idi.

6. Dine hizmet, belli şahıs ve zümrelerin inhisarına bırakılamaz

Bu vazife, belli şahıs veya zümrelerin inhisarına bırakılamaz. Nasıl olsa sahip çıkanlar var deyip, bu vazifeyi üzerinden atmaya çalışan bir mü'minin kalbinin iman ve Kur'ân adına atıp atmadığından şüphe edilir...

7. Gaye, Allah'ın (celle celâluhu) rızasını kazanmaktır

En birinci hedef ve gayemiz, başka hiçbir şey değil, sadece ve sadece Allah ve Resûlü'nün anlatılması, sevdirilmesi ve davranışımızda Allah'ın rızası ve hoşnutluğunun aranmasıdır. Buna ihlâs ve samimiyet de diyebiliriz. Allah rızası

gözetilmeden yapılan irşad ve tebliğ, ruhsuz ceset gibidir. İç derinliğimiz, murâkabemiz ve Rabbimizle kavî bir münasebetimiz yoksa zaten müessir de olamayız. Evet, Allah rızası istikametinde "Rabbimi ve Nebisini anlatıp, sevdiremeyeceksem, benim için toprağın altı üstünden daha iyidir."

8. Bu vazifede temel şart, dertli ve sancılı olmaktır

Evet, dertliler dertlisi Peygamberimiz ve O'nun sahabesi gibi çile ve ızdırap çekmiyor; bir iş, bir ticaret, bir makam adına katlandığımız sıkıntılar kadar olsun o uğurda bir sıkıntıya katlanmıyor, katlanamıyor ve "Kime, nerede, nasıl Rabbimi anlatabilirim?" düşüncesiyle sancı çekmiyor, hafakanlara girmiyor; yerinde evimizin yolunu şaşıracak kadar o işin mecnunu olamıyorsak, bu takdirde zaten müessir olmamız imkânsızdır.

9. Bu vazifenin bir diğer esası, hâl ve kâl vahdeti, yani söz ve amel birliğidir

Söylediğimizi yaşayacak, yaşadığımızı söyleyeceğiz. Her şeyden önce, Cenâb-ı Hakk'ın emirlerini nefsimizde en yüksek seviyede temsile çalışmamız şarttır.. evet, hayatımızda ışıl ışıl Kur'ân parlamalı ve anlatacaklarımız da, yaşadıklarımıza tercüman olmalıdır. Nuranî olmalıyız; olmalıyız ki, başkasını da aydınlatabilelim. Sadece ilim yapmak, fişlemek veya kitaplardan aktarma yaparak yeni kitaplar meydana getirmek değil; kitaplarda yazılanları hareketlerimize aktarma ve yaşamakla ilim yapıp, kitap yazmalıyız. Başkalarının menkıbe ve destanlarını anlatmak yerine, kendimiz gökler ötesi âlemlerde menkıbe ve destanlara mevzu olmalıyız. Yoksa miraçta müşâhede edildiği üzere, dudaklar ateşten makaslarla doğranır, bedenler bir kütük gibi Cehennem'e yuvarlanır ve yığınların maskarası oluruz...

10. En yüksek ideal, bütün gönüllere Allah'ın (celle celâluhu) ve Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) ismini ulaştırmaktır

Bu vazifeyi yapmaktaki en büyük ideal, arzdan fezalara, serâdan süreyyâya Allah'ın ve O'nun Nebi'sinin mübarek isminin ulaşmadığı bir gönül bırakmamaktır: *"Böylece sizi seçkin ve şerefli bir ümmet kıldık ki, bütün insanlar üzerinde adalet örneği ve Hakk'ın şahitleri olasınız."*[8] âyetinde de belirtildiği gibi yeryüzünün hâkimi, hakemi, muvazene ve denge unsuru, beynelmilel meselelerde nihaî merci, mazlumların, mağdurların hâmisi ve İslâm

dünyasının mâkus kaderini değiştirme sorumluluğunu yüklenmiş mefkûre topluluğu olan bu kudsîler, ikinci defa dünyayı ihya edip, semaya merdiven dayayacak ve göklerin burç ve kehkeşanlarında da Allah'ın yüce adını anlatmaya çalışacaklardır.

11. Çok buudlu olan bu cihad, her hâlin gereğine göre yerine getirilmelidir

Vazifemizin adı cihaddır. Cihad, çok buudlu bir mefhumdur. Kılıç, ölünceye kadar sürecek bir cehd ve gayretler zincirinin halkalarından sadece biri olup, -bir ülkenin işgal edilmesi gibi- yeri ve zamanı gelmeden kullanılmaz. Yeri geldiğinde onu kullanacak bileğin damarları gönülden beslenir; yeri geldiğinde mantıkla başlar üzerinde helezonlar çizer; yeri geldiğinde de gönül ve his buğuları içinde silinir gider. Cihad, hadisin beyanıyla 'büyük' ve 'küçük' olmak üzere ikiye ayrılır;[9] bunların biri maddî ve dışa doğru, diğeri mânevî ve içe doğrudur. Biri, içte muhasebeyle ağlayan göz, diğeri dışta düşmanı gözetleyen murakıp göz. Biri nefse, diğeri cemiyete, biri içte öze erme fethine, diğeri dışta gerilime geçip, gönüllerin ve icap ettiğinde kalelerin ve surların fethine müteveccih.[10]

Esasen, her iki yüzde de öze erme-erdirme, temizlenme ve saflaşma vardır. Sudaki daireler daima merkezden dışa yayıldığı gibi, bu hususta da her şey gönülden başlar ve bütün varlığa yayılır. Bu demektir ki, dış içe muhtaç, iç de dışa bereketli bir kaynaktır ve bu iki cihad şekli âdeta birer kanat gibidir, birinde arıza oldu mu, diğeri de fazla işe yaramaz ve insan uzun zaman insanî semalarda kalamayıp düşer...

Şimdilerde, cihad deyince vurup kırma ve etrafa korku salma anlaşılıyor.. ruh ve kalb hayatı, iç derinlik ve Allah'la münasebet kat'iyen düşünülmüyor. Benlik aşılamamış, gönül dünyası aydınlatılmamış ve ibadet ü taat aşkı ve günahlara karşı tiksinti duyma hissi uyarılamamışsa, namazlar aksatıldığı ve günahlara girildiği zaman yemeden içmeden iştiha kesilmiyorsa, yani içe doğru inme, erme, olgunlaşma ihmal edilmişse.. ve bu arada diyalektik, münazara, münakaşa, tenkit, başkalarını çürütme ve üstün gelme gibi şeylere takılıp kalınmışsa, o zaman bünyenin bir yanı felç, biz de aldanmışız demektir.

Diğer taraftan, sadece nefis terbiyesi, gönül lezzeti, zikir ve tesbih deyip, irşad adına gönülleri erdirme yolunda hiçbir gayret gösterilmiyor ve mistikçe bir bakış zaviyesiyle toplumdan uzaklaşılıp içtimaî müesseseler kaderine terk

ediliyorsa, o zaman da bünyenin öbür yanı felç olmuş ve bütün bütün devre dışı kalmış sayılır…

Her sahada olduğu gibi, bu sahada da muvazeneyi Muvazene Sultanı'ndan öğrenmeli ve bu gayeyle Mekke ve Medine dönemleri çok iyi mütalâa edilip, çok iyi anlaşılmalıdır.

Evet, cihad çok şümullü ve çeşit çeşittir; birisini vasıtaya bindirip imana, ibadete ısındırmak için sohbete getirmekten, malla bu işi yapanlara destek olmaya kadar; Mehmetçiğe top, tüfek almaktan, talebeye burs vermeye kadar; üniversiteye hazırlık kurslarından mektepler açmaya kadar çok geniş dairede ve değişik usullerle gerçekleştirilebilir.. yani her hâlin gereğine göre ayrı bir cihad şekli vardır. Yerinde yazıyla, yerinde dille, yerinde arabayla, yerinde malla ve yerinde hâlle...

12. Devrimizde en ehemmiyetli mesele, imanın kurtulmasıdır

Devrimizde en ehemmiyetli mesele, imanın kurtarılması, kalbin salâhının temin edilmesi, mâşerî vicdanın imanla beslenip açlığının giderilmesi, gönüllerin itminana ulaştırılması ve nesillerin ateşten kurtarılmasıdır. Bir kere de kalbler salâha erdi mi, artık salih ellerde çok müesseseler ıslah edilip, emniyetin, güvenin ve itminanın kaynağı hâline gelecektir.

İman esaslarının ihmale uğradığı, dolayısıyla da kalblerin aç olduğu bir devirde, ilk önce bu hayatî mesele üzerinde durulmalıdır.. nasıl aç insana önce baklava değil de, en muhtaç olduğu temel gıdalar, meselâ su ve ekmek verilir, öyle de her şeyden önce aç gönüllere, ruhları güçlendirip kalbleri kanatlandıracak Allah'a (celle celâluhu), Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve ahirete iman ve Allah ve Peygamber sevgisi aşılanmalıdır. Esasen, bunlardan mahrum olan insanın ukbâsı gibi dünyası da karanlıktır. Huzur imandadır; öyleyse, insanımıza ve bilhassa gençlerimize huzur ve emniyet götürmeyi düşünüyorsak, onların gönüllerini imanla donatmalı ve bu gönülleri muhabbet-i ilâhiye ve zevk-i ruhaniyeye uyarmalıyız.

13. Devrimizin şartlarında irşad, tebliğ ve mücadele vasıtası ilimdir

Bir kaç asırdır kâfirin elinde Allah'ı inkâr vesilesi olarak bir silah gibi kullanılan fenleri dinî ilimlerle mezcedip, devrin mantık, kültür ve düşünce seviyesi içinde takdim etmek esastır.

Büyük İmam Gazzâlî, bir devirde o devrin gerektirdiği mücadeleyi veriyor,

Müslümanlığı saran Eflâtunculuk, Aristoculuk ve Sokratizm'e karşı felsefenin sakat taraflarını ortaya koyan eserler telif ediyor, Yunan düşüncesini temelden sarsıyor, daha sonra da İhya'sını telif edip, mü'min gönüllere Muhammedî ruhu üflüyordu.

İmam Rabbânî, Hindistan'da zuhur ettiğinde, bütün dinleri birleştirme gibi Hint felsefesinin tesiriyle ortaya çıkmış bir sürü cereyanla karşı karşıya kalıyor ve bir taraftan bu bâtıl akımlarla mücadele ederken, diğer yandan da bu cereyanların bir kısmının temsilcisi bulunan Ali Ekber Şah'ın oğlu Âlemgir'e el atıyor ve Budaların, Brahmanların ülkesinde yıllar ve yıllar boyu Müslümanlığın sesi ve soluğu hâline geliyordu.

Tâbiîn devrine baktığımız zaman, derin bir zühd ve takva hareketi görürüz: Ebû Hanife, Esved, Alkame, Süfyan-ı Sevrî, İbrahim Edhem ve Bişr-i Hafî gibi derinleştikçe derinleşenlerin devridir bu devir. Sonra bir dönem gelir, o dönemde tarikatler uf'ûlelerini (fonksiyonlarını) eda eder ve gönüllere sonsuzdan meşaleler yakar ve yığınlarda ebediyet düşüncesi mayalar.

Bizim devrimizde ise manzara cidden korkunçtur. İmanda tahkik bağları çözülmüş, gelişen ilimler küfre götüren birer yol hâline gelmiş; fizik, kimya, tıp, biyoloji vb. inkâra vesile yapılmış ve âdeta Allah'ın kudret ve iradesiyle yazdığı kâinat kitabı, Kelâm'ından gelen şeriatıyla zıt gösterilmeye çalışılmış ve bütün hakikatler ters gösterilmiştir. Böyle bir devirde verilen mücadele de, pek tabiî ki günümüzdeki yanlışlıkları giderici ve günümüzün dertlerine derman olucu evsafta olmalıydı.. ve öyle de oldu.

Demek ki, devrimiz ne Fatih ve Yavuz devri, ne kılıç ve top devri, ne de gönülleri sadece aşk ve ilhamla coşturma devridir. Devrimiz, müsbet ilmin yanında ilham, onun yanında da fikir ve kültür devridir. İnsanımız, ancak dört-beş buudlu melekler gibi, bu derinliklerin bütününü temsil edebildiği ölçüde çağını yakalayacak, onunla hesaplaşacak, ona söz dinletecek ve bu sayede de elenip gitmeyecektir. Yani, düşünce kadar ilhama, ilham kadar tecrübeye, tecrübe kadar aşka, heyecana, aşk u heyecan kadar da sisteme önem verecek, esbap dairesi içinde Müsebbibü'l-Esbab'la münasebeti açısından bütün falsolara ve fiyaskolara kapalı kalmasını bilecektir.

Milletimiz, Allah'ın inayetiyle bunu başaracaktır. Zira din ve iman bakımından dünyada hiçbir millette bulunmayan zengin, dolgun bir tarihî mirasımız ve kantarlarda tartılamayacak kadar ağır, kıymetli bir kültür hazinemiz vardır. Bu durumda, neden her ev bir dersane olmasın? Evet, hem

okuyacağız, hem okutacağız; bütün memleket sathını bir mektep hâline getirip, yediden yetmişe herkesi bu mektebin müdavim talebeleri yapacak ve kopan tarihî bağlarımızı belli bir şuurla birleştireceğiz.

14. Cehalet denen yüzkarasından mutlaka kurtulmalıyız

"Oku"[11] emriyle nazil olmaya başlayan Kur'ân, sık sık temas ettiğimiz gibi, bizden kâinat kitabının ve ayrıca bir kitap gibi insanın okunmasını ve bu kitapların okunmasında bize rehberlik yapan Hz. Muhammed'in (aleyhissalâtü vesselâm) de tanınmasını ister. İnsanın yaratılışındaki gaye budur. Bakacak, görecek, düşünecek, her gün beynine yeni yeni şeyler yükleyecek ve hep farklı iklimlerde seyahat edecektir o; çünkü budur ulaşması gereken ufuk. Bu ufka ulaşmanın yolu da, dinî ilimlerle müsbet fenlerin izdivacından geçer.

Bu itibarla her mü'min, hem dinî, hem de müsbet ilimleri okuyup araştırmalı ve mutlaka ilimle ve irfanla mücehhez olmalıdır. İş yerinde, evde, dükkânda, yemekte, durakta, arabada ve yolda mutlaka okumalı, düşünmeli ve zamanın en küçük parçasını bile israf etmemelidir. Zira boş bir insanın diğer insanlara verebileceği hiçbir şey yoktur. Fizik, kimya, astronomi, tıp ve botanik gibi ilimlerin en azından felsefesine, mantık ve düşünce temellerine ve ansiklopedik olarak fezlekelerine vâkıf değilsek, keza, hiç olmazsa aynı seviyede dinî ilimlere de ıttılaımız yoksa bu takdirde başkalarına bir şey anlatıp onları ikna etmek bir yana, dalâlet rüzgârlarına kapılıp gitmemiz bile mukadder olacaktır.

O hâlde, topyekün bir millet olarak kendimize gelmeli, bir seferberlik başlatmalı ve "cehalet denilen yüz karasından" kurtulmalıyız. Hemen burada şu noktayı da açıklığa kavuşturmakta yarar var: İlim, her şeyden önce kişinin kendisini ve Rabbini bilmesi demektir. Evet, gönül her zaman kafadan ilerde ve pratik hayat da laftan önde olmalıdır. Yoksa *hâmil-i esfâr*'da[12] ilim sadece bir yüktür.

15. Günümüz dertlerine deva olan kitaplar okunmalıdır

İlim deyince karşımıza okuma, okuma deyince de neyi nasıl okuma problemleri çıkıyor. Her şeyden önce okunması hayatiyet ifade eden mevzular vardır. Kalbinden hasta olan ya da kansere yakalanmış bir insanın tedavisinde kırık kolun alçıya alınması ya da damarlarından kan kaybeden hastaya penisilin tatbiki veyahut batmakta olan bir gemi kaptanının, tayfaların ellerine birer fırça ve boya tutuşturup, "Şu direkleri boyayın." demesi ne ise, kalbî ve ruhî hayatı adına kan kaybeden birinin, mide ve bağırsaklarıyla uğraşılması da aynı şeydir.

Evet, bir toplumda Allah ve Resûlü, Kur'ân ve İslâm bilinmiyor, düşünce hayatında şüpheler, tereddütler cirit atıyorsa, o zaman kalkıp o topluma içtimaî, iktisadî, siyasî doktrin ve prensipler ihtiva eden kitapları tavsiye etmemiz bir işe yaramayacak ve zihin ve ruhlardaki hiçbir problemi çözemeyecektir. Felsefî ve benzeri eserler okuyarak ya da sadece günlük gazete malumatı, aktüel meselelerin yorumları veya eskilerin menkıbeleriyle, kafalarında ilim ve fikir adına pek çok tereddüt taşıyan insanların karşısına çıkmak, ağızdan dolma tüfekle makinalı tüfeğe karşı koymak gibidir. O hâlde, evveliyetle günümüzün dertlerine, neslimizin kalb ve vicdan hastalıklarına ve düşünce bozukluklarına derman olacak kitaplar okunmalıdır.

16. Kendi meselelerimizi peynir-ekmek yeme kolaylığı içinde bilmek ve rahatça anlatabilecek hâle gelmek mecburiyetindeyiz

Kendi meselelerimizi ilimler yoluyla iyiden iyiye kavrayıp hazmederek, tıpkı bir koyunun yavrusuna süt verdiği gibi, biz de muhataplarımıza öyle hazmolmuş şeyler vermeliyiz; kuşlar gibi kusmuk verenlerden olmamalıyız.

Günümüzde okuyan, bilen ve düşünen insanlara karşı en müessir yol iknadır. Bu insanların kalblerine ihlâs, şefkat ve muhabbet tayflarımızı göndermenin yanı sıra, akıl, fikir ve mantıklarını da ikna ile onları müsbet mânâda doyurup, ruhlarına misafir olmalıyız.

Bizim bütün meselelerimiz, akıl ve mantık muhakemesinde hep beraat etmiştir. Belki, burada hepsi için 'aklî' tabirini kullanmamız uygun olmayabilir ama yine de hepsi mâkuldür, mantıkîdir ve vahiy ile müeyyeddir. Peşin hüküm, şartlanmışlık, kibir ve gurur gibi perdelere takılıp kalmamışlar için düşünceyi besleyen musluklardır ve fikrî terkiplere ulaşma kabiliyetlerini inkişaf ettirir. Öyleyse hakları, beraatin de ötesinde madalyadır!

17. Dine hizmet edenler, devrin şartlarını bilmeli ve topluma sırt çevirmemelidirler

Bu vazifeyi yapanlar, devrin içtimaî şartlarını bilmeli ve hâlihazır dünyanın durumunu da mutlaka kavramış olmalıdırlar. Evet, bunlar, içinde yaşadıkları toplumun gerisinde kalmamalı, ehl-i dalâletin gündemine tâbi olmamalı ve yel gibi esip geçen, günlük, istikrarsız hâdiselerin tesirinde kalarak esas ve sabit vazifelerini ihmal etmemelidirler.

18. İrşad ve tebliğ, cihad ve mücadele, ancak Efendimiz'in takip ettiği strateji bilinmekle isabetli ve tesirli olur

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) takip ettiği stratejinin bilinmesi için Mekke ve Medine dönemleri bütün yönleriyle çok iyi kavranmalıdır. Efendimiz'in ashabıyla beraber olan hayat-ı seniyyeleri, kıyamete kadar cereyan edecek bütün hâdiselerin mikro plânda yaşanması ve temsil edilmesi demektir.

13 yıllık Mekke döneminde Allah Resûlü, bütün himmetini insanların imanlarını kurtarmaya, Cennet'e giden yolu göstermeye ve kalbleri hazırlamaya sarfetti. İman adına sağlam temellerin atılıp, kalb ve kafa tamirinin yapıldığı bu dönemde henüz tam mânâsıyla teşekkül etmiş bir cemaat yoktu; zekât, oruç ve hac, Mekke döneminde daha farz kılınmamıştı; hatta, iman ile küfür arasında önemli bir esas ve dinin direği, mü'minin miracı olan namaz, 23 yıllık risaletin üçte biri geçtikten sonra bi'setin *8.* yılında farz kılınmıştı. İlk Müslümanlar, 5-6 kişilik guruplar hâlinde Dârü'l-Erkam'da bir araya geliyor ve her işlerinde fevkalâde tedbirli davranıyorlardı.

Ebû Zer gibi, müşriklerin ortasında 'Lâ ilâhe illallah' diye haykıranların dövüldüğü bu zamanda, Efendimiz, onlara hep sabırla beklemelerini emrediyordu. Medine döneminde ise, iktisat ve içtimaiyata, hukuk ve muharebelere ait meselelerin gündeme geldiğini ve bir site devletin kurulma çalışmalarının başladığını görüyoruz. Bütün peygamberler için değişmeyen bu kanun, başka hiçbir devirde de değişmeyecektir.

19. Son nefesimize kadar ihlâsla anlatmak bizden, neticeyi hâsıl etmek ve hidayet ise Allah'tandır

Bize düşen vazife, ancak tebliğdir.[13] Hatırlatır, nasihat eder, fakat zorlamayız[14]; sevdiğimizi bile, ne kadar yürekten istersek isteyelim hidayet edemez[15]; ve sadece Cenâb-ı Hakk'ın lütfuyla hidayetlerine vesile olabiliriz[16]; Allah'a karşı da suiedep olacağından, iş ve hizmetlerimizi neticeye bina etmeyiz.

Öyle peygamberler gelip geçmiştir ki, ömürleri boyunca ısrarla Hakk'ı anlatmalarına ve tebliğde bulunmalarına rağmen, sadece bir-iki kişi ümmetleri olmuştur.[17] Bunun gibi, biz de ömür boyu anlatsak, ama kimse hüsnü kabul göstermese, biz yine vazifemizi yapmış oluruz. Şu kadar ki, "Acaba

ihlâssızlığımızdan mı böyle oluyor; içimizde bir bozukluk mu var?" diye kendimizi hesaba çekmekten de geri kalmayız. Bir de, "Acaba teknik bir hata mı ettik?" diye düşünür, varsa düzeltmeye çalışırız. Yoksa "Ben bir şey anlatır anlatmaz hemen insanlar gelecek." şeklinde düşünmek ihlâssızlıktan başka bir şey değildir. İhlâsla kalbin ta derinliklerinden uzay boşluğuna bırakılan herhangi bir söz, bir de bakarsınız hiç ummadığınız bir anda binler-yüzbinler filiz vermiştir.

20. Lugatımızda kırılma, darılma ve ümitsizliğe düşme yoktur

Yukarıda sözünü ettiğimiz hakikate binaen kırılma, darılma ve ümitsizliğe düşmenin lugatımızda yeri yoktur. Kabul görmeyip, Efendimiz ve ashabı gibi eziyetler de çeksek, yine işkencelere katlanacak, yüzümüze karşı savrulan tahkirleri gülerek karşılayacak ve şevkle vazifemize devam edeceğiz; tıpkı ulü'l-azmâne mücadele veren asfiyâ gibi...

21. Vazifemizde istişare esas olup, münferit hareketin yeri yoktur

Hata yapmama veya onu asgariye indirmenin en önemli vesilelerinden biri de, istişare ve başkalarının düşüncesine değer atfetmektir. "Ben bana yeterim; insanlar çevremde toplanabilirler." şeklindeki düşünceler, hem kendimize, hem de çevremize zarar veren düşüncelerdir. Ayrıca, bizim yıllarca en güzel sözlerle anlatmaya çalıştığımız şeyleri, bakarsınız ehil olan bir arkadaşımız bir sözle anlatıverir.

Bundan başka, irşad insanları kimseden bir şey beklememeli; hizmette önde, ücrette sonda olmalı, ev-bark düşünmeden "Bana bir kefen yeter." demeli; son derece kanaatkâr, son derece cömert olmalı ve hele kat'iyen makam, mansıp peşinde koşmamalıdırlar. Ücret istememe,[18] hatta talepsiz gelenden dahi kaçma, insanlardan gelecek iyiliklere karşı müstağni olma ve minnet altına girmeme, peygamber mesleğinin gereklerindendir.

Nasılsak öyle kalmak, dünyanın değiştiriciliğine karşı koymak, maddî kayıtlardan âzâde ve sonuna kadar hasbî kalabilmek de aynı derecede mühimdir. Ehl-i dünyanın "cerci, çıkarcı" ithamlarını fiilen tekzip etme yolunda icabında kût-u lâyemût ile yetinip, evsiz barksız yaşamak, gariplerden bir garip olarak buradan çekip gitmek, -ülke hizmetine ehil bir tâlibin bulunmadığı yerde Hz. Yusuf gibi tâlip olmanın dışında[19]- beş-on insana hak ve hakikati

anlatmayı dünyevî-uhrevî bütün mansıp ve pâyelere tercih etmek, eğer varlık sahibiysek, bunu da civanmertçe ve tıpkı Nebiler Sultanı ve O'nun has yârânları Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman, Hz. Hatice gibi, kalb ve kafası doyurulmamış nesli ihya yolunda harcayıp, yapılan her şeyi unutmak da, bu vazifenin aslî gereklerindendir.

22. Şefkat, merhamet, muhabbet ve müsamahada hep önde bulunulmalıdır

Bu vazifeyi yaparken son derece şefkatli, merhametli, yumuşak ve müsamahalı olmak lâzımdır. Bilhassa asrımızda, elinden tutulmaya, anlatılacak şeyleri tatlı tatlı anlatıp, düşündürülmeye ve hidayete erdirilmeye muhtaç yığınla insan vardır. Çoğunluğu itibarıyla mevcut şartların bağrında beslenen garip varlıklar görünümündeki bir nesle sert davranmak, "Kaldığın yerde kal!" demekle eş mânâlıdır.

Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Musa'ya, Firavun karşısında bile yumuşak sözlü olması emredilir.[20] Efendimiz'e de, hem de Uhud Savaşı'nın ardından inen âyette, *"Allah'ın rahmeti sebebiyledir ki, Sen onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın etrafından dağılır giderlerdi."*[21] buyrulmaktadır. İnsanları irşadın bahis mevzuu olduğu pek çok yerde Kur'ân'ın üslûbu hep aynıdır.

Efendimiz bir yerde, *"Müjdeleyin, nefret ettirmeyin; kolaylaştırın, zorlaştırmayın."*[22]; bir başka yerde de, *"Ben insanları idare etmekle emrolundum."*[23] buyurmaktadır. Mü'mine ve kazanılmaya müsait olanlara mülayim, müsamahalı ve mürüvvetkârâne davranmak, kâfire ve katı kişilere mantıkî ve insanca yaklaşıp, idare etmeyi bilmek çok mühimdir.

Her hâlükârda gözetilecek husus, mutlaka herkese hak ve hakikati intikal ettirilebilecek bir menfez ve açık pencerenin bulundurulmasıdır. Bütün dinî hakikatleri, karşımıza çıkan şahsın yüzüne ağızdan dolma tüfek gibi birden sayıp dökmeden önce muhatabımızı dinleyip, iç durumunu tespit ettikten sonra muhtaç olduğu şeyleri vicdan ve ruhunun aradığı bir üslûpla anlatmak icabeder ki, celbedelim derken kaçırmış olmayalım. Bu bir taviz de değildir. Burada namazın, Efendimiz'in risaletinin *8.* yılında farz kılındığını bir defa daha hatırlamalıyız.

Evet, çocuğun yaşına göre mama vermek, yaşına göre ders anlatmak şart

olduğu gibi, bu mevzuda da önce boş kalbin doyurulup tatmin edilmesi esastır. Yoksa inançsız biri için “Her şeyi kabul etsin de gelsin.” diyemiyeceğimiz gibi, “Namaz kılmasan olur.” da diyemeyiz. Düşüncesinden dolayı şahsen münasebet caiz olmayan kâfire karşı kalben buğz etmekle beraber, kendisiyle her zaman diyaloğa açık bulunmamız gerektiğini de bilmeliyiz.

Evet, muhabbet fedaileri olarak vurana elsiz, sövene dilsiz ve aynı zamanda gönülsüz olmak mecburiyetindeyiz. Bırakın yumrukla karşılık vermeyi, bülbül-gül münasebeti içinde bulunmalıyız ki, duygularda ve düşüncelerde güller açsın.

Evet, Efendimiz dahil hiçbir peygamberin insanları döverek, öldürerek yola getirdiği görülmüş değildir; böyle bir davranış ancak Hz. Musa’nın dünyaya geldiğini kâhinlerden öğrenip, tenkîl adına yeni doğan bütün erkek çocukları acımasızca boğazlayan Firavun ve onun gibi olanlarda görülebilir.[24] Kalb ve fikir tatminsizliği içinde bulunan neslimize yumruk ve huşunet göstermek, zaten her şeyden mahrum olan kalb ve kafalarını, yumuşatma yerine dinamitlemek demektir. Yüzde bir sivilce varsa, bunu sıkmak veya kesmekle değil, en müessir bir ilaçla tedavi etmek lâzımdır. Günümüzde mânevî sahadaki müessir ilaçlar, iman dersleridir.

23. İrşad ve tebliğ nasıl bir vazifeyse, tekniğine uygun yapılması da aynı şekilde bir vazifedir

En basit işlerde, meselâ ticarette, çiftçilikte bile bir hedef, bir gaye, bir fizibilite, bir plân ve proje aranır. Hâl böyle iken, en büyük mesele olan imanın kurtulması, kalblerin huzura kavuşturulması, Cennet yollarının açılması ve bir milletin saadet ve selâmete ulaştırılması gibi ciddî meselelerde plân, proje ve ihtimamın olmaması düşünülebilir mi?

Böyle önemli bir hususta, hesapsız ve tekniğine uyulmadan atılan adımlardan fayda ve muvaffakiyet adına bir şey beklemek abestir. Kâinatta belli bir denge, plân ve program vardır. Öyleyse mü’min, bu türlü vazifelerde basiretli olmalı, şuurlu ve sistemli hareket etmelidir.

24. Nebiler Sultanı’nın (sallallâhu aleyhi ve sellem) hareket tarzını iyi kavramak şarttır

Bu vazifeyi tekniğine uygun eda edebilmek için, hak neticeye ulaşmayı yine hak vesilelerle takip etmek, Muhammedî yolun hususiyetidir ve bilhassa bizler için çok önemlidir. Efendimiz’in, hayatında bir kere olsun tutarsız, isabetsiz bir

söz veya davranışı olmamıştır. Onun içindir ki, hayatında hiçbir zaman geriye adım atma lüzumunu duymamıştır.

Müslümanlık bir hak dava ise, -ki öyledir- onun cihanın dörtbir yanında şehbâl açması da, bâtıl vesilelerle değil, hak vesilelerle olacaktır. Neticeye götürücü her vesileyi mübah görmek ve bâtıl vasıtalarla netice aramak kâfirce bir sıfattır. Komünizmin en başta gelen vasıflarından biri, neticeye götüren her vesileyi mübah sayması olmuştur. Ne var ki, bâtıl vesilelerle alınan neticelerin ne kadar zararlı olduğunu zaman gösterecektir... Aslında, muhteşem gibi görünen bu bâtıl sistem temelinden sarsılmaya başlamıştır bile…

(Yeri gelmişken arz edelim: Ne Asr-ı Saadet'te Efendiler Efendisi döneminde, ne sahabe, tâbiîn devrinde ve ne de daha sonrakiler arasında duvarlara yazılar yazma, slogan atma, boykot ve yürüyüş bilinmiyordu.)

Huzursuzluk çıkararak huzur sağlanmaz. Gönüllerin salâh ve huzuru, gönüllere girmekten ve Gönüller Sultanı'nın hareket tarzına tâbi olmaktan geçer. Muhabbetten husumete vakit bulamamak, sulh ve asayişin müdafii ve muhafızı olmak ve emniyet kuvvetleriyle Mehmetçiğin yardımcısı olarak kalmak, gönüllere girmeyi dert edinenler için çok önemlidir. Bizim vazifemiz, başkalarının küfür, dalâlet ve günahlarının kritiğini yapmak değil, bilakis kendi nefislerimizin muhasebesini yapıp, vazifemizi hakkıyla eda edebilme kaygısıdır. Zaten, başkalarının dalâletiyle fazla meşgul olmayıp, kendi hâlimizi ıslaha çalışmamız âyetin emridir.[25]

Evet, biz kendimizi ıslaha çalıştığımız sürece başkalarının dalâleti bize zarar vermeyecektir. Bu bakımdan, müspetin ve güzelin nâşiri olmak mecburiyetindeyiz. Siyer ve meğâzî kitaplarını okuduğunuzda göreceksiniz ki, Efendimiz, ehl-i iman ile ehl-i küfür arasında kuvvet dengesi olmadığı zamanlarda daima gönüllere girme yollarını aramış ve tabyeden tabyeye intikal etmiştir.

Taif'i düşünün.! Bilhassa, her an uğrunda ölüme atılmaya hazır yüzlerce sahabe varken, Resûlullah'ın Hudeybiye'de ismini bizzat kendi eliyle sildiğini düşünün! Ziyaret etmek üzere Kâbe'nin yanıbaşına kadar geldikden sonra, niyet ve düşüncelerine rağmen geriye dönüşlerini düşünün..! İhtida edip İslâmiyet'e girenleri geriye çevirmesini düşünün.. ve sonra Hudeybiye'nin, aradan geçen birkaç yıl içinde hak ve hakikatin neşri adına nasıl bir 'feth-i mübin' olduğunu düşünün!

Sonra, onca hain nazarlara rağmen, Efendimiz'in uygulamaya koyduğu hareket stratejisini kavrayamayan ve on binlik İslâm ordusuyla karşılaşınca da, çaresizlik ve şoke olmuşluk içinde ister-istemez iman eden Ebû Süfyan ve arkadaşlarını düşünün..!

Düşünün ve o zâhirî sessizlik altındaki müthiş aksiyonu hayret ve hayranlıkla seyretmeye çalışın..! Evet, Kur'ân'ın ifadesiyle, ektiği tohumların bir miktar karlar altında kaldıktan sonra başak verdiğini gören çiftçinin hayret ve hayranlığı gibidir bu.[26] Ve yine bu, Kehf sûresinde kullanılan sırlı kelime 'telattuf'un neticesidir.[27]

25. Vazifenin edası için has ve sağlam fertler yetiştirmelidir

Mü'min olarak vazifemizi edada Efendimiz'in öğrettiği bir diğer esas da, her görüş ve anlayıştaki insanla münasebet kurma ve zayıf kalabalıklar yerine, has ve sağlam fertler yetiştirmektir.

Bilindiği gibi, Mekke'de Efendimiz'in yanında yaşlı, fakir ve kölelerden her yaş ve her seviyede insan bulunurdu. Müşriklerin ileri gelenleri ona, "Bunları yanından uzaklaştır, seninle öyle oturup konuşalım." diyorlar ve kendileriyle hususî münasebet kurulmasını istiyorlardı. Efendimiz, cemaatinin özünü gariplerin teşkil ettiğini ve gariplerin ne has kişiler olduklarını çok iyi bildiğinden, müşriklerin tekliflerini geriye çevirdiği gibi, böyle tekliflere itibar edilmemesi gerektiğini de fiilen ifade buyurmuşlardı.[28]

Gerçi Allah'ın Resûlü çokluğumuzla iftihar edecek[29] ama O'nun iftiharında da yine liyakat esastır. Mekke'de ilk dönemlerde, Dârü'l-Erkam'da, Efendimiz'in yanında 3-5 kişi vardır. Sonra bu sayı 40'a ulaşır; 40, birinci kudsîlerin çekirdeğidir. Ne var ki, 40'a varılıncaya kadar ne dar geçitler geçilmiş, ne derin sular aşılmıştır! Bu çile dönemine yetişip de geri dönmeyenler, cepheyi terk etmeyenler, belli ki ileride, Bedir'de ve Uhud'da da sebat edip yerlerini koruyacaklardır. O, Bedir ve Uhud'da Ali'si ve Hamza'sıyla müşriklerin hakkından geldiği gibi, ileride Ömer'iyle de İran'ın ve Bizans'ın hakkından gelecektir.. ve çok mühimdir; bu devirde sahabe arasında münafıka da rastlanmaz; zira bunların içinde münafığın barınması mümkün değildi. Kaldı ki, o işkenceli dönemde, 'Lâ ilâhe illallah' demek, dünya namına bir şey getirmediği gibi, malî ve bedenî pek çok zayiata da sebebiyet verebiliyordu. Bu itibarla, böyle bir sabır ve tahammül döneminde

nifak söz konusu olamazdı.

Görülüyor ki, bizim kitle ve çokluk diye bir derdimiz yok; bizim, dünyayı yeniden çimlendirecek nüve, çekirdek ve haslara ihtiyacımız var...

Evet, kalb, akıl, mantık, his ve duygu zaviyesinden doyurulmamış kimseler, hem boşlukta gölge gibi sallanıp duracak, hem de en hafif bir rüzgârda devrilivereceklerdir. Bu itibarla da onlar, bizim matlubumuz olamaz. Evet, Taif'te pişmeden, Hudeybiye hamlesini yapmadan ne Mekke'nin fethi mümkün olabilirdi, ne de kitlelerin fevç fevç İslâm'a girmesi.

Sonra, fertlerle diz dize karşılıklı oturup hâlleşme, sohbet etme, dert ve şüpheleri dinleyip izaleye çalışma ve gönülleri İslâmî güzelliklerle donatma her zaman mümkün olsa da, aynı şeyi kitleler için düşünmek mümkün değildir. Evet, kitlelerde hisler belli şeylerle coşturulsa bile, fert fert ruhlara muttali olma ve hissiyata vâkıf bulunma gibi avantajların hiçbirine sahip olunamaz.

26. Ya hayır söylenmeli ya da susulmalıdır

Bu vazifenin esaslarından biri de, dilde de sırat-ı müstakîmi tutturmaktır. Dilin hak ve hakikate tercüman olma yolunda kullanılmaması eğer tefritse, tumturaklı laflarla, fuzulî ve boş yere kullanılması da ifrattır. Mizah, fıkra, başkalarını tenkit, lafazanlık, yersiz şakalaşma, hep bu tefrit cinsindendir. *Kişi ya hayır söylemeli ya da sükut etmelidir..*[30] ve dil, daima hakka tercüman olmalıdır.

27. Bir şeyi anlatmada güçlük çekiyorsak, onu başkasına anlattırmalıyız

Her mevzuda ortaya atılıp, her meseleye cevap verme iddiasında bulunmak, benliğin altında kalıp ezilmek demektir. Bize yöneltilen bir mesele, sahamıza ait değilse, o mevzuu çapına uygun anlatamayabiliriz. Sonra, bizim anlatmamıza reaksiyon olabilir; samimî de olsak yine rahatsızlık, hatta nefret uyandırabilir ve bu arada hem hakikat hırpalanır, hem de muhatabımız boşlukta kalabilir. Böyle durumlarda, anlatmayı ehil olan arkadaşımıza bırakarak onun anlatmasıyla iktifa etmeli, ona destek olmalı, onun başarısını alkışlamalı ve onunla övünmesini bilmeliyiz.

Ayrıca böyle bir vazifede koşan başka insan ve cemaatler varsa, o zaman "Hakkı sadece ben temsil ediyorum, ancak ben anlatabilirim." tavrıyla ortaya çıkmak, ihlâslı da olsa, bir bakıma nefisperestlik sayılacağından Allah indinde makbul değildir ve ondan da olabildiğince uzak kalınmalıdır. Bundan başka,

Ehl-i Sünnet çizgisinde hakka hizmet eden herkes alkışlanmalı; hakka hürmet ve hakkın hatırı adına hiç kimse tenkit edilmemeli, çürütülmemeli ve hizmet hesabına herkesin enerjisinden istifade edilmelidir.

28. Hak ve hakikatler, önce fıtratı, hâli ve inançları müsait olanlara anlatılmalıdır

Hak ve hakikati gönüllere duyurma istikametinde vazife yaparken önce fıtratı, hâli ve inançları müsait ve alnı iyi-kötü secdeye varmış olanlara, "Peygamber vardır veya duymuştum." diyenlere ve dinlediklerinde tepkileri "Evet" olacak kimselere müracaat etmek uygun olur. Esasen yüzde 80 durumu böyle olan neslimizin samimî bir cazibe karşısında hüsnü kabul göstereceğini ümit ediyoruz.

Alnı kirli ve nasır bağlamış, kalbi mühürlenmiş, belli bir zihniyete bağlı, dönmeme niyetinde ve hasım vaziyeti almış kimselerle meşgul olmak boşunadır; hatta böyleleriyle meşgul olmanın bazı zararları da vardır:

*a)*Başkalarına, bu türlü kimselerle oturulabileceği fikrini telkin eder;

*b)*Kendileriyle bir arada bulunanların ruh dünyalarını örseler, menfî atmosferleriyle onların duygularına tesir eder, hatta namazlarındaki zevki bile kaçırabilir. Kur'ân'da, *"En küçük bir meyille olsun zulmedenlere meyletmeyin."*[31] diye emredilir. Yalnız, kendileriyle oturulmalarında fayda mülâhaza edilen ve hak ve hakikat anlatıldığında dinleyen kişilerle aramızda, gelir bize katılır mülâhazasıyla bir açık kapı bulundurulması faydadan hâlî değildir. Hele bu anlatma, garazsız, ivazsız ve her türlü çıkar düşüncesinden uzak ise...

Bazen de tamamen küfür yüklü olmamakla beraber, nefisperest, günahlara dalmış, içki ve kumarla sarmaş-dolaş kişiler vardır. Bunlarla "selâm" ve "merhaba" şeklindeki alâkamız onların imanlarına saygının gereği, münasebetlerimizi daha ileriye götürmememiz de imanımızın muktezasıdır. Dinleyip, istifade ettikleri müddetçe oturup anlatırız. Ne var ki, anlattıklarımızla alay ve istihzaya başladıklarında, Kur'ân'ın emri üzere, kızmadan, çirkin beyan, çirkin davranışta bulunmadan ve merhaba kapısını da kapatmadan çeker gideriz.[32]

İrşad ve tebliğ adına kendilerine hizmet götüreceğimiz şahısların durumlarını önceden tespit de çok önemlidir.

Daha ilk tanışıp görüştüğümüz şahsın siması, selâm vermesi, konuşması ve davranışları, o şahıs hakkında bize ön fikir veren birer işarettir. Bu gibi vesileleri değerlendirmek, diyalog kurmada yardımcı olabilir.

Muhatabımızla emniyet telkin eden bir edada, sempatik, yumuşak ve tabiî, fıtrî ve riyasız bir ilk münasebet çok önemlidir. Allah ve Resûlü'nü sevdirme hesabına kendimizi sevdirmeye çalışmamız da mahzursuz, hatta yararlı sayılabilir. Arkadaşlık ve insanlık açısından yakınlık kurarak, ikramlarda bulunmak, -Efendimiz'den öğrendiğimiz üzere- lütufkâr ve cömert olmak da gönüllere girme adına önemli hususlardır.

Bizim bir kısım düşünce, kanaat, hatta saplantılarımız olduğu gibi, muhatabımızda da benzeri kanaatlerin bulunabileceğini hesaba katarak bir kısım reaksiyonlar alacağımız kat'iyen gözardı edilmemelidir. Hiç kimsenin yıllarca taşıdığı inanç, kanaat ve düşüncelerini bir hamlede, bir konuşmada kafasından çıkarıp atmasının mümkün olamayacağını kabullenme mecburiyetindeyiz. Düşününüz ki, Kur'ân-ı Kerim o büyük inkılâbını 23 senede gerçekleştirmiş, kimi şeyleri öne alıp, kimilerini sona bırakmış ve önce söylenecekleri önce, sonra söylenecekleri de sonra söyleyerek, her şeyi tedricen yerli yerine oturtmuştur.

Bizler de hemen söze girip, meselelerimizi açık-seçik ortaya dökmeden önce ferdî sohbetlerde karşımızdakinin ortaya atacağı mevzularla onu tanımaya çalışmalıyız. Hekim nasıl önce hastasını dinleyip, teşhisini koyuyor ve sonra tedaviye geçiyorsa, biz de ilhat ve inkâr hastasının önce inançlarını, şüphe ve tereddütlerini anlatmasına ya da mevzuyla alâkalı sorular sormasına imkân tanımalıyız.. ve düşünce ve şüphelerini ifade ettiğinde de hemen reaksiyon göstermemeliyiz.

Unutmayalım ki, neslimiz imanî ve Kur'ânî meselelere yabancı olduğundan, bizden duyduğu her şeye hemen karşı çıkabilir. Mukabelemiz uygun ve yumuşak olmazsa, bu durumda Allah'tan daha da uzaklaşmasına yol açabiliriz. Bu sebeple, muhatabımızın kültür, ilim ve inanç durumunun tespiti çok önemlidir. Meselâ, muhatabımızın kültür seviyesi bizden yüksek, bilgisi bizden fazla, biraz da bencil ve bilgiç geçiniyorsa, buna mukabil, biz de onun karşısına yarım yamalak ilmihal bilgisiyle çıkmışsak, bu durumda ona bir şey anlatmamız mümkün değildir. Keşif ve keramet bile göstersek, aklını, fikrini ve düşüncesini doyuramayız. Böyle hallerde, onu kendi seviyesinde birine götürüp ilim, irfan potasında erimeye bırakmak lâzımdır.

Muhatabımızın yaşı-başı da oldukça önemlidir. Yerinde anne-baba, amca-dayı ya da yaşça bizden büyük olana dini, diyaneti anlatabiliriz. Ancak, şurası da iyi bilinmeli ki, insanın yaratılışında, küçüğünden gelen şeylere karşı daima reaksiyon vardır; ancak faziletli insanlar, küçüklerini dinleme olgunluğunu gösterebilirler. Bu itibarla, muhatabımızı kendi yaşında veya yaşının üstünde, kendi seviye ve frekansından ona hitap edebilecek kimselerle tanıştırma yolları araştırılmalı ve onlarla diyalog sağlanmalıdır.

İrşadda ehemmiyetli bir başka husus da, camilerin, mescidlerin ve ilim-irfan sahibi kimselerin bulunduğu müesseselerin gezdirilip gösterilmesi ve muhatabımızın akranlarıyla tanıştırılmasıdır.

Karşıdaki insana ne kadar anlatırsanız anlatın, hatta kalbine girip taht kurun, o, kendi yaşıtlarında anlattıklarınızın pratiğini müşâhede etmediği sürece, kendisini yapayalnız görecek ve kendi ağırlığı altında kalıp ezilecektir. Gül, gül bahçesinde biter; bir genç de namaz kılan, secde eden ve ilim sahibi olan kendi yaşıtlarından etkilenir; yoksa ne büyük küçükten nasihat ister, ne de genç kendi büyüğünün öyle fazlaca etkisine girer; büyüğüne saygı duyar ama onun asıl etkileneceği kimseler kendi yaşıtlarıdır.

Bir diğer husus da, mutlaka kitap okumak ve en az haftada bir sohbet tertip etmektir.

1 Âl-i İmrân sûresi, 3/104.

2 Âl-i İmrân sûresi, 3/110.

3 Bakara sûresi, 2/143.

4 Saf sûresi, 61/10-11.

5 Mâide sûresi, 5/54.

6 Bkz.: Hûd sûresi, 11/102.

7 Müslim, *imâret* 158; Ebû Dâvûd, *cihad* 17; Nesâî, *cihad* 2.

8 Bakara sûresi, 2/143.

9 Bkz.: Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/511.

10 Bkz.: Tirmizî, *cihad* 12.

11 A'lâ sûresi, 87/1.

12 Bkz.: Cuma sûresi, 62/5.

13 Bkz.: Âl-i İmrân sûresi, 3/20; Mâide sûresi, 5/92; Ra'd sûresi, 13/40; Nahl sûresi, 16/35, 82; Nûr sûresi, 24/54; Ankebût sûresi, 29/18; Yâsîn sûresi, 36/17; Şûrâ sûresi, 42/48; Teğâbün sûresi, 64/12.

14 Bkz.: Ğâşiye sûresi, 88/21-22.

15 Bkz.: Kasas sûresi, 28/52.

16 Bkz.: Şûrâ sûresi, 42/52.

17 Bkz.: Müslim, iman 332.

18 Bkz.: En'âm sûresi, 6/90; Hûd sûresi, 11/29, 51; Furkan sûresi, 25/57; Şuarâ sûresi, 26/109, 127, 145, 164, 180; Sad sûresi, 38/86; Şûrâ sûresi, 42/23.

19 Bkz.: Yûsuf sûresi, 12/55.

20 Bkz.: Tâhâ sûresi, 20/44.

21 Âl-i İmrân sûresi, 3/159.

22 Müslim, *cihad* 6; Ebû Dâvûd, *edeb* 17; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/399.

23 Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/479.

24 Bkz.: İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 1/222-223.

25 Bkz.: Mâide sûresi, 5/105.

26 Bkz.: Fetih sûresi, 48/29.

27 Bkz.: Kehf sûresi, 18/19.

28 Bkz.: Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/62; Taberî, *Câmiu'l-beyan* 7/200.

29 Bkz.: Abdurrezzak, *el-Musannef* 6/173; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/380.

30 Bkz.: Buhârî, *edeb* 31, 85, *rikak* 23; Müslim, *iman* 74, *lukata* 14.

31 Hûd sûresi, 11/113.

32 Bkz.: Furkan sûresi, 25/63.

İRŞAD FAALİYETİNE ZARAR GETİREBİLECEK HUSUSLAR

1. Dinî meselelerin ilzam etmek ve susturmak maksadıyla münakaşa ve münazara tarzında anlatılması caiz değildir

Dini anlattığımız bir yerde itirazlar ve karşı fikirler varsa, orada konuşmayı kesme mecburiyetindeyiz. Devam ettiğimiz takdirde, hem biz günaha gireriz, hem de karşımızdakinin iman durumunu tehlikeye atmış oluruz. Maksat, hiçbir zaman onun sesini kesmek, mat etmek ve fikir üstünlüğü sağlamak değil, maksat Rabbimiz'in sevdirilmesidir.

Bazen münakaşa yapmak, muhatabımızı inadında ısrar etmeye, hatta küfür adına bilgisini artırmak için araştırmaya sevk edebilir. İlzam etme, susturma düşüncesi ve fikrî münakaşalar onu inada sevk edecekse, bu tür münakaşalardan mutlaka kaçınılmalıdır. Evet, böyle durumlarda muhatabımız bizi dinlemeyeceği gibi, o da galebe çalmak için hazırlıklı gelecek, bizi dinlemek yerine, kendi soru ve cevaplarını düşünmeyi tercih edecek ve neticede hınç ve öfke dolu olarak yanımızdan ayrılacaktır.

2. İrşad ve tebliğe, siyasî kanaat ve tavırlarla gölge düşürülmemelidir

İrşad ve tebliğ adına hususiyle de günümüzde dikkat edilmesi gereken noktalardan biri de, vazifemize gölge düşürecek, bize karşı antipati uyaracak ve belirli kimseleri memnun ederken, çoğunluğu küstürebilecek siyasî fikirlerden kaçınılması zaruretidir, hele yığınlar iman adına fakr u zaruret içinde iseler… Oysa neslimiz, bugün bırakın idarî ve siyasî meseleleri anlayıp kavramayı, Allah'a, Resûlü'ne ve Kur'ân'a ait temel imanî meseleleri bile idraktan uzak bulunmaktadır.

Şimdi soruyorum size: Herhangi bir siyasî kanaati olan birisine, dinî meselelerin siyasî havada kabul ettirilebildiği hiç görülmüş müdür? Hayır! Aksine münakaşa, tartışma ve susturma adına sadece gayz ve nefretlerin kabardığı müşâhede olunmuştur. Kaldı ki siz, Allah ve Resûlü'ne ait elmas gibi hakikatleri dile getirirken, muhatabınız onlara cam parçaları nazarıyla bakacak, melek gibi insanları başka nazarla mütalâa edecek, "O benim düşüncemde değil, öyleyse yaramaz." diye kestirip atacak ve "Dini siyasete alet ediyor." suçlamasıyla çekip gidecektir.

Siz dinin yüzde 3-5'lik meselesini anlatayım derken, bu defa siyasî kanaatinizle, yüzde 98 nispetindeki iman ve ibadete ait temel meselelerin berhava edilmesine sebebiyet vermiş olacaksınız. Bu düşünce, siyasî kanaatleri tenkit etmek değildir. Mü'minlerin de belli bir siyasî kanaati olabilir. Bizim tenkit ettiğimiz husus, bizzat siyaset bulaştırılmış irşad metodudur. Şu da var ki, siyasî kanaat seçim zamanı bir haftalık geçici bir vâkıa olarak kalmalı; zamanımızın bütünü, iman ve ibadete ait hakikatleri nesillere intikal ettirmekle geçmelidir.

3. Kabiliyet ve imkânları değerlendirmekten kaçınılmamalıdır

Ağzımızdan çıkan her cümle üzerinde düşünmemiz gerekir. Her mü'min, azamî tasarruf prensibi içinde kendi kabiliyet ve imkânlarını en nihaî noktada kullanabildiği kadar kullanmalı; hayatı boyunca eline geçen fırsatları en ideal şekilde değerlendirmeye bakmalı; vatanına, milletine, millî kültürüne, tarihine ve yetişen nesillere sahip çıkan insanlarla beraber, küheylan gibi coşup, ölüme kadar nefes nefese koşmalıdır. Kendisi ahirete intikal ettikten sonra da, burada yaptıkları, kapanmayan amel defterlerinde buğulanıp duracaktır. -Sadaka-ı câriye ile alâkalı hadisleri hatırlayın.[1]-

1 Bkz.: Müslim, *vasiyet* 14; Ebû Dâvûd, *vesâyâ* 14; Nesâî, *vesâyâ* 8.

DİNE HİZMET EDEN ŞAHIS VE CEMAATLERİN BİRBİRLERİYLE MÜNASEBETLERİ NASIL OLMALIDIR?

1. Meşreb, aynı hakikatlerin teferruatına ait anlayış farklılığıdır

Önce, meşreb kelimesini iyi anlamalıyız. Meşreb, su içme şekil ve tarzıyla, su içilen yeri ifade eder. Herkes ayrı bir kaptan ayrı şekilde su içer. Meşreb, halk arasındaki meşhur mânâsıyla, insanların aynı hakikatleri teferruatta farklı şekillerde anlamaları demektir. Hususiyle bugün iman, Kur'ân, vatan ve millete hizmet vermek adına hedef ve gayede bir olmakla beraber, vesilelerde, yollarda, metot ve usullerde görülen farklı mülâhaza ve farklı düşüncelere meslek, meşreb adını veriyoruz.

2. Birden fazla meşrebin varlığı, yaratılış hakikatinin gereğidir

Neden birden fazla meşreb, meslek ve mezheb var demek, insanın yaratılışını bilmemenin, fıtrî, beşerî, tarihî ve fikrî hakikatleri kavrayamamanın ifadesidir. Fakat hemen şu hususu da belirtelim ki, "Farklı düşünceler olsun." demek ayrı, eşya ve hâdiselerin zarurî bir neticesi olarak farklı düşünce ve farklı mülâhazaların bulunması tamamen ayrıdır.

Farklı düşüncelerin olması, insanın yaratılışının, tabiatının, fıtratının ve fikrî cevvaliyetinin hikmetli bir neticesidir. İnsanlar, sair canlılar gibi hep aynı çizgide yürümezler. Kaldı ki, diğer canlıların bile kendi dünyalarına has farklı tavırlar ve farklı hareket tarzları olur. Bir amip bölününce diğerinden ayrılıp uzaklaşır ve neden sonra diğer amiplerle bir koloni oluşturur. Burada bize misal teşkil edecek bir vâkıayı hatırlatmak istiyorum:

Asr-ı Saadet'te, başta Râşid Halifeler olmak üzere pek çok sahabiyi mizaç ve fıtrat farklılığı içinde buluruz. Bir Hz. Ömer'i, bir de Hz. Ebû Zerr'i düşünün! Dinleri tevhid ve meşrebleri telif eden Efendimiz, mizaçları mevzuunda, "Herkes aynı düşünsün." dememiştir. Mezheblerin 4 değil, belki 104 tane olmasını ve o kadar imam ve müçtehidin bulunmasını nasıl izah edeceğiz? Tarihî gerçekleri kabullenme mecburiyetindeyiz. Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) deryasından kovasıyla, kepçesiyle su alan şu kadar gavs, kutup ve imamların getirdiği birikimi ve topyekün Müslümanlara

mâl olmuş düşünceleri bir çırpıda elin tersiyle bir yana itmek mümkün müdür?

Sonra, memleketimiz memerr-i efkârdır; evet bu ülke, tarih boyunca pek çok milletin uğrak yeri olmuştur. Haçlı seferlerini ve günümüzde daha pek çok yollarla oluşan etkilenmeleri düşünün! Dört bir yandan arılarla sarılan bir insanın simasındaki tenasüp bozulmadan kalabilir mi? O insanın üç-beş arı iğnesine maruz kalmasından daha tabiî ne olabilir? Sonra, bütün bu etkilenmeler, vahdet ve ittifak için çok gerekli olan o sağlam fikrî ve ruhî yapının olduğu gibi kalmasına müsaade eder mi?

Hem her meşreb kendi sahasında bir hakikati temsil edip, mühim bir rüknü ikame etmektedir. Meselâ, Mısır'daki kalemler içtimaî hayat ile alâkalı meseleleri işliyorlarsa, başka ülke düşünürleri başka meseleler, daha başkaları da daha başka meseleler üzerinde çalışmaktadırlar; her cemaatin stratejik realitesi başka başkadır.

Ayrıca her ferdin ve cemaatin bir muhiti ve sahip olduğu bir kültür yapısı vardır; bu, yalnız bizde değil, diğer dünya milletlerinde de böyledir.

Yine her millette ortaya çıkan lider, kendine has bir kısım değişik anlayış ve görüşlerle ortaya çıkar; bunlarla tanınır ve taraftarlarını bunlarla arkasından sürükler. Keza, dinî anlayış ve düşünce tarzı açısından da öyle müstesna fıtratlar ortaya çıkar ki, farklı mülâhazalarla ve devrin anlayışına göre oldukça farklı şeyler anlatırlar. Kaldı ki Efendimiz, her asırda bir müceddidin geleceğini beyan buyurmamış mıdır?[1] İmam Gazzâlî, İmam Rabbânî, Bediüzzaman, Hasan el-Bennâ ve daha niceleri...

Ve yine insan için mükâfatın büyüklüğü ve parlaklığı nispetinde sa'y ve gayrette bulunmaktan ve hayırlarda yarışmaktan daha tabiî ne olabilir? Kim savaşta sancağı taşımak veya altın madalyaya talip olmak istemez? Öyleyse, meşrebler ve düşünceler farklılık gösterebilecektir. Bunun önüne geçmek, fıtratın, tabiatın ve tarihî gerçeklerin önüne geçmek demektir.

Asıl mesele, hak ve hakikatin cidarlarının zorlanmaması, örselenmemesi, düşünce ve metot farklılıklarının usûle, yani esaslara varıp dayanmaması, maksat ve gayede sapmaların olmaması ve hak vesile ve vasıtalardan vazgeçilip, bâtıl vesilelere sapılmamasıdır. Yoksa bir Hak dostunun nurlu beyanları içinde, Allah'a giden yollar, mahlukların solukları sayısıncadır. Karşınızda yüz ayrı ressam, değişik buudlarda, farklı kalem ve boyalarla yüz ayrı bahar tablosu çizer; her tablo, ressamının bakış, duyuş ve değerlendirişini

yansıtır ama neticede hepsinin çizip anlattığı bahardır. O bahar da, Allah Resûlü ve ashabının çizdiği kudsî daire içindedir.

3. Meşrebler arasında temel meselelerde ve usûlde farklılık yoktur

Meşrebler arasında temel meselelerde ve usûlde farklılık olmak şöyle dursun, birleşilen noktalar da bir değil bindir. Tevhid, nübüvvet ve haşirde ihtilaf var mıdır? Meleklerin ve cinlerin varlığı hususunda ihtilaf var mıdır? Kitabımız ve kıblemizde ihtilaf var mıdır? Namazın, zekâtın, orucun ve haccın farziyetinde, hatta namazların rekâtlarında, zekâtın miktarında ve kimlere verileceğinde ihtilaf var mıdır? Sonra, vatanımız, tarihimiz, harsımız ve bayrağımız bir; dinimize, imanımıza, vatanımıza ve istiklalimize göz diken hasımlarımız dahi bir değil midir? Dünyanın dört bir köşesinde minarelerde yükselen ezanımız bir, ideal ve ümniyemiz bir.. evet bin kadar bir bir...

4. Teferruata ait meseleleri bırakıp, dıştan gelen tehlikelere karşı birlik olunmalıdır

Fikir birliği içinde olamadığımız teferruata ait meselelere nasıl bakılmalıdır? Her şeyden evvel, gökten sarkıp gelen ve bütün düşünce dünyamızı saran bu kadar 'bir'lerimiz dururken, incir çekirdeğini doldurmayacak kadar küçük teferruata dair meselelerle meşgul olmak, abesle iştigal olsa gerektir.

Evet, "...ci ...cu" takılarıyla meseleyi gündemde tutmamalı, tutmaya çalışanları da ikaz etmeliyiz. Bugün düşüncelerin farklı olduğunu büyüten, bunları mevzu edinen ve böylece arayı daha da açan iki tip insan vardır: Biri, haince ve art niyetle bunu yapan insan; diğeri ise, en basit ve hafif ifadesiyle, bu işi cehaletinden dolayı yapan kimsedir. Bunun neticesinde, meseleyi lâyıkı vechile kavrayamayan nesiller de, Müslümanlığı parça parça tanımaktadır. Oysaki, 'Lâ ilâhe illallah' sadakatı içinde olan herkesle Cennet'te beraber olacağız. Öyleyse, kimseyi teferruatla karalayamayız. Allah mahşerde hepimizi el ele haşredecek, kalblerdeki bütün hoşnutsuzlukları silecek ve neticede tahtlara yaslanıp karşılıklı oturacak ve sohbet edeceğiz.[2]

Hakka hizmet, büyük ve ağır bir hazineyi taşımaya benzer. Ona ne kadar çok insan omuz verirse, taşıma o kadar kolaylık ve sürat kazanmış olur. İşte, biz de meseleye böyle bakacak ve bu zaviyeyi her zaman korumaya çalışacağız. Şu kadar ki, arada bir evdeki kardeşler bile atışabilir; mühim olan, bunu hemen

unutup, dıştan gelen tehlikelere karşı el birliği içinde olmaktır.

5. Düşünen kafalar ve duygularla köpüren kalbler, bir ruh etrafında birleşmeli ve bütünleşmelidir

Günümüzde, "Şu hâle bak, herkes parça parça... Birleşmek lâzım, neden birleşmiyoruz?" sözleri, hemen her seviyede insanın tekrarlayıp durduğu ve ağızların en çok geveleldiği sözlerdendir. Önce, bundan bahseden bir mü'mine tatlı bir sohbet havasında "Birlik ve beraberlikten anladığın nedir; sonra, birleşmekten ne anlıyorsun? Parça parça oluşumuzun sebepleri nelerdir?" diye sormak ve "Önce vak'ayı tespit ve teşhis edelim, sonra da çare neyse ona bakalım." teklifinde bulunmak, herhâlde daha muvafık olur.

Öyle ya, teşhis edilmeyen bir hastalığa reçete verilmez ki! Hem, bugün şu şartlarda bu sözü söyleyip duran mü'minlere teşhis ve tedavi çaresini sorduğumuzda, alacağımız cevap herhâlde, "parça parça" denilen düşüncelere yenilerini eklemekten başka bir işe yaramayacaktır. Öyle ki, bu mevzuda ortaya kişi adedince ve düşünce sayısınca birleştirme formülü çıkar desek sezadır.

Öyleyse, diyelim ki, her akıl, mantık ve düşünce sahibi, kendine uygun bir birlik ve beraberlik formülü buldu. Bu durumda, "Arkadaş, benim de bir fikrim ve mantığım var; benim de ilmim, irfanım ve kültürüm var; benim de düşünce tarzım ve elimde ölçülerim var." diye tek tek fertler veya liderler ortaya çıkacak veya çıkarılacaktır.

Hayır, meseleyi tabiat ve hayat realiteleri içinde ele almak ve Kâbe etrafında binlerce insanın aynı duygu ve düşünce içinde dönmesi gibi, binler düşünen kafa ve duyguyla köpüren kalbi, bir "Bir" etrafında bütünleştirmeye ve birleştirmeye çalışmak, herhâlde işin en doğrusu olsa gerek...

6. İçtimaî çalkalanmalar İslâm'ı bulup, bu buluşun sahilinde sükuna erecektir

Kalbler, 'Ehad' olan Allah'a teveccühle itminana ulaşır ve tevhide erer. Kafalarda ve yüreklerde Aleyhissalâtü vesselâm'a ait duygu ve alâka hâkimse, o zaman elbette bütün yollar cetvel cetvel bir gün varıp, O'nun kapısına dayanacaktır. İlimler, ayrı ayrı diller ve dallar hâlinde inkişaf edip, bir gün hep bir ağızdan Kur'ân diyecektir. Ve içtimaî çalkalanmalar arayacak; arayacak, sonunda İslâm'ı bulup sükuna erecektir.

7. Yüreklerin toplu attığı bir kardeşlik için Allah (celle

celâluhu) ve Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) ölçüleri mihrabımız olmalıdır

Kur'ân, *"Ey iman edenler, Allah'tan nasıl korkulması gerekiyorsa öyle korkun!"* yani kalb ve kafanın bütün fonksiyonlarını icra ederek takva dairesine girin ve *"Toptan Allah'ın (sağlam ve kopmaz, parçalanmaz ipi olan) Kur'ân'a sarılın; parça parça, fırka fırka (bir araya gelmesi nâkabil kutuplar hâlinde) parçalanmayın."*[3] buyurmakta ve arkasından da, 'emr-i bi'l-mâruf nehy-i ani'l-münker'den söz etmektedir. Kur'ân, *"Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin, yoksa gevşekliğe düşer, korkuya kapılırsınız ve kuvvetiniz gider."*[4] demekte ve *"Mü'minler ancak kardeştir; kardeşlerinizin arasını ıslah edin."*[5]; devamında da, *"Birbirinizi alaya ve hafife almayın, kınayıp ayıplamayın, birbirinize lakaplar takmayın."*[6] dersini vermektedir. Yine Kur'ân, *"(Habibim) Sen yeryüzünde bulunan her şeyi sarfetseydin, yine de onların kalblerini telif edemez (bir araya getiremez)din. Fakat Allah onların aralarını telif etti."*[7] âyetiyle de kalbleri telifin kime ait olduğunu bildirmektedir.

Peygamber Efendimiz'in nurlu hayatında ve pratikte bu meselenin nasıl gerçekleştirildiğini siyer ve meğâzî kitaplarında görüyoruz. Burada sadece bir-iki misalle iktifa edelim:

Buas vak'alarında Evs ve Hazrec birbirine düşmüş, bu iki kabile arasında kıran kırana mücadele yıllarca sürüp gitmiş ve bu yüzden de, ilerde İslâm'ın iki güçlü hâmisi olacak olan bu iki kabile, birbirinin adüvv-ü ekberi olmuştu. Hicretten sonra bu iki oymak, Efendimiz'in nurlu eliyle öyle birleşmiş, öyle kardeş olmuştu ki, malının yarısını, bahçesinin bir bölümünü, evinin bir odasını seve seve birbirlerine verebiliyor, birlikte ve omuz omuza savaşıp, icabında kardeşi uğrunda ölebiliyor, aç ve muhtaç mü'min kardeşi doysun diye kaşığını çorba tasına boş getirip götürüyor, bir sözle kardeşimi kırdım diye başını onun ayaklarının altına serip, "Bas kardeşim ve beni affet." diyebiliyor ve muharebede ölüm ânında, içi yanarken içeceği bir yudum suyu kardeşine havale edebiliyordu...

Evet, öyleyse birlik, beraberlik, ittifak, ittihat ve yüreklerin toplu attığı bir kardeşlik için, yüzlerce akıl, fikir ve felsefe yerine Allah ve Resûlü'nün ölçüleri mihrabımız olmalıdır. Neden parça parçayız diye sorulacağına,

parçalanmaya götüren söz ve davranışlardan içtinap etmeli ve birleşme tavsiyeleri yerine, birleşmeye götürücü söz ve davranışlar intihap edilmelidir. Bunun için de:

*a)*İrşad ve tebliğde bulunan, dine hizmet eden bütün mü'minler, bütün cemaatler alkışlanmalı ve haklarında dua edilmelidir; evet, Allah'ı ve Resûlü'nü seven ve anlatan herkes, Allah ve Resûlü'nden ötürü sevilip tebcil edilmeli, muhterem bilinmeli ve kendisine saygı duyulmalıdır. "Sadece benim yolum haktır." demeyip, başkalarına da hayat hakkı tanınmalıdır.

Mü'min, "Benim meşrebim, usulüm haktır, hoştur, güzeldir, doğrudur, isabetlidir." diyebilir; ama "Sadece hak benim mesleğimdir, benim meşrebimdir." diyemez; başkalarının mesleğini butlana mahkûm etmeden, kendi meslek ve meşrebine "en güzel" diyebilir; kalb ve düşünce itibarıyla güzelliği daha çok kendi mesleğine lâyık görebilir ve bu, gayet tabiîdir. Çünkü insan, yaptığı işi sevip benimsediği ölçüde başarılı olabilir ve netice alabilir.

Yalnız, başkalarını karalamak, onlara yanlış ve çirkin damgası vurmak yanlıştır. Sinesi vatan ve millet sevgisiyle çarpan herkesle oturup konuşmasını bilmeli, tenkit kapısının açılmasına fırsat vermeden herkese tazim ve tekrimde bulunmalı ve "güzel, güzel" diyerek, güzellere güzellikle mukabele menfezleri açık tutulmalıdır.

"Yalnızca benim mesleğim haktır, gayrısı bâtıldır." diyen kim olursa olsun, ciddî iftirak ve parçalanmalara yol açar. Bırakın meslek ve meşrebini, bir insanın elbisesini ve arabasını bile bu şekilde tenkit edip dursanız, o insanla aranızın açılması kaçınılmaz olur. Böyle basit meselelerde dahi insanın karşısındakine söz hakkı tanımaması, insanları birbirine düşürürken, pek çok insanın baş koyduğu ve hayatına gaye ittihaz ettiği usûl ve prensiplere çirkin ve bâtıl demenin, vahdet ruhuna ne ölçüde zarar getireceğini ve ne tür uzaklaşmalara, hasımlaşmalara ve günahlara sebep olacağını varın siz düşünün..!

Mü'min, mesleğinin muhabbetiyle yaşamalı ve başkalarının hata ve kusurlarıyla meşgul olmamalıdır; başkalarını yıkmak, çürütmek ve kösteklemek yerine, varsa onların güzelliklerini sergilemelidir.

Başkalarının kusurlarıyla meşgul olan, kendi kusurlarını göremez ve kendi güzelliklerini de gösteremez. Ayrıca, basit bir kusur görüp de hemen tenkit etmenin, aynısıyla mukabeleyi netice verdiği çok vâkidir.

Başkasını çökertmek, yıkıp devirmek ve onun enkazı üzerinde ümran kurmaya çalışmak, Peygamber'in değil, Firavun'un mesleğidir. Efendimiz, hayatı boyunca yalnızca gönülleri tamir edip onları güzelliklerle doldurmak için çalışmış, şirk içindeki en azılı hasımlarını bile, şahsî hayatlarını mevzu edinip çürütme gayreti göstermemiştir. Kendisine kılıç sallayan Halid için söylediği şu söz ne mânidardır: *"Diyordum ki; nasıl oluyor da Halid gibi biri şirkte ısrar ediyor!.."*

Ashabından birkaç defa içki içen birisine yine ashabından biri ağır bir söz söyleyince, *"Sus! O, Allah ve Resûlü'nü sever."*[8] diye mukabelede bulunmuştu. Âişe Validemiz'e iftira edip, mü'minleri birbirine katan en zararlı mahluk ve münafıkların reisi olan zatın oğlu, "Bırak, babamın hakkından geleyim yâ Resûlallah!" dediğinde, verdiği cevap, *"Muhammed, arkadaşlarını öldürtüyor, dedirtmem."*[9] şeklinde olmuştu…

Yılların eritemediği Ebû Süfyan, Ebû Cehil oğlu İkrime, canı ciğeri amcası Hz. Hamza'nın vücudunu parçalayan Vahşi, Hind ve diğerleri için *"Bugün size kınama yok!"*[10] sözlerinde tezahür eden o geniş afv ve müsamaha, bizim için nurlu birer düstur olmalı değil midir?

Evet, bizim işimiz, gönülleri yıkmak değil, gönülleri yıkamaktır. İtap başkasına değil, nefsimizedir. Başkalarını kusurlarıyla yakalama değil, bilakis onları aklamadır. Başkalarının çirkinliklerini teşhir değil, kendi güzelliklerimizi neşretmek esastır. Düşmanlık düşmanlığa olmalı, mü'mine değil. İnsanlara sıfatlarına göre değer verilse bile, onların Allah indindeki hakikî kıymetini biz bilemeyiz. Öyleyse sinelerimizde, bilhassa gönüllere karşı ukdelerden temizlenmiş bir gönül taşımalıyız...

Düşmanlık etmek de, düşmanlığa maruz kalmak da, mü'mine yaraşır-yakışır şeylerden değildir. Evet, şefkat ve muhabbetin temsilcisi olması gereken mü'mine, adavet hiç mi hiç yakışmıyor. İlle de adavet etmek istiyorsak, mü'minlere değil, ruhlarımızı saran düşmanlık düşüncesine, kine, nefrete, imtizaçsızlığa, kâfire, mülhide, iman ve Kur'ân düşmanlarına adavet etmeliyiz. Hâl böyle iken, imanın, Kur'ân'ın binlerce, milyonlarca hasmını bir kenara bırakarak mü'minlere düşmanlık beslemeyi anlamak mümkün değildir.

Hem, bırakın mü'mine düşmanlığı, kâfire bile adavetimizde bir kıstas, bir ölçü olmalıdır. Bu mânâda adavetimiz, bizim için bir kamçı olacak, bir hırs ve aksiyon hâline gelecek ve en bataklık sinelerde dahi gül bitirecek ve hayırlara

vesile olacaktır.

Şimşek gibidir mü'min, ışıkla doğar, saniyede şu kadar hızla hareket eder; yıldırım olur gürler, yüreklere korku salar ama, rahmet olarak yağar, rahmet olarak yağar da, âlemlere rahmet olarak gönderilmiş bulunan gönüllerimizin sultanı Nebi gibi gönülleri yur-yıkar ve gözlere nur saçar.

Evet, mü'minin şiarı, adavet değil, muhabbettir: *"Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. Mü'minlere karşı yüzleri yerde, kâfirlere karşı aziz ve çetindirler. Allah yolunda cihad eder, kınayanın kınamasından korkmazlar."*[11]

İman cephesini topa tutmak asla reva değildir. Mü'mini çekememek, çekiştirmek, gıybet etmek, aleyhinde olup çürütmeye çalışmak ve hele düşmanlık derecesinde üstüne üstüne gitmek, muharebe meydanında topları kendi birliğinin üzerine çevirmekten farklı olmasa gerektir. Böyle bir durum, mütecaviz hasmı bırakıp, dostlar arasında bozgun meydana getirmek ve kendi kalesinin kapılarını, sur dibinde hazır bekleyip duran canavar düşmanlara açmak ve kale duvarlarında gedikler meydana getirmek demektir. İsterseniz buna, sizi parçalamak için pusuda bekleyen dış mihrakların ekmeğine yağ sürmek de diyebilirsiniz...

Öyle olsun istemeyiz ama bir gün ehl-i imana düşmanlık yapan bir müslümanla karşılaşırsak, biz de onun karşısına Kur'ân'la çıkar ve *"Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel nasihatla davet et."*[12] fermanı gereğince, en güzel ve tatlı sözle kendisini iknaya çalışırız; yine anlamaz da tenkide, gıybete ve hatta düşmanlığa devam eder ve yumruk sallarsa, bu defa da, *"Kötülük ile iyilik bir olmaz; (sen kötülüğü) en güzel şekilde sav!"*[13] âyetinin hükmüne boyun eğerek, "Sövene dilsiz, vurana elsiz" ve aynı zamanda "gönülsüz" davranır ve onun hakkında dua ederiz. Kendi cephemize zarar vermemesi için mukabelede bulunmaz, meşgul olmaz ve sonra da, *"Cahillerden yüz çevir!"*[14] âyetindeki emr-i Rabbânî'yi uygularız.

Mukabelenin zararı, yüzde doksan dokuz mukabele edenedir. Karşılıklı iki taş çarpışınca, ikisi de tuz buz olur; ama sadece biri gelip diğerine çarpınca gümbürtü tek taraftan çıkar ve zarar tek tarafa münhasır kalır. Mukabele edildiğinde ise, ters istikamette giden vasıtalar gibi, bir kilometrede iki kilometre uzaklaşma olacak ve bir daha da birleşme noktasına dönülemeyecektir.

Evet, tırmanma şeridindeyiz; yükümüz çok ağır ve zirvelerde bizi görmeye tahammülü olmayan bir sürü hasımlarımız var; o hâlde, kardeşlerle sulh olma, sövülsek de dövülsek de sineye çekme ve asla mukabele etmeme mecburiyetindeyiz.

Bütün mü'minlerle bir kısım önemli fasl-ı müştereklerimiz var ve pek çok hususta ehl-i imanla biriz, beraberiz, ayrı-gayrı değiliz. Bizi birbirimize bağlayan Rabbimiz, Peygamberimiz, Kur'ânımız, Kâbemiz, tarihimiz ve daha benzeri nice cevherlerimiz var ki, bunları başka hiçbir millette ve hiçbir grupta bulmak mümkün değildir. Şimdi, durum bu merkezde iken, bunca fasl-ı müştereki görmezlikten gelerek, sinek kanadı kadar önemsiz meselelerden ötürü mü'mine düşmanlıkta bulunmayı nasıl mübah sayabiliriz?

Biz, bir ve beraber olmak için kâinat çapında öyle dinamiklere sahip bulunuyoruz ki, bunların bir kaçına sahip olan cihana meydan okuyabilir. Bizim sahip olduğumuz kâinat çapındaki bu hakikatlere sahip olmayan Hıristiyan ve ateist dünya, kendi aralarında belli ölçüde pekâlâ birleşebilmektedir. Meselâ günümüzde, Anglo-Saksonlarla Galliler, İngiltere'nin kaderi için bir araya gelirken, batılılar, Komünizm karşısında bir ölçüde ve İslâm karşısında ise tam bir ittifak kurabilmektedirler.

O hâlde neden biz, akıl ve mantık planında bir araya gelip, fasl-ı müşterekleri ortaya dökmek suretiyle, ortak bir çizgi tayin ve tespitinde bulunmayalım! Heyhât ki bulunamadık! Herhâlde, bayrağı taşıyan hep biz olalım istedik; "Biz aslanız, öyleyse yalnız da yaşayabiliriz." dedik. "Teferruata ait bir kısım meselelerden ve belli anlayışlardan şuraya kadar vazgeçiyoruz, siz de şuraya kadar feragatta bulunun." demedik, diyemedik. Akıl, mantık ve hasbîlik içinde vatan, millet ve nesle hizmet adına gerekli olan performansı gösteremedik ve telafisi zor arızalara sebebiyet verdik.

Bu itibarla mü'minler, kardeşleriyle müşterek inanç ve düşüncelerini nereye kadar paylaşıyorlarsa o noktaya kadar bunu muhafaza etmeye çalışmak ve biraz da sınırları zorlamak suretiyle müşterekler dairesini geniş tutmaya çalışmalıdırlar. Beraber hareket edebilecekleri sahayı daraltmak yerine genişletmeye ve sulh çizgisinden de asla inhiraf etmemeye bakmalıdırlar.

Akıllı ve kâmil mü'min, mü'min kardeşiyle düelloya girişmez; müştereklere sadakat içinde müştereken omuzlarımızda taşımaya çalıştığımız hazineyi düşe-kalka götürürken, düello yapmaya zaman olmadığını her mü'min anlamalıdır ve

anlar da.

Birlik, beraberlik, ittihat ve ittifaka davet ve bunları telkin edip, ruhlarda bu duyguyu mayalamak güzeldir ama kâfi değildir. Aslolan, -yerinde temas edildiği gibi- birleşmeye götürücü söz ve davranışlarda bulunmaktır. Bir de, ittifak adına iltihaka çağırmak, böylesine ulvî mefhumları pratiğe dökmek yerine, birleştirme havariliğinden ve lafazanlıktan öteye geçmeyecektir.

“Birleşelim!” derken kasdımız, herkes bizim çatımızın altında toplansın, şemsiyemizin altına girsin, firmamıza, tarikatımıza katılsın misillü düşünceler ise, bu takdirde asla birleşme olmayacağı gibi, şiddetli “Gel!” arzu ve çağrısı, şiddetli bir “Hayır!” reaksiyonu görecektir. Sonra, insanların, yıllarca içinde bulunup hemdem oldukları ve âdeta kalb ve beyinlerinden bir parça hâline getirdikleri fikir, düşünce ve duygularını öyle kolay kolay bırakabileceklerini düşünmek de fevkalâde yanlıştır. Cemaat, bir bina değildir ki, bugün yıkıp, yarın onun yerine yenisini yapasın! Değişecek olan, insanların hissiyatı, fikriyatı ve düşünceleridir; kafa ve kalb yapılarıdır. Hele hele bu davette ya da iltihak çağrısında zorlama yapmak ve fikirlere baskı ile adam ayartmak, bütün bütün iftiraklara sebebiyet verecektir.

Öyleyse yapmamız gereken, hiç kimseye “Bize tâbi olun!” demeden ve iltihak isteğinde bulunmadan, Allah rızası için güzel ve müsbet hakikatlere tercüman olmaktır. “Birleşelim!” mesajını verirken iltihak mânâsına hamledilecek kelimelerden sakınılmalı, Allah rızası için ziyaretlerde bulunulmalı, davet edilmeli, civanmerdâne davranılmalı, gurura düşülmeyip, karşımızdaki hoşnut edilmeye bakılmalı, ikram ve i’zazda bulunulmalı, “Düşüncen mübarektir, düşüncende kal ama kardeşim ol!” denmeli, teferruata ait meseleler gündeme getirilmemeli ve muhatabımız tebcil, takdir ve dua ile rahatlatılmalıdır. Evet, fiilen birleşmenin yolu, işte bu tür davranışlardan geçer.

İttifak ve birleşme olmuyor diye, niye ihtilaf ve husumet olsun ki? Yanımda bulunmuyor, benim gibi düşünmüyor diye, neden karşısına geçeyim? Ve arkamda değil diye, neden darılayım!?

İttifak ve birleşme, rüşde ermemize bağlı bir husus olup, Allah bir gün onu da şu aziz millete lütfedecektir. Yeter ki biz, arz etmeye çalıştığımız prensiplere ve daha nice güzel düsturlara riayetle, tevfik-i ilâhînin en büyük bir vesilesi olan ittifak ve vifak için her gün dua edelim ve bütün mü’minlere hürmet ve muhabbetle kalblerimizi açabilelim...

1 Ebû Dâvûd, *melâhim* 1.

2 Bkz.: Hicr sûresi, 15/47.

3 Âl-i İmrân sûresi, 3/102-103.

4 Enfâl sûresi, 8/46.

5 Hucurât sûresi, 49/10.

6 Hucurât sûresi, 49/11.

7 Enfâl sûresi, 8/63.

8 Buhârî, *hudûd* 4, 5.

9 Buhârî, *menâkıb* 8, *tefsiru sûre (63)* 5, 7; Müslim, *birr* 63.

10 Bkz.: Yûsuf sûresi, 12/92.

11 Mâide sûresi, 5/54.

12 Nahl sûresi, 16/125.

13 Fussilet sûresi, 41/34.

14 A'raf sûresi, 7/199.

Kaynakların Tespitinde Faydalanılan Eserler

Abdurrezzak, Ebû Bekr Abdurrezzak İbn Hemmam (126-211 h.); ***el-Musannef,*** *(Tahkik: Habiburrahman el-A'zamî),* I-XI, el-Meclisü'l-ilmî, Beyrut, 1403/1983.

el-Aclûnî, İsmail İbn Muhammed el-Cerrâhî (v. 1162 h.); ***Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs,*** I-II, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1405 h.

Ahmed İbn Hanbel, Ebû Abdillah eş-Şeybânî (164-241 h.); ***el-Müsned***, I-VIII, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.

el-Âlûsî, Ebu's-Senâ Şehabeddin Mahmud İbn Abdillah (v. 1270 /1854); ***Ruhu'l-meânî fî tefsiri'l-Kur'âni'l-azîm ve's-seb'u'l-mesânî,*** I-XXX, Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî, Beyrut, 1405/1985.

Bediüzzaman, Said Nursi (v. 1960); ***Sözler,*** Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2005.

el-Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin b. Ali b. Musa Ebû Bekir (v. 458 h.); ***es-Sünenü'l-kübrâ,*** I-X, Mektebetü dâri'l-bâz, Mekke-i Mükerreme, 1414/1994.

_______ ***Kitabü'z-zühdi'l-kebir,*** Müessesetü'l-kütübi's-sekafiyye, Beyrut, 1996.

Buhârî, Ebû Abdillah, Muhammed İbn İsmail (v. 256 h.); ***Sahîhu'l-Buharî,*** I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.

_______ ***el-Künâ;*** *(Tahkik: es-Seyyid Hâşim en-Nedvî),* Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.

Dârimî, Abdullah İbn Abdirrahman (181-255 h.); ***es-Sünen,*** I-II, Dâru'l-kitabi'l-arabî, Beyrut, 147/1987.

ed-Deylemî, Ebû Şucâ Şireveyh İbn Şehredâr (445-509 h.); ***el-Müsnedü'l-firdevs bime'sûri'l-hitâb,*** I-V, *(Tahkik: Muhammed es-Saîd Besyûnî es-Zağlûl),* Dâru'lkütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1986.

Ebû Dâvûd, Süleyman İbn Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.), ***es-Sünen,*** *(Tahkik: Muhammed Muhsin Abdulhamid),* I-IV, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, tsz.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsenna (210/307 h.); ***el-Müsned,*** I-XIII, Dâru'l-Me'mun li't-türâs, Dimaşk, 1404/1984.

Gülen, M. Fethullah; ***Asrın Getirdiği Tereddütler-1,*** Nil Yayınları, İzmir, 2005.

Hâkim, Ebû Abdillah Muhammed İbn Abdillah en-Neysâbûrî (321-405 h.); ***el-Müstedrek ale's-Sahîhayn,*** I-IV, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/1990.

Heysemî, Ali b. Ebî Bekir (v. 807 h.); ***Mecmeu'z-zevâid ve menbeu'l-fevâid,*** I-X, Dâru'r-reyyan littürâs-Dâru'l-kitabi'l-arabî, Kahire-Beyrut, 1407.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer Ebû'l-Fadl el-Askalânî eş-Şâfiî (v. 852 h.); ***Fethü'l-bârî,*** I-XIII, *(Tahkik: Muhammed Fuad Abdulbâkî-Muhibbuddin el-Hatib),* Dâru'l-mârife, Beyrut, 1379 h.

_______ ***el-İsâbe fi temyizi's-sahabe,*** I-VIII, Dâru'l-cîl, Beyrut, 1412/1992.

İbn Hişam, Abdülmelik İbn Hişam İbn Eyyûb el-Himyerî (v. 213/828); ***es-Sîratü'n-nebeviyye,*** I-VI, *(Tahkik: Tâhâ Abdurrauf Sa'd),* Dâru'l-cîl, Beyrut, 1411.

İbn Kesir, Ebû'l-Fidâ İsmail İbn Ömer ed-Dimaşkî (v. 774 h.); ***Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm,*** I-IV, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1401 h.

_______ ***el-Bidâye ve'n-nihâye,*** I-XIV, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, tsz.

İbn Mâce, Muhammed İbn Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); ***es-Sünen,*** I-II, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.

Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme) ***Eski ve Yeni Ahit,*** Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1988.

el-Kurtubî, Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekr b. Ferah (v. 670); ***el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân,*** I-XX, Dâru'ş-şa'b, Kahire, 1372 h.

Müslim, Ebû'l-Hüseyn el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); ***Sahîhu Müslim,*** I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Müttakî, Alâaddin Ali, ***Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl,*** I-XVIII, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1405-1985.

Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed İbn Şuayb (215-303 h.); ***es-Sünen,*** *(Tahkik: Abdülfettah Ebû Gudde),* I-VIII, Mektebetü'l-matbaati'l-İslâmiyye, Halep, 1406/1986.

_______ ***es-Sünenü'l-kübrâ,*** I-VI, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/1991.

Nuaym b. Hammad, Ebû Abdillah el-Mervezî (v. 288); ***el-Fiten***, I-II, Mektebetü't-tevhid, Kahire, 1412.

es-Süyûtî, Ebû'l-Fadl Celâluddin Abdurrahman Ebû Bekir (v. 911 h.); ***el-İtkan fî ulûmi'l-Kur'ân,*** I-II, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/1991.

Tirmizî, Ebû İsa, Muhammed İbn İsa (209-279 h.); ***el-Camiu's-Sahîh,*** I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Taberânî, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); ***el-Mu'cemü'l-evsat,*** *(Tahkik: Hamdi b. Abdilmecid es-Selefî),* I-X, Dâru'l-Haremeyn, Kahire, 1415 h.

_______ ***el-Mu'cemü'l-kebir,*** I-XX, *(Tahkik: Hamdi b. Abdilmecid es-Selefî),* Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem, Musul, 1404/1983.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr, ***Câmiu'l-beyan fî tefsîri'l-Kur'ân,*** I-XXX, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1405.

_______ ***Tarihu't-Taberî,*** I-V, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1407.